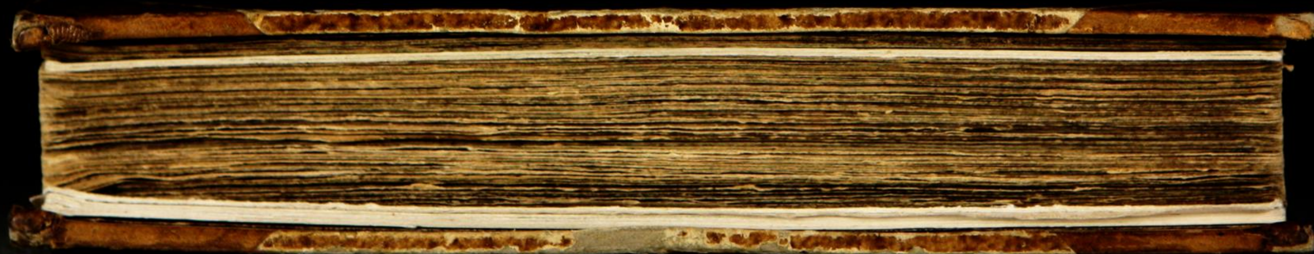

Ant. Corvinus.
Postilla.
1540.

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

7 af de mgl. Blade fotograferet
1918 efter Ekspl. i det kgl. Bibl. i
Stockholm.

4007

Postilla offuer de Søndagis Euangelia/ som falde om alt Aaret.

For de fattige Sognepreſter oc Huſfædre beſcreffuen aff

Antonio Coruino.

Och vdſæt paa ræt Danſke aff Petro Paruo Roſæfontano.

M. D. XL.

Huer Christen Læsere/ynſker ieg
Peder Paruus/ſamwittighedz ſande fred/
met alt got/oc glæde i Jeſu Chriſto.

Eg haffde berammit/from-
me Læſere/oc forfattet een
vnderwiiſning paa nogre
beſynderlige ſtycke/ſō baa-
de timelig oc ewig welferd
ere paa rørendis. Der ofuer
ſæt ſagē der mig tilſkynde-
de ath ſætte denne Coruini
Poſtille paa danſke/Frem-
delis gifuit at forſtaa/huor
fore ieg icke følde det Tydſke exemplar allene eff-
ter/oc ey heller Latinen/men nu det ene/oc nu det
andet/effter ſom det kunde lempeligſt oc bæſt fal-
de paa wort Danſke maal/det ſimple oc vlærde
folck/ſom huercken wed Latine eller Tydſke till
een klarere oc lættere forſtand. Item/huad meg
rørde til at icke forfølge Texten ſaa ſom ieg haff-
de i ſinde/oc i nogre aff de førſte Euāgelier lod
vdgaa. Alt dette oc megit andit mere/ wilde ieg
gerne ladit nu vdgaangit aff prenten/ mine kiæ-
re brødre oc ſøſtere/det er / eenfoldige oc vlærde
Chriſtne/beſynderlige Danſke/ſō ieg effter Gudz
wilge mæſt at tiæne ſkyldig er/til een lærdom/el-
ler paamindelſe/oc widere forklaring for dem det
wiſte tilforn. Men huort wilde ieg hæn ? Det
waar icke Prenteren paa denne tiid beleyligt/alt
ſammen det/ effter mit ſind affſtæd komme.

Der fore lod ieg det ſaa beſta a der om/indtill
(om Gud wil) i fremtiden ieg kand finde bedre

lempe oc orsage til at gøre deg delafftig i min for‑
neffde vnderwisning/oc i andet mere/hues Gud
giffuendis worder, Diss emellem/men ieg gør re‑
de (effter som Gud giiffuer naade oc effne til) met
mere at lade vdgaa dig til gode/beder ieg oc forma‑
ner dig/for det broderlige forbund/som ieg met dig
oc alle Christne haffuer i een ræt troes enighed/at
du annãmer dette mit lille arbeyde/som ieg haffde
at fordanske denne Coruini Postille/ i lige saadan
maade/ som du wilde at ieg skulde gøre wid dig/
om du waare i min oc ieg i din stæd. Du weest wel/
at det er Gudz wilge oc bud / ath wij skulle i alle
maade gøre huer andre/ som wij wille selffue hen‑
de oc haffue. Men det er got ath gøre met dem/
som legge al ting vd til det beste. De andre/ som
pleye at betale ont for got/passede ieg icke end stort
paa/waare det icke ath een Christelig medynck be‑
wegede mig til/at sige met wor kiere Herre oc frel‑
sere: De wide icke huad de gøre. Ebland huilcken
hoff ieg er befryctendis/ at der skal saare maange
(det Gud forbiude) finnes saa tomhiernede oc egen
williske/ ath effter de haffue faangit entten denne
eller nogen anden saadan vdtydning/wel dierffueli
ge och vbluelige tore formaste sig til/ ath forsmaa
mundelig Gudz ordz predicke/ oc foracte ath høre
deris Biscop/ Sognepræst/ Doctorer oc andre lær
de mend/so aff Gudz besynderlige gunst oc naade
ere giffne den hellige Christne forsamling til op‑
byggelse. Jeg skulde wel røre om nogit som ieg er
befryctendis i vlærde Sognepræster. Men det maa
staa paa denne tiid. Gud were oss altiid naadig.
A M E N.

Martinus Luther Doctor.

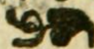
And aff forsøgelsse forfar/seer for øyene oc for finder/ altsom nødtørffte ligst were/ at mand flitteli ge oc alwerlige befatter oc holder sig wid det hellige Euangelij pure lærdom/oc det samme daglige forder oc fremmer. Fordi som S. Peder oss trolige atwarer oc paaminder/at Dieff uelen som holder altiid fiendskaff mod oss/gaar om kring som een Løwe/ oc søger huilcken hand kand sluge/saa forsøge wij det (des wær)daglige for wo re øren oc øyen. Paa een side indfalde alle haande partieske Lærere som sluge maange siele/ oc sende dem til Helffuede. Paa den anden side holder oc icke Antichristen helligt/eller er stille met sine løgner oc morderi/ met huilcke hand maange siele fortaber. Der findis oc nogle blāt oss saa forsømmelige/ kied somme oc trygge/ath de mene at de haffue aldelis sluget Helffuede met alle de Dieffle som det Rige tilhører. Oc icke see eller acte/at Dieffuelen haffuer tagit dem met fordeel/oc ere gantske indsunckne i hofferdighed/awind/gerighed/ ia i den altsomfor blindeligste wantro/ oc der offuer fulde met all v tacknēmelighz mod Gud oc mēniske fra top oc til taa/saa at de ere nu mette/oc kedis wid den Euan geliske lærdom/thi ørene kløer paa dem/ oc i det de haffue wēmelsse til at høre Gudz ord/ere de betag ne met en altsomstørste trøst til at høre nogle ny

tingist

tingist Oc der offuer/efter at de ere opblæsde aff
een Dieffuels hofferdighed/ drifte de dem til at
giffue sig wd for Christi oc den Helligaandz Dom
mere oc Mestere.
Saadane haffuer Dieffuelē alle rede sluget/før
end de haffue tagit sig ware derpaa. Gud bewa-
re oss sō offuer ere bleffne/oc hielpe/at wij (sō S.
Peder siger) maa fast staa Dieffuelen emod i een
sterck tro. Men huilckelunde kand troen bliffue fast
oc vrørelig staandendis/naar Gudz ord icke v aff
ladelige fordis met læsning/ sang/ deelig begrun-
delse oc øffuelse i alle maade? Fordi det første som
Gudz ord afflader/der heller troē strax oc falder/
huilckē som ingelunde for vden Ordit kan bliffue
wid/oc were fremturendis. Fordi i det S. Peder
byuder at wij skulle were stercke i troen/ wil han
vden tuil/ ath wij skulle flittelige oc altid holde
wid Ordet/oc øffue oss der i oc ey lere oss nogē tid
saa ilde/at wij lade oss tycke at wære formætte
der aff/fast mindre skulle wij det forgede. Sō oc
S. Pouil lærer sin discipel Timotheū: Bliff fast
wid Ordet/oc fremme det/Oc igen siger han: Pre
dicke Ordet. Fordi den tiid worder kommendis/
naar at de icke wille lide salig lærdom/ men effter
sine begeringer skulle tilhobe sancke sig ny docto-
rer/thi ørene kløe paa dem/oc fordi wende de øre
ne fra sandhed/oc wende dem til fabel etc. Men wij
see saadane tingest daglige formeris/ huad ende
meent du da der wil worde?
Der fore befalder mig dēne Her Antonij Corui
ni Postille saare wel/fordi at hūn er kort/skiøn/oc
er reen i den Euangeliske lærdō. Oc acter ieg sam

me vdtydelsser icke føye ath were nyttelige/ om de end ord fra ord for folckit bleffue læsde. Fordi den menige mand maa dog haffue saadan een klar oc stacker vdleggelse/ om hand skal beholde nogit aff Euangelio. Oc ieg wilde at nogen wilde flittelige oc korttelige vdlegge Epistlerne i samme maade. Wil de da der effter de forsømmelige oc lade Sognepre ster icke studere/ eller de som holde dem kloge/be-wise deris mesterskaff/saa haffde dog gode oc frō me Sognepræster her met forraad/ oc nock i kelle-ren/huor aff de kunde vdtage nock til ath predicke for folkit om aaret/ oc Kirckerne waare oc riiglige oc wel forsørgede/at de tørffte icke klage/at dem wo re intet eller lidet predicket. Men huo der høre wil/ hand kand nock lære/formiddels saadan wor tie-niste. Huo icke wil/ den fare sig hen huort hannē sy-nes/oc lade ørene klaa paa sig/saa lenge til det som kridder oc klør begynder at suie. Christus wor Her re oc igen løssere were met oss/oc met alle sine Amē.

Høgbaaren/ welberømmit oc naffn-kundig Første oc Herre. Her Philippo Landt-greue til Hessen/Greue til Catzenelen-bogen/Zigenheim/Dietz oc Ni-da ꝛc. min naadige Før-ste och Herre.

Aade oc fred aff Gud Fa-
der wid wor Herre Jesum Christum.
Høgbaarne Første oc naadige Herre.
Der Esaias Prophete siger. At Drot-
ninger skulle wære Kirckernis am-
mer/oc Konger skulle wære derls fosterfædre/be-
tegner hand der met/ at enddog at werdē forfølger
altid met altsōstørst had det hellige Euangeliū/da
bliffuer alligeuel nogle Førster til/som de fattige oc
foractige Kircker beskyttendis worde/paa der ath
den fattige Christꝰ maa oc end hafue herbere i dēne
werdē/sō han oc icke da aldelis myste/ der han la g
dis i det Betlehemitiske almīdelige geste herbere.
Oc saa lunde kommer det legemlige oc forgenge-
lige øffrighedz embede til sin høgste befalning oc e-
wig ære/naar de som i regimente ere skicke deris
tieniste til at forfremme Euangelium/oc Christne
menniske til at beskytte. Thi denne tiæniste kreff-
uer Gud serdelis aff dem som ere i ypperst øffrig-
hed/som der staar screffuit i Psalmē. Aperite por-
tas Principes vestras/J Førster lader edre porte
op/oc lader den herlige Kong indgaa. Saadan-
ne Førster waare Dauid/Josaphat/Ezechias/Jo-
sias/Constantinus/Theodosius/oc andre maange
Men nu thi ath Eders Førstlige Naade/for-
middels Gudz naade/er kōmen til een sand Chris-
ten lærdoms bekiendelsse/oc er den hellige oc rætte
Christne kirckis fosterfader/som skal skicke hende
sin næring/och een skøtzførste for hende / ere alle
Christne skyldige oc plictige at tacke Gud for dē
welgierning wñ formedels. Eders Førstlige Naade
haffue vndfanget/oc at bede/at Gud wilde E. F.
N. naadelige beware/oc den menige Christenhed

til gode at beſkøtte. Fordi at E. F. N. paa det hel-
lige Euangeliꝭ wegne/drager ſtore byrder oc farer
huilcke for vden Gudz hielp intet menniſke kunde
bære. Oc der effter nu at ieg weed at E. F. N.
aff een høg Førſtelig oc Chriſtelig forſtaand/ſelff
weed huor hun ſkal ſig trøſte/oc ath Gud for den
haanhed oc foractelſſe der wiꝭ nu maa lide aff wer
den/ E. F. N. tuert emod høy oc ewig ære giiff-
uendis worder/och der emod forſtødendis worder
wore forfølgere/ſom Pharao/Sennaherib/Nero
och andre/wil ieg her der aff intet widere tale/
men bede al eniſte. E. F. N. wilde dette mit ar-
beyde/i huilcket ieg haffuer een kort oc enfoldig vd-
legning offuer Euangelia tilſammen ſæt/effter dē
rene oc Chriſtelige lærdom/huilcken i E. F. N.
Land worder predcket/naadelige annamme. For-
di ieg ſaadant ith ringe arbeyde for den ſag ſkyld
E. F. N. haffuer tilſcreffuit/at ieg der met wilde
obenbare bewiſe min tacknēmelighed mod Gud
for den welgierning ſom maange Chriſtne formid
dels E. F. N haffue vndfanget. Saa twil ieg
oc intet/at E. F. N. maa io wel lide/at E. F. N
naffn til ære oc den Chriſtelige lærdom til forfrem
melſſe oc gaffn tiltagit bliiffuer/ der fore ieg oc det
hellige Euangelio til ære ſaadant arbeyde E. F.
N. tilſcreffuit haffuer/Oc beder i vnderdanighed
E. F. N. wil wære min naadige Herre. Gud
beware oc fremlede E. F. N. altid i ſalighed/ til
Jeſu Chriſti wor frelſeris loff oc priis/oc till den
gantſke Chriſtenhedz heilſomhed oc welferdt/och
E. F. N. til ſalighed/Amē. Datū til Witzenhauſe
Anno 1536.

E. F. N. Vnderdanige Antonius Coruinus

Euangelium som kalder paa den Første Søndag i Aduent / Matte i.xxi.

Er de nu waare komne hart hos Hierusalem/ til Betphage wid Oliue bierg/ da vdsende Jesus to sine disciple sigendis dem. Gaar hen til den by som ligger for eder/ oc strax finde i een aseninde bunden oc hendis fole met hende/ løser dem oc leder dem til mig/ oc om nogen siger eder nogit/ da skulle i sige at Herren haffuer dem behoff/ oc saa strax skal hand giffue eder dem offuer. Men det altsammen skede/ at det skulde opfyldis som er sagt wid Propheten sigendis. Bebuder Sions daatter/ See din kong kommer dig sactmodig/ sidendis paa

een aſen oc paa een fole den træl-
actige aſenindis vnge. Oc diſcipler-
ne ginge oc giorde ſom Jeſus haff-
de befalet dem/ oc ledde aſeninden
oc folen til hannem/ oc lagde deris
klæder paa dem/ oc ſætte hannem
der paa. Men fult folck brede de-
dis klæder i weyen. De andre høg-
ge grene aff træne/ oc ſtrøde dem
paa weyen/ Men det folck ſom gin-
ge faare/ oc fulde effter/ raabede oc
ſagde. Hoſianna Dauidz ſøn Be-
nedidet wære den ſom kõmer i Her-
rens naffn/ Hoſianna i det høgeſte.

Een kort vdleggelſe off-
uer dette Euangelium

Efterdi at hoſſ alle vdwalde aff wer-
dens begyndelſſe haffuer wærit een
endrectig ſententz oc beſlutelſſe/ oc nu
i diſſe ſiiſte tider/ aff Gudz beſynder-
lige naade oc barmhiertighed/ mod
Gene. 15 alle helffuedis porte/ er befattit oc faſt holdet/ at
Abac. 2 Troen al ene gør retferdige/ fromme/ oc ſalige
Joan. 3 formiddels Chriſtum/ wil det i ſandhed wære
altſomhøgſt nødtørffteligt/ at wĳ/ ſõ Gud haff

ner kallit til Predicke embede/trolige oc met stoer
alworlighed vnderwise folckit i den lærdom som
hør til Penitentz/det er/syndsens angeř oc mißha- Penitentz
gelighed/oc om Troen. Fordi denne lerdoms fien
de hand soffuer icke / oc kand ingelunde lade aff
sit skalckactige ondskaff oc bedregeri/ Hans klinte Math. 13
oc falske lerdõme maa oc wære der/skulde han
end selff i mørck oc muln om natte tiid saa det.

Ja/naar wij predicke om Troen/maa wij en-
delige sige folckit huad Troen er/huilcken scriffte
saa megit priser/huæden hun kõmer/ huad hun
skaffer i oss/ huad hendis fract er/oc huad hen-
de emod er etc. Ellers skulde altid wore modstan
dere raabe/at wij gaffue met saadan lerdõ orsa
ge til at synde/oc forbyude gode gerninger. Men
at ieg skal der om stille dig een kaart form fore/
saa skalt du mercke/at Troen er een ræt tilliid oc Huad Tro-
ith fast haab til Gud/ ath hand oss formiddels en er.
Jesum Christum wil forlade wore synder/retfer-
dig gøre/oc giiffue det ewige liiff/ for vden alle
wore fortiænister oc gerninger/ al eniste aff blot
naade oc barmhiertighed.

Oc saadan een Tro oc tilliid til Gud/ haffue
wij icke aff oss selffue/ men hun maa formiddels Rom. 10
Euangelij ord/ oc den Helligaand i oss bliffue
arbeydet. Men naar Troen wid Ordet oc den
Helligaand saa i oss er leffuendis giort oc kraff- Troens ret-
tig/da gør hun oss for Christi skyld frõme/retfer ferdighed.
dige oc salige/som Propheten Abacuc/siger. Den
retferdige skal leffue aff sin tro. Oc kand saadan Gala. 5
een tro icke wære for vden kierlighed oc haab/
Hun maa alt brede sig vd/ oc formiddels een god

omgengelsse/oc Christelige gerninger bliffue oben
bare/icke effter hyckleries oc egenskalckhedz art/
som er troens fiende/ men aff een god wilge oc
gantske hierte. See/saadan een tro er det/der wij
Math. 7 sige aff/huilckẽ oc i den hellige scrifft prisis. Saa
maa du oc om Christelige Penitentz oc bod ende-
Penitentz lige wide at lære/ Besynderlige/ at Penitentz oc
oc Bod. bod er intet andet/end at haffue een hiertelig mis
hagelighed oc wederstyggelsse til synderne/oc sør
Ephe. 4 ge aff gantske hierte at de ere samtyckte oc be-
dreffne/ oc der met lade aff at gøre oc bedriffue
dem/oc wid troen huæden som retferdighed kom
mer/leffue ith retferdigt leffnet. Men der om wil-
le wij tale een anden tiid. Nu wille wij besee i det-
te Euangelio huad her tracteris.

Først wille wij besinde/huad oss til troen/om
huilcken wij talede/ forde/ fremme/ oc tilskynde
kand/ huilcket wor Herris Jesu Christi naadige
Christi tilkõ oc spagferdige tilkommelsse til Hierusalem i oss
melsse til Hie drabelige wel bestillir oc skaffer. Monne hun icke
rusalem. wære fuld met alt godhed oc sactmodighed? An-
dre Førster oc Herrer komme der som de ind ride/
met stoer pral/ oc met ith forskreckeligt selskaff/
Psal. 19 som om dem screffuit staar. Hi in curribus/ et hi
in equis etc. Somme forlade sig paa wogne/ oc
hingste/etc.

Men wor Christus/ alligewel hand waar
sæt til een Herre offuer Hiemmel oc Jord/ Mat-
thei vltimo/Da kommer hand alligewel her som
een fattig asen ridere/met en lidẽ fattig oc forsmæ
delig haab/ huilckẽ icke aleniste for denne werden
waar icke anseet/men oc for huer mand waar be
spaattet oc foractet/Esaie. 8.

Alle diſſe ting/om de rær beſindis lære oſſ/
huad oc huordan Chriſtus er for een mand/ oc
huad huer Chriſten ſkal wente ſig aff hannem.
Men ſaadan een mand er hand/at han ingen for
ſkyuder eller kyus fra ſig/men tilbyuder oc locker
til ſig alle menniſke. Fordi hand io for den ſkyld
wor kommen til denne werden/ at alle menniſke
formiddels hans fortiæniſte ſkulle bliffue behulp
ne. Der fore ſtiller han ſig nu met oſſ ſaa wenlige
oc wel/oc det met ord/lærdō/gerninger/oc vnde
lige tegē. Oc ieg forſeer mig oc der til/at Pro
pheten haffuer nogit om denne tilkōmelſis mild
hed oc godhed ſeet i aanden/der han met een gant
ſke ſtoer hiertens bedering raabte/ Slid ſønder
hiemlene oc ſti her ned ꝛc. Ja ſandelige Euange
liſten oc ſaa haffuer der fore ſaa flittelige tagit til
ſin bewiſning Zacharie widneſ byrd/at hand der
met Chriſti ſactmodighed/ aff huilcken hand er
tilnegit at hielpe huer mand/ oſſ i wor bryſ[illegible]ind
trycke wilde/der han ſiger/ See din Kong komer
dig ſactmodig ꝛc. Diſſe ord ere alle ſagde E[illegible]
phatice/ Effterdi at de ere ſaa merck[illegible] ſag[illegible]
Thi at/i det hand merckelige ſiger/See/el[illegible]
grandgiffuelige ware/ da maa der frilige noge[illegible]
drabeligt haffue wærit for hender. Nu waar [illegible]
for hender/ at Chriſtus met ſin naadelig[illegible] [illegible]
dinde i Hieruſalem/wilde at wij ſkulde megit hol
de aff hans welgerninger oc gode wilg[illegible] mod oſſ.
Som hand wilde ſaa ſige. Du min arme o[illegible] for
actede lille hiord/haffuer ind til denne tiid wærit
vnder det ſuare Lowens og / huilcken der hun
waar vmugelig til at holde/kunde ey hielpe dig el

Huad oc huordan Chriſtꝰ er for een mand.

Eſaie 64

Zache. 9

Acto 15

ler andre. Icke haffde du annāmet aff mig nogit andet end forlætelſer/ind til ſaa lenge ieg kō ſelff.

Nu wel/ieg wil gøre en ende paa dit iammer Jeg wil borttage Lowens formaledidelſſe/forlade dig alle dine ſynder/oc forwerffue dig det ewige liiff. Jeg kand gøre det/thi ieg er een Kong oc Herre offuer Synden/Døden/Dieffuelē/oc Helffuede. Oc ieg ey eniſte kand/men oc ſaa wil/thi ieg er ſactmodig rc. Oc wid ſaadan een maade ſætter den forneffnde Prophete Zacharias oſſ Chriſti gerning fore. Huo nu her aff lærer at kiende Chriſtū/ſaa/ at han aff hiertet met det Jødeſke folck ſiger/Benedidet wære den ſom kōmer i Herrens naffn/oc troer/at dēne Chriſt⁹ met alt ſit gode aff blot naade er giffuē oc ſkenckt ham at haffue for ſin egen/han er løſt aff alle ſine ſynder/oc er retferdig oc from/ſom ſcriffren ſiger/Huo ſom troer paa hannē/han ſkal icke beſkemmis/men [illegible]n ſkal faa det ewige liiff. Joannis i det iij. Ca.

Christus er een Kong.

Den anden part.

[illegible] lærer dette Euangelium oſſ/rætte/ſande/ [illegible] Chriſtelige gode gerninger/formeddels huilke/ [illegible]n maa kendis/oc bliiffue obenbare/thi det be[illegible]ffuer oſſ Gudz metynck oc graad/ ſom hand [illegible]wiſde i ſin færd til Hieruſalem. Mē/Gud giff[illegible]e det at den gantſke werden wiſte/ huad den [illegible]ellige ſcrifft kaller gode gerninger. Oc det er ſandelige ſømmeligt oc nødtørfftelig/at Ordens tiænere alworlige oc fliitelige/men dog ſmildelige raade mēniſkene til gode gerninger/ thi at werdē woxer megit i ondſkaff. Fordi/ſaa nytteligt ſō det er at de formanis til det gode/ſaa ſkadeligt er det

Go[illegible] ni[illegible]

at forlade sig til sine gerningers werdskyld oc egē
retferdighed. Thi at disse ere de rætte gode gernin
ger/naar ieg aff kierlighed tager mig til min næs
tis nød/armod/syugdō/elendighed/ modgaang/
oc aff hiertit hielper hannem at drage det altsam
mē/som wij saadant see hos S. Pouil til de Ga-
later i det Siette /huor hand saa siger Lader oss
gøre got/mod alle menniske/men aldermest mod
dem som haffue troen Oc i det Første til Timo-
theū. De sō ere rige i dēne werden skalt du bynde
at de skulle gøre got/ oc skulle bliffue rige aff go-
de gerninger/ det er/at giffue gerne oc wære leff-
salige etc. Her høre wij/at S. Pouil icke al eniste
raader oc formaner til gode gerninger/mē oc wid
naffn vnderwiser huad gode gerninger ere/besyn
derlige at wi skulle gøre huer mand/ til gode/oc
gerne giffue. Her til hører det som Prophetē Esa
ias i det lviij siger/Dit kiød skalt du icke foracte. Esaie 58
Huilckē stæd om du grādgiffuelige beskuer/rand
sager oc besinder huad der siges/da skalt du fin-
de huad Propheten kaller gode gerninger. Ja al
le Propheter saa vdkreffue gode gerninger/at de
taare sige/at ingen Gudz tieniste gelder nogit/
huor saadan kierlighed til sin næste worder for-
glemt/ Osee 6. Jeg haffuer behagelighed til
barmhiertighed/oc icke til offer. At wære barm- At wære
hiertig/det heder her/ at gøre sin næste got/som barmhier
oc Luce 6. Nu lige som Christus met lærdō/leff tig.
nit/tegen/død/opstandelsse/kortelige/met alle sine
gerninger haffuer tient oss/Saa wil hand/oc at
wij skulle tiene wor næste/efter wor formue met

 liff

liiff oc gotz/ Men dog saa/ at wij icke paa saa-
danne gerninger sætte wor trøst oc wor tilliid/oc
holde dem emod Gudz wrede/men at giiffue der
met wor tro tilkende. Fordi S. Pouil selff haffuer
bewiist sin tro met saadanne gerninger. Oc om
ieg end tier stille om hans andre gerninger/ Huor
tyckis dig om den gerning som hand tiænte/ den
arme elendige Onesimo met? Huilcken/ der effter
at han wilde forlige hannem met Philemone/kal-
Til Philemo nem. lede hannem sit hierte. Er det icke een stoer kierlig
hedz part? Der effter legger hand det vd/at One
simus haffde flyt fra sin rætte hosbonde / lige
som det haffde wærit nødtørfftelig/ paa det/at
han effter sit fald icke al eniste skulde bliffue een
tro tiænere/men oc Philemonis broder. Paa det
siiste tager oc den gode Paulus den skade paa
sig/huilcken den swend haffde giort sin Herre/der
han flyde fra hannem/ oc lader sig selff den ska-
de til regnis. Er icke dette gode gerninger? Nu
kand det wel skee/ at oc andre gerninger haffue
saadant ith skin at de synis store/ men de kunde
icke faa gode gerningers naffn/ om de fattige oc
wedtørfftige mennißke der met icke tiænis. Som
Lucas aff Wittemberg kan kaastelige wel male/
oc er det samme een herlig gerning/ men huad
hielper det mig/ naar ieg lider nød eller er syug?
Esaie 58 Gode gerninger skulle al eniste ske wor næste oc
den som widtørfftig er til gode. Det lærer oc Chri
stus i denne Historie/ der han mit i den skaris
glæde oc fryd/som ynskede hannem lycke oc frem
gaang som een Dauidz søn/oc ærede hannem eff
ter deris formue/ begynte bitterlige at græde.

Huor

Huor fore meent du at han haffuer grædit? Hāns folckis iammer oc vſelhed/ſō han ſiger ſelff/gick hannem til hierte. Fordi at i det de icke wilde kende deris heimſøgning/motte de endelige forderffuis til liiff/ſiæl/ære/gotz/land oc folck. Det wed Chriſtus/oc der fore græder hand. Warer hand oc dem trolige at deris ſkade/men til forgeffuis. Nu lige ſom Chriſtus kender ſit folckis ſkade/oc hielper trolige at werye dem der fore/Saa ſkulle oc wij ſom ere komne til Gudz kyndſkaff tiltage oſſ al waar næſtis nød/ enten hun er legemlig eller aandelig/ ſtoer eller liden/ oc flitelige legge wind paa at ware hannem at ſin ſkade / oc den trolige hielpe aff at werge/ ſaa at hand der met kand fornømme wor hielp oc trøſt/ paa det/ at S. Pouils bud til de Galater i det Niende (Een drage den andens byrde / ſaa opfylde i Chriſti Low) altiid hoſſ oſſ kunde fuldkommis/oc Gud wor Fader wid ſaadanne wore gerninger vden al afſladelſſe motte priſis oc æris/ Amen.

Christ' haffuer grædit.

Euangelium ſom falder paa den anden Søndag i Aduent/ Luce xxi

Er ſkal worde tegen/ i Solen/oc Maanen och Stiernerne/ och paa iordē bliffuer folkit bange/at de ey wi-

de huort de wille hen/for det bulder
som de skulle høre aff haffuit oc flo
derne/oc menniskene skulle forsmec-
tis aff redsle/oc for dē foruoctning
som skall komme offuer den gantske
iorderigis kretz. Fordi hiemlenis
kraffter skulle røris. Oc da skulle de
see menniskis søn kōmendis i skyen
met stor krafft oc herlighed. Men
naar disse ting begynde at skee saa
seer op/ oc løffter eders hoffuit op/
thi eders gienløselse kōmer eder nær
Oc han sagde dē een lignelsse. Seer
paa ith figen træ oc alle træ/naar de
vdgiffue knopper aff sig/ da wide i
oc mercke det at sommer er nær. Li-
ge saa oc i/naar i see disse ting skee/
saa wider at Gudz rige er nær. San
delige siger ieg eder/ at denne slect
forgaar icke/saa lenge til at alle dis
se ting ske. Hiemmel oc iord forgaa
men mine ord forgaa icke.

Een

Een kort vdleggelsse off ner dette Euangelium

Først haffue vij i dette Euangelio om den omhyggelsse som Christus haff-uer for oss. Fordi alligewel at hand haffuer sagt aff mange forskreckelige tegen som ske skulle før hans anden tilkommelse/ dog haffuer hand icke forladit sine trøstløsse/ men offuer pas wenlige lært/ huilcke-lunde de skulle holde sig i saadan tiids drøwelsse Oc haffuer hand icke skyult for dem huad effter saaden drøwelssis tiid komme skulde/ besynder-lige/ denne onde oc formaledidede werdens ende Nu alligewel saadanne tegen som ere megit for skreckelige/ føre met dem megit rædsel oc bekum relse dog kunde de icke wære de vdwolde ska-delige. Effterdi at de haffue wist det altsammen tilforn. Ja de bliffue oplyfftendis deris hoffuit/ som de/ huilcke som aff disse tegen kunde maale oc legge til lawe at deris forløssning aff alt ont/ er for hender/ Oc at Christus som den der alle Tyranners/ Førsters / oc Herrers / Kongers oc Keyserers wold bortager/worder sin Fader ant-wordendis de vdwalde. Fremdelis thi at de vi-de/ at effter Pauli ord/ at alle ting skulle tiæne de vdualde til det bæste/skulle de oc frilige bland disse ting wide at regne disse tegen/ Oc lige saa bliffuer det icke een ringe trøst/ at Christus sag-de een anden sted/at alle haar paa wore hoffuit ere talde. Lige twert emod. Ordens oc Euan gelij foractere/ foracte saadāne tegen/ oc sige altiid

Christꝰ haff-uer omhyg-gelse for oss.

De vdwal-dis frimo-dighed.

1.Cor.15

Math.10

Par

1 Thes. 5 Pax et securitas &c. Rædis du at hiemmelen skal
falde? men dog endelige kōme de i stoer forskrec-
kelsse. Oc fordi at de ere indsynckede i denne
werdens welløst/ sætte de intet hoff til Christū/ oc
der fore deris hoffuit til dēne saliggørere kunde de
icke opløffte. Der fore wil her icke saa Høgelige
wære nødtørfftreligt/ at met laang vdtydelsse vd-
legge tegnene/ som det er behoff at bruge een tro-
lig formaning til Troen/ at wij io bliffue i Chri-
sto/ oc Christus i oss. Fordi huor det skeer/ der kan
oss inge tegen eller forskreckelsser/ ia ey synden/ ey
dieffuelen/ ey helffuede/ ey døden wære skadelige.
Men wilt du endelige wide huo som i Christo/ oc
Joan. 15 i huem Christus bliffuer? Joannes han siger dig
det/ Huo som holder hans bud/ hand bliffuer i
Gud/ oc Gud i hannem. Huad er der for ith bud?
Det er/ at wij tro paa hans naffn/ oc elske huer
anden I. Joannis iij. Dog wille wij paa det kort
teste besee de tegen som Lucas fortel/ paa det at
huermand maa wide huor nær de ere skede/ eller
Falske Pro- end nu ske skulle. Først siger han/ at der skal
pheter maange falske Propheter kōme/ oc forføre maan-
ge. O huor forskreckeligt er det/ thi at de skulle kō-
me vnder Christi naffn. Men see her til den om-
hu som Christus haffuer for dig/ oc giør huad
hand befaler dig/ saa bliffuer der ingen nød eller
fare paa ferde. Nolite credere siger hand/ Troer
dem intet. Her til hører Antichristē/ met sin falske
lerdō/ oc met vdwortis Gudz tiæniste/ om huilckē
Bugsorg. S. Pouil taler til de Thessaloniker i det ij. Capit.
Den anden part. Her bliffuer klart giort aff
Luce Euangeliste ord/ at fraatzeri oc drucken-

skaff/stoer sorg for timeligt gotz wil ride i gaard til oss. Her haffuer atter Christus omhu for oss/ oc siger/ Wocter eder.

Den Tredie part. Euangelium skal for kyndis alle stæder i werden/huilckit wij see nu for øgene gaa for sig/saa/at wij maa bekiende at Euangelium i maange hundrede aar tilforn haffuer icke wærit saa reent predicket som nu. Euangelij løff.

Paa det fiiste er at mercke/ at Soel/Maane oc Stierner skulle miste deris naturlige skin/Oc folckens store bekumrelsser skal efterfølge/ met stor fryct oc fare for de ting/der skal komme offuer den gantske werden/ skal oc kõme bulder aff haffuit/ oc de hiemmelske kraffters berørelsser/ oc huad andet slan tegẽ som Christus forkynder. Rom. 8 See nu til/ her haffuer du oc hører de tegen som kõme skulle/ oc haffuer du hørt at de dem som bliffue i Christo/ icke skulle worde saare skreckelige. Her effter tenck at du her fatter Christum i troen/ som for saadan een Herre der haffuer omhyggelighed for dig/ paaminder dig trolige/ oc som wil bliffue met dig til werdẽs ende/ saa kan ingen ting skade dig. Mat. 28

Her effter/Christus i dette Euangelio wiser oss sin anden tilkommelssis herlighed/ oc det giør han sine oc til trøst/ men de vgudelige til stoer forskreckelsse/der hand saa siger. Da skulle de see menniskis søn komme i Skyen met stoer krafft oc herlighed/ som hand saa wilde sige. Du min fattige lille hiord/du maatte lide megit i werden/ du æst bleffuen saa foractelig som den ting der er vdsagit oc mand traader paa/for mit ordz skyld Den anden Christi tilkommelsse.

ia du maatte for den skyld staa i farlighed paa
liiff/leffnit/gotz oc ære. See/wend nu dine øgen
til den som du sætte din trøst til. Huad synes dig
nu om denne min mact? Huad ere nu de som dig
Psal. 72 forfalde? Huor er dine fienders pral? De ere al-
se bleffne beskemmede til liiff oc siæl. Oc lige saa
Rom. 8 som din elendighed skal haffue ende/saa skal de
ris ewige vlycke oc fordømmelse gaa paa. Min
krafft oc mectighed som du nu seer/skalt du icke
lade forskrecke dig/ hun er met dig oc icke mod
dig/ Dislige lad icke min store herlighed for-
skrecke dig/Jo større hun er/dis bedre kand hun
hielpe dig/ Lad nu see huad Gudz ordz fiende
forsmaa. See/saa obenbaris det/at Gudz dom/
Psal. 3 herlighed/oss som tro hans Euangelio/oc der fo
re regnis altiid som faar der skulle paa slactere
bencken/ey eniste icke er forskreckelig/ men oc saa
trøstelg oc til husualelsse. Oss/ siger ieg/det haff
Math. 25 ue sæt waar tro til hannē/fordi wij skulle høre
den alsomgladeligste røst/ Kommer hiid i min
Faders benedidede/ Oc da skulle wij befinde/
huad det er/som S. Powil siger/ Ieg wed huem
ieg haffuer sæt min tro til/oc ieg er wiss/ paa det
2. Timo. 1 at han er mectig at beware det som ieg haffuer
antwordit hannem til troer haand/ ind til den
dag. Twert emod Euangeliū fiender skulle see
den som de haffue forfuld/ Oc munne da icke
Joan. 19 Christus tage sig det til/ huad hans vdwalde
ere wederfarede paa iordē/der bliiffuer da graad
oc tende gnidsel/helffuede/ oc den ewige død.

Offuer alt dette haffue wij een trolig forma-
ning i dette Euangelio/at wij skulle forlade alt

kiødelig ſkødeløſſ tryghed/oc giiffue act paa wo
ſag/ oc wære windſkibelige om at ſkøtte grand' Skødeløſſ
giffuelige oc acte paa ſaadan een herlid wor Her' tryghed er
ris Jeſu Chriſti tilkõmelſſe/oc altid ſkulle wære ſkadelig.
rede. Fordi at i det at hand gaff oſſ mod/oc bort
tog alt forſkreckelſſe met diſſe ord (da opløffter edre
hofuit) paaminder han oſſ oc formaner at wñ ſkul
le wide at ſkicke oſſ till ſaadan een tiid/oc det gør
hand met ſaadan een groff lignelſſe/ ſigendis/
Lærer een lignelſſe aff figin træit /naar det ſam=
me faar blad/ſaa wide i/at ſommer kõmer/ J oc
lige ſaa/ naar i ſee diſſe ting ſkee/ſaa maa i wide
at Gudz rige er nær. Merck her det oſſ gantſke
wel bør at wide/ naar ſaadanne tegen ſkee/ da
wil Chriſt⁹ gøre een ende paa denne werden. Mē
de vgudelige foracte det/oc ſige/Gud ſeer oſſ icke/ Ezech. 9
hād haffuer forladet iørderige rc. Men de Chriſt
ne haffue act paa denne tiid /lige ſom een tro ſuēd Luce 12
pleier at gøre/ſom warer paa ſin Herre/ naar
hand kommer fra brullep/ Oc at du io endelige
ſkalt forſtaa at wor Herre wil at wñ ſkulle haff=
ue act paa denne tiid /formaner hand oſſ i ſin pre
dickens beſlutning/met dette ord/ Vigilate/ waa= Waage.
ger. Men huilckelunde ſkulle wñ waage ? Wñ
mue endelige haffue een brendende oc liiffactig
tro/ ſom wid kierlighed er krafftig/oc altiid gør
noget got/ ſom de fem klaage iomffruer haffde. Math. 25
Fordi det er at waage/ ſom tuert emod at ſoffue
er intet andet end foracte Gudz ord/at bliiffue i Soffue.
wantro/oc ſlæt intet got gøre. Nu huormaange
meent du at der findis blant oſſ alle/ ſom haffue
act oc waage paa denne herlige tilkommelſſe?

Den

Den gantske Werden soffuer. Nat oc mørck haffue befattit alt det i werden er/ Der fore/ du som æst een Christen predickere/ gør som Christus giorde/ treng io fast paa/ kald til anger oc ruelsse/ straffe de onde/ trøste de gode/ giiff act der paa/ at Gud skal icke kreffue nogit syndigt menniskis blod aff din haand. Fordi i sandhed Herren haffuer nogit i sinde/ hand haffuer sagt det/ oc det maa ske/ Hiemmel oc iord forgaa/ men hans ord bliiffuer. Gør du det som dig til hører/ oc ey lader aff trolige at formane/ skeer det end saa at den største part icke lyder ordet/ men som de Sodomiter opfylle deris synders maade/ dog alligewel bliffuer nogen stæd fūden een god ager/ som annammer Gudz ordz sæd/ oc bær fruct aff sig/ oc din fliit bliiffuer dig icke vlønt/ som scrifften siger. O du tro swend/ du haffuer wærit tro offuer føye tingest/ ieg wil sætte dig offuer megit/
Math.25 gack ind i din Herris glæde.

Euangelium som falder paa den Terdie Søndag i Aduent/ Matthei xi.

Er Johannes haffde hørt i fengselet Christi gerninger/ wdsende hād to sine discipler oc lod hannem sige. Esth du den der

skal

skal komme/eller skulle wij bie effter een anden ? Jesus swarede oc sagde til dem. Gaar hen oc bebuder Joanni/ huad i see oc høre/ De blinde see/ de halte gaa/ spittalske rensis/ de døffue høre/ de døde staa op/ oc Euangelium bliiffuer predicket for de fattige/ oc salig er den som icke bliiffuer fortørnet wid mig.

Mē der de ginge hen/ begynte Jesus at tale til folckit om Joanne. Huad ere i her vdgaangne i ørckē at see ? wilde i see ith røer/ som hid oc did røris aff wæred ? Eller huad ere i gaāgne her wd at see ? wilde i see ith mennniske klæd i bløde klæder ? See/ de som drage bløde klæder/ ere i Kōgers hws. Eller huad ere i wdgangne at see ? wilde i see een Prophete ? Ja ieg siger eder/ hand er mere end een Prophete/ Fordi/ denne ærer om huilcken der staar screffuit/ See/ ieg sender min engel for dit ansict huil

Paa den tredie Søndag
ken der skal berede weyen fore dig.

Een kort vdleggelse off
uer dette Euangelium.

Een predic-
kers embede

Først lærer dette euãgelium oss/ huor-
lunde Gudz ordz tiænere/ baade i ler-
dõ oc leffnit skulle holde sig. Fordi det
sætter oss Joannem saa fore/ at ingen
driister sig til at sige der ney fore / at
hand ey haffuer wærit een god Gudz ordz Predic
kere. Men een god Predickere haffuer saadant ith
embede/ at hand met troen till Christum/skall
alworlige lære oc vnderwise om Penitentz/det er
Bod oc anger. At angre / kaller ieg at haffue
een mishaffaelighed til synden/oc staa der aff/ oc
siden leffue ith retferdigt leffnit/lige som scrifften
siger om saadan bod. Lad aff det onde/ oc gør
got/Item. Den som stal/hand stiæle icke mere.
Jeg maa io kiende synden/oc min forderffuede na
ture/om nogen Predicken om Christo skal bliff-
ue mig nyttelig. Men skal ieg komme till saadan
bekiendelsse oc syndens had/ da maa Predickeren
trenge flux ind paa mig met Lowen/ oc sige/at
alt kiød er græss/ oc al legems skønhed sõ ith blo-
ster paa marckẽ/det er/ at ieg er ith armt syndigt
mẽniske/oc alle mine krraffter ere intet/oc fordi ey
kãd der aff berømme mig. Huor saadã en syndz be-
kendelsse er/ der bliiffuer Euangeliũ predicket met
fruct/ i huilcke wid Christi fortiæniste oc werd-
skyld bliffuer oss syndernis forladelsse tilbuden oc
giffuen oss forvden al wor fortiæniste/ Oc dette er
frilige den armod sõ Christ⁹ siger aff i dette Euã-

Bod oc an-
ger i scrifften

Psal. 30
Ephe. 4

Esa. 40

Ro. 3

Syndens
bekendelse

gelio. Nu finder du disse tuende stycke i Joanne. se/er en aandelig armod
Penitentiam (det er Bod) lærer hand først/oc be
slutter alle menniske vnder synden/at ingen skal
berømme sig. Det offuer oc døber hand folckit
met wand/som met ith tegen om Bod oc bedring.
Der effter at hand haffuer antegnet synden for
folckit/lærer hand dem oc Euangelium /sigendis
See der Gudz lam/som bortager werdens syn- Joan. 1
der. Oc saa gør hand een ræt Predickeris embe-
de/oc bliffuer bestaandig i det samme/i saa maa-
de/at hand ingen anden stæd wiser sine Discip-
ler hen end til Christum/icke at hand tuilede paa
hannem/Men at de oc saa skulde lære/ at Chris-
tus al ene er werdens salig gørere oc den som Jo-
annes baar widnesbyrd om. Der fore loffuede oc
Christus hannem/for saadan stadighed /oc sag-
de. Hand er icke ith røer som wiger hid oc did for
wæred/Hand lærer icke nu saa/ oc i morgen an-
derledis ꝛc. Her til hører oc at hand er mere end
een Prophete. Oc det skal atter leggis hans embe
de til. De Propheter i fordum tiid spaade al enis-
te om Christo wor Herre oc frelssere som end da
wor wetendis/men denne Joñes haffuer wiist
hannem at wære nærwærendis/ Wilt du wide
re høre aff Joannis leffnit/offuer det sō/ Matt. 3 Joannis leffnit.
er screffuit om hannem/da taler oc her Christus/
Hand haffuer icke bløde klæder paa/det er/hand
leffuer i ingen welløst/men er død for al legemlig
lyst/begiering/oc høfferdighed/oc leffuer i Gudz
rætferdighed. Oc hand sider icke i store Pallatz/
men i fengsel/Nu/som Joannes haffuer skicket
sig gantske wel i sit embedis tieniste/ oc holt sig

i een høffuisk omgengelsse/ saa skal oc alle Pre-
dickere wide at holde sig.

Den anden part..

Christi godhed. Christi persone formalis oss saa i dette Euan-
gelio/ at du maat kiende Christum at være wen
lig/ naadig/ oc liifsalig. Fordi at hand Joannis
Disciplar/ enddog de waare end nu wantro/ icke
al eniste ey bortkaster/ eller taler dem haardelige
til/ men oc saa altsomspagferdeligst vnderwiser
dem/ baade met ord oc gerninger. Saar hen siger
hand/ oc bebuder Joanni huad i haffue seet. De
blinde see/ de haltte gaa rc. som hand wilde saa
sige/ Huad gerninger Messias skal gøre/ wed Jo
annes gautske wel aff Propheterne/ der fore be-
buder hannem huad i haffue seet/ oc saa kand
han wel berætte eder om ieg er den samme Mes-
sias/ eller oc om mand skall wente een anden.
Men disse ere Prophetens ord. Gud skal komme
selff oc frelsse oss. Da bliiffue de blindes øgen op-
lyuste/ oc de døffuis øren opladne/ da skal den
haltte springe som een hiort/ oc den dummis tun
ge skal sige Gud loff.

Ydermere siger Christus/ siger Joanni at de
fattige annamme det glædelige Euangeliū bud-
skaff. Lige som hand wilde igen saa sige. Her til
dags haffue i hafft Mosen oc Lowen/ Men Mo
ses kunde icke giiffue eder aanden/ formiddels
huilcken i kunde gøre Lowen nock oc fyllest. Men
nu høre i een anden Predicken/ som er det hellige
Euangeliū ord/ wid huilckit dem som ere aandeli-
ge fattige/ oc deris synder bekende/ oc lade aff dē/
bliiffuer

bliiffuer den Helligaand giiffuen/oc ſynderne for
ladis forgeffuis for Chriſti ſkyld/ for vden alle
menniſkelige gerningers werdſkyld / giiffuis oc
deſligeſt den arff/ſom Gudz børn faa met Chri
ſto/ om de tro paa Chriſtum ꝛc. Wid ſamme
maade taler oc S. Pouil/at Euangelium er een Rom. 1
Gudz krafft til ſalighed/ alle dem ſom tro der
paa. Oc wil Chriſtus oc ſaa ſige. Siger Joanni
See/ de fattige/ det er de ſønder knuſede conſcien- De rætte
tier oc ſamwitigheder/de ſom hoſſ ſig ſelffue huer fattige.
ken finde trøſt eller hielp/bliiffuer det glædelige
budſkaff forkyndet. Det er/at de wid mig ſkulle
faa een naadig Gud oc Fader/alle ſynders for-
ladelſſe/rætferdighed/oc ewig ſalighed/for vden
al fortiæniſtis werdſkyld oc gerninger/ aff blot
naade oc barmhiertighed. Naar Joannes hører
ſaadant igen/ ſkall hand wel ſige eder om ieg er
Meſſias eller ey. Fordi hand wed wel huem ſaa-
dant budſkaff at forkynde er befalet. See/ſaa
vnderwiſer Chriſtus wenlige Joannis diſcipler/
icke al eniſte met ord/ men oc ſaa met gerninger/
paa det at de kunde tro oc bliiffue ſalige. Huo
nu wid Chriſti ord vdwortis/ oc indwortis wid
hans aand bliiffuer lærdt/ at hand aleniſte Chri
ſtum for ſin Meſſia oc ſalig gørere bekiender/
hand ſkal oc wid hannem haffue det ewige liiff.
Joannis 17.

Den Tredie part.

J dette Euangelio lærer Chriſtus oſſ/at wii Wii ſkulle
ſkulle fly forargelſſer/i det hand ſiger/Salig er fly forar-
den ſom ſig icke forarger i mig/det er/i min per- gelſſer.

 ſone

sone som er ringe anseet/Enddog ieg er kommen
beteckt met een forsmædelig korssens anseelsse/da
er ieg alligewel den/om huilcken Gud min Fader
Math. 17 haffuer sagt. Denne er min kiære søn/i huilcken
ieg haffuer een behagelighed/hannem skulle i
wære hørige oc lydige. Desligest/enddog at min
lærdom er wel eenfoldig/oc er actit for gæckeri aff
denne werden/ som holder sig megit klog/wiis
oc hellig/dog er det alligewel saadan een lærdō/
at han giiffuer dem alle som der til sætte sin liid/
Joan. 3 salighed oc ewig welferd. Fordi mit ord er icke
mit/men dentz som mig haffuer vdsænd rc. Om
1. Cor. 15 saadan Gudz ordz oc Euangelij krafft/ siger oc
S. Pouil til de Corinther/ Jeg kungør eder kiere
brødre det Euangelium som ieg haffuer forkynd
eder/huilckit i oc haffue annammit/i huilcket i oc
staa/formiddels huilcket i oc bliffue salige. Hø-
rer du at mand wid Euangelium bliffuer salig?
Men gør Euangelium nogen salig/saa maa det
frilige wære een kosteligere lærdom end de som
sætte deris hellighed paa deris gerninger/ holde
det fore. Men saa gaar det til at de gamle flas-
ker kunde icke holde den ny Euangelij Winmost
J denne mening waare Jøderne oc Phariseerne
at Christus skulde som denne werdens Konger
oc Førster haffue Herre dømme/ men fordi at
hand icke haffde saadan mact for werden/da hol-
de de oc inthet aff hans lærdom/ia de trode intet
mindre end at saadan een mand skulde wære
Messias. Huad skal mand nu her gøre aff ith
menni/ke/sō er intet andet end kiød oc blod/effter
di/at den forsmædelige Christus er saa suar at
saa

ſaa kyndſkaff paa : Her er intet bedre raad end at mand ſeer oc giiffuer act paa hans ord/oc holder ſig hart der wid/oc ſkicker ſine gerninger effter ſcrifften/Huor det ſkeer/da forarger du dig icke lættelige/paa Christo wor Gud oc Herre.

Men merck nu/ at der er tuenne ſlau till aff forargelſſe. Stundum lider Troen forargelſſe/det er/naar for den ſalige Euangelij lærdom menniſkernis drømme predickis oc læris. Oc om ſaadan forargelſſe taler ſcrifften almindelige. Stundum bliffuer der oc forargelſſe paa kierlighedz wegne/det ſkeer naar at ieg min næſte i ſin nød ey hielper /eller handler mod menig fred oc rolighed/ Matthei i det Søttende. Summa / Chriſtus wil haffue ſin lærdom vforſmaad oc vforactet/enddog at hand for Phariſeerne oc denne werdens wiiſlinge er føye regnet oc actet. Tuende haande forargelſſe.

Euangelium ſom falder
paa den fierde Søndag i Aduent.

Joannis i det førſte.

Jøderne ſende aff Jeruſalē Preſter oc Leuiter/at de ſkulde ſpørge hannē/huo æſt du ? Oc han bekende oc icke nectede/ han bekēde ſigendis/Jeg er icke Chriſt⁹. Oc de ſpurde han

hannem/Huad da? Esth du Heli-
as? Hand sagde/ Jeg er icke. Esth
du een Prophete? Oc hand sware-
de/ Ney. Da sagde de til hannem.
Huad æsth du da? at wij kunde giff
ne dem suar som oss haffue vdsend/
Huad siger du om dig selff? Hand
sagde. Jeg er ith raabende stemme
i ørcken. Gører Herrens wey rætt/
som Propheten Esaias sagde.

Oc de som waare vdsende/
waare aff Phariseerne Oc de spur-
de hannem at oc sagde til hannem
Huor fore døber du da/men du æsth
icke Christus/ oc icke Helias/ oc ey
nogen Prophete? Johannes sware
de dem/oc sagde. Jeg døber i wand/
men hand stod mit iblãt eder/ huem
i icke kenne. Hand er den som er
kommendis effter mig/huilcken som
haffuer wærit fore mig/ huess sko
twenge ieg er icke werdig til at lø-
se. Dette skede i Bethabara paa hin
side Jordan/der sõ Johãnes døbte

Een kort vdleggelse
offuer dette Euangelium

Ige som i dette Euangelio som falt paa den næste forgaangne Søndag/ S. Hanssis bestaandighed waar pri/set/saa bliffuer oc samme hans stadighed her aff Euangelistē høglige loff-uit. Fordi at den tiid han waar atspurd aff Priesterne/oc wel stor ære kunde offuerkōmit/ haffuer hand dog icke willet holdet andet aff sig selff end det hand waar i sandhed. Hand bekiender frilige det hand icke er Christus/ efterdi hand wed/ ath saadan ære maa intet menniske tilleggis/ vden al ene Christo/ til hues wey hand waar kommen at berede. Oc wil hand icke wære Helias/effter-di de spurde om Helia Thesbite/ huilcken som i een gloende wogn bort tagen bleff. Fordi end-dog at han gick her hen i Helie aand oc krafft/da waar han icke alligewel den Helias som de spurde effter, Disligest haffuer hand oc icke willet wærit nogen Prophete/der fore/ at alle Propheter høre til det gamle Testamente/ Men hand til det Ny/som oc scrifften siger/ Propheterne oc Lowen spaade ind til Joannem. Nu lige som den herlige Joannis bestaandighed er merckendis i hans bekiendelsse/Saa er det oc merckendis huor høglige her dēne gode mand waar anfictet oc frestit. De som waare vdskickede waare Prester oc Leuiter/ de herligste oc vdwaldeste aff Phariseernis sect/som waar mere anseet frem for

S. Hanssis bestaandighed oc stadighed.

4.Reg.2

Math.11

S. Hanssis anfictelsse.

de andre ſecter oc ſlau aff deaffſkedne folck. Men de ſō dem haffde vdſkickit/waare aff Hieruſalē/ det gātſke raad i det Jødiſke landz hoffuidſtad. Huo ſkulde ſaadanne drabelige folck/ met ſaa herligt ith budſkaff oc erlig tilbyudelſſe ey bewilget? Men Joannes wiſte wel/at de her i ſøgte deris egen ære/ſom Joānis. 5. oc er betydet. Der fore ſiger hand oc bekender/ at hand huercken er Chriſt9/oc ey heller Helias/eller nogen Prophete/ men ith raabendis ſtemme rc̄. Men dette er ſcreffuit for wor ſkyld/at wij oc i ſanhedz bekiendelſſe bliffue beſtaandige/oc ingen andens/end Gudz ære ſkulle søge/ icke anſeendis denne werdens
kaaſtelige løffte/ ſmiggrendis ord/ eller oc truſel
Rom. 10 oc hødſel. Fordi at met hiertet tror mand til retferdighed/men met munden ſkeer een bekiendelſſe til ſalighed.

Den anden part.

Joannis kald. Antegner dette Euangelium Joannis kald til ſit embede. Oc ſkeer det ſāme icke til forgeffuis/ mē megit mere der fore/at wē mue lære der aff. at ingen ſkal trenge ſig ſelff ind til predicke embede vden hand bliffuer rættelige kallit aff Gud wid
Joan. 5. 6. tilbørlige middel. Fordi ſaadan kaldz fruct er/at
oc alle vegne Gudz ord purlige predickis/ſom du ſeer i Aaron/ Eſaia/Chriſto/Apoſtlene/oc andre tro Chriſtē me
Rom. 1 nighedz tiænere. Huor offte ſiger Christ9 i Joan
Hiere/ 25 ne/ at hand er vdſend aff ſin Fader? Diſligeſt ſee wē i Paulo / at hand ſig alle ſtæde kaller een Jeſu Chriſti tiænere oc Apoſtel/men kallet der til Men der tuert emod/ ſkeet det icke vdē ſtor chriſt

ne

ne menniskers skade/naar een Predickere vkal⸗
det indtrenger sig til at lære oc vnderwise andre.
Fordi huor ath kallet er falskt oc icke aff Gud/
der kand icke lærdommen wære ræt eller sand.
Her paa haffuer du ith megit grueligt exempel i
de regelbundne som i wor tiid leffue vnder Pa⸗
wen. Fordi de haffue een anden stæd gaat ind/
end at den rætte port/ oc der fore ere de tyffue oc Joan. 10
mordere. Siger ey S. Pouil det samme i Apost Acto 20
lernis gerninger? Aff eder/siger hand/ skulle op
staa nogre mend/som skulle tale wraang lerdom.
Her haffuer du/ at alle deris kald som wraangt
lære/er aff Dieffuelen. Haffuer du oc det samme
kalds fruct. Paa det nu/at den hellige Joannes
kunde bewise dem at han waar kallit aff Gud/
suarede hand (fordi de wilde e endelige haffue
suar) Jeg er ith raabendis stemme ꝛc. Som
han wilde saa sige/J wide aff Propheten Esaia
at een skulde gaa fore Messiam/at rede hannem Esaie 40
weyen fore/oc der offuer wide i oc/at den samme/
i samme stæd kallis ith raabendis stemme/ det
samme stemme er ieg/ oc der fore er ieg vdsend
aff Gud/ oc gør icke aff mig selff huad ieg gør.
Nu lige som tiæneren vdsend aff Gud/skal lære
Gudz ord/oc det effter S. Hanssis exempel/saa
skal hand oc i Gudz stæd annamnis oc høris.

Den Tredie part.

See wij i dette Euangelio/ huad kiødet for⸗
maa/som wid Gudz aand icke er oplyust oc for Kiød.
nyett. Kiød kaller ieg den gantske menniskelige
natare/ huilcken aff sig selff ingen anden fruct
kand

kan bære end synd/som scrifften siger. Huad som
Joan. 3 er fød aff kød/det er kød. Her paa haffuer du ith
merckeligt exempel/ Der er komne til Joannem
de frommeste oc lærdeste vnder alle Jøderne/ oc
haffue hørt huo hannem vdsende at predicke oc
døbe/ oc det aff deris egen Prophete/ Dog alli-
gewel haffue de icke forstaaith Joannem. Der
fore lær her/at Gudz oc Christi kundskaff kom-
mer icke aff oss/men wid Christi aand/Det er een
1. Cor. 1. Gudz gaffue/paa det at ingen skal berømme sig.
Din wiisdom er for Gud daarskaff/ oc heder/
Perdam sapientiam rc. Jeg wil hen kaste de
wisis wiisdom/oc de klogis kloghed wil ieg gøre
foractelig. Fattede icke de wise/ Hellige/ Prester
oc Leuiter Gudz ord/for vden wor Herris Chri-
sti aand/ saa bliiffuer oc du frilige vden Gudz
naade icke her tilled at du kant tro.

Den fierde part

Een vnderskedning mellem Joannis oc Christi daab.

S. Hans Baptist gør i dette Euangelio een
vnderskedning emellem sin oc Christi daab/der
hand saa siger. Jeg døber met wand/ oc lærer
bod/Men Christus døber icke al ene met wand/
men hand forlader oc synderne/ oc indgyder den
Hellig aand. Men merck at Joannes giør icke
saadan een vnderskedning mellem det vdwortis
wandz tegen/ som hand gaff/ oc det som Chris-
tus gaff. Det vdwortis tegen Joannis oc Christi
haffuer sig saa/at det ene er saa gott som det an-
det. Fordi at Joannes predicker ordet oc døber
i wand/som oc saa Apostlerne gøre/Joannis iiij.
Men Joannes gør forskel emellem sit embede oc
Christi

Christi embede/oc sin persone oc Christi persone.
Fordi Christus/ som sagt er/ der offuer at hand — *Christi embede.*
predicker/oc met wand lader døbe/forlader hand
oc synderne/ giiffuer den Hellig aand/ som wore
hierte oplyuser oc fornyer/ huilcket Joannes icke
kand giøre. Dæden kommer det nu/ ath hand
waar Gud oc Herre Christum/saa høglige loff-
uer oc priser/at hand er Gudz lam/som bort ta-
ger werdens synder. Item/ At hand er den som
waar fore mig/ oc er kommendis effter mig/ det
er/den som er større end Joannes oc forlader syn
derne. Item/ Jeg er icke werdig at løse hans
sko tuenge. Jeg meen io det heder at kiende/ loff-
ue/prise oc bescriiffue Christum/. Dog naar wij
døbis/da døbis wij baade met Joannis oc Chri — *Lowens*
sti daab/ det er/ at det er nødtørffteligt/ at den — *predicken*
gamle Adam skal først ihiel slaes/det som merc- — *er først.*
kis met det vdwortis tegen/før end Christus dø-
ber met sin ild oc aand. Her offuer maa mand
komme til syndernis bekendelsse/ wid Joannis
predicken. Huor nu saadan een dødelsse oc syn- — *Euangeliū*
dernis bekiendelsse er/ der haffuer da Christus — *er det andet*
rum at øffue sit embede/det er/at forlade synder- — *sō til salig-*
ne/ oc indgyde sin aand i wore hierter / huilcket — *hed hørt*
han oc gørendis worder/effter Joannis ord/Det-
te er den som døber i den Hellig aand. Saa-
dant maa alt Troen fatte om wij wille
bliffue ith nyt creatur.

Paa vor Herris fød sels dag Euangelium Luce ij.

Der

Er er vdgaait ith bud aff Keyſer Auguſto/at alt werden ſkulde ſkatſcriffuis. Oc denne ſkatning waar den aller førſte/ oc ſkede den tiid der Cyrenius waar forſtaandere i Syria. Oc de ginge alle at lade ſig ſkatte / huer i ſin Stad. Saa opfoor oc Joſeph aff Galilea/aff den Stad Nazaret/ i det Jødiſke land/til Dauidz Stad/ der heder Bethlehem/ der fore/ at hand waar aff Dauidz hwſſ oc ſlect/ paa det/ at hand wilde lade ſig ſkatſcriffue/met Maria ſin troloffuede hwſtrue/ſom waar met foſter.

Oc det hende da de der waare/ at hennis fødſels dage bleffue fultkomne/ Oc hun fødde ſin førſte-

baarne

baarne ſøn/ oc ſwøbte hannem i klu-
de/ oc lagde hannem ned i een krub-
be fordi der waar icke rum i det al-
mindelige geſte herberis hwſſ.

Oc der waare hyrder i den ſam-
me egn / ſom waagede offuer deris
hiord om natten. Oc ſee Herrens
Engil ſtood hoſſ dem/ oc Gudz klar-
hed ſkinde om dem/ oc de fryctede
ſig ſaare. Oc Engelen ſagde til
dem. Fryc̄ter eder icke/ See/ ieg for-
kynder eder een ſtoer glæde/ ſom ſkal
wederfaris alle folck/ Fordi eder er
i dag fød een frelſſere/ ſom er een
Herre Chriſtus/ i Dauidz Stad/
Oc det ſkal wære eder tegen/ J ſkul-
le finde ith barn ſwøbt i klude/ oc
lagder i een krubbe. Oc ſtrax waar
der hoſſ Engelen/ det Hiemmelſke
herſkaffs maangfoldig forſamling/
de loffuede Gud/ oc ſagde/ Ære wære
Gud i det høge/ oc fred paa iorden/
oc Menniſkene wel behagelighed.

Paa wor Herris

Een kort udleggelse

offuer dette Euangelium

Christi fødsel.

Dette Euangelio bliffuer forhandlet/
Først dē salige wor Herris Jesu Chris
ti fødlel/huilckē som er een begyndel-
se til wor salighed oc det ewige liiff/
Oc der fore bequemmer det sig/at al-
le menniske skulle dēne wor frelsseris fødsel/som
hun oss aff Euangelisten bescriiffuis/wel fatte til
hierte/ paa det at de aff saadan tings betractel-
se/kunde optendis/oplyusis oc glædis/ oc at de
maa oc saa anname dette nyfødde barn wid
Troens ord i deris hiertter / oc gemme det
der. Fordi saa ringe som denne samme fød-
sel er for werden/ saa salig oc nyttelig er hun
dem som hende wid Troen befatte. Men
at hun haffuer wærit i ingen wrning for denne
werden/ bliffuer der aff obenbarit/ at Josep oc
Maria som andre burgere oc burgersker opfore
aff Nazareth hen till Bethlehem/at wære de-
ris øffrighed hørsomme/oc giffue deris skat som
andre/ Huo haffde her trot at Maria/ som her
fremkom lige som een anden quinde bland almues
folck/ at wære deris øffrighed hørsom/ skulde
wære Gudz moder? Disligist oc siger Euange-
listen det hun waar v anseeth/ oc intet omskøt i
det almindelige geste herbere i Bethlehē/saa/at
hun Christū sin kiære søn huilckē hun fødde der
paa det at Prophecien skulde fuldkōmis/ motte
suøbe i arme klude/ oc legge i een krubbe. Huad
hø-

hører mand her synderligt? Intet andet end idel
oc blot armod. Foractit er Maria/foractit er Jo-
sep/foractit er det lille barn. Fordi du hører icke at
Marie fattigdom.
nogen wilde annamme dem/men at de haffde in-
tet rum i geste herberit/Nu besee tuert om/huor
herlig oc ærefuld denne byrd oc fødsel haffuer
wærit i Hiemmelen / enddog hun paa iorden
waar foractelig. Herrens Engel træder til Hyr-
Denne fødsels bud.
derne/som der da woctede deris hiord/forkynde-
de dem een stoer glæde/som skulde alle folck we-
derfaris/ Fordi ath Herren oc Frelsseren Chri-
stus er fød i Dauidz Stad etc. Her haffuer du
huo der bebudede den ærefulde fødsel/ oc der off-
ner huor herligt ith busskaff hand haffde frem at
føre. Oc tycker dig det at wære een ringe ting/at
dette lille barn kallis een Frelssere/ een Herre oc
Christus? Huor kunde Christus herligere be-
scriffuis/ oc een Summa paa Euangeliū bliffue
kortteligere begreffuen? Huor kunde dette bud-
Sūma paa Euangeliū.
skaff herligere wære vdtræt? Ja/ der de arme
hyrder komme i fryct/ huorlunde haffde Engelen
kundit bedre trøstit dem? Frycter eder intet sag-
de han. O huilckit glat oc løstigt budskaff/ at oc
for synderne som wij føre met oss i denne werden/
icke skulde frycte. Hui saa? Fordi oss er fød i dag
saadan een frelsere/som skal borttage al werdens
synder/oc formidels sin pine oc død/alle dem som
tro paa hannem wil forhuerffue salighed oc ewigt
liiff. Der fore er det tilbørligt oc ræt/at denne fød
Wor fødsel er vreen/mē Christi er reen.
sel/aff huilcken/wij haffue annammet saa megit
got/oc saa stor glæde/skal wære herlig i wore ø-
gen. Wor fødsel er vreen/syndefuld oc fordømdt/

men Christi er pꝛæt/vskyldig oc hellig. Skal nu wor fødsels fordømmelsse forwandlis/oc bliffue borttagen/saa maa det ske wid Jesu Christi hellige fødsel. Huad ? kand hun legemlige voddelis met menniskene ? Ney/ men aandelige wid ordit skulle wij den offuerkomme/ Huad er det for ith ord der Engelen siger? Eder/Eder (siger hand) er een frelssere fød/ wid det ord bliiffuer Christi
Esaie 6 fødsel deelt met mig/wilt du saadant oc høre aff Propheten. Jth barn er fød oss/ oc een søn er oss giiffuen. J barnit merckis Christi manddō/i sønnen betydes hans Guddom. Nu saadant ith barn oc Søn/sand Gud oc menniske/er fød oc giiffuen. Huem? Oss/ oss/ siger hand. Her maa Troen lade øgnen op/ Fordi maange ere de som tro at Christus er fød/ men de tro icke at hand er fød dem til gode/oc der fore legge de deris find paa gerninger/ met huilcke de driiste sig til at wille forhuerffue oc faa retferdighed oc salighed/ lige som wij kunde met wor egen rætferdighed bliiffue bestaandige / naar Gud wil bruge ræt gaang met oss. Ney kiære barn/ Det heder icke saa/men som Dauid siger/Herre/gack icke i rætte met din tiænere/Fordi for dig er intet leffuendis menniske rætferdigt. Det gelder icke der at drage
Troen. gerninger frem/ men at søge naade. Oc der fore/ huo som tror at Christus er hannem fød/ giiffuen/leffuit/død/ opstaanden/ oc opfaren til Hiemmels/den er reen aff synderne/retferdig/salig/from/Christi broder/ oc ith Gudz barn. Oc hand som ith tacknemmeligt barn/der effter met
Troens gode gerninger som er kerlighed til sin næste/ oc
fruct.

een høffuist om gengelsse/ for vden huil bewiser wel sin tro.

Den anden part.

Her i dette Euangelio er bemerckendis/ huad de ere for folck/ for huilcke saadan een salig fødsel bliffuer forkynt/ Besynderlige fattige oc foractede folck/ som woctede deris hiord paa marcken. Huor fore bliffuer det icke forkyndet de rige/ de weldige/ de hellige i Jerusalem? Lige der fore/ at Gud huad daarskaff for denne werden er/ haffuer hand vdwald/ paa det/ at alle wise skulde beskemmis. De rige/ ædle/ oc weldige for denne werden/ acte icke stort dette arme lille barn Jesum/ men haffue een egen Gud/ der de forlade sig paa/ som er/ deris pral/ wold/ oc welde/ rigdom/ oc den store Gud Mammon. Wid den samme maade de som tycke at haffue hellighed aff deris egne gerninger/ haffue oc een egen Affgud/ besynderlige den fordriistelsse oc trøst paa deris egne werdskylder/ om huilcken falsk Gud/ siger Esaias saa. De haffue tilbedit deris egne henders gerninger. Huad skulde Christi fødsel wære saadant folck nyttelig/ om hun end bleffue dem forkyndt? Mand skal icke kaste helligdom for hunde/ eller oc Perler for swin. Huo sig paa nogit andit creatur forlader / vden paa Christum / den er icke Christus nyttelig. Desligest/ huo wid nogre andre middel søger retferdighed end wid Christũ/ hannem er oc Christus vnyttelig/ som Paulus bær widnesbyrd om/ synderlige i det Epistel til de Galater. Om wid Lowen retferdighed kommer/

De fattige annamme Gudz ord

1. Cor. 1

Mammō.

Esaie 2

Math. 7

Gala. 2

saa er Christus forgeffuis død. Efftersi nu denne wor Christus saadant ith hierte wil haffue som sig huercken paa denne werdens gotz/ icke heller paa wold oc welde/ eller egen retferdighed forlader/ Men alene henger wid hans pine/ død oc fortiæniste/ der for vdwel hand de arme/ men icke dem alene som effter werden oc kiødet ere fattige/ men oc saa effter aanden/ det er de som de
Fattige. ris synder/swaghed/wantro/oc forkrenckede.na
Math. 5 ture kiende/oc henge aleniste wid hans ord/oc til de samme siger hand een anden stæd/ Kommer til mig alle som ere besuarede/ oc ieg wil wederquege eder/ Item/ Huem der tørster/ komme sig
Mat. 11 til mig oc dricke. Disse ord oc saadanne andre/ befatte icke de rige/eller de som holde dem hellige aff sine egne gerninger/ om huilcke oc Maria synger/at de skulle ladis/ tomme oc ledige/ Men de arme som intet finde hoss sig selffue/ formiddels
Lu. 21 huilckit de kunde bliffue behulpne. Der fore/denne Christi fødsel/oc dette gladelige oc herlige budskaff/al eniste forkyndes for de arme hyrder paa marcken.

Den Tredie part.

Wi maa lære aff dette Euangelio/ at naar
Malach. 2 wid ordens tiænere/ som almindelige i scrifften merckis wid Engle/tilbydis denne salige Christi fødsel/ oc wi wisselige kunde kiende at wor salighed staar der i/ skulle wi ingelunde wære saa skødeløsse/ at wi skulle befindis at glæmme oc wære vtacknemmelige for saa stoor een welgerning/ Men den samme i ewig hukommelsse bekiende

kiende/loffue oc prise/oc altiid met Englene synge/Priis wære Gud i det høge. Her loffuis oc prisis Gud aff Englene/ oc den Hiemmelske herskare/ der fore vden twiil/ at hand aff naade oc barmhiertighed haffde giffuit werden een frelssere/ sin enbaarne Søn/ paa det/ at formiddels hannem skulde wære obnit een tilgaang ind i det ewige liiff for alle mennisker/ Ja/ at formiddels den samme Synden Dødē Dieffuelen oc Helffue de skulde bliffue bort tagne. Er saadan een welgerning icke loff oc priis werd? Ja/ Huo kand hende nock priise oc loffue? Icke dis mindre skulle wij altiid bliffue i tacksigelsse waractige/ oc sige met Propheten Dauid. Min siæl loffue Herren/ Jeg wil loffue Herren saa lenge ieg leffuer/oc syunge min Gud loff men ieg er her. Men merck at mād kan icke giffue Gud saadan priis/ære oc loff huor wor Christus ey er / oc ey bliiffuer kend/oc at ingen fred eller god wilge kand bliiffue hoss oss huor Christus ey er/Tuert emod/huor Christus er/oc bliffuer kend wid ordet/ der kendes oc hans Hiemmelske Fader/ loffuis oc priisis for saadan een Fader/som oss den samme Christū aff naade til een frelssere haffuer send oc giiffuit. Oc er der retsindig fred emen wij tro at Gud wil oss arme syndere icke fordømme/icke rætte lade/ men tage til naade oc gøre salige for Christi skyld. Oc huo wilde her icke wære til fredz/effterdi at oss de hellige Engle saadan een hiertens fred forkynde? Oss ner dette altsammē haffuer Gud een welbehagelighed mod oss/for sin Søns skyld/oc de sō tro/ haffue tuert emod een behagelighed til alle hans

Tacksigelse. | Joan. xv | Welbehagelighed.

gerninger sō hand haffuer vnderlige ladit skeet/ v afladelige sigēdis. Priis wære Gud i det høge/ fred paa iorden/ mēniskene een welbehagelighed

Paa den søndag effter Christi fødsils dag.

Euangelium Luce ij.

Ans Fader oc Moder waare forvndrēdis offuer de ting sō om hannem sagdis. Oc Simeon wel signede dem/ oc sagde til Mariam hans Moder. See/ denne er sæt til maangis fald oc opstaandelsse i Israel/ oc til ith tegen huilcket som skall emod sigis. Oc ith swerd skal gaa i gennem din siel/ paa det at tanckerne skulle obenbaris aff maange hierter

Oc der waar een Prophetissa/ Hanna/ Phanuelis daater/ aff Aser slect/ hun haffde leffuit i laang tiid/ oc leffuede met sin mand i syw aar

fra sin iomfrudom. Oc hun waar nu een widue/wid fire oc fire sindz tywe aar/ hun kom aldrig aff templen/men tiente Gud met faste oc bøner dag oc nat. Hun kom der oc til/samme stund/oc prisede Herren/ oc talede om hannem til alle/ dem som forbide genløsselsse i Jerusalem.

Oc der de haffde fuldkommit alle ting effter Herrens Low/ere de komne tilbage til Galileam/ til deris stad Nazareth. Men barnet woxte/ oc styrckedis i aanden/ fuld met wiisdom/oc Gudz naade waar hoss hannem.

Een kort vdleggelse
offuer dette Euangelium

Wende haande widnesbyrd haffue wij i dette Euangelio/ om dette lille barn Christo/ ath det er den sande Messias/ oc den benedide Abrahe sæd/i huilcken alle folck skulle worde genedidede.

Simeonis widnesbyrd om Christo. Først haffue wij det herlige Simeonis widnesbyrd/som laang tiid warede paa Israels forþtrøstelsse / oc haffde faait suar aff den Hellig aand/at hand skulde icke dø/vden han før haffde seet Herrens Christum/Men da der Joseph oc
Levi. 12 Maria i deris reenssels dag haffdeført barnet Jesum i Jerusalē/ at skicke hannem der i tēplen for Herren/ oc at giffue det sedwanlige offer / Kom oc Simeon/ tilskyndet aff aanden /i templen/ tager barnit i sine arme/ kalder det een Frelssere/vdsend aff Gud/ Hedningers lyws/ oc Israels folckis priis. Der effter ynsker hand barnens forældre lycke oc salighed (Fordi det heder her at benedide/ lige som oc Gene 24). oc sagde
Huad at Benedide er. til Mariam/See/denne worder sæt til maangis fald oc opstaandelsse i Israel/oc til ith tegē mod huilckit der bliiffuer modsigelsse. Aff disse Simeonis ord er obenbarligt/ at Christus er den sande Messias oc werdens Frelssere/ som er foriæt i scrifften/Huor fore skulde hand ellers kalde hannem een Frelssere/ith liws/een Israels priis/om hand icke kunde hielpe/beware oc retferdig gøre? Ja/om hand waare icke selff den lægedom/formiddels huilcken wij kunde bliffue hulpne/motte hand wære een arm Frelssere. Oc om hand icke kunde oplyse alle mennisk/ motte hand icke hede Hedningers lyws/Ja/om de Israeliske børn ey kunde berømme sig aff dette barn/ huor fore wilde hand da kalde hannem deris priis? Her effter besinde oc offuer wey/om alle menniske we
Esaie 8 derkende denne salig gørere oc dette lyws Hand er sæt(siger Simeon) til ith fald. Huorlunde till
fald

fald? Fordi at maange skulle forargis i hannem naar at de skulle see hannem i een arm fatzun/ besynderlige de som icke tro/oc forlade sig paa deris egne gerninger/de som mene at faa rætferdighed/ icke aff naade/men aff gerninger/om huilcke Paulus taler her efter/ De søge (siger hand) huor de kunde sætte deris egē rætferdighed/thi ere de icke Gudz rætferdighed vnderdanige. See/saadanne folck høre Gudz retferdighed priisis/ oc wille icke tro/fordi de kunde icke lide at deris gerning aldelis skal wære bortkast oc foractit. Der fore forfølge de denne lærdom/forarge sig paa Christo/ falde oc bliffue i wantro/ saa/at de kunde aldrig bliffue salige. Dog er Christus somme oc til opstaandelsse sæt/ men dem al eniste/ som paa sig selffue mistrøste/oc kende at vnder Solen er intet andet naffn menniskene giiffuit/ i huilcket mand kand worde salig/ for vden alene Christi naffn. Saadanne folck bliiffue wid Christum/oc til det ewige liiff bewarede/ som Propheten Esaias siger. See/ieg wil legge een hyrne steen til grundwol/oc alle de som tro paa hannem / skulle icke bliiffue til skendzel. Begærer du nu at Christus icke til fald/mē til opstaandelsse maa sættis dig? Lad fare alt tilliid til gerninger at sætte/ oc byg paa Christum/som paa dēne werdens rætte salig gørere/saa skulle icke end oc helffuedes porte bliiffue dig offuerweldige. Seer du nu huorledis den største hoff annamme icke den lærdom sō er om Christo/oc fordagtinge oc beskerme gerninggers rætferdighed/bortkastendis den rætferdighed sō er aff Troen/saa tenck paa huad Simeon

Rom. 10

Joel. 2

Acto 4

Esaie. 28

Mat. 16

on her ſiger/det er/at Chriſtus er ſæt til ith te-
gen/huilcket aff maange emod ſkal ſigis. Huor
Suerd i Marie hiertte. fore meent du/at ith ſuerd ſkulde gaa i gennem
Marie hiertte? Simeon wiſte wel/huor det ſkul
de gaa den Herre Christo for ſin lærdoms ſkyld/
der fore ſiger hand Marie det tilforn/ at hende
met ſit barn/iammer oc ſtoor drøffuelſſe ſkulde
offuergaa/ paa det at deris tancker ſom waare
holdne for de aller helligſte/oc waare dog ſkalke
i deris hiertte/ ſkulde bliffue obenbarede. Der
haffuer du den fromme gamle Simeonis wid-
neſbyrd om Christo/at hand er Gudz ſøn/Meſ
ſias/oc werdens frelſſere.

Den anden part.

Hannd widniſbyrd om Chriſto.

Her haffue wij Hanne Prophetiſſe wid
neſbyrd om Chriſto. Fordi at der for oden at
Euangeliſten beſcriffuer hendis hellige omgen-
gelſe/ſiger hand oc/Hun haffuer oc paa den ſam
me ſtūd traad her frem)priſet Gud/Oc megit ta
let om dette lille barn Chriſto/til dem ſom woc-
tede oc bide effter Iſraels genløſelſſe. Merck det-
te widneſbyrdz ſtick/ Førſt priiſer hun oc loff-
Ephe. 5 uer Gud/ oden tuiil der fore/ at hun i dette lille
barn kiende Gudz naade oc alle Propheciers fuld
kommelſſe/ Oc at hun haffde leffuet den naade
fulde tiid/i huilcken Chriſtus fød waar. Oc det er
i ſandhed tilbørligt/ at wij altiid tacke Gud wor
Fader for ſaa ſtoer een welgerning/ effterdi at
hand oſſ wid dette lille barn wilde ſaa naadelige
igenløſſe. Sandelige haffuer denne Hanna be-
kient oc tilſtaandit/ at wij kunde icke ſelff hielpe

oss/oc der fore loffuit Gud at hand haffuer send
oss een hielpere aff Hiemmelen/Men paa det at
dette samme kunde oc forkyndis for andre/ taler
hun til alle som forwoctede Israels forløssning/
om dette barn. Men huad taler hun om hannem?
Vden tuiil intet andet end som Simeon haffde
før talet/ Nu haffde Simeon kallet dette lille
barn een frelssere/oc Hedningers lyws. Det stad-
fester Hanna/oc siger/ Hand er nu for wore øgen
oc tilstæde/huilcken de haffde i laang tiid biet eff-
ter. Oc bekiender hun frilige/hendis bøner/faste/
widue stat/ hendes gode leffnet oc omgaang at Hanne pre-
wære intet werd/ om hun ey bleffue formiddels dicken.
dette lille barn naadelige forløst/ hellig oc salig
giort. Her skulle nu alle quinder/ widuer oc iom-
ffruer tage ith exempel at de i Christi kynskaff/ i
ith got leffnit/ oc i een rætsindig Gudz tiæniste
følge denne Hannam effter. Hun wed at det er
hende nødtørffteligt/ at formiddels een tro oc til-
liid til dette barn/ maa bliffue salig/ det er/at
worde rætferdig/wid een sand tro til Christum.
Wed hun oc at troen maa alt wære leffuendis oc Een sand
krafftig. Saadan een troes wished skulle wij al- tro.
le sammen haffue/ ellers troen som alene gør oss
retferdige/er icke rætsindig i oss/men megit mere
ith falskt tycke oc mening om Christo.

Den Tredie part.

Christus ith sant menniske.

Stadfester dette Euangelium wor troes artic-
kel/ i huilcken wij bekiende at Christus er fød ith
menniske aff Jomffru Maria. Fordi/at lige som
det er nødtørffteligt ath ieg skall tro ath det er
sande

ſanden/ ſaa maa ieg oc tro at hand ſom andre menniſke/naturlige haffuer opwort i alder/ for‑nuft/ſtyrcke/wiiſdō oc aand/Icke at Gudz aand i hannem fra begyndelſſe ey haffuer wærit/men io eldre io ſtørre/io ſtørre io fornufftigere/io for‑nufftigere io ſterckere i aanden for Gud i ſig ſelff oc for alle menniſke er bleffuen. Kortelige/i det at Euangeliſten ſiger/ Barnit worte oc ſtyrcke‑dis i aanden/fuld met wiiſdom/oc Gudz naade waar i hannem/ will hand giffue tilkiende at hand een offuerwettis from/ſkickit oc wiis dreng bleff dag fra dag. Oc Gud giffue det at wore
Børnne tuct. børn bleffue ſaa opfødde/oc holdis til det ſom got waare.Dette barn Jeſus worte oc ſtyrckedis i aanden/men wij lade wore børn i ith kiødeligt ſind forderffuis/oc føre dem icke wid Gudz ord huercken til troen eller fromhed Chriſtus worte i wiiſdō/men wore børn i daarſkaff.Wilt du wi de hues ſkyld det er ? Den brøſt er i forelderne ſom holde deris børn huercken til tuct eller ære/ oc ey met Gudz ord lade vnderwiſe dem/der fore kand oc Gudz naade icke wære hoſſ dem.In ſū‑ma/Lige ſom Chriſtus er een ſand Gud/ſaa er hand oc/effter dette Euangelij lydelſſe/ ith ſand menniſke / vdſendt aff ſin Fader til/ denne wer‑den/at wij formiddels hannem kunde bliffue ſa‑lige.

Paa ny aars dag

Euangelium Luce ij.

Det

Er otte dage waare fuldkōne/ at barnit skulde omskæris/ da waar hans naffn kallit Jesus/ huilcket som waar kallit aff Engelen/ før end hand waar vndfaangen i sin moders liiff.

Een kort vdl[illegible]lse offuer dette Euangelium

Ørst/ Fordi at Euangelisten Lucas/ haffuer saa flitelige bescreffuit Christi fødsel/ will hand oc nu optelye oss huor til den er god oc nyttelig/ Synderlige/ at wid den samme Christum Lowens byrde met hendis ogh er oss bort tagen Galat.4.
oc at ith friit hierte oc een welwillig aand skall Esaie.44.
giffuis oss/ som vtuungen/ icke aff frycet eller pinis straff/ Gudz bud holde kand/ oc gøre det sō retferdigt er. Fordi det er klarlige obenbare/ at efterdi Lowen hun er aandelig/ oc vdkreffuer icke alenisté vdwortis gerninger/ men megit mere hiertens gode begeringer/ at intet menniske aff sin egen krafft kand gøre Lowen fyldest/ som oc S. Peder siger i Apostlernis gerninger/ Huad Acto.15.
freste

freste i Gud met det ogs opleggelsse paa discip-
lerners halsse/huilckit huercken wore forfedre/ oc
Gala. 4 ey heller wij kunde drage? Nu maa der dog ith
ske aff thu/enten maa Lowen opfyldis/eller wij
maa bliiffue fordømde/ som scrifften siger/ For-
maledidet er huer som icke bliffuer i alt som der
er screffuit i Lowens bog/Nu wel/ der hører ieg
at Lowen wil wære opfylt/oc besinder det emod
Rom. 10 at ieg aff min egen krafft icke kand fuldkomme
hende/Huad skal ieg nu her gøre? Christū som
nock giorde Lowen for dig/oc frelste dig aff ma-
ledidelsse maa du met troen befatte. Fordi hand
Gala. 4 er/ som Paulus siger/ Lowens ende/ i huilcken
huer som troer bliffuer retferdig. Item een anden
stæd/ Der tiden waar opfyld/ vdsende Gud sin
enbaarne Søn/fød aff ith quindfolk/vnder giff
uen Lowen/ paa det/ ath hand wilde igenløsse
t Lowen dem som waare vnder Lowen. Her til hører nu
matte hol- ath Christus maatte och lade sig omskære/fordi
de op. ath der met wilde hand bewise at hand waar
kōmen ath folkomme Lowen for oss/och gøre oss
fri fra Lowens maledidelsse/Paa det/ ath hand
wilde met Euangelii lerdom dele sin aand met
oss/at wii formeddels den samme fornyede/ kun
de der effter icke aff twaang/mē frilige oc aff kier
lighed/gøre huad Gud wil haffue aff oss

De anden part

Maa mand lære oc wide ath omskærilse
Tegens er ith forbundz tegen/som Gud mellen sig oc A-
brug, braham/ ia oc hans sæd haffuer opræt/ Gene.
17. Oc er saadant ith tegen icke giffuit at mennis

ke kunde

ke kunde det met rætferdige gøris /men at det/
dem ſom hørde Gudz ſæt och tilſagn / ſkulde
gøre beſtandige och ſtercke i troen/ oc ath Jøder-
ne ſkulde der met atſkilies fra de andre folck oc Tegen ſtyrc-
wantro menniſke. Men huert tegen haffuer ſit ke troen.
løffte oc tilſagn/ huilcken tilſagn nødtørffteligt
er ath hiertit troer oc toer ſig wid/Som Gene-
ſis 6 waar Noe tilſagt/at hand ſkulde icke forfa-
ris i wandit ſom gick offuer alt werden / dis til
ith tegen haffde hand Arcken ſom Gud bad han-
nem gøre. Itē i ſāme bogs niende Capitel/iættis
hannem oc at werden der effter ſkylde icke bliff-
ue forderffuit wid wand/oc diſſ til ith tegen gaff
han hannem regnbuen/Saa er det oc her/Gud
haffde ſagt Abraham til/ath hand wilde wære
hās oc hans ſædz Gud/ dis til ith tegen giffuer
hand hannem omſkærilſſen/ gørendis hans tro
tryg oc wiſſ der paa/ath hand io icke ſkulde twiſ-
le/men wiſſelige tro ath Herren wilde holde han-
nem huad hand haffde hannem tilſagt. Dog for-
ſtaa det ſaa/ath de ting ſom oſſ ere tilſagde/ icke
bliiffue oſſ giiffne for det vdwortis tegens ſkyld/
men for Orditz ſkyld/paa huilckit tegnit henger/
och wor tro haffuer annammit. Det aandelige Ord-
maa alt wære hoſſ det legemlige/ det indwortis Tro.
hoſſ det vdwortis/Den vdwortis omſkærilſſe er
intet/om hiertēs omſkærilſſe ſom ſkeer wid aan- Omſkæ-
den ey her tilkōmer/huilcken oc wid den vdwor- rilſſe.
tis er betydet. Deut. xvj. Omſkærer eders hiertis
forhud. Skal nu den vdwortis omſkærilſſe haff-
ue wærit Jøderne nyttelig/ ſaa haffuer hun met
faſt tro maat hengd wid Gudz befalning oc til-
ſagn/

sagn/effterdi at det vdwortis tegen gør icke mere end ath det wiss gør oc styrcker/som du seer i Gedeon/Judicum vi. Wid den samme maade tale wij och om det ny Testamentis tegen. Naar ieg bliiffuer døbt/om ieg da aleniste haffuer opseende til wandit/saa bliiffuer mig icke den vdwortis daab nyttelig/men seer ieg til Christi befalning oc tilsagn/aff huilcke wandit helligt gøris/och troor och sætter min liid der til / ath ieg saa indwortis worder døbt wid den hellig aand / da er mig daaben saare nyttelig/fordi hand haffuer Gudz ord oc tilsagn/ oc icke forgeffuis aff Paulo kallis een igenfødelssis toelsse. Desligest/naar ieg i nadueren icke anseer Christi befalning oc tilsagn/ oc met troen der til kõmer/ saa er mig Christi legemis oc blodz ædelsse oc drick icke aleniste ey nytteligt/ men oc fordømmeligt/ som Paulus siger/ om dem der vwerdelige æde/ Men naar ieg anseer Christi befalning/ord oc tilsagn/oc befatter det met troen/ saa er mig Christi sande legemis och blodz ædelsse oc drick saare nyttelig/ fordi i ordet finder ieg syndernis forladelsse/ oc i sacramentet eller det vdwortis tegen min troes stadfestelsse. Men merck at wij Christne i omskærelssens stæd haffue daaben/ begynt aff Joanne/och stadfest vid Christũ/Marci i det siiste. Lige som nu omskærelssen vaar deelt met børnene/ saa maa och skal oc daaben wore børn metdelis/enddog at de vsindige Gendøbere anderledis lære.

Det Ny Testamẽtis Sacramente Daab.

Nadwere.

1.Cor.11

Børne døbelsse.

Den tredie part.

Lære wij aff det naffn som waar giiffuit det lille barn Christo / oc waar dog tilforn aff Engelen

gelen forkyndit/at i de sager som rætferdighed oc
salighz paa røre/inge gerninger eller werdskyld/
men al eniste naade och barmhiertighed gielder/
som werden er bewiist i Christo/fordi Jesus/om
du det naffn vdtyder/et saa megit som salig gø-
rere. Nu hoss dette naffn er oc gaffn/gerning oc
fuldkōmelighed som oc S. Pauil siger. Christus
Jesus er oss giort aff Gud til wiisdom/til retfer-
dighed/til hellighed/oc til genløsselse/paa det at
huo sig berømmer/at hand berømmer sig i Her
rē/ oc i Apostlernis gerninger. Der er icke andet
naffn giiffuit menniskerne/i huilckit mand kand
bliffue salig ꝛc. Er der oc icke sagt Matthei i det
første. Denne Jesus skal frelsse sit folck aff deris
synder? Bliffue wij nu wid dette naffn/ det er/
wid Jesu Christi fortiæniste/ pine oc død salige/
huor bliiffuer da wore gierningers berømmel-
se? Det maa ieg mig io icke berømme aff min
fortiæniste/men i Herren. Her til hører huad no-
gen stæd om Christi naffn och werdskyld i det
Gamle oc Ny Testamente læsis. Oc er dette ræt
Summen/enddog ath een Christen er skyldig til
met kierlighedz gerninger oc andre gudelige øff-
uelsser sin tro ath bewise/ Dog alligewel/ ingen
gerning/men al ene Christi fortiæniste gør retfer-
dig oc salig.

Jesus gør al ene salig

i. Cor. 1

Christi naffn.

Den fierde part

Lærer oss dette Euangelium ath Gudz
ord och gerninger altiid ere mod menniskens for
nufft/ fordi/ath naar wij det effter fornufft wille
off maale/saa er det aldelis een daarlig ting/ath

Gudz gerninger ere emod menniskelig fornufft.

Gud offuer saadan een forhaanlig lim giiffuer saadan befalning. Mē saa gaar det til/Gud vdwelger icke de ting som oss wel befalde/ Men de hoss oss ere forsmaade oc foractede/ oc det der fore/ath wor fornufft/det er/Mester Klogling skal giffue sig faangen vnder Gudz ord och gerninger/ och skulle loffue och prise icke huad oss befalder/ men huad hand vdwelger. Ath bliiffue omskaaren / haffuer i sandhed wærit een slæt ting/ men der Gudz befalning oc tilsagn der til kō/hafuer det bleffuit een herlig/salig/oc gudelig gerning. Disligest er det een slæt ting met wand ath bliiffue døbt/men naar Gudz befalning/tilsagn oc ord der til kommer/ saa er det een offuerwættis kaastelig ting/ der fore/ enddog ath de wid wor fornufft ere foractelige gerninger at bliffue omskaarē oc worde døbt i wand/saa skal dog alligewel Daaben/men omskærelssen holder op/ wære een herlig oc kaastelig gerning i wore øgen/ der fore ath hun haffuer Christi befalning oc tilsagn

Paa de hellige tre konggers dag Euangelium
Matthei/ij.

Der

Er Jeſus waar fød i Bethlehē i Jøde land / i kong Herodis tiid / See / da komme de Wi-ſe aff øſten til Hieruſalem/oc ſagde. Huor er den nyfødde Jø-ders Kong ? Wij haffue ſeet hans ſtierne i øſten/ oc wij ere komne ath bede til hannem

Der Kong Herodes hørde det/ da bleff hand forſkrecket / oc gantſ-ke Hieruſalem met hannem. Och lod forſamle alle Preſternis Høff-dinger oc ſcrifftlærde bland folkit/ och atſpurde dem / huor Chriſtus ſkulde fødis

Oc de ſagde hannem/ i Bethle-hem i Jødeland/ Thi der ſtaar ſaa ſcreffuit wid Propheten / Och du Bethlehem i Jødeland/ du æſt icke

met de mindste blant førsterne i Ju
da. Fordi aff dig skal mig kõme een
Første som skal wære een Herre off
uer mit folck Jsrael
Da kallede Herodes de Wise hiem-
melige til sig/ och flitelige lod sig
vnderwise aff dem/ naar stiernen
syntis for dem. Och wiiſde dem til
Bethlehem/ oc sagde/ Farer hen/ oc
flitelige spørger om barnet/ Och
naar i haffue fundet det/ saa biuder
mig til igen/ at ieg oc kand komme/
oc tilbede det.

Der de haffde nu hørt Kongen/
fore de hen/ Oc see/ stiernen som de
før haffde seet i østen/ gick fore dem
indtil hun kom/ och stod der offuer/
der som barnet waar. Der de saae
stiernen/ bleffue de meget glade.
Oc ginge ind i huset/ oc funde bar-
net met sin moder Maria/ oc fulde
neder/ oc tilbade det. Oc oplode de-
ris Skat/ och offrede hannem gaff-
uer/

ner/guld/ røgelsse oc Mirrhe. Och Gud befol dem i drømme/at de skulde icke giiffue sig igen til Herodem oc toge ath een anden wey igen til deris land

Een kort vdleggelse offner dette Euangelium

Efter ath Euangelisten Mattheus/ først haffuer antegnet den forjæt som er skeedt David och de andre Forfædre/oc der effter giort hukömelsse om Engelen/Joseph/Esaia/ som de der ere sande windne til Christi fødsel/ wil hand nu i dette Euangelio som i dag falder/ wid nogre omkringstaandelssers bescriffuelsse/ bewise ath dette samme barn er Christus/oc den sande Messias/ i fordum tiid de gamle Forfædre forjæt/ Men nu send i denne werden/at alle ting skulde faldkommis i hannem. De omkringstaandelsser ere/stæd oc tiid. J Bethlehem i Jødeland (siger hand) er Jesus fød/der haffuer du stæden. Nu er det alle obenbarligt/ath den forneffnde Stad/til Christi fødsel/aff Gud waat forseet/oc laangt til forn aff Propheterne forkyndet ath saa skulde skee. Huor fore kand mand her weldelige beslutte/ath dette nyfødde barn skal wære den sande Messias/ efterdi hand saa klarlige antegner den Stad hand skulde fødis i. Disse ere Prophetens Michee ord/

Christus er den sande Messias.

Stæd.

michee 5.

Och du Bethlehem i Jødeland/ æst icke met de minste i blant Førsterne i Juda/ fordi aff dig skal komme den Første som skal regere mit folck ꝛc.
Der er twende Bethlehem/ ith i Galilea i Sebu⸗lon slæct/men det andet i Jødeland. Men fordi ath Euangelisten klarlige met vdtrycte ord anteg⸗ner det Bethlehem som ligger i Jødeland/oc saa finlige er offuer eens met Propheterne/huor kand da Jøderne nectit ath denne Christus skulde icke wære den sande Messias? Nu lige som stæden
Tiden. gør/saa drager oc tiden lige met/som Genesis 49 wid Patriarchen Jacob er antegnit/ fordi der staar saa screffuit/ Den Kongligespiir skal icke tagis fra Juda/oc icke Hertogen aff hans hoffter/ ind til den kommer som skal vdsendis. Aff denne Prophecie er det klart/ ath Christus maatte da wære forhaanden/der Jødernis Rige waar saa borttagit / ath ingen Kong eller regent aff Jude slæct der regnerede/ det skede nu wid denne He⸗rodem/som icke aff Jude slæct/icke heller aff Jø⸗diske blod/ men een vdlending aff Edom waar sæt til een Kong aff de Rommere. Hwor fore ey heller her den haardnackede Jøde kand necte/ath Christus er io Gudz Søn/och den sande Mes⸗sias. Alligewel ath mand maatte wel ynsket ath Jøderner al ene skulde sige her emod/ och icke oc saa maange Christne. Det wij sige wel och
Esaie 9 bekiende/ ath Christus Gudz Søn er fød aff Jomffru Maria/ huad er det oss nytteligt/ naar wij wille icke forstaa huor fore det er skeet? Du maat wide oc tro/at hand dig/dig/til igenløssel⸗se oc salighed fød er. Disligist at Faderen i denne

Christo al ene wil kiendis och æris. Huo nu blant oss Christne der bygger paa sine egne gerninger oc werdskyld/ oc der met formoder sig ath faa salighed/ hand haffuer io saa hart talet emod denne Christi fødsel som Jøderne kunde gøre. Men huo der bekender at hand wid Christi fortiæniste aleniste bliffuer rætferdig oc from/ hand haffuer det ewige liff. Joannis iij.

Den anden part.

Wij lære aff dette Euangelio/ at denne forneffnde Christus/ icke al eniste for Jøderne/ men oc saa for Hedningerne er kommen i denne werden/ Ja i disse Wise som Christum søgte bliffuer antegnit/ at Euangelium skulde tagis fra Jøderne oc giffuis oc predickis de arme Hedninge/ oc det der fore/ at de det først aff Christo/ der effter aff Apostlene hørt haffue/ oc alligewel foractet det/ Ja/ och haffue/ met forfølgelsse det fra sig støt oc foriagit. Huo iblant alle Jøderne løffuer hen at søge det lille barn Christum/ enddog at det bliffuer obenbarligt at deris Kong skulde wære fød? Al eniste kõme de fattigge Hedninge aff østẽ/ spørge oc søge saa lẽge/ ind til de finde dette lille barn. Det nu Jøderne her effter/ for deris wãtro skyld/ ere bortkastne/ er skeet aff Gudz retferdige dom/ oc maa well huer mand sige/ Herre du æst rætferdig/ och din dõ oc ræt. Tuert emod/ at wij arme Hedninge ere annãmede/ oc kallede til Euangeliũ/ er idel naade oc barmhiertighed. Oc om wij wilde ræt bære oss at/ saa skulde wij aldrig lade aff at tacke Gud for saadan stoer welgerning. Men at wij arme Hedninge aff blot naade ere kallede til Euãgeli

Hedningers kald.

Rom. xi

Psal. 118

Esa. 65 geliū/betees oss aff Esaie Prophetis ord/det han saa siger/Jeg er funden aff dem sō icke lete effter mig/ Oc skal ieg snart sige til det folck/ som mit naffn icke end haffue paa kaldit/Her er ieg.

Hører du/at de finde hannem/som intet lete effter hannem? Sigis icke dette besynderlige om oss arme Hedninge? Der fore skal mand lære oc forstaa her aff/at salighed kōmer icke aff fortiæniste/men aff naade/oc er fast som S. Pouil si-
Ephe. 2 ger/Wid naade ere i salige bleffne/ ath ingen sig skall berømme

Den Tredie part

Lære wij her aff dette Euangelio/ huilcken een arm och vsel ting ith kiødeligt menniske er/ i
Ith kiødeligt menniske. huilckit den gamle Adam wid aanden oc troen/ icke end nu er fordempit. Der komme de Wise til Hierusalē/spørge huor den nyfødde Jøders Kōger/giffue tilkiende der hoss/at de haffue seet hās
Tilbede. stierne i østen/oc ere kōne at tilbede hannem/ det er/at bewise hannē reuerentz. Her skulde den gantske Hierusalems Stad giort sig rede met all reuerentz oc glæde/oc søgt effter denne Kong/ oc annammet hannem/effterdi at dei saa maange aar haffde biit effter hans tilkōmelsse. Fordi at de wiste
Gene. 49 aff Jacobs Prophecie/at hand skulde paa den tiid wisselige kōme. Men huad gøre de? Icke aleniste Kong Herodes/effter at saadan tale waar kōmen for hannē/men oc ganske Hierusalem/det er/den meste deel aff Stadē forskreckede sig/besynderlige de/sō met den frōme Simeon oc Hanna ey forbide Israels trøst. Huor bliiffuer nu de maange foriættelsser? Huilckelunde tencke de paa

Jacobs Prophecie? Huad hielper det her at wæ-
re vnder Mosi Low? Herodes i sandhed lader sig
tycke/ ath hand haffuer wel orsage til at forskrec
kis/ alligewel at hans omsorge kunde intet hielpe
hannẽ/ Men huad orsage haffde Jøderne/ huilc-
ke wid denne Kong/ een sand igenløsselsse waar
tilsagt? Her haffuer du kiødẽs art oc nature/ Dis
se ere vore kraffter/ denne er vor formue/ kød kan
icke anderledis gøre/ fordi det er syndẽ vndergiff
uit, Ephe. ij. Icke ber det heller andre fructer end   Kiødens
synd entẽ vduortis/ som ere obenbare laster/ eller   fructer.
induortis/ som ere de gerninger sõ synes at wære   Ephe. 2.
gode/ aff huilcke det haffuer een behagelighed/ oc
smiggrer for sig selff.

Korttelige/ Huad det skall elske det hader det/
huad det skal hade/ det elsker det/ oc i de ting sõ
Gudz ære/ oc wor salighed ere anrørindis/ hol-
der det alt lige twert emod. Oc der fore maa alt
wort kiød oc nature/ wid den Hellig aand fornyes
oc dragis til Gudz fryct/ oc wor næstis kierlig-
hed/ ellers bliffuer det altid kiød/ det er/ forher-
dit oc forblindit. Rom. viij

Den fierde part

Lærer oss dette Euangelium/ i det ath de
Wise paamintes och adwaredis aff Engelin ath
fare heim ath een anden wey/ At Gud wor hiem
melske Fader wil mildelige beskytte/ beware oc
beskerme/ icke al eniste fra indwortis oc aande-
lige farer/ men oc saa fra vdwortis oc legemlige/
alle dem som hans kiere Søn Jesum Christum
kiende/ hedre/ tilbede/ sætte al deris hiertis liid til

hannem/oc der effter med tacksigelsse i Kierlighed/
omgengelsse oc leffnit bewise deris tro/ som disse
Engelē maa tiæne de vd- walde. Wise gøre met deris gaffuer. Er ey Gudz kierlig
hed emod oss een stoor ting? Ath Gudz Engle
maa oc komme aff Hiemmelen ath tiæne de vd-
walde i deris nød? Men det haffuer sig saa. Icke
eniste Engle/men och saa alle creatur maa tiæne
Christne menniske til salighed. Først maa stier-
nen tiæne de wise/ der effter Presterne met de
ældste blant folckit/i det de wise dem huor Chri-
stus skulde fødis. Paa det siiste tiæner oc Enge-
len dem/och wil icke haffue det ath de skulde fare
igen til den vgudelige Herodem/ som icke al ene
waar det nyfødde barn fiende/men oc haffde ith
falskt hierte mod dem. Her til hører det nu/det sō
Hebre. 1 om Englene er screffuit i det Epistel til de Hebre-
er/Ere de ey alle tiænistactige aander/som til tiæ
niste vdsendis for dem som skulle wære arffwin
ge til salighed? Item den 33. Psalm / Herrens
Engel slar sig leyer om dem som frycte hannem
Gene. 19 oc hielper dem vd. Ligerwiiss maatte een Engil
oc 14 redde Loth vd aff Sodoma/ Førde icke och een
Acto 12 Engel Israels børn aff Egypte land? Frelste oc
icke een Engel S.Peder vd aff fengsel? Kunde
wȳ nu denne Christum met de Wise kiende/ære/
Osee 14 tilbede oc öffre hannem/ som Oseas siger/ wore
læbers kalffue/sandelige/saa funde wy well lige
samme trøst/hielp oc bistaand hoss Gud/der icke
al eniste de Wise/ men oc alle vdualde fra wer-
dens begyndelsse haffue hafft/ skulde och end
Gud wid sine Engle tiæne oss.

Paa

Paa søndagen effter Epiphanie / Euangelium.

Luce ij.

DEr Jesus waar tolff aar gammel/ ginge hans foreldre hen op til Hierusalem effter Paaske høgtiidz sedwanne. Och der de dage waare fuldkomne/ oc de ginge igen til deris hws / bleff barnet Jesus i Hierusalem/ oc hans forældre wiste det icke/ men de mente at han haffde wærit blant selskaffuit/ oc kõme een dagiss reysse/ och lette effter hannem blant deris wenner oc kendinge. Och der de icke funde hannẽ/ ginge de tilbage igen til Hierusalem oc lete effter hannem. Och det begaff sig/ effter tre dage/ funde de hannẽ i templen sidendis mit blant Doctores/ at hand wilde høre dem/ oc spørge dem ath. Och alle de der

hørde

hørde hannem/ forvndrede sig paa hans forstaand oc suaar.

Och der de saage hannem/ forvndrede de sig/ Och hans moder sagde til hannem/ Min søn hvorfore haffuer du giort oss det ? See/ din fader och ieg met stor sorg lete effter dig. Och hand sagde til dem/ Huad eret/ at i lete effter mig ? Wide i icke/ ath ieg maa wære i de ting sō min Fader hør til ? Oc de forstode icke ordet som hand talede til dem. Oc hand gick der ned met dem/ och kom til Nazareth/ oc waar dem vnderdanig/ Och hans moder beholt alle disse ord i sit hierte/ Oc Jesus forøctis i wiisdom/ alder/ oc naade hoss Gud oc menniskene

Een kort vdleggelsse offuer dette Euangelium

Den

DEn hellige Euangelista Lucas haff-
uer met besynderlig fliit bescreffuit
Christi barndom/ enddog at han wel
haffuer taut om nogre ting/ som om
den fluct til Egipter. Och efterdi ath
det er een stoer ting/at Christus der hand waar
tolff aar gammel/torde giiffue sig i disputatz m~
de lærdiste i Jerusalem/der fore haffuer Lucas
det paa det aller ypperste bescreffuit/ oc lært oss
til vor husualelsse. Først ath Christus er kōmen
een Doctor i denne werden/fordi enddog at han i
den tiid der saadan disputatz skede/icke end haff-
de begynt sit predicke embede (huilckit icke dog
før end i det tredywendeste hans alders aar
skee skulde) da wilde hand alligewel met denne
gerning giiffue ath forstaa huad hans embede
oc handel ind til hans pines tiid skulde worde
besynderlige ath hand wilde handle met scriff- Christi
ten/ och omgaas met den salige lærdom/oc icke embede.
lade sig finde i werdzlig handel/ men i de ting sō
hørde til hans Faders ære. Jøderne mente well
ath Christus skulde omgaas met stort pral och
mectigt wold/ men hand lader sig finde i Tem-
plen/haffuer sine tancker i Herrens Low/ oc wil
ath der effter skal høris om hannem/ ath hans
regemente och Rige er icke aff denne werden/som
hand wilde saa sige/det er io sant ath ieg er sæt
til een Kong offuer Sions bierge/men saadant Joan. 18
mit Rige er aandeligt och icke legemligt/ Mit Ri-
gis spiir er det hellige Euangelium/met huilckit Psal. 2
ieg regerer mine/ som och om mig siger den an-
den psalm Predicans preceptum eius. Her hø-

ter du io ath ieg er vdsendt ath wære een læresader. Men fordi nu ath Christus er een Doctor/ och det ewige liiff staar i hans lerdom/saa er det oc wel skelligt oc tilbørligt at wij annamme alenistе hans lærdom/tro den/ oc icke lide at nogre menniskers drømme skulle drage off der fra. Fordi wij paamindis her oc der i scrifften/at wij skulle lyde denne Christo ath/allermest fordi hand er idel sandhed Esaie.55. Høyer edre øren oc kommer til mig/ giffuer act paa/ och eders siel skal sund gøris. Om ieg nu forlader denne Christum som er liiffsens kielde/och giffuer mig vnder dem der lære anderledis end han haffuer lært/da maa ieg endelige fare wild/oc bliiffue fordømdt. Men hører ieg hannē met mit hiertis øren/oc annammer hans lærdom/da lærer hand mig vdwortis met ordet/ oc indwortis wid hans aand/och saa om sier gør mig salig wid sin fortiæniste oc werd skyld.

Joan.6

Den anden part

Lærer off dette Euangelium / huilckelunde at forelderne deris børn til høffuiskhed oc Gudz fruct skulle opføde/ oc det kommer der aff/at Joseph oc Maria tage dette barn Jesum met sig til Hierusalē til Paaske høgtiden/ath hand der met andre Jøder skulde begaa Gudz tiæniste/ som waar buden aff Mose met offer oc Paaske lams ædelsse/oc ath hand skulde paa den sywende dag høre Herrens Low. Dette enddog at det waar icke Christo nødtørffteligt for sin persone/ haffuet hand alligewel som een anden willit holdit sig

Børne tuct.

Deut.15

vnder Lowen/ saa lenge at hand opfylde hende/ oc hende siden plat bort tog. Oc met dette samme lærde hand oss/ at lige som hand i sandhed haff de tagit paa sig menniskelig nature/ oc bleff ith menniske (oc det for oss al eniste) saa ligerwiiss frem medis hand i mere oc mere i alder/wiisdom oc naade/ oc som andre børn bleff opfød aff sine forældre. Effterdi nu ath dette barn er saa hørsomt/ oc effter menniskelig wiiss saa wel optuctis til Gudz tiæniste/ da er det och sømmeligt/ ath wore børn och lige saa til Gudz fryct/ oc een høffuisk tuct oc omgengelsse for menniskene skulle indlæris. Fordi du troer icke huor stoer macht der ligger paa ath børn wel optuctis. Ja om der laae ingen macht paa/ment du at Gud saa haardelige haffde befalit Jøderne/ath de skulde oplære deris børn i Gudz fryct? Ingen wiste det bedre end hand/ ath mand met stoer nød forlader paa alderdommen huad oss bliffuer indmalit i vngdommen/ Der fore siger hand Deut, 6 Disse ord som ieg i dag biuder dig/ skalt du tage til hierte/ oc sige dem dine børn/ och tale der om/ naar du sidder i dit huss/ eller gaar paa weyen/ Naar du legger dig ned eller opstaar/ etc. Gøre wij icke nu saadant i vngdommen/ sandelige naar de komme til alder/ skulle de neppelige bliff ue lydige. Ja siger du/ieg er ingen Predickere/der paa suarer ieg met Augustino. Det een Predickere er paa Predicke stolen/det er huer hussfader i sit huss. Oc lige som een Predickere maa gøre regenskaff for sine faar paa den yderste dag/saa skalt du oc gøre regenskaff for dine børn oc tyende for

Prouer 22

den retwise dommere. Der fore see til ath du icke her i findis forsømmelig.

Den tredie part

Marie och Joseps kors

Bliiffuer och i dette Euangelio det kors stillet for wore øgene/som Joseph och Maria baare for barnit som de haffde mist. Fordi ath maria bekender det oc selff/ath hun haffde leet at hannem met stoer sorg. Men denne hiertens bedrøffuelsse/ waar icke den første som Maria haffde/

Matth. 2

Hun motte oc tilforn fly i Egypten met hannem. Dog haffuer denne mystelsse wærit hende suare re end den fluct i Egyptē/der hun haffde sit barn met sig. Haffuer icke nu Christus skonet sin egen moder/men haffuer willet lært hende ath mand maa alt met maange bedrøffuelsser indgaa i hiēmerige/ sandelige saa lader hand icke oss heller bliiffue korssit foruden. Huor ment du ath Maria haffuer wærit till sinde/ der hun haffde myst sit allerkiæriste barn? Vden tuil haffuer hun tenckt/ See/ Gud haffuer befalet nu dig dette barn/ath du skulde waare paa det/ Huor kommer det da til/ath ieg nu myster det? Forsant det maa wære din skyld/Och det kand saa wære/ Ath Gud will icke lenger haffue dig der til/ ath du skulde waare paa hannem. Saadanne tancker haffue foruden tuil vsigelige saare skaarit i Marie hierte. Fordi der waar icke alleniste hendis barn borte/men oc saa den tro oc lowe hende haffde burd ath holde Gud. Fordi hun maatte frycte der fore

Psal. 24

at Gud wilde wære hende wred/oc ey lenger wilde ath hun skulde fostre hans søn op. Och ere de

de suariste frestelsser som Gud lader stundū sine falle i/ at de skulle icke lade sig megit tycke/ men bekenne/at al warafftighed er aff hannem. Oc lige som Maria ingen anden stæd faar trøst v-den i Tempelen/huor hun finder sit barn icke orc-kel øst/ men haffuendis Gudz ord for hender/oc ey fant trøst hoss slectinge eller kyndige/ icke heller i staden/men i Templen. Ligerwiist oc wij naar wij falde i altsom suariste frestelsser/der ingen for staar vden den dem forsøger/skulle wij ingen an-den stæd søge hielp oc trøst vden hoss Christū/ huilcken som ingen stæd lader sig finden/vden i Templen/det er/i hans Ord/enddog han stundū een tiid laang synis at skiule sig. Tro du men/oc mistrøste icke. Fordi scrifftē siger saa/Non in per petuū irascetur. Hand bliffuer icke ewindelige wred. Esaie 57

Den fierde part.

Lære wij her huorledis børn skulle wære deris forældre lydige. Fordi enddog Christus sagde til sin moder/ at hand maatte alt wære i de ting som hans fader tilhørde/ da waar hand henne alligewel vnderdanig/efter at hand haff-de fuldkommet sin Faders gerning/ fordi hand gick siden hiem met sine forældre. Oc lære wij ic-ke aleniste her aff at wære wore forældre hørige oc lydige/men oc saa huor wiit saadan lydelse vd strecker sig. Naar dine forældre forhindre dig icke i din tro/men ere eens met dig der i/ da maat du ingelunde necte dem lydelsse. Fordi dette exempel Exo. 20 for vden/ haffuer du oc Gudz Bud. Du skalt

ære fader oc moder/ oc ith løffte hoss dette bud/ som de andre bud icke haffue. Der aff maa mand wel mercke/ at der ligger stoer mact paa dette bud Men om dine forældre forhindre dig paa din salighed, weyne som du skalt haffue aff Gud/ oc wille drage dig fra Christi rene lærdom til den gamle wanbrugelsse oc menniskernis sæt oc paafund/ da haffde denne lydelsse ende/ oc da maatte Christi Ord gielde. Huo icke hader fader oc moder etc. Hand er mig icke werd. Saa gør oc Chri-
Luce 14 stus/ der hand skulde vdrætte sin Faders hwerff/ forlod hand Joseph oc Mariā. Men da det waar sket/ betede han sig igen/ som ith hørigt oc lydigt barn.

Paa den anden søndag effter Epiphanie/ Euangelium Joannis ij.

Der waar giort ith bryllep i Cana i Gallilea/ oc Jesu moder waar der. Mē Jesus oc hans disciple waare oc budne til bryllep. Oc der de haffde bryst paa wiin/ siger Jesu moder til hannem/ De haffue icke wiin. Jesus siger til hende/ Quinde/ huad haffuer ieg met

dig

dig at skaffe ꝛ min tiid er icke end nu kommen. Hans moder siger til tiænerne/ Huad hand siger eder/ det gører. Men der wore sex wandkrucker aff sten sætte/ effter den Jødeske renselssis sed/ Oc der gick tho eller tre maader i huer.

Jesus siger til dem/ Fyller wand kruckerne met wand. Oc de fyllede dem op til bredene/ Oc hand siger til dem/ Lader nu i/ oc bærer det køgemesteren/ Oc de baare hannem det. Men effter ath køgemesteren haffde smaget winen sõ haffde wæret wand/ oc wiste icke huæden hand waar kommen/ Men tiænerne wiste det/ sõ haffde ladet wandit vdi/ kaller han brudgõmen/ oc siger til hannem/ Huer mand giiffuer først den gode wiin/ oc naar de ere blefne druc ne/ da det som er werre/ Men du haf uer den gode wiin her til behaalet.

Det er det første tegen der Jesus

Paa den anden Søndag
giorde/skeet i Cana i Gallilea/ oc
obenbarede sin herlighed. Oc hans
disciple trode paa hannem.

Een kort udleggelse off=
uer dette Euangelium

Første bliiffuer obenbarligt aff dette E-
uangelio/at Ecteskaffs stat maa wæ-
re Gud wor Fader saare teckelig/eff-
terdi Christus haffuer ith bryllep met
sin nærwærilsse/ ia/ oc met vnderligt
Ecteskafs stat. tegen saa herlige prydet. Oc huorlunde kunde
Gud haffue mishagelighed til det han selff haff
de skafft oc skicket? Det maa io wære got/alt det
Gud haffuer giort/Gene.1. Nu skal huert Chri-
stet mennisk e wide det/som wil giiffue sig i den-
ne stat. Orsagen er/ J den første Mosi bog be-
tees huilckelunde for wore første forældres offuer
trædilsse/ith høgt oc suart kaarss er lagt paa den-
ne stat. Manden/siger Gud i samme stæd/skal i
Gene.3 sit ansictis sued æde sit brød/ Quinden skal føde
sine børn i stoer sorg/ och skal wære vnder sin
1. Cor. 7 mandz wold rc. Oc S. Pouil haffuer oc wel seet
saadant ith kaarss/ der hand siger/ Saadanne
skulle haffue kiødsens bekumrelsse. Om nu saa-
dan een stat hoss delige anfictinger/ haffde oc icke
sin trøst aff Gud/huo wilde da giiffue sig der i?
Huo kunde oc fordrage saa stoer modstand? Her
fore maa wij nu lære her/ at fordi at Gud haff-
uer selff indsæt saadan een stat/oc haffuer hannē
wid

wid Christum saa herlige prydet/at i sandhed in J kaarsit
tet andit er skyult vnder dette kaars/end Gud z skal mãd
idel naade oc miskundhed. Men er vnder dette anfee gudz
kaars/ oc vnder saa megen timelig møde oc ar- naadige
beyde saadan naade skyult saa skal det oc ingen wilge,
mand fra denne stat forfære/ at hand bliiffuer
off stundum swr/ men megit mere ansee Gudz
gode wilge/aff huilckẽ saadanne wedermod bliff
ue off tilskickede/ fordi wij ere io der fore komne
her/at wor wilge skal sønderbrydis/ oc Gudz
naadige wilge skal ske. Huo sig nu vbeqnem til
Jomfftu stat befinder/oc wil vndwige den gru-
elige Pauli sententz/der hand siger/Skiørleffue- 1. Cor. 6
re skulle icke besidde Gudz Rige/den gribe til Ec-
teskaffs stat/ Haffuer hand icke idel gode dage/
saa er hand dog aff Gud indsæt/oc wid Christo
paa det aller herligste stadfest. Men er dig giff-
uen naade til at holde dig aff/ skalt du der fore
icke giiffue dig i Closter/ men bliiffue vnder dine i. Cor. 7
forældres oc øffrighedz lydelsse/oc icke dis min-
dre behaalde saadan naade/ oc tage hende met
tacksielsse. Fordi/ een kysk leffnit er got/ at giffte
sig er oc got/oc maa oc hede een kysk leffnit/Till
de Hebreer/ Oc Job. 31. Men at vndrycke sig
fra sine foreldres oc øffrighedz lydelsse/er icke got.

Den anden part.

Wij see i dette Euangelio/huor megit at Gud
haffuer omhw for dem/som effter hans befalning
giiffue sig i denne stat/oc wille holle hannem met
lowe besynderlige saa at de i ingẽ nød eller frelstel
se skulle forladis for vden trøst. Men her hører

Tro til/ huilcken om hun er sand oc ræt i oss/ da forgæder icke Christus hans løffte som han haff uer oss i dette leffuendis exempel fore sæt. Men huad gør hand? Her fattis wiin/ oc lige som at her fattis Wiin/ saa er det almindelige i Ecteskaffs stat/ nu haffuer mand icke dette/ i morgen haffuer mand det icke/ Saa er der feil paa penninge/ saa er paa klæder/ saa er der paa huad mand skal æde/ saa er der paa huad mand skal dricke/ Men saadan wor bryst gaar Christo til hierte/ oc lige som han til det bryllep giorde wand til wiin/ oc der met gaff sin omhw for oss tilkende/ Saa wil hand oc tage sig omhw til for oss/ om wij i denne stat sætte wor tro til hannē/ oc icke lade oss lide nød/ mē naadelige met hustru oc børn ia met wore gantske tyende wel nære oc besørge/ Hand haffuer det oss (Matthei i det Siette) io tilsagt/ oc met saa fult exempel stadfestet sin ræt/ at det skulde ingelunde staa oss til at wære wantro/ men tro oc stadige i wor liid til Gud/ Huo nærede Jacob/ der hand met een staff gick offuer Jordan/ oc tog ind i Mesopotamien? Huo nærede Joseph i Egipten? eller Jsraels børn i ørcken? Sandelige for hungers eller kummers skyld tørfft du icke bliiffue aff denne stat/ som nu maange gøre/ Tag men din sag an i Gudz fryct oc kierlighed/ arbeyde som dig aff Gud er befalit/ sæt din trøst oc liid til Gud/ wid denne Christum/ saa befinder du wel oc i sandhed forfarer at Gud skal icke haffue mindre omhw for dig/ end hand for sin kiære Patriarche/ oc for alle sine vdwalde aff werdens begyndelsse haffuer hafft.

Kumer. i Ecteskaffs stat.

Gene. 32

Den

Den Tredie part.

Wij læris her i dette Euangelio/ at efterdi Gud an-
Maria i saa god een mening wiste sin søn/at de seer ingen
haffde icke wiin / oc alligewel maatte høre saa personer.
hart ith suar/det Gud icke anseer nogre personer/
oc at der ingen kiødelig suogerskaff eller frend-
skaff gelder hoss hannem/ om de icke ere met tro
oc kierlighed prydede. Huad haffuer det hulpet Joan. 8
somme aff Jøderne at de waare Christi nær slæc
tinge? Huad haffuer det hulpet dem at de be-
rømmede sig at wære Abrahams børn? Forsant
Gud i Troens oc ewig salighedz sag befinder
intet aff huem ieg er kommen eller fød/men prøff
uer om min hiertens tilliid er ræt til hannem/
Jeremie. 5. Herre dine øgen see til Troen. Huad
skeer i Luce Euangelio? Der kommer een Quin Luce xi.
de/raaber høgt/ Saligt er det liff som haffuer
baarit dig/oc salig ere de spenner som du haff-
uer diit/Men huad siger Christus? Ja salige ere
de som Gudz ord høre oc bewaare det/som hand
wilde saa sige/Min moder i sandhed bliffuer icke
salig der wid at hun haffuer baarit mig her til
werden/ men at hun haffuer troet/ som oc Elisa-
beth fuld met den Helligaand sagde om hende/
Salig æst du som haffuer trot. Wilt du nu som Luce i.
min moder/bliffue salig? Saa hør mit ord/oc fat
te det met een fast tro etc. Wid saadan een maade
taler Christus oc sin moder til i Templen/Luce i det
andet. Item/ Der hannem waar sagt/din moder oc
din brødre staa der vde oc wille tale met dig/Huo Troen gør
er/siger han min moder/søstere oc brødre? Huo der oss til
gør min Faders wilge/den er min moder/søster Christi
Eui oc bro brødre

oc broder. Det aff efterfølger at ingen hoff Gud frem for een anden haffuer nogen fordel/ wære sig encten moder eller frende. Troer ieg paa Christum/ saa haffuer ieg det ewige liiff/ Troer ieg icke/ saa er ieg fordømt/ om ieg end wore Christi moder eller broder.

Den fierde part.

I sin bøn skal mand icke wære mistrøstig om mand icke end strax bøn høris.

Wi haffue her ith drabeligt exempel i Maria/ huorledis wor tro i sin bøn skal holde sig/ Besynderlige saa/ naar du paakaller Gud Fader wid Christum i din nød/ oc hand hører dig icke saa snart/ Ja om sagen lode sig i saa maade ansee/ lige som alt hielp waare dig fornectit/ saa skalt du alligewel icke forskreckis eller fortwile/ Fordi at vnder saadan een tausomhed er een wiss trøst/ oc vnder saadant ith ney / er ith wist ia skyult. Gud haffuer den art i sig/ at hand hielper icke før end mand tycker at alle ting ere fortaffte/ paa det at hans hielp dis herligere kand bliiffue kundgiort for werden. Hand haffde wel kundet styrt Sēnacherib oc de Assirier som wilde forstøre Hierusalem før end de komme dit/ men hand lod dem traade til/ saa at Jøderne nu meente at alt waar fortafft/ oc see/ strax bleffue de reddede aff Gud wid Engelen. Fra Pharaone bleffue de oc icke før reddede/ end hand met sine reysenere kom effter dem/ oc dreff dem/ oc beslattede dem mellem biergene oc det Røde haff/ saa at de meentte at det waar vmueligt at de kunde vndfly den wrede Pharaonem/ mē Gud styrde hannem snart. Alt dette weed Maria fuld wel/ det fore/

Esaie 10

Exo. 15

re/enddog Christ⁹ siger wel/Quinde/huad haffuer ieg met dig at skaffe? Saa lader hun sig icke enddog forskrecke/alligewel hand haffde talit hende haardelige til/ men siger til tiænerne/ huad hand siger eder det gører. Der fore fick hun oc det hun bad om.

Paa den tredie søndag effter Epiphanie Euangeliũ/ Matthei viij.

Er Jesus gick aff biergit/ fulde hãnem fult folck effter/ Oc see/ een spettalsk mand kom/ oc tilbad hannem/oc sagde/Herre om du wilt/kant du wel rense mig. Oc Jesus vdrackte sin haand/rørde paa hannem/ oc sagde/ Jeg wil gøret / wær reensit / Och strax bleff hand reen aff sin spettalske soot. Oc Jesus talde til hannem / See til/siger ingen/ men gack hen/ oc wiis Presterne dig/ oc offre de

gaffuer der Moses haffuer befalet/
til ith widnesbyrd offuer dem.

Men da Jesus indgick i Capernaum/ traadde een Høffuitzmãd
frem til hannem/ hand bad hannem
oc sagde/ Herre/ min swend ligger
hiemme/ oc er werckbruden/ oc pinis
swarlige. Jesus swarede hannem/
Jeg wil komme oc gøre hannem
sund. Høffuitmanden swarede/ oc
sagde/ Herre/ ieg er icke werdig/ at
du skalt gaa vnder mit tag/ men sig
al eniste ith ord/ saa bliffuer min
swend helbrede/ Fordi ieg er ith
menniske/ der til øffrigheden vnder
danig/ oc haffuer krigs folck vnder
mig/ oc naar ieg siger til een/ gack
hen/ saa gaar hand/ oc til een andẽ/
kom hid/ saa kommer hand/ oc til
min tiænere/ gør det/ saa gør hand
det. Der Jesus hørde det/ forundrede hand sig/ oc sagde til dem/ der
fulde hannem effter/ Sandelige ieg

siger eder/ saadan een tro haffuer ieg icke fundit i Jsrael. Men ieg siger eder/ at maange skulle komme fra østen oc fra westen/ oc side met Abraham oc Jsaac oc Jacob i hiemerige/ Men rigens børn skulle vd kastis i det vduortis mørck/ der skal bliffue graad/ oc tende gnidsel Oc Jesus sagde til Høffuitzmanden/ gack hen/ deg ske/ som du haffuer trot. Oc hans suend bleff sund i den samme stund.

Een kort vdleggelse
offuer dette Euangelium

I Dette Euangelio see wij først/ den store godhed oc kierlighed der Christus haffuer bewiist icke allenniste den spittalske/ men oc saa den Hedinske Høffuitzmand/ Ja oc huor storlige hand oss alle er tilbøgit at bewise/ naar wij men kiende wort bræck/ oc søge hannem som waar rætte siæle læge/ oc bede om naade. De ere idel liffactige exemple som oss her bliffue fore holdne. Den første welgerning oc kierlighed bleff wer den spittalske mand bewiist. Fordi der hand Christi godhed.]

haff

haffde bedet hannem/ rackte Jesus sin haand vd/ rørde paa hannem oc sagde/ Jeg wil gøret/ wær reen. O alsomstørst mildhed. Saa snart den spittalske siger ith ord/ oc beder om hielp/ er Christus til rede oc hielper. Der efftter merck/ at dette lille

Volo. ieg wil gørit. ord Volo/ Jeg wil gøret/ er icke ith tomt eller orckeløst ord/ men fult met al trøst. Fordi at huad han der met tilsiger den spittalske/ det siger han oss alle almindelige til/ oc wil gøre oss trygge oc wisse der paa/ at hans hielp i ald nød skal wære

Marci i. oss rede oc vforsaget. Her til hører oc det Marcus

Christi ynckson hed. siger/ Jesus haffuer yncket sig offuer dette menniske/ fordi i saadant iammer see wi/ at wort iammer gaar den gode Christo til hierte/ oc ath wi haffue saadan een Biscop/ som haffuer een hiertens metlidelse met wor suaghed/ til de Ebreer 5. Nu lige som Christi barmhiertighed oc kierlighed haffuer ladit sig seet i den spittalske/ saa bliffuer oc der det wenlige hierte som hand haffuer til oss priset/ i det at hand den Hedenske Høffuitzmand strax efter første bøn siger hielp oc trøst til/ at hand wilde komme/ oc gøre hans suend

Math. 15 karsk oc sund. Fordi enddog Christus alemste waar kommen at opsøge de forlaarne faar aff Jsraels hwss/ haffuer hand alligewel her met willet

Hedningers kald giffue oss at forstaa/ at hand effter sin opstaandel se wilde kalle Jøder oc Hedninger til een Tro/ som hand oc her siger/ Det skal komme maange aff østen oc westen/ oc skulle sidde met Abraham Jsaac/ oc Jacob i hiemmerige. Effterdi nu at Gud wor kiære Fader saa rundelige haffuer teet oc bewiist oss sin naade oc barmhiertighed i alle

maade

maade i Christo/ er det wel tilbørligt at wij oc skulle kunde her skøn paa/ oc fatte hende wid Troen/paa det wij mue der wid til siæl oc liff bliffue ewindelige beholdne.

Den anden part.

Troens exempel

Her haffue wij twenne Troens exemple/ ith i den spittalske/det andet i Høffuitzmanden. Men at den spittalske haffuer hafft een ræt tro/ bliffuer der aff obenbare/at hand skynder sig til Christū/beder om hans hielp/oc bekender det/at hand kunde hielpe hannem. Oc alligewel at hand aff Mosi Low waar atskild fra mēniskers omgengelse/oc der fore skulde haffuit flyet dem/dog løffuer hand til Christū/som til den der hand kiende een Herre at wære bode offuer Lowen/oc al spittalsk soet. Oc der met betegnede han Troens art/ som skynder sig ingen anden stæd hæn/ end til Christū/at søge trøst hoss hannem i al nød/oc la der intet forhindre sig der fra/sō der hoss Mattheū om de blinde er screffuit/ Jo mere at det waar dem forbudet at raabe/ io mere raaffte de. Men huæden haffde denne spittalske faangit saadan een Tro? Hand haffde hørt huilcken een wenlig mand Christus waar/ oc huor welwillige hand delde sin hielp met alle siuge menniske/oc aff den samme hørelsse haffde han faanget saadan lowe til hannem/at hand skulde wisselige aff hannem faa hielp/som hand haffde hulpet andre. Oc det er een ræt Tro/ besynderlige/ naar ieg troer/at Gud wid Christum wil gøre mig sund/rætferdig/ oc salig/ for vden min fortiæniste/ aff naade oc

barm

barmhiertighed/saadan een Tro haffuer oc wæret i Høffuitzmanden/ Fordi saa/at efftersi hand aff Euangelij hørelse/Christũ kende for een Herre offuer synd oc all syugdom/trode hand icke allenicke at Christus kunde hielpe naar hand waar personlige tilstæde/men oc saa han sagde ith ord/ oc der fore wil hand icke haffue det/ at Christus som hand bød sig til/skulde komme i hans hws/ men at hand wilde icke vden sige ith ord/ oc saa skulde hans swend bliffue karsk. Jeg/siger han/ haffuer oc tiænere/oc naar ieg siger/kommer/saa maa de komme/naar ieg siger/ gaar/ saa maa de alt gaa. Huor meget mere maa alt skee/huad du biuder/ efftersi du æst icke een ringe Høffuitzmand/som ieg/ men er een Herre offuer hiemmel oc iord. Denne Tro priser Christus selff/oc siger/ hand haffuer icke fundet saadan een tro i gantz Israel. Wilt du nu oc aff den spittalske falske lærdom bliffue reen ? oc hoss Euangelium stadelige bliffue waraffrig til ende ? Bed Christum om sin aand oc naade/saa skal hand wel sige til dig/Jeg wil gørit/oc giffue dig da sin aand. Ydermere wilt du haffue dig oc dine sunde til liiff oc siæl? Søg men Christũ/fortuile paa dig selff/ da skal hand sige til dig/Skee dig som du haffuer trot.

Christus wil wære beden.

Den tredie part.

Wij skulle sætte alle ting i Gudz vilge.

Lære wij aff denne spittalske/ at huad som helst wij bede om i waar bøn/det skulle wij sætte i Gudz naadelige wilge/ befindendis at wij ere saa vskickelige/ ath wij stundum selffue icke

wide

wide huad wi skulle bede. Den spittalske beder Christum om sundhed/men dog met saadan besckedning om det waare Gudz wilge/ oc icke imod hans siels salighed. Oc der met gaff hand tilkiende/at om hans liffs sundhed skulde bliffne hannem een orsage at gøre huad Gud icke behaffuer/da wilde hand helder bliffue vsund/ oc beholde Gudz hyllest/end met ith sund liff wil de falde i Gudz wrede. Men saadant kiender icke huermand/ fordi at kiødet forferder sig altiid for kaarsset oc plawe/ oc kand icke kiende/ at Gud der fore stundum met plawe heimsøger sine/ at deris kiød som genstridigt er/kand spægis oc fordempis/oc bliffue saa aanden vndergiffuit. Der fore maa wij fatte dette oc saadanne andre exemple/ oc lære aff dem/ huorlunde wij skulle holle oss i wor bøn.Zebedei sønner bede/at de mue sidde i hans Rige/ een wid den wenstre/ den anden wid den høgre haand. Men de bleffue fordi affwiiste/ ath deris bøn waar emod Gudz wilge. Math.20
Christi Rige skulde icke wære legemligt / men aandeligt. Christus haffuer oc bedet i Vrtegaarden/ at hans pinis kalck maatte bliffue bort tagen/ men dog sætte hand det i sin faders wilge/ oc sagde/ Icke min wilge/ men din wilge skee. Haffuer hand oc det samme lært oss ath gøre i Fader wor/Men huorledis wij skulle skicke oss i Gudz wilge/haffuer du ith drabeligt Exempel i Dauid. 2.Reg. 15

Den fierde part

Dette Euangelium lærer oss huor till een

fremmit Tro er nyttelig/besynderlige/at hun for
Fremmit Tro. andre folck som icke end nu tro/kand bede/ oc føre dem der til/ at deselffue kunde faa Troen/som denne Høffuitzmand haffuer bedet for sin swend.
Men at een anden wid min tro skulde bliffue rætferdig eller salig/det skeer intit/Fordi scrifften
Abacuc 2 siger/Den rætferdige skal leffue aff sin tro. Merck det hand siger. Sin tro/ Fordi der met vdkreffuer
Rom. 1 hand een egen tro aff huer. Oc til de Romere sigis/Euangeliū er een Gudz krafft/oc gør salige/ men der staar hoss/huer den det troer/vdkreffuer oc Paulus een egen tro i huer i seer. Her effter følger/at de børn som bliiffue døbte/faa een egen tro/ efferdi at den Christne menighed aff Christi befalning fører dem frem for Gud/ oc beder/ath Gud wid sin aand wil skaffe een egen tro i dem. Der maa alt wære een egen tro/fordi de ord staa faste/huo som troer paa hannem/skal icke bliffue fordømt. Item Huo der troer oc bliiffuer døbt/ den skal worde salig. Ja siger du/huorlunde kan ith barn tro/sō icke end nu haffuer nogen fornufft? Suar/Troen er een Gudz gaffue/som S. Povil Ephe. 2. siger. Kand nu Gud skaffe troen i een gammel/oc hans fornufft hielper der intet til/saa kand han oc frilige skaffe troen i ith lidet barn Wor ey Joānes oc Jeremias hellige giorde i deris moders liiff? Nu wel/der maa ac haffue wærit tro paa ferde/fordi at vden tro kand ingen tekkis Gud/eller wære hellig/til de Ebreer i det elleffte. haffuer nu Troen wærit i Jeremia oc Joanne før end de waare fødde/ oc det wed Aandes forhandlelsse/ saa wil det følge det effter/at Gud i

huert barn i sær kand skaffe troen. Summen her paa. Een fremmit tro kand bede for mig/ men min egen tro maa gøre mig rætferdig/ from/ salig oc til ith Gudz barn Joannis. i.

Paa den fierde søndag

effter Epiphanie Euangeliũ/ Mat. viij.

JEsus giek i skibet/ oc hans disciple fulde hannem. Der kom en stoer storm i haffuit at skibet wilde forgaas aff bølgerne/ men hand soff/ Hans disciple ginge til och opwacte hannem/ oc sagde/ Herre/ frels oss/ wij forgaa. Han sagde til dem. Hui ere i saa redde oc haffue saa lidē tro ꝛ hand stod op oc straffede wæred oc wandet saa bleff dz strax stille. Mēniskene forundrede der paa/ oc sagde/ hwad er dette for een/ men wæred oc wandet lyde hannem.

Een kort udleggelse offuer dette Euangelium

Christꝰ er een sand Gud.

Først skal mand her see oc besinde Chri-
sti persone/ som oss saa grandgiffue-
lige er formalē oc bescreffuen/ at in-
gen kand sige der ney till/ at saadan
een maa io frilige wære mere end ith
menniske. Fordi at sidde i ith skib / at fare paa
wandet/ at soffue/ ere alle end nu menniskelige
gerninger. Men byude offuer wær oc wand / at
de maatte wære hørsomme oc stille/er frilige off-
uer all menniskelige krafft oc nature/oc formaa in-
gen saadant/vden al ene Gud. Effterdi da at nu
Christus her som een der offuer naturlige gernin-
ger giort haffuer/oc der fore maa wære Gud/be-
scriiffuis oss/skal mand met hiertens øgen saa-
danne gerninger beskue/och der aff offuer weye
oc besinde huad Christus er for een mand/och
huor wij i alle wore nødtørffteligheder skulle væ-
te oss hielp aff hannem. Denne persone er frilige
weldig/effterdi ath hand met ith ord saa gruse-
ligt ith wær oc forferdelig storm stillit haffuer/oc
her effter haffuer bekiend det/at hannē er giffuen
mact i Hemmelen oc paa iorden/Matthei vltimo
Er nu denne Christꝰ ith sand menniske oc Gud
saa maa wij oc frilige forlade oss paa hannem/oc
fly til hannē i al wor nød oc frestilsse/fordi hand
kand hielpe/som hand wid dette mirakel/oc an-
dre som skede ere fra werdens begyndelsse welde-
lige haffuer bewiist/saa er hand och tilnegit ath
hielpe/som hand her haffuer giffuit ath forstaa/
Alligewel ath hand haffuer icke met vdtryckte
ord som i det Euangelio næst tilforn tracteret er/
sagt Volo/Jeg wil gøret/saa giffuer hand det
alli

Christus kand oc wil hielpe.

alligewel met gerningen ath forstaa/ der hand saa snart effter Apostlernes bøn stillede den store storm.

Aff denne stæd maa mand mercke/ath Christus maangfoldelige byuder oc locker oss till sig/stundum gør hand det met klar oc obenbare ord/som Matthej.11.Kommer til mig alle der besuarede ere/Jeg wil wederquege eder. Stundum gør hand det met sine miraklers oc gerningers lønlige tilskyndelsser/som i dette Euangelio.Mē det maa skee som Gud synis bæst wære/ wy maa dog der aff lære/ at Christus will hielpe oc trøste oss i al wor farlighed baade aandelig oc leglig/om saa er at wij ere met hānē i skiffuet/ det er/om wij bliffue ith giorde met hānē wid troen. Men om det wel stundum synis dig at wære for laangt/saa at dig tyckis at hand soffuer/ oc haff uer plat forgæt dig/ saa fald icke alligewel i mishob/men raab till hannem met Apostlene/Raab met Dauid/Exurge/quare obdormis Domine? Oc saa skalt du forfare i sandhed/ at det er icke forgeffuis/det Dauid siger een anden sted/ See Jsraels wæctere soffuer eller slummer icke.

Huilcke lede Christus locker oss til sig.

At wære i skiffuit.

Den Anden part.

Dette Euangelium lærer oss/ huorlunde den rætte Tro kand kendis fra een faruid tro.Besynderlig wed kaarsset oc forfølgelse.Voden tuill haff de Apostlene meent/der de ginge i skiffuit met Christo/at de haffde een ræt Tro/oc wilde sig aff ingē frestelsse fra saadan een Tro lade aff drage/ Men huad er der skeet/der dødz nød oc wedermod kom? Der waar intit vden idel forskreckelsse

Wid korsset kender mand Troen.

idel bewelsse oc mishoff/ Da tenckte de lidet/ at de haffde een Herre offuer haff oc wæder i skiffuit met sig/ Ja som mand maa see i Marco Euangelista/ De lode sig tycke/ at Gud haffde ingen sorg for dem/ oc haffde plat forlat dem/ efftherdi hand soff/ oc tog sig det saa lidet til/ Sige de oc saa/ Mester/ skøtter du der intet om at wij forgaa?

Mar. 4

See/ her hører du intet vden idel wantro. Her maa mand nu mercke/ at alle fræstelsser de vdwalde til det beste aff Gud tilskickede bliffue/ paa det at de kunde worde tuctige oc ydmyge/ oc lære der aff/ at de icke opblæsse sig/ men legge Gud til alt det de formue. Wij wide huor genstridict waar kiød er/ vden det met saadanne plager bliffuer wandt til tolmodighed/ oc ydmyghed. Sagde ey S. Peder/ at hand wilde gaa i døden met Christo? Sagde icke Zebedei sønner/ ath de wilde oc dricke den kalck/ der Christus skulde dricke? For sant der waar alt een fordristelsse paa færde/ men een frestet oc forsøgt tro waar der icke. Saa ere wij oc alle sammen til sinde/ vden saa skeer/ at wid Gudz aandz krafft waar suaghed bliffuer omwend til en ræt styrcke i Troen. Wij wide kosteligе at sige om Euangelio/ om korsset/ om Tolmodighed. Men naar at korsset træder her til/ oc naar wij skulle gaa i kamp met Synden/ Døden Heluede/ Dieffuelen/ da finder det sig wel at wij haffue aldrig hafft een ræt tro/ oc icke aff hiertet haffue meent om Euangelio/ som oss met rætte burde. Nu de samme/ som i kaarsset/ i forfølgelse/ i drøffuilsse/ i farlighed saa lættelige falle fra Christo/ oc necte hannem/ oc for hans skyld icke

Huor fore Gud forsøger sine.

wille

wille giffue sig i nogen fare/om behoff giordis/oc
i saadan fornectelsse bliffue fremturindis/De haff
ue aldrig hafft een smole aff een sand Tro/ men
aleniste een skygge der aff/oc der fore skulle de oc
i den dag høre. Wiger fra mig alle i maledidede/
ieg kiender eder icke. Men de der kiende sin swag Mat. 25
hed/oc alene aff Gud wid Christũ bede om waar
actighed i Kaarsset/de skulle icke stødis fra Chri
sto. Fordi enddog at deris tro haffuer wæret swag
i Kaarssit/da haffue de icke alligewel fallit i mis-
hob/men bedet Gud om tolmodighed oc waarac
tighed/ oc wid Christi hielp oc den Hellige aandz
krafft alle frestelsser offuerwundit. Saa giorde
oc Apostlene/ som met Christo waare i skiffuit/
der deris Tro waar saa swag til ath ficte mod
dødz nød/kallede de paa Christum/aff huilcken
de oc saa finge hielp oc trøst i saadan een nød.
Der fore haffue wĳ nu sagt/ at Troen maa alt
wid Kaarsset/forfølgelsse/oc alle haande anfectin
ger/lige som sølff/i Ild bliffue prøwit. Bliffuer
hun der i waaractig/da er hun ræt/ haffuendis
ingen fornitze paa sig/oc skal annamme hiemme-
rigis arff/Matthei 5. Salige ere de som lide for-
følgelsse for rætferdighedz skyld ꝛc. Men bliff-
uer hun sliffruren/oc vstadig/oc necter Christum
menniskene til wilge/ saa skal hun faa ewig for-
dømmelsse.

Den Tredie part.

Christus omdrager met Apostlernes swaghed.

Dette Euangelium trøster oss der met at Chri
stus Apostlernis skrøbelighed saa mildelige haff
uer omdraget/ oc icke støt dem strax fra sig/

enddog at deris tro waar icke end nu fuldkom-
men. Hand straffer dem wel/men hand skiuder
dem dog icke bort fra sig. Haffuer nu Christ⁹ icke
forskudet sine Apostle/ der de waare suage/men
haffuer omdraget met deris suaghed/ind til de
bleffue fyndeligere oc styrckere i Troen/ da i sand
hed drager hand oc offuer met waar suaghed/oc
forwandler den samme til een sterck tro/naar wij
bekiende wor brøst/ oc v afladelige i wor bøn
paa kalde hans hielp/saa sigendis/ Herre/forøg
oss Troen. Dog sættis oss oc dette exempel fore/at
Luce 17 wij skulle følge der effter/ i det at wij skulle an-
namme de som skrøbelige ere i Troen/oc icke for-
smaa/oc forskyude dem/ men helder lide oc om-
drage met dem/ saa lenge at de kunde komme til
troen/ som S. Pouel i maange stæde lærer oss/
besynderlige til de Römere/oc Christus siger icke
Rom. 14 forgæffuis til/S. Peder. Tu aliquando cõuersus/
cõfirma fratres tuos/ Naar du bliffuer met tiden
Luce 22 omwent/saa styrcke dine brødre.

Paa den femte Søndag
effter Epiphanie/Euan

Esus sagde dem een anden lignelsse saa si gendis Hiemmerigis rige lignis wid een mand som saade god seed i sin ager. Der

folked

folked soffue/ da kom hans vwen oc saade klintte blant hwedet oc gik bort. Der sæden op woxte oc bar fruct da kiendis oc klintte/ thi ginge tienerne til hosbonden oc sagde. Herre saade du ey god sæd i din ager/ hui er der klintte i hannē? Han suarede/ min vwen giorde det/ suennene sagde til hannem igen/ Wilt du at wij skulle gaa bort oc drage dem op? hand suarede/ Ney. Paa det at naar i oprøcke klintte/ ath i skulle icke til lige drage hwedet op met aff rode. Lader dem baade gro til sammen til høsten/ Oc naar det er tiid at høste/ Da wil ieg sige til høst mendene/ sancker først klintten tilhaabe/ oc binder dem sammen i knippe/ at brende. Oc saffner hwedit ind i min lade.

Een kort vdleggelse offuer dette Euangelium

Denne lignelsse haffuer Christus selff der hans Apostle haffde bedet hannē der om/vdlagt/oc i samme vdleggelse nock giffuit at forstaa/huorledis det her i Christenheden (som han her effter scrifftens art kaller Hiemmerige) skulde gaa til besynderlige saa/ at de gode skulde alt wære hoss de onde/indtil saa lenge at Christus paa den yderste domme dag vdsender sine engle/oc lader atskilge buckene fra faarene. Dog wille wij besee/ huad besynderlig lærdom oss her giffuen er/ efterdi det er alt sammen oss til gode / huad som helst der vdgaar aff hans mund.

Hiemmerige.

Først siger han i dette Euangelij vdleggelse. Menniskis Søn er den der saar den gode sæd/ Ageren er werden/ Sæden er rigens børn. Lærer hand oss der met lige det samme/ der hand hoss Euangelisten Joannem klarligere siger/Ingen kommer til Faderen vden wid mig/Item een anden stæd/Jeg er weyen/ sandhed oc liiff. Oc fordi at wij aleniste wid Christum bliffue giorde til Rigens børn/ som dette Euangelium der om bær widnesbyrd/ mue wij i sandhed lade hannem beholde saadan ære/ oc kiende hannem for den mand/som oss gør til Christne. Men at kienne/ at Christus oss wid sit Ord oc sin aand gør til Christne/Desligest/at hand er wor rætferdighed/hellighed oc genløsselse/er intet andet/end bekiende/at wij aff nature ere syndere/ vrætferdige/dieffuelens oc fordømmelssis børn/oc icke wed andet middel/eller wey kunde worde fromme eller salige/vden alleniste wid Christū.Huor bliff-

Wij kōme wid Christum til Faderen. Joan. 14

1. Cor. 2

Ephe. 4

uer

ner nu menniſklig berømmelſſe? menniſklig wiiſ
hed? fortiæniſte/gerning eller fri wilge? Her maa
mand ſige met Daniel Prophete. Oſſ hører ſkam
oc haanhed til/ men rætferdigheden er din. Oc
ſaadan er een ræt Chriſtelig bekiendelſſe/Bekien
de/at wij ere ſyndere/ vrætferdige/ onde oc for-
dømmede/men Chriſtus er wor rætferdighed/
fromhed oc ſalighed. Fordi hand er io allene den
ſom rædder oſſ aff ſynden/ Matt. i. Oc forliger
oſſ met ſin Fader/i. Timo. 2. oc maa alt wid ſin
aand gøre oſſ til ith nyt Creatur. Joan. 3. Oc i
ſandhed vden hand/ hand(ſiger ieg) icke forbe-
drede oc fornyede min forderffuede naturen/ Oc
ieg icke finge aff hans fuldhed/ſaa maatte ieg alt Joan. i.
wære fordømt oc ewindelige fortabt. Fordi huilc
kelunde kunde ieg bliffue beſtaandig/ naar Gud
wilde gaa i rætte met mig/ om ieg haffde icke
Chriſti werdſkyld/ ſom ieg kunde bære emellem
mig oc hannem? J ſandhed der ſkulde icke mine
gerninger kunde tage den drønning aff/ oc der
met bliffue beſtaandige. Der fore er det nød-
tørfftteligt/at ieg aff denne lignelſe lærer at kien-
de Gudz ordz ſandhed/ oc holle Chriſtum alene
for den ſom wil oc kan gøre mig til hiemmerigis
barn oc arffning. Fordi Euangeliſtens ord lyde
ſaa. Jngen kender Sønnen/ vden alene Faderen/
oc ingen kender Faderen/vden alene Sønnen/oc
huem der Sønnen wil obenbare. Men dog at
gerninger mue e endelige ſkee/da kunde de allige
wel intet vdrætte. Ja om wor ſalighed ſtode paa
gerninger/ſaa waare hun vwiſſ/efftterdi ingen leff
ner oc gør ſine gerninger ſaa wel/ ſom hand er
plictig at gøre.

Den anden part.

Denne lignelse lærer oss/oc Christus i sin vd
legning/at Satanas er Christi der sædemanden
er/oc alle tro menniskers ewige fiende. Christus
gør fromme menniske/oc wiser dem den traange
wey/som leder dem til liiffuit/ Men Satanas
gør skalke oc onde menniske/ oc fører dem paa
den wide wey/som fører dem paa fordømmelse/
oc wil dog alligewel altid wære huor Gudz børn
ere/icke fordi ath hand/ haffuer dem saa kiære/
men der fore at hand icke kand eller maa lide det/
at de henge wid Christo oc hans ord/fra huilcket
hand wilde gerne drage oss bort/oc gøre oss hor-
somme vnder menniskelige lærdomme. Oc for-
di at hand wed/ at der hør besynderlig konst til
at forføre menniskene/saa saaer hand sine klinter
om natten/det er/Hand forwandler sig til liusens
Engel/som S. Pouil siger/oc kommer icke vden i
stoer øgenskalckelig hellighed / Fører hand
Christi naffn for sig/ oc berømmer sig megit aff
store gerninger/saa at de vdwolde oc saa maat-
te bliffue forførde/om det waare mueligt. Men
som Christus siger/Hand er Christelig lærdoms
oc naffns fiende. Oc vnder saadan hellighed intet
andet er skyuld/end een ewig forderffuelse/huilc
ket oc Propheten Dauid vden tuil haffuer seet/
der hand bad/at Gud wilde forwaare hannem
for den Pestilentz som wandrede i mørcket/Besee
den gantske 91. Psalme. Oc Joannis i det tiende/
siger Christus/ at denne tyuff som er dieffuelen/
ehuor skøn kand kommer her frem/dog haffuer
hand

Dieffue-lē er Christi oc tro menniskers ewige fiende.

2. Cor. 11

Mat. 24

hand icke andet i ſinde/ end ſtiele/ ſlacte oc legge øde. Her til hører det at hand oc een anden ſtæd kaldis een glubendis Vlff/ ſom er ſkyuld i de falſke Propheter. Oc effterdi nu ſaa er/ſkal huer ſee flittelige til/ at hand lader icke drage ſig fra Chriſto/oc hans ord/ellers ligger hand ſaa lenge i lawe for dig/ indtil hand gør dig til mørckens barn. Hand lader ſig intet arbeyde fortryde/men er altiid tilneget/ waagen/ flittelig oc vfortruden til waar forderffuelſſe oc ſkade 1. Petri 5.

Den Tredie part.

Altid ſkulle de onde wære eblant de gode/indtil werdēs ænde.

Lærer Chriſtus oſſ her/at altiid hwedet hoſſ klinterne/ det er/ de onde hoſſ de gode/ de gode hoſſ de onde indtil werdens ende ſkulle bliffue. Men dem kaller ieg her Onde ſom ere met falſk lærdom oc tro betuttede oc vnder ith Chriſteligt naffn ere onde/ſom alle øgēſkalcke/oc høcklere de ere/Ja alle kettere/ſom almindelige deris wildfarilſer met ſcrifft/men dog falſkelige der til dragē betecke oc beſmycke. Oc om ſaadanne ſiger oc S. Pouil til de Corinther. Der maa alt wære ſecter til vnder eder/paa det/at de ſom ere fromme ſkulle obenbaris. Effterdi nu at hoſſ de rætte Chriſtne ſkulle oc de falſke Chriſtne bliiffue/ huorledis ſkal ieg da holle mig emod dem? Skal ieg forjage dem/eller hielpe til at ſla dem i hiel? Ney/ ingelunde. Men du maat naar du kiender klinttene/ handle met dem effter ſcrifften/oc vnderwiſe dem een tiid/tøſſer/tredieſinde/ indtil du ſeer at de ere faldne i ith forkierit ſind/ oc ey wille ſtaa aff deris wildfarilſer/ oc da maat du ſky dem/ oc holde dem

i. Cor. xi

de den som Hedninge oc Publicaner som Christꝰ
oc Paulꝰ haffue lærdt dig/ Intet er dig widere be
falet. Naar høsten kömer/ det er/ werdens ende/
da skulle de faa deris dömere/ som er Gudz ord/
som skal dømme dem. Joan. 12. Wilt du da paa
din egen personis wegne/ som een Christen gøre
io nogit mere til sagen/ saa bed Gud alworlige/
at han wil omwende dem/ men at forware oss fra
al wildfarelsse oc falsk lærdom. Brende/ slacte oc
forjage/ maa du lade de høge scholer som er i Col
ne/ Paris/ oc Løwen gøre/ som haffue suorit deris
Fader dieffuelen vnderdanig oc beplictig tiænist
te. Fordi een Christen er det huercken befalet eller
tilstæd. Dog skal huer øffrighed grand giffuelige
see til/ at munden stoppis igen paa falske Prophe
ter oc Predickere/ oc at Gudz ord maa ræt læris/
oc aleniste der wocte sig fore/ at samme øffrighed
i saadanne aandelige sager ey bruger suerd/ v
den der handledis/ emod den menige fred.

At dispu-tere met ild hør høge scholer til.

Den fierde part.

Bliiffuer oc i denne lignelsse/ øgenskalckhedz
pine/ oc ræt lærdomis oc Troes beløning anteg
net. Menniskis søn skal (siger hand) vdsende sine
Engle/ oc de skulle samle vd aff hans rige alle
forargelsser/ oc de som gøre ilde skulle de kaste i
den gloende Oen/ der skal wære graad oc tende
gnidsle. Der haffuer du Hocleris løn. Hør oc nu
Troens beløning. Da skulle de rætferdige skinne
som Solen i deris Faders rige. Denne Text er
klar i sig selff. Men Gud giiffue det/ at wij wid
Christum bland de rætferdige oc icke blant hoc
lerne

Ogẽskalchedz pine.

Troës beløning.

lerne maatte bliiffue kalde. Christus maa sørge for beløningen.

Paa Septuagesime
Søndag/Euangelium Matth. xx

Himmerigis rige lignes fordi wid een hosbonde sō vdgik i dagningen at leye arbeydere i sin wingaard. Der han haffde giort pact met dem: huad han skulde giffue huer om dagen til løn/ da sende hand dem i sin wingaard. Hand gik siden vd der klockē waar wid try/ oc saa andre staa orkeløsse paa torffuit/ han sagde til dem/ gaar oc bort i min wingaard/ ieg wil giiffue eder huad ræt er/ oc de ginge did. Hand gik atter vd der klocken wor wid sex oc wid ni/ oc giorde lige saa. Hand gik siden vd der klocken war wid elleffue/ oc fant der andre staa aarkeløse/ hand sagde til dem. Hwi staa

i hær al dagen aarckeløse ? De suarede/ Thi at ingen leyde oss. Hand sagde til dem/ gaar oc i min wingard/ i skulle oc faa det sō retwist er.

Om afftenen sagde Herren for wingaarden til sin foget/ kalle arbeyderne/ oc giiff dem løn/ oc begynde fra den siiste oc til den første. Der de kōme frem/ som kōme der klocken waar wed elleffue/ da fick hwer sin penning. De som først kōme/ mente at de skulde fonget mere end de andre. Men de finge oc huer sin penning. Der de haffde annammet hannem/ da knurrede de mod hosbondē oc sagde/ De som kōme siist/ oc arbeyde icke vden een time/ dem gaff du saa megen løn som oss/ der arbeyede den gantske dag i stor hede.

Han suarede/ oc sagde til een aff dem. Wen/ ieg gør dig ingen vrætt/ Wost du ey til eens met mig om din penning ? Tag det dit er/ oc gak din

wey

wey. Thi ieg wil giffue den siiste saa megit som dig. Maa ieg ey gøre aff mit huad ieg wil? Seer du der fore ille vd/ at ieg er god? Saa skulle de siiste bliiffue de første/ oc de første de siiste. Thi at maange ere kallede/ men faa ere vdwalde.

Een kort vdleggelse off=
uer dette Euangelium

Første priiser dette Euangelium wid een lignelse/ Gudz naade oc barmhiertig=hed/ wid huilcken hand kaller/ rætfer=dig oc salig giør ith syndigt mennifke/ i det/ ath husfaderen/ dem som siist waare gaangne i wingaarden/ giiffuer lige den samme løn/ som hand haffde giiffuit de første. Oc bliiffuer her met all fordristelsse som aff sig fø=der een tilliid til wore gerninger/ bort kast/ Effter di ath lønen icke effter werdskyld/ men effter hus=faderens gode wilge bliiffuer vddeelt. Huo tor nw berømme sig aff sine gerninger? Det staar alt i denne husfaders gode wilge/ Hand giiffuer hwem/ oc hwor megit hand wil. Oc der fore skall alt kiød ydmyge sig/ och be=kiende sine gerningers vrenhed / och sætte sin trøst allene til Gudz naade oc barmhiertighed. Fordristelsse er oss metfød/ i det ath wij fordriste

Gudz naa=de oc barm=hiertighed.

oss

off wed wore egne gerninger at worde salige / huilke dog ingelunde ere nock der til / Men Gud
2. Cor. 1 er som S. Pouil kalder hannem barmhiertig hedzens Fader. Men mand maa aldelis kaste saadan een mening aff huen / oc aleneste ansee Hwsfaderens gode wilge / Fordi hand forherder
Rom. 9 huen hand will / oc bewiser barmhiertighed met huem han wil. Oc kortelige / efftersi hand kalder mig wed sit Ord til denne Wingaard / oc gør mig rætferdig oc salig / da skal ieg tacke hannem alene / Fordi hand haffuer aff naade / oc icke aff fortieniste giort det. Ligerwiist / naar Gud wed Christum giiffuer mig sin naade der till / at ieg kand i dette Gudz kald bliiffue fremtwrendis / oc
Rom. 11 korsset met andre bekumrelsser tolmodelige bære da skal ieg icke alligewel legge det min mact oc styrcke till / men wide Gud wed Christũ der tack fore Fordi at lige som hand haffuer wed sit ord
Phi. 2 til Troen kallet mig / oc befalet mig at gaa i Christenhedens Wingaard / saa maa hand oc indtil enden giiffue naade at bliiffue der i waractig / till de Philippenser i det første. Er ieg nu forvden min fortieniste kallit til salighed / oc der i wid naade / forvden min styrcke opholdis / huad er da denne hwsfader skyldig at giiffue mig? Aldelis intet / vden huad hand will naadelige giffue mig / Men er hand intet skyldig at giiffue / oc alligewel saa rundelige vddeel sin naadis liggende fæ, saa haffuer ieg ingen orsage til at fortuile / alligewel at ieg er den største syndere paa iorden.
Fordi for synderes skyld er Christus kommen / oc kand wel aff Røffueren paa korsset / gøre een frõ
mand

mand. Lige twert emod haffuer ieg ingen orsage
at fordriste mig/efterdi at i de sager som røre sa⸗
lighed paa/inge gerningers werskyld/men al enis
te skal naade gielde/ Oc altiid maa ieg sige/ faar
ieg end giort alle de ting som ieg waar skyldig at
gøre/da er ieg alligewel een vnyttelig tienere/Ja
enddog at ieg allerede er wed Christum rætfer⸗ i.Cor.10
dig giort/oc met den Helligaands gaffuer hog⸗
lige begaffuit /da skal ieg icke alligewel forheffue
mig/efterdi ieg staar i dag/ oc kand falle i c or⸗
gen/men altid bede/ at Gud will beware mig til
det ewige liiff.

Den anden part.

Christus i dette Euangelio gør forskel emel⸗ Gudz vd⸗
lom Gudz vdwelgelsse/wed huilcken alle vdwal welgelse.
de aff werdens begyndelsse ere forsede till salig⸗
hed/oc emellom Troens kallelsse/ som skeer wed
det vdwortis ord. Oc er i sandhed ith stort for⸗ Det vduor
skel der paa. Gudz vdwelgelsse staar fast/ oc fiel tis ord.
intet oc kand intet mēniske som wed denne vdwel 2.Cor.2
gelsse forseet er bliiffue fordømt/eller forfare/som
oc Christus selff siger Joannis.10. De faar som
min Fader haffuer giffuet mig/ skal ingen tage
aff min haand. Wed denne samme maade tal oc
S. Pouil om denne vdwelgelsse/til de Romere i
det ottende/Huilcke hand haffuer forordenet/dem
haffuer hand oc kaldet/oc dem som hand haff⸗
uer kaldit/ haffuer hand och rætferdige giort /
Men huilcke hand haffuer rætferdige giort/dem De vdual⸗
haffuer hand oc ærefulde giort. Her høre wij at de bliffue
alleniste de vdualde wid Christum bliffue ræt⸗ bestēdige.

ferdige oc herlige giorde. Ja dette stadfester oss oc
det herlige exempel i Apostlernis gerninger/ Der
S. Pouil predickede i Antiochia / som Lucas
scriffuer/ beslutedis der saa/ Oc der trode saa
maange som waare forordenede til det ewige liiff.
Aff dette exempel bliffuer oc obenbarligt/ at sa-
lighed staar icke i wore gierninger / men i Gudz
vdwelgelsse oc forsyn. Men saadan lærdom om
Gudz vdwelgelsse oc forsyn/er dem megit grue-
lig/ som ere sencte i kiødelig wiisdō/ oc staa emod
Euangelio/ saa megit som de kunne. Fordi at
strax som de høre denne lærdom/ saa foracte de
oc forhaane hannem/oc sige/Er det icke i min for
mue at bliffue salig/saa wil ieg giøre huad mig
lyster etc. Twert emod er det een megit trøstelig
lærdom for de som ere forordenede til liiffuit/For
di de samme/saa snart som de høre det/at ale-
niste de som ere forsede aff Gud skulle bliffue sa-
lige/ ydmyge de sig/ oc mistrøste dem paa dem
selff/bede om naade oc barmhiertighed/oc skyn-
de sig i alle maade til Christum/Huilcket i sand-
hed er at giffue Gud sin ære. Der effter lære de/
at Gud aff naade wid Christum giør menniskē
icke alleniste fromt/ rætferdigt oc saligt / men oc
saa dem som rætferdige ere giorde/wil i alle fres-
telser trøste oc beware. Men de ere saare faa/oc
der fore hør det her til/ som Christus siger/ Faa
Gene. 9 ere vdwalde. J Sodomis waar ingen vden al-
oc 19 ene Lot/met de som hørde til hans hwss. For den
flod som gick offuer all werden fant alleniste den
Gene. 10 ene mand Noah met sine børn naade hoss Gud.
Num. 14 J det foriætte land kōme allene Josua oc Caleb.
Josue. 14

Oc der fore skal det icke synis dig vnder/ at saa
faa tro Euangelio aff hiettet. Huo som er icke for
seet aff Gud/ den kand denne lærdom icke høre
eller annamme/ Joannis i det ottende. Oc icke er
det dis mindre wor skyld/ at wij bliffue fordøm-
de. Det er nock om vdwelgelssen.

Huad meen hand nu der met at hand siger/
Maange ere kallede? foruden twil/ tal han om Munde-
den mundelige kallelsse til Troen/ som er Apostle- lig kallel-
ne befalet effter Christi opstaandelsse/ Gaar hen se.
i den gantske werden/ predicker Euangelium for
alle creatur etc. Der om staar oc screffuit i Psal Mar. i det
mebogen. Deris lyud gaar vd i alle land/ oc de- siste.
ris tale ind til werdens ende. Nu enddog denne Psalm. 18
kallelsse skeer til maange/ da feiler hun alligewel/
Icke ath der er feil paa kallelsens ords wegne/
men der fore at wij icke indwortis dragis aff den
Helliggaand/ oc fordi forsmaa wij oc foracte den
vdwortis kallelsse oc mundlige predicke. Ja end
dog at med det første nogre stille dem saa/ som
de wilde sluge Euangeliũ gantske oc heelt/ da be
finder det sig alligewel naar forfølgelsses tiid
kommer/ at denne kallelssis sæd er icke fallẽ paa
een god ager/ men paa een sten/ oc paa det siste Mat 13.
er forwisnet. Der fore siger oc S. Pouil/ De waa Rom. 10
re icke alle Euangelio lydige. Men naar nu Chris
tus siger saa/ Maange ere kallede/ da tal han om
den mundelige predicke/ wid huilken Euangelium
den gantske hoff tilbydis. Men naar han siger
Faa ere vdwalde/ saa wil hand wære forstaaet/
om forsyn/ oc maa icke dis mindre mundelig pre
dicke wære hoss den/ wid huilcken wij dragis aff

den Helligaand/Rom. 10. Fides ex auditu.

Den tredie part

Lære wij her aff deris murren som den gantske dag for løn haffde arbeydet/huad art oc natu re dem følger som sætte sin hellighed paa gernin ger. Fordi de ere icke anderledis til sindz/end lige som disse/ huilke der aff stoer høgferdighed foract tede de siiste/ som waare aff Husfaderen sende i wingaarden forvden bestæd løns tilsagn. De la de sig tycke/at de ere megit bedre end de andre ar me syndere/effterdi de haffueført ith fint vdwor tis leffnit/oc maange gerninger(dog vden Troē) giort haffue. Oc giør høckleri intet andet. Hun kand icke lade sig der met nøye at hun haffuer ith falskt skin/ men hun maa oc alt forsmaa oc foracte alle menniske. Saa forsmaade Pharisee ren Luce 18. den arme Tollere. Saa forsmaade den elste broder/ den forlorne søn/der hand kom igen/ Saa forsmaade Judas den arme quinde som smwrde Herren i Simeonis hwss. Saa for smaade Jøderne Christum/at hand od oc drack met Tollere oc syndere. Men huad siger Christus der til? Skøger oc skalcke skulle gaa for eder i Himmerige. Ja huad siger oc her Hwsfaderen? Haffuer ieg icke mact at gøre aff mit huad ieg wil? Her haffue wij nu arme syndere een fordel/ frem for de som met deris gerninger wille fortiæne hel lighed/Met gerninger handle wij icke i saa maa de/at wij der met wille fortiene Hiemmerige/men wij tro paa den som rætferdig gør den som intet kiender til Gud/Der fore bliffuer oss waar Tro

Deris natur oc art som sætte hellighed paa gerninger.

Luce. 15

Mat. 12

regnet

regnet til rætferdighed/Rom.4. Men effterdi at de som sig paa sine gerninger forlade/wille haffue deris løn/ icke aff naade/ men aff forplictilse/ wederfaris det dem/ath de første mue bliffue de siiste/Men dog skulle de icke offuergiffue oc forlade den høgferdighed som henger saa hart wid dem/men altid skulle de fordømme andre/oc raabe kættere/indtil de selffue bliffue fordømde.

Paa sexagesime søndag

Euangeliũ/ Luce viij

DEr waar megen Almue til sammen / aff alle stæder/ som haftede til hannem. Da sagde hand dem een lignelse. Een sædemand som wille saa/ gik vd ath saa sin sæd. Der hand saade / da falt somt hoss weyen/ oc det bleff bort trædt. Oc hiemmelens fule op ode det. Somt falt blant steen / oc det woxte op oc wissnede/ for det haffde icke wedske. Somt falt blant torne / och tornene opwoxte met det/ oc qualde det. Somt falt i god

iord/och det opwoxte/och giorde. hundrede folt fruckt. Der han dette sagde/da raabede hand. Huo som haffuer øren at høre met/ han høre.

Hans disciple spurde hannē sidē at oc sagde/huad betyder dē lignelse/ Han suarede/Eder er giffuit at wide Gudz rigis lønlighed/ Men de andre skulle lære dem wid lignelser paa det at de skulle see/oc icke see/oc at de skulle høre/ oc icke forstaa

Men denne lignelse er saa/Sæden er Gudz ord. Den som falt hoss weyen/det er/de som høre dem/Siden kommer dieffuelen/oc tager dem aff deris hierte/Ath de skulle icke tro och bliffue salige. Den sæd som falt paa sten/Ere de som høre Gudz ord/och annamme dem met glæde. Men de haffue icke rod/Thi ath de tro til een tid/Oc naar de frestis/da gaa de der fraa. Den sæd som falt blant torne/Ere de som høre Gudz

ord/ Men de quellyes aff deris liffnis welløst oc rigdō oc aff omhyggelighed/ Ath de giøre ingen fruct. Den sæd sō falt i god iord/ Det er/ de som høre Gudz ord och beware dem i deris erlige gode hierte/ Oc de bære god fruct met tolmodighed

Een kort vdleggelse offuer dette Euangelium

DEnne lignelse som forhandlis i dette Euangelio/ haffuer Christus selff nock vdlagd. Gud giffue det at wij haffde wel befattet hende/ och taget hende til hierte Efterdi hand och sielff rober / Huo øren haffuer til ath høre/ hand høre/ er well ath mercke/ ath icke huermand er giffuit at høre Gudz ord oc beholde det. Plantelsen oc begyndelsen er wel hoss oss/ men wexten kand ingen giffue vden Gud. i. Cor. iij. Men paa det wij skulle lære / ath det er nødtørteligt/ at Gud hoss sit ordz vdwortis predicken/ oc saa indwortis wid sin aand/ (Huilcken ordet bær met sig) maa alt giøre sin gerning i hiertet/ bliffuer her oss fire haande tilhørere fore stillede. Først tal Christus om den sæd/ som faldt hoss weyen/ der effter huilckelunde han waar trod aff mennisker/ oc bleff op æden aff fulene i Lucten. Sæden kalder hand Gudz ord/

Det vdwortis ord.

Aand.

men fulene kalder hand Dieffuelen/som saadanne Gudz ord pleyer at oprycke aff menniskernis hierter/ Oc wil saa sige. Der ere maange til som
Falske høre Euangeliū/oc berømme sig at wære Christ
Christne ne/oc bruge Sacramente oc Christelig frihed/mē faa dog intet mere aff mig/ end det blote naffn. Vduortis skulle de skine som de wore fromme oc hellige/mē indwortis skulle de wære fulde met al ondskaff. Orsagen. Gudz ord haffue de annammet i ith skin/mē det er icke dog i deris hierte bleff
Suerme uit leffuendis/hit eller krafftigt. Fordi falske lære
re. re oc Partiiske haffue snegit sig ind oc haffue met een falsk vdleggelse paa scrifften/den gode Gudz ordz sæd træd vnder føder/om huilcke Prophe-
Iere.5 oc tē Ieremias siger/at de falskelige i Herrens naffn
27 haffue spaat/Oc Paulus kaller saadanne Predic
i.Timo.i keris lærdō snatzeri. Nu saadanne Lærere haffue de holdet sig til/ offuergiffuendis det leffuende wandz kielde/ haffue willet heller dricke menniskelige lærdōs vrene wand. Der effter er Satan oc kommen der til/som bemerckis met fulene i luctē/oc fordi hans tiænere/som ere falske Propheter haffde drabelige bered hannem weyen fore met falsk lærdom/far han widere ind/oc aldelis besider deris hierter/ Saa/ ath effter at de afførde ere fra den helsomme lærdom/mue e endelige met liiff oc siæl falle i Dieffuelens snarer.
Snarer Oc saadāne snarer/ere den sāme middags dieff-
middags uil/om huilckē der talis i den 90.Psalme. Effter
Dieffuel. di at wi nu wide det/at dieffuelē hafuer lagt off sine snarer fore/ først met sine falske Propheter som met scrifftens falske vdleggelsse/legge sig effter at

ter at besuige oss/der effter met sine egne suigeful de list oc indskiudelser/Wil det wære oss gantske nødtørfftelligt/ at wij lade oss ingelunde dragis fra Christi enfoldige lærdom. Fordi strax wij for lade Gudz ord/som er wid Christum forkyndet/ da er det icke andet mueligt/ end at wij falle i Dieffuelens snarer. Men bliffue wij bestendige wid Ordet/da kand oss huercken falske Lærere/ eller Dieffuelen bedrage. Oc da vden tuil er han større sō i oss er/end den der i werdē er, j. Joan. 4

Mand maa alt bliffue wid ordet

Den anden part.

Christus tal om sæden/der falt paa steen/som oc opworte/ men fordi hand haffde icke wedske/ bleff wisned/oc siger/Det er de/som Ordet høre/ oc annamme det met glæde/oc dog naar Korsset kommer/ der aff falde. Her met wiser Christus oss/at hans Euangelium forvden modstaandelse aldrig kand bliffue predicket/ Desligest/at een ræt oc sand Tro kand aldrig bliffue kundgiort/ vden hun wid drøffuelsser/lige som sølff wid ild/ bliffuer prøffuit. Wilt du nu haffue det at wide/ om ieg haffuer een ræt/sand/liffactig/eller oc een faruet eller malen Tro? Haff act paa mig/naar ieg falder i tribulatz oc modgaang. Er da min Tro skær oc ræt/oc wid ordet er i mit hierte leff uendis oc krafftig/ Da er det icke mueligt at ieg siger ev met S. Pouil. Jeg er wiss der paa/ ath huercke død eller liiff/huercke Engle eller Første domme/ huercken wold etc. kunde skilge oss fra Gudz kierlighed som er i Christo Jesu wor Herre. Ja ieg bekiender wel da Gudz ord/ priser det

Affalle i korsset.

Rom. 8.

oc Predicker/skulde ieg end da strax lade mit liiff
Mat. 10 oc forlade alt det ieg haffuer i werden. Fordi om
det hende sig saa/ da er det io sant at ieg skulde
forlade alle ting/tage mit kaarss paa mig/oc følge
Christū effter/ eller icke wære hans discipel.
Tuert emod/Naar min tro waare farwit oc icke
ræt/sandelige da wilde ieg icke mit legomme saa
ilde/at ieg for Euangeliū skyld wilde giffue mig
i liiffs oc leffnedz fare. Der er mig den stincken-
de skarn sæck alt for kiær til. Der fore maa det oc
gaa meg/som Christus siger/ Huo der wil finde
sit liiff han skall tabe det

Den tredie part

Christus tal her om een anden sæd som falt
iblant torne/oc der effter bleff egennem stungē oc
fordempet aff tornene. Oc legger hand det saa
Sorg/rigdom/welløst forhindre Troë. selff vd. Det er de/som ordet høre/oc gaa hen oc
quelgis aff omhu/rigdom/oc liiffsens welløst/oc
bære saa ingen fruct Her hører du at der sigis/at
de høre Gudz ord. Nu well/ høre de Gudz ord /
oc bliffue alligewel skudne fra Christo/huor paa
feil det da? Sandelige der paa/ at de fatte icke
ordet met hiertet/ oc at de i Troen/ kierlighed oc
høffuisk omgengelse bliffue skødeløse/oc falle fra
Gud oc til Creaturene. Men merck/at Christus
haffuer wist deris sind oc hiertelaw som rige
ere/ saa skønlige at affmale. Først siger hand
Gerighed. ath de haffue stor omhw. Fordi wy see almindelige/at io mere de haffue/io mere wille de haffue. som oc Ecclesiastes siger i det. v. den gerige
bliiffuer aldrig mæt aff penninge/ Der effter legger

ger hand dem til/at de haffue rigdom saare kier/ oc at de elske megit dette liffs welløst/som hand wilde saa sige. At eye riigdom/fordømmer icke menni, ken efterdi at maange gudelige mennis-ke fra werdens begyndelsse/haffue hafft stoert gotz/oc alligewel ere bleffne salige. Men at legge hiertet paa rigdom/oc der i søge dette liffs wel-løst/ia ey at kiende at wij ere icke vden tienere der offuer/som skulle der met tiene de arme/ det for-dømmer menniskten. Der fore/efferdi at de rige almindelige leffue i welløst/oc icke fordempe de-ris kiød wid aanden/der offuer drage deris leff-nit hen i skødeløshed oc Gudz foractelse/siger oc Christus icke vskellige een anden stæd. Det er mue-ligere/at ith kamel gaar egennem ith naale øge/ end een riig mand indgaa i Gudz rige. In sũma. De rige oc weldige/ haffue lidet loff i Scrifften/ Ja alle stæde forkyndis dem den tilkõmendis for-dømmelsse/ icke der fore/ at de haffue megit gotz eller ere weldige/men at de saadan gaffue misbru-ge/søgendis der welløst i/ Oc icke gøre sig wen-ner aff den vrætferdige Mammon.

Huad de rige for-dømmer.

Mat. 19

Den fierde part.

Hær tal Herren om den sæd/som fald i god iord/ oc met maangfoldelig fruct opwoxte/ oc legger han det saa vd/Det er de/sõ ordet høre/oc behol-de det i ith fint got hierte/oc bere fruct i tolmodig-hed. Oc lærer han her mz tuẽde haãde ting. Først at altid er der faa Christne paa iorden/oc at den meste deel skal fare Dieffuelen i wold/enddog at de wel haffue Christeligt naffn/ oc berømme sig

God ager.

Faa Christne.

aff Euangelio/ som han oc Matthei i det siuende siger/ Den port er wiid/ oc den wey breed/ som fører til fordømmelsse/ oc der er maange der wandre at den. Men den wey som fører til liff uit/ er smal/ oc portē traang/ oc faa ere de som finde hannem. Det andet som Christus giffuer at forstaa/ er/ at enddog den meste deel er oc bliffuer ond/ da alligewel skulle hans ord icke forgeffuis bliffue predickede. Der er io sandelige nogē stæd god iord/ som Gudz ordz sæd kand kastis i/ oc naar han er opworst/ bære fruct/ huilcket oc Gud haffuer sagt wid Esaiam. Lige som regn oc snee kommer aff Hiemmelen/ oc kommer der icke hen igen/ men gør iorden fructactig/ gør hende fructsom oc grøn/ saa at hun giffuer Sædmanden brød oc korn/ saa skal oc mit Ord (der kommer aff min mund) icke komme ledigt igen til mig/ men det skal vdrætte min wilge. Oc enddog at det synis nu saa/ lige som Euangelium aldelis forgieffuis predickedis/ da tro det alligewel ath Gud blant andre wantro mennisske/ haffuer oc sine/ som høre hans ord/ fatte/ oc bewaare det/ enddog ath den samme haaff synes ath wære gantske liden.

Gudz ord bliffuer icke forgeffuis prediket.

Paa Quinquagesime Søndag/ Euangelium Luce xviij.

Esus tog de tolff Apostle til sig oc sagd til dem. See/ wij gaa op til Jerusalem/ oc alting skal fuldkommis/ som screffuit er aff Propheterne om Menniskins søn/ Thi hand skal antwordis Hedningene/ oc bespottis oc forsmaas/ oc spøttis /naar de haffue hudstruget hannem/ da skulle de sla hannē i hiel/ oc han skal opstaa den tridie dag. De forstode intet hær aff/ thi disse ord waare skiulde for dem/ at de icke forstode det hand sagde.

Det hende sig der hand kom mod Jericho stad/ da sad der een blind hoss weyen oc tygde. Der han hørde at skarē gick der frem da spurde han huad det waar. De sagde til hannem Jesus aff Nazaret gik hær frem. Hand raabede strax høyt oc sagde/ Jesu Dauidz søn/ forbarme

dig offuer mig. De som ginge om hannem/ de bade hannem tige. Oc han robede dis mere/ Jesu Dauidz søn/ forbarme dig offuer mig/ Jesus stod oc bød ath lede hannem til sig Der han kom/ da spurde han hannē at och sagde/ Huad wilt du ath ieg skal giøre dig/ Hand suarede/ Herre ath ieg kand see. Jesus sagde/ See op/ din tro giorde dig sund. Hand saa strax/ oc fulde hannem/ oc ærede Gud. Oc alt folckit/ som det saa loffuede Gud

Een kort vdleggelse off uer dette Euangelium

Christi pine forkyndis tiit.

Th wor Herre Christus sin pine oc død saa tiit for Apostlene forkyndede oc sagde dem der aff tilforn/ maa i sandhed vden merckelig orsage icke wæret giort. Fordi hand haffuer det icke alleniste i denne Søndags Euangelio/ men oc saa giort i maange andre stæder. Oc om ieg tal icke end om de andre/ Huor tiit haffuer hand det

det giort i Joannis Euangelio? Besee den samme Euangeliste fra begyndelssen oc til enden/ da skalt du befinde/at den tro Doctor Christus alle wegne det aller flitteligste som mueligt waar/haf uer beweffnit sine Apostle mod korssens forargelse. Der fore wille wij oc befinde/ huor fore Christus giorde det/ oc haffuer talet saa megit om sin pine met sine disciple.

Først er det klart/ at wor kiødelig natůre/ naar hun er icke opliust met den Helligaand/i forfølgelssis tiid icke kan bliffue bestaandig. Fordi hun haffuer sig selff megit kiær/ oc søger heller effter gode dage/end hun skulde welwillige tage sig noget paa/som hun kunde haffue modgaang aff/som oc Nicodemus maatte høre aff Christo/ som natte tiid waar kommen til hannem/ for den redtzle skyld han haffde for Jøderne. Huad som er fød aff kiød/ det er kiød. Zebedei sønner maa wel sige/at de kunde dricke den kalk/som Christus skulde dricke/ Item/Petrus/at hand wilde gaa i døden met Christo/ men det er icke mueligt vden Gudz aand/Ja det er een ræt fordristelsse. Kiødet hader korsset.

Oc fordi nu at wor Herre Jesus Christus haffuer wist wor suaghed icke alleniste i Apostlene/ men oc saa i oss alle/ will hand oc gøre som een tro Mestere/oc beweffne dem til det tilkommende kors met sine hellige ord/paa det om det komme der til/ at de skulde wære redebone/ oc icke mistrøstige/lige sõ hand wilde saa sige. Jeg wed wel/huor suart det er/ith mēniske i drøffuelsse oc forfølgelsse at bliffue bestendigt Nu maa ieg een kort tiid mit der ind/ fordi det maa alt fuldkommis

mis huad som Propheterne haffue spaat om
Zacha. 13 mig/ siger icke Zacharias om mig? Jeg skall sla
hyrden/oc hans hiordz faaer skulle spreffat. Der
fore siger ieg eder det nu tilforn/at det maa alt saa
skee/men naar det skeer/da kommer dette i hw/
at i icke forargis/ men heller see til min faders
wilge/som wil saa haffue det/oc met min død lø
se eder aff synden/ døden/ dieffuelen oc heluede.
Oc alligewel at ieg bliffuer saa død/da wil ieg
dog opstaa paa tredie dag/oc icke lade eder vtrø
stede. See/ saa forkynder Christus sit kaars for
Apostlene/paa det/ at hand wilde lære dem/ at
anse Gudz gode wilge i alt nød oc drøffuelse. Oc
I drøfuelse skal mãd anse Gudz wilge. er den samme wise off oc saa quæden. Fordi i
kaarsset skal mand icke ansee/at de vgudelige fa
re saa met off/sõ Jøderne haffue faret met Chris
to/men ansee Gudz naadefulde wilge/ som wil
saa haffue det/at wij for hans skyld i denne wer
den skulle wære forsmaade oc foractede.

Den anden part

Haffuer Christus oc willit i dette Euangelio
antegne sin pines nytte oc brug/oc det der met/
at hand siger/Det maatte alt fuldkommes/huad
i Propheterne om menniskis søn screffuit er.
Christi pines nytte oc fruct. Motte det alt saa skee/da maa der i sandhed een
stoer nytte wære skyuld i saadan een pine. Men
saadan een nytte antegner mesterlige S. Pouil
til de Romere/sigendis/Lige som wid indz synd
er fordømmelse kommen offuer alle mẽniske/saa
er oc wid indz rætferdighed liffsens rætferdiggis
telse kõmen offuer alle mẽniske. Her holder Paul9

Adam

Adam oc Christū emod huer andre/ oc antegner
oss huad wij haffue fongit aff dem baade. Aff A- Adam oc
dam haffue wij døden/aff Christo liffuit/Adam Christus
haffuer døden formidels synden indført/Christ9
haffuer døden wid sin død omskifft til liffuit/
Wid Adams fald/oc vlydelse ere wij bleffue dieff
uelens børn/wid Christum ere wij wordne Gudz
børn/effter at hand for wor skyld haffuer sønder Gene. 3
knuset hoffuedet paa hugormen/ det er paa Dieff
uelen. Nu wel/er icke dette een stoer Gudz pinis
nyttighed/at wij formedels henne komme til naa
de/oc bliiffue giorde till Gudz børn? Her til hører
det nw huad som helst om denne pine er sagt E-
saiæ 53. oc Oseæ 13. Nu denne nytte skal mand i
predickē hoss Bod/ alverlige oc flitelige handle. Merck.
Fordi der er icke større trøst/huercken i hiemmelē
eller paa iorgen/der arme bedrøffuede samwittig
heder mue blifue bedre til fred stillede met/ end-
den sāme Christi pine oc opstaandelse. Oc der aff
kommer det oc/der Paulus til de Corinther siger 1. Cor. 2
at hand wid intet vden Christum/oc den korssfest/
Oc til de Galater. Det skal wære langt fra mig/ Gala. 6
at berømme mig/vden allene aff wor Herris Je-
su Christi korss/wid huilcket werden er mig kors-
fest/oc ieg werden. Lad men andre berømme dem
aff deris gerninger/ men wij wille berømme oss
aff wor Herris Jesu Christi werdskyld/oc icke diss
mindre wid den heilligaandz hielp gøre huad
hand haffuer budet oss.

Den tridie part

Mue wij oc icke forglemme det/at Christus
H saa

saa vdtryckelige siger/ huo hannem skulde komme aff dage/ besynderlige hans eget folck/ preste høffdinger met Phariseer oc Scrifftlærde/ Lucas sætter Hedninger der till/ Men Mattheus neffner dem alle wid naffn/ paa det/ wij skulde io see/ huo de ere der Christum oc hans lærdom fra begyndelssē haffue forfølget/ oc ind till enden skulle forfølge/ besynderlige/ de mectigste/ oc helligste/ oc lærdiste i denne werden. Fordi de ere allermest druckfnede i deris kiødelige wiisdom oc fornufft oc der fore Gudz ord som er emod deris fornufft kunne de icke begriffue. Det maa gaa saadant folck/ som Jeremias siger i det/ 10. Stultus factus est omnis homo a sapientia &c, Besee dē samme Text/ oc der till Esaiæ. 44. Capitel / De mue alt tere dem saa/ at de gøre icke Dauid Prophete til een løgnere/ som klager offuer saadanne store Herrer/ at de forvden all rædelig sag haffue sæt dem op emod Herren oc hans smwrde. Denne Prophetie besluter alle mectige/ wise/ lærde oc hellige ind til werdens ende. Oc fordi at Euangelium bortkaster oc fordømmer alt falsk helligheds skin/ oc alleniste vdkreffuer hiertens fromhed oc troen/ maa det e endelige saa skee/ at de skulle hade det/ efftersi de allene holle vdwendigt skin/ for rætferdighed for Gud.

Huo de ware der Christū hadede oc korsfeste de.

Psal. 2

Sagē huorfore de alle lærdiste for blindis.

Den fierde part.

Huilkelunde mand skal bede.

wij haffue ith exempel om Troen/ i den blinde/ oc huilckelunde mand skal bede. Denne samme vden tuil haffde hørt sige aff Christo/ at han waar een god mild mand/ som nectede ingen

mand

mand sin hielp. Aff denne hørelsse fick hand en for trøstelsse om Christo/oc trode wisselige/at Christus wilde och forbarme sig offuer hannem/ som hand haffde tilforn bewiist barmhiertighed mod andre/Gaar hand oc frem i saadan fortrøstning oc beder om sundhed. Oc alligewel at skaren straffede hannem megit for hand robte saa/lod han dog icke aff/ind til hand hørde/Din Tro haffuer hulpit dig. Oc bliiffuer oss giiffuit der met at forstaa/at Troen maa vdrætte alle ting/som der sigis Marci i det niende Capitel/ Den som Troer ere alle ting muelige/Jtem/haffue i Troen som ith sennips korn/oc sige till ith træ/Plante dig i haffuit/da skeer det/ Huo nu nogit aff Gud wil bede/da skal hand icke komme tom/ det er/vden tro/for Gud.

Fordi saa megit som du troer/saa widis dig oc bøn til/ Vden Troen er det vmueligt ath teckis Gud/ til de Ebreer i det elleffte. Oc om saadan din tro bliiffuer end anfectet/saa at du mot høre aff dine fiende / Hand haffuer ingen hielp hoss Gud / Psalm. 3. saa lad du alligewel icke aff/ men raab altid/ Jesu Dauidz søn/forbarme dig offuer mig. Men raab met hiertte oc mund/ formane hannem for hans barmhiertighedz skyld/ saa hører hand dig oc/ som hand haffuer hørt denne blinde.

Paa den første søndag i Faste. Euangelium Matthei iiij.

A waar Jesus førd i ørcken aff den helligaand/ath hand skulde frestis aff dieffuelen. Der hand haffde fasted i feretiwe dage och feretiwe netter/ da hungrede han. Saa gik dieffuelen til hannem ocsagde/Est du Gudz Søn/da biud disse stenne ath bliffue brød. Hand swarede oc sagde/Det er screffuit/ ath mennisken leffuer icke all enniste aff brød/men aff alle ord/som gaa aff Gudz mund. Saa førde dieffuelen hannem til den hellige stad/och sætte hannē paa tinden aff templen oc sagde til hannē/Est du Gudz søn/ da kast dig her ned/thi der er screffuit/Han befalde sine engele at bære dig mz deris hender/at du skalt icke støde dinē føder mod sten. Jesus sagde til hannē igen/Det er oc screffuit Du skalt icke freste Heren din Gud.

Een

Een anden tiid førde dieffuelen hannem op paa ith megtigt høyt bierg/och wiſde hannem alle rige i werden och deris ære/och ſagde til hannem Alt dette wil ieg giffue dig/ om du wilt falde paaknæ oc bede til mig. Da ſagde Jeſus til hannem/ gack bort du freſtere/thi det er ſcreff uit/Du ſkalt bede til din Gud och Herre/oc tiæne hannem al ene/ſaa for dieffuelen fraa hannem/oc engle ne komme oc tiente hannem.

Een kort vdleggelſe off- uer dette Euangelium

I dette hellige Euangelio bliffuer oſſ al- vorlige antegnet/huorledis Chriſtus vaar førd i ørcken aff den hellig aand oc er bleffuen freſtet aff Dieffuelen/oc huor mandelige hand haffuer offuerwūdet Sa- tanam/oc træd hannem vnder føder. Naar wy nu alt dette met Troens øgen anſee/da befinde wij at Chriſtus haffuer giort oc lid altſammen dette for wor ſkyld. Fordi intet er giort aff hannē wære ſig lidet eller ſtort/ath hand haffuer ey tient oſſ arme ſøndere der met. Hans freſtelſſe/ hans faſte/hans ſeieruinding/ ia hans pine och

Chriſti freſtelſer wor ſeyer winding.

død/haffuer tiænt oss/som hand siger i Luca/at hand er kommen at tiæne oc icke at lade sig tiæ-ne. Der fore maa ieg hær oc befatte Christũ som een gaffue/fordi at icke allenist er det mig giffuit det hand haffuer giort/ men oc saa ath Christus selff er mig giffuen aff Gud Fader/saa ath hand hær effter skal wære min/ oc der offuer stillet for mine øgen som ith exempel/ath ieg skal tage mit korss oc følge hans fodspor effter. Christus er piint for oss/oc haffuer giffuit oss ith exempel/at wij skulle følge hans fodspaar effter. i. Petri.2

Ja naar du hører/ at hand waar aff den Hellig-aand førd i ørcken/ paa det han skulde frestis aff Dieffuelen/da skalt du lære der aff/at alle frestel-ser ere de vdwalde formedels Gudz gode wilge til skickede/paa det de i saadan frestelssis tiid kan de kiende huad de haffue behoff/ oc besøge Gud dis alworligere om hielp oc trøst. Fordi nød kom-mer io huer mand til at bede/som Prophetẽ Da-uid siger/i den 120 Psalme/ Jeg robte til Herren i min nød/ oc hand hørde mig bøn. Item /naar du hører/ huor mandelige Christus haffuer off-uerwundet Dieffuelen/ oc nederlagt hannem met den hellige Scrifft i hans onde anslag/ da skalt du lære der aff/ ath ingen frestelsse kand bliffue offuerwunden vden wid Christũ/oc at een Chri-stelig striidzmand haffuer een herlig rustning be-hoff/ aff Gudz ord/ naar hand skal gaa i kamp met dieffuelen/ til de Epheser i det siete. Fordi huad kunde den arge trering haffue offuer mig/ om ieg i frestelsse ey wore beweffnit met an-det swerd/ end met dette Gudz ord befattet met

Det er Gudz vilge naar wij frestis

Troenz

Troen? Wærer frimodige /ieg haffuer offuer-
wundit werden. Dog wille wij besee/ met huad
frestelsser Satanas haffuer giort faeff til Christũ.

Først/griffuer hand paa hannem met Bug- Bugsorg.
sorge/oc det gør han icke met liden treskhed/fordi
hand siger saa/ Est du Gudz søn/da sig at disse
stene bliffue brød. Alle de sõ tro/mue kallis Gudz
børn/ Gene.6. Nu wil Satan saa sige/ Est du
Gudz søn/som du berømmer dig aff/ huor er da
hans omhu for dig? Huor fore skaffer han dig ic-
ke at æde oc dricke/oc andre nødtørfftige tingeste?
Huad meen du at Gud haffuer at skaffe met dig?
Bie saa lenge/ ath een stegt høne fluer i munden
paa dig/ Oc saa wil Satan føre Christum fra
den tillid som skal wære til Gud/oc belade han-
nem met wantro oc vnyttig sorgfuldhed oc omhu
om saa kunde skee/at hand wilde forlade Gud/
och gøre sin bug til een affgud. Men huad gør
Christus? Han giffuer saadanne Dieffuelske ind- Christus off
skud aldelis intet rum/men hand bliffuer fast be ueruinder
stendig i sin tillid til Gud / oc siger/ Menniske dieffuelen.
leffuer icke alleniste i brød/men i alt ord som gaar Deut. 8
aff Gudz mund/Som han wilde saa sige/Naar
wij haffue brød / da wed ieg saare wel/ ath Psal. 77
mand maa leffue aff brød/men dog icke for brø-
detz skyld/ men for det Ordz skyld/met huilcket
Gud haffuer giffuit brødet den krafft/at det kan
mætte/ Men naar der er icke brød for haanden/
saa maa mand leffue wid ordet. Och huor da
Troen er som hende bør ath wære til Ordet/
der maa omsiger brødet oc saa komme/oc skulde
det end komme aff Himmelen/lige som saadant

Hiemmelsk brød i fordum tiid waar giffuit Israels børn. See/ saa offuerwinder her Christus den lede Satan/ oss til gode/ paa det/ at naar wij komme i saadanne frestelsser/ at wantro skal icke faa Herredom offuer oss/ men at wij skulle sætte Christi exempel for oss/ som er met saa maange Gudz forættelser befestet/ met huilcke mand skal møde dieffuelen naar han bær oss bugsorge fore/ offuerwinde hannẽ/ oc træde hannẽ vnder føder.

Den anden part.

Dieffuelen wilde gerne at Christus skulde lade sig besige/ til at freste Gud/ oc forvden nød lade sig falle aff Templen/ fører hand oc Scrifften hoss denne frestelsse/ men falskelige/ om saa kunde ske/ at hand kunde offuerwinde Christũ i saadant ith skin oc faare klædebon/ oc bewege hannem til ath handle mod Gudz Ord. Men merck at Dieffuelen icke allenniste haffuer een lempe til at traade til menniskên met/ Hand wed huor det wegeste er paa oss/ feil hannem ith/ saa begynder hand ith andet. Fordi hand er glad aff wor fordømmelsse oc vlycke. Oc fordi at hand kunde icke drage Christum til bugsorge/ mente hand at dette anslag skulde hannem icke feile/ som hand haffde bereed mod hannem/ det er/ ath hand skulde freste Gud. Steller han hannem op paa Templens tinne/ sigendis/ Est du Gudz søn/ saa lad dig falle her aff/ Hand haffuer io giffuit sine engle befalning om dig/ at de skulle beware dig paa deris hender/ paa det/ du skalt icke støde din fod paa een sten/ Men huor fore tiger Dieffuelẽ/ at de skulde beware hannẽ i sine weye? Der fore/ at det

Freste Gud.

Psal. 9

waar mod hannẽ/oc wilde icke tiæne til hans an slag/Der fore gifuer oc Christ⁹ suar/oc siger/Der er screffuit/ Du skalt icke freste Gud din Herre/ som han wilde saa sige/Gud beskermer sine wel-delige/ oc forlader dem i ingen nød/ Haffuer han oc/som du siger/ giffuit sine Engle befalning/icke om mig al ene/men oc offuer alle vdwalde/at de kunde wandre vden anstød. Men hand will icke der fore haffue det/at wñ skulle foracte det middel/formiddels huilcket/hand hielper oc gør sine gerninger. Huor fore skulde ieg giffue mig paa bart wand/naar ieg haffde een bro eller ith skiff? Saa er det oc hær met/ Huor fore skulde ieg kaste mig ned aff Templen/oc giffue mig i farlighed/ naar ieg haffde stige/ oc kunde gaa der ned aff? Huo der haffuer farlighed kiær/hand skal forfaris der vdi/siger den wise mand. See saa offuerwinder atter Christus Satanam/ oc det met drabelig scrifftens bewiisning/paa det/wñ skulle lære och saa i samme maade ath offuerwinde Satanam. Deut.6 Ingẽ skal giffue sig i farlighed.⁹ Eccle. 3

Den tredie part.

Satan lader icke end saa aff/ men fører hannem paa ith høyt bierge/Wiser hannem alle denne werdens Rige/oc siger/alt dette will ieg giffue dig/om du faller ned/oc beder til mig. Der afflære wñ at Dieffuelen er denne werdens Herre oc Første/som oc Christus kaller hannem Joan.12. Oc at alle de som disse werdz lige oc forgẽgelige tingiste til henge/oc icke ere døde paa werdens oc hennis onde begringis wegne/høre icke Satan er dẽne werdens Herre oc Første.

 til Chri

til Christi /men til Dieffuelens rige. Fordi alt det sõ ieg sætter min trøst oc lijd til. oc haffuer mere kiær end Gud/er wisselige min Affgud. Henger mit hierte til denne werdens ære/welløst/gotz oc welde/saa ere saadãne tingeste min affgud. oc ieg tilbeder Dieffuelẽ. Ja waare ieg end vduortis frõ oc rætferdig/ oc forlode mig paa den samme frõ-hed/ da waare saadan een fromhed min affgud/ sõ Esaias siger/ De haffue tilbedet deris hẽders gerninger/oc Augustinus/ Deus meus/ amor me us/Huad ieg elsker/det er min gud. Nu/at elske Creaturene offuer Gud/huad er det andet/end at tilbede Dieffuelen? Men hør/huer megit Chris-tum fortryder saadant Affguderi och Gudz be-spottelsse/Wig heden/siger hand/ du Sathan/ Saadan indskydelsse staar intet fromt hierte til at lide efterdi der staat screffuit/Mand skal al-ene tilbede Gud/oc tiæne hannẽ/See/saa offuer winder nu Christus tredie sinde Sathanam/och foriager hannẽ met Gudz Ord. Lige som wij nu wed Christũ mue alt offuerwinde alle frestelsser/ werdẽ/syndẽ/døden/Dieffuelen oc heluede. Saa mue wij oc wære wel weffnede met Gudz ord/i huilket oss iættis husualelsse oc hielp i Christo Je su wor herre. Men ere wij icke beweffnede met dette suerd/sõ er Gudz ord/da gaa wij snart aff den rætte wey/och falle i dieffuelssens snare/For huilken oss naadelige wed Chrstũ Gud beware.

Huad det er at tilbede dieffuelen.

Esaie 2

Deut. 6

Paa den anden Søndag i Faste/ Euangelium

Matthei xv

Jesus

Esus gik dæden bort til Tiri och Sidons egn. See/der wor en Cananeiske quinde/ som waar kõmen aff de lãd/hũ raabede til hanné/oc sagde/Herre Dauidz søn/ miskũde dig offuer mig/thi min daatter plawes ynckelige aff diefuelskaf. Han suarede hende icke ith ord Saa ginge hans disciple til hanné/oc sagde. Hielp hende oc lad hende gaa/ thi hun raaber effter oss. Hand suarede dem och sagde. Jeg er icke vdsent/vden till de fortabede faar aff Israels hws Hun gick frem oc bad til hannem/ oc sagde/ Herre hielp mig. Han suarede/Det er icke gaat/ at tage børnenis brød oc kaste det for hũde. Hun sagde/iw Herre/thi hũdene æde oc aff de smuler sõ falde aff deris Herrers bord. Da suarede Jesus hende och sagde/ O quinde/

din

din tro er stor / dig skal ske som du wilt. Oc hendis daatter bleff karsk i samme time

Een kort udleggelse off uer dette Euangelium.

Først sætter dette Euangelium off fore itt exempel om Troē i den Cananeiske quinde / oc ydermere giffuer tilkiende / ath Hedninge skulde oc kallis til Troen. Men een sand oc rætt tro er intet andet / end at kiende Christū for een Herre oc Dauidz søn. Kiender ieg hannem for een Herre / saa troer ieg / at hand aff nature er Gudz søn / ia at hand er Gud selff / oc at Gud wor kiære Fader wil i ingē anden wære kiend / uden alleniste i denne Christo / som han siger / Joan. i det 14. Philippe / Huo der seer mig / han seer oc Faderen. Oc i saa maade at kalle Christū een Herre / er icke saadan een ringe ting / som werden meen / men det er i sandhed den Helligaandz gerning / som S. Pouil / siger / Jngen kand kalle Jesum een Herre / uden formedels den Helligaand. 1 Cor. 12 Men naar ieg kiender hannē for Dauidz søn / saa maa ieg oc tro / at han for min skyld er kommen i denne werden / oc er mig giffuen for min egen met alt det gode hand haffuer / met hans werdskyld / pine oc død / paa det at ieg wid hannē maa bliffue løss fra synden / oc worde Gudz barn oc arffuing / som alle de foriættelsser / der ere giorde Abraham oc Dauid klarlige bewise. Saadan een

Troens exempel oc Hedningers kald Rom. i

Gene. 22 Psal. 131

Tro haffde nu denne cananeiske quinde/enddog at hun haffde henne icke aff sig sielff/mẽ fick henne aff hørelsse om Christo/Hun bekiende Christũ for een Herre som mectig waar/ efftherdi at hand waar Gud/ at frelsse hennis daatter. Bekiende hun hannem oc for Dauidz søn/som waar kommen i denne werden/at hielpe alle menniske. Oc fordi sætter hun all syn liid till hannem/som till den/ der wisselige kunde oc wilde hielpe. Fordi huor fore skulde hun ellers følge oc raabe effter hannem? Hær maa i sanhed haffue wærit een ræt tilliid til Christum/oc maa alt samme quinde forseet sig gantske meget gaat til hannem. Sũ ma/ Troen waar der/ oc maatte Hedningernis tilkõmendis kald til Troen/der met saa antegnis.

Den anden part

Hær følger nu effter/huad nature oc egedom Troen haffuer/besynderlige/at hun i nød oc fresteleisse ingen anden stæd pleyer at søge hielp/uden hoss Gud wid Christum/Fordi at forneffnde Tro trenger den quinde til at følge Christum wel nær effter/oc klage sin paahengende nød for hannem/ bedendis om naade oc hielp/ Huad gør Christus hær? Quindens Tro er hannem icke mishagelig/ besynderlige der fore/at hun waar aff hedinsk oc icke aff Jøde slect. Fordi hand wilde oc føre hedninge hær til/ oc komme dem ind i sin faaresti/ Joannis i det .10. Men alligewel paa det/at quindens Tro kunde proffuis oc bliffue dis herligere/tiger Christus till den første bøn/ oc suarer icke ith ord. Huor ment du/ at denne quinde waar hær til sinde? ment du/at hun haffuer icke bleffuit

Troẽ art oc nature.

bedrøff

bedrøffuit? Men hun tencker end nu der paa/ at hun haffde hørt Christi godhed saa høgelige priisit/ Oc der fore gaar hun icke bort/ icke er hun heller mistrøstig/ men hun staar alt fast effter ith gaat suar. Dis emellem traade oc Apostlene hær til/ oc bede/ Lad hende fra dig/ hun raaber effter oss. Men Christus stiller sig end nu saa/ at mand matte mene/ at hand wilde icke hielpe/ Mē huor fore besee wij icke hans gensuar? Jeg er/ siger han/ icke send/ vden alleniste til de fortaffuede faar aff Israels hwss. Met disse ord synis han nogit nær at wille beslutte/ at det burde sig icke ath hielpe den Hendinske quinde/ efterdi hand waar icke vdsend vden til Israels huss/ Oc synis dette suar haardere/ end det waar hende at hand taude stille tilforn/ Men alligewel falder hun icke i mishob men lige som hun forlod sig paa hans Godhed/ oc ingelunde wilde lade drage sig der fra/ saa wilde hun oc icke sætte Herren steed oc tiid fore at hielpe paa/ Oc haffde hun ingen tuil paa/ at han skulde ey hielpe henne/ om hand haffde end stillid sig vwenligere/ Oc der fore lod hun icke oc aff/ men gick atter igen til hannem/ falt nid for hans føder oc sagde/ Herre hielp mig. Huad er skeed? Christus bliffuer icke alleniste i sin første meening/ men kaller henne oc een hund/ lige som hun waare det icke wærd/ at hun skulde bliffue tald eblant de hannem tilhørde. Oc i sandhed er denne frestelsse megit stoer/ oc weldig. Den der i saadan maade frestis/ maa alt haffue een fast tro/ om hand skal icke bliffue mistrøstig. Nu wel/ huad gør nu da quindē? Hun staar det til/ ath

Mād skal icke sætte Gud tiid eller stæd fore.

Quindens stadighed.

Christus

Christus haffuer sagt ræt/ besynderlige/ at hun waar een hund/begærer oc icke/ at brødet skal tagis fra børnene/ oc giffuis henne/ men at hun kunde faa de blote smuler/som hunde faa aff deris Herres bord/sō hun wilde saa sige/kiere Herre/om du wilt ansee min persone/mine gerninger/ min werdskyld/ ia mine synder saa wed ieg wel at mig wederfaris ingē hielp/saa wed ieg oc wel/ at ieg kan icke telgis eblāt Gudz børn/Men nu begerer ieg din godhed/naade oc barmhiertighed/bedendis/ at du wilde trøste mig arme quinde/oc frelsse min daatter fra det dieffuelskaff hun er besæt met/oc fordi at ieg kan icke fortiæne det/ saa beder ieg dig/at du wilt gøre barmhiertighz met mig/for dit naffns ære skyld. See/der er nu Christus offuerunndē/oc kan icke lenger holde sig/han maa nu oplade sit hierte for dē arme quinde. Fordi siger hand saa/ O quinde din tro er stoer/dig skee/sō du haffuer bedet. Saa giorde oc Joseph i Egyptē/der han hafde nu lenge beuiist sig haard oc grū emod sine brødre/da sagde han paa det siiste met grædinde taare/Jeg er eder kiære broder Joseph/for skrecker eder icke ꝛc. Der aff lære wij nu/at Gud wil i sandhed hielpe i al nød oc frelsse/enddog at han stundū til en tiid forhaler sin hielp/det gør han alleniste der fore/at wij skulle effter troens art/alleniste søge hielp oc hussualelse hoss hannem/oc icke lade aff at bede/ind til wij bliffue bønhørde.

Gene. 45

Gud hielper i al nød.

Den tredie part.

Sættis oss ith Exempel om kierlighed fore i dette Euangelio/huilcken som icke søger oc tager

sig

sig sin egen nytte til hierte/ men sin næstis. Oc det gør paa det alder høgeste denne pigis moder/ i det hun sin daatters nød saa bitterlige fremsætter for Christo/ oc lige saa beder om hielp/ sõ hun haffde wæret selff besæt/ oc der met fuldkommer

Ephe. 5 hun S. Pauli bud/ J forældre/ elsker edre børn. Der effter see wỹ oc saadant kierligheds exempel i Apostlene/ at de baade saa flittelige for quinden/ oc haffde gierne seet det/ at hun met det første haffde bleffuit hulpen aff Christo. Men merck/ at hær ith leffuende menniske beder for ith andet/ paa det du kant wide at wocte dig for dem/ som hær aff wille bewise affødde helligens paakallelsse.

Leffuende helligens forbedelse. Det er io sanden ath Apostlene haffue bedet for denne quinde/ Men der de leffde hær i werden giorde de det/ icke effter døden. Men huo haffuer nogen tiid forbudet dig/ at du skulde icke bede for din næste/ oc icke tage dig hans nød til? Paaminde wỹ ey altiid folcket/ oc skynde til disse gerninger/ oc sige/ at disse ere alleniste gode/ oc Christelige gerninger. Ja Tro oc kierlighed er een Sum/ paa wor lærdom/ wide wỹ oc at hand løy icke/ der sagde/ at i disse tu budord henger all Lowen oc Propheterne. Der fore skall huert Christet menniske wide/ at Troen kand icke wære vden at kierlighed oc gode gerninger følger met/ følger icke de met/ da er troen død/ som S. Jacob siger.

Paa den tredie søndag i Faste Euangelium Lu. xi.

Jesus dreff een dieff
uel aff een dumme/
Der hand waar vd-
dreffuen/ da talede dē
dumme/ Folcket for-
vndrede der paa. Sō
me aff dem sagde/ Hand vddriffuer
dieffuelskaff met Beelzebub den yp
perste dieffuel. Somme frestede han
nem/ oc begerede tegen aff hannem
aff himmelen. Hand wiste deris tan
cker/ thi sagde hand til dem/ Huert
rige som er veens i sig sielff / det
skal ødeleggis / och ith hwss skall
falde paa det ander / Er det saa at
dieffuelen er v eenss met sig selff/
huorledis skal hans rige da staa ? J
sige at ieg vddriffuer dieffuelen met
Beelzebub/ Om ieg driffuer dieffuel
skaff vd met Beelzebubs mact/
Met hues mact vddriffuer da eders
sønner dem ? Thi skulle de wære e-
ders dommere. Driiffuer ieg dieffuel

skaff vd met Gudz finger (oc mact) Da kom Gudz Rige wisselige til eder / Naar een sterck webned mand bewarer sit hwss/da bliffuer det han haffuer met fred/Men naar een kõmer som er sterckere end hand / och winder hanné offuer/da tager han alle hans waaben bort paa huilcke hand sætte sin liid/och bytter hans roff. Huo som icke er med mig / han er mod mig. Huilken som icke saffner met mig/hand atsprer.

Naar den onde aand far aff ménisken / Da gaar hand bort blant tørre stæder oc begerer ro oc finder ingen/Saa siger han/Jeg wil gaa i mit hwss igen som ieg vdgick. Oc naar han kõmer/da finder hand det rent fæyet oc prydet/Saa gaar han bort och tager siw andre aander til sig sõ ere wærre end han er selff/Oc de gaa ind oc bo der. Saa bliiffuer det menniskis siiste wærre end hans

første. Der han dette sagde/ da raabede een quinde høgt aff skaren/ och sagde til hannē/ Helligt er det liff som dig bar/ oc de bryst/ som du dide. Hand suarede/ Ja/ salige ere de som høre Gudz ord oc beware det.

Een kort vdleggelse offuer dette Euangelium.

Ette Christi mirakel/ er een leffuendis lærdom oc Predicke. Fordi wij lære icke alleniste der aff/ at Christus er en god/ wenlig mand/ oc tilneget/ at hielpe huer mand men oc at alle ting ere Dieffuelen vndergiiffne/ huor denne Christus er vkiend. Oc til denne kyndskaff kand icke nogit menniske komme/ huercken met gerninger eller egen wiißhed/ vden den som den hiemmelske Fader drager der til/ som Scrifften siger/ ingen kenner Sønnen/ vden allene Faderen/ oc huem Faderen wil det obenbare/ Dog haffuer Gud her sine middel/ wid huilcke han leder oss til saadan een kyndskaff/ besynderlige/ sit Ord oc Euangelium/ som hand gaff sin Søn/ at hand skulde lære oss det/ det samme lader hand predicke/ giffuer oc wid det samme sin Hellige aand/ som wij see i Apostlernis gerninger/ paa det/ at huo det hører oc annammer/ skal icke bliiffue fortabt/ men faa det ewige liiff. Oc vnder saadan predicke hører oc

Christi godhed.

Ord.

Acto 10

dette Euangelium oc mirakel/ i huilcket Chriſtus
oſſ ſaa formalis/ ſom den/ der aff bloet naade oc
barmhiertighed det arme/ elendige/ bedrøffuede
menniſke fra dieffuelē hulpet haffuer. Mē mand
Mat. 12 maa wel ſige/ at det haffuer wærit ith armt men
niſke/ Han waar blind/ ſom Mattheus ſiger/ der
offuer/ waar hand oc een dumme/ døff oc beſæt.
Huad lærer mand nu andet her aff/ end ath alle
Sathan ting ere dieffuelen vnderlagde/ ſom Chriſtus kom
maa alt mer icke til? Tuert emod/ ath Satan maa wige/
vige Chri ſaa ſnart ſom Chriſtus wid ſit Ord kōmer til oſſ.
ſto. Fordi det bliiffuer ſnart obenbarligt/ ſō Chriſtus
Joan. 12 ſiger i Joanne/ Nu gaar dōmen offuer werden/
oc denne werdens Førſte ſkal bliiffue wdſtøt.
Wille wij da nyde Chriſti godhed/ ſom Euange
lium bær oſſ fore/ da mue wij alt før bekiende/ at
wij ere beſætte/ blinde/ døffue/ oc dumme/ Der
effter mue wij oc tro at predicken om Chriſto er
ſand/ det er/ at hand alene gør oſſ karſke aff alle
ſiugdomme/ baade aandelige oc legemlige. Men
At wære huo er den/ om hand ræt i ſit hierte begrunder
beſæt met ſin førſte fødelſſe/ der ey maa bekiende/ ath hand
dieffuelē. er beſæt met dieffuelen? Ere wij icke i ſynd vnd-
Pſal. 50 fangne oc fødde? Men ſynderne/ høre de icke til
dieffuelens rige? Nu at wære i dieffuelens rige
huad er det andet/ end at wære beſæt met Dieff
At wære uelen? Saa maa mand oc tale om wor blind-
blind. hed/ døffhed oc ſtumhed. Blinde ere wij oc ſee
plat intet/ det er/ wij tro icke i ſaa maade ſom A-
At wære braham haffuer ſeet Chriſtum/ oc Apoſtlene/ Jo
en dūme annis 14. Oc ere wij dumme til at bekiende Chri
ſtum/ om huilcken bekiendelſſe Apoſtelen ſiger/
Met

Met hiertet troer mand til rætferdighed / met munden skeer bekiendelsse til salighed. Oc Christus i Euangelio / huo der bekiender mig for minnisken / ieg skal oc kiende hannem for min Fader som er i hiemlene. Der offuer ere wij oc døffue / oc høre icke gierne Euangelij sandhed / oc maa dog høris / om wij wille ellers aff Satane Rige / oc komme i Christi Rige. Men huo kand borttage oss saadanne store bræck? Christus allene. Derfore tro hannem / saa bliffuer hu hulpen. At wære døff.

Den anden part.

Lære wij hær aff dette Euangelio / huorlun de alle Christi ord oc gerninger bliffue tagne oc vdlagde aff denne onde oc wantro werden. Det maa alt wære ont / ehuor got det ellers er / ehuod got der Christus gør. Oc i sandhed haffde icke dette mirakel wærit skeed for de wantro Jøders øgen / da haffde de plat sagt / ath det aldrig skede. Men fordi at de kunde icke necte det / sige de / Han haffuer det wid Beelzebub diefflenes øuerste giort. Men er det icke een stoer Gudz bespottelse / at saadan een Guddommelig / drabelig gerning oc mirakel skal dieffuelens krafft tilscriffuis? Dog giør kiødens art oc høckleri hannem intet andet. Ith ont træ bær icke god fruct / Oc Cain maa alt hade Abel / alligewel hand haffuer ingen ræt sag der til. Huad? Der er ingen gerning saa hellig eller god giort aff Christo / der den formaledide wantro ey haffuer lagt til det werste. Er det icke een Guddommelig kierligheds gerning / met obenbare syndere æde oc dricke / at de kunde bliffue omwende? Alligewel waar saadant Christo paa

Werden straffer al le Christi ord oc gerninger.

Mat. 7

Marci 2

sagt/sõ hand haffde giort nogen vdædis gerning
Skulde mand icke høglige prise det/ ath hand
saa flittelige predickede sin hiemmelske Faders
ord/som er det hellige Euangeliũ? Dog alligewel
kunde hand der met ingen tack fortiæne hoss de
haardnackede Jøder/men hand motte høre/Se-
ducit turbas/Hand forfører folckit/ Huor gick det
Joan. 7 Apostlene effter Christi opstaandelsse? Huor gick
det S. Pouil/som oc for sine brødre begierede at
blifue forbandet/ paa det at hand kunde kommt
dem til Troen? Men der bleff intet aff/Han waar
dog holden for een oprørisk mand aff Jøderne/
oc for een gallē mand aff Festo. Saa skeer det oc
Acto 26 Christo hær hand gør een drabelig gerning/huilc
ken met rætte skulde kommit Jøderne til at tro/
dog fare de til oc laste det. Somme wille hær off
uer haffue tegn aff hiemmelen/oc lade sig icke met
de nærwerindis tegn nøge/ Men somme sige/ at
Christ⁹ haffuer giort saadant wid oc formiddelst
diefuelens krafft. Sũma/Huad Christ⁹ gør/for-
arbeyder oc lærer/det er emod werdē/oc kand icke
bliffue vstraffit/oc maa alt saa dē gode Christ⁹
1. Pet. 2 bliffue een steen sõ maange skulle støde sig paa.

Den tredie part

See wij hær i dette Euangelio/met huad fliit/al
werlighed oc inderlig begierlighed Christus haff
Christ⁹ for uer forsuarit sin lærdom oc gerninger/saa at de
suarer sin skulle høre Gud til/ Oc alligewel at hand paa
lærdom. det siist haffuer giffuit dem oc suar/ som begiæ
rede tegn aff Hiememlen/ oc haffuer wiist dem
paa Jonæ Prophetis tegn/ dog haffuer hand
alle flittel'igst stoppet mūden igen paa dem/som
hans

hans lærdõ oc gerninger lagde Dieffuelen til oc icke Gudz krafftige mectighed. Fordi saadant stoed hannem ingelunde till at lide / efftersi at Jøderne mod deris egen samwittighed sagde / Hand haffuer giort saadant tegn wid dieffuelens krafft. Huilcket dog obenbare waar / at han giorde det / som Marcus i det 3. siger / wid Gudz finger / det er / wed Gudz aand oc krafft. Oc er oc det den rætte synd emod den Helligaand witterlige oc obenbare sandhed mod sin egen samwittighed at laste oc forfølge. Om huilckẽ synd Christus siger selff / at hun skal huercken hær eller i den tilkommende werdens tiid bliffue forladen. Men lige sõ Christus haffuer giort hær / saa gør hand oc Joannis i det 8. der Jøderne sagde at hand haffde Dieffuelskaff at fare met. Det lod hand fare / at de kallede hannem een Samaritan / men det lade hand sig fra / at hand skulde haffue Dieffuelskaff. Dog wille wij paa det aller korteligste besinde de argumente / som hand haffuer stoppit Jødernis munde igen met.

Gudz finger.

Synd mod den Hellig aand.

J den første maade

Bewiser Christus met tuende lignelsser at det er icke troligt eller muligt / ath een Dieffuel skulde driffue den anden vd. Fordi / at skulde det saa wære / da maatte Diefflene icke wære eens met huer andre / oc der fore bleffue deris Rige øde lagt. Fordi at huert Rige som icke er eens met sig selff / maa alt forgaa / Oc intet hwss kand bliffue bestaandigt / huor som de ere v eens der i bo

Diefflene ere icke v eens.

J den anden maade

Bewiser hand met ith obenbare Exempel /

at hand vskellige waar straffet aff Jøderne/Oc siger hand saa/Driffuer ieg dieffuelen vd wid Beelzebub /wid huem driffue da eders børn hannem vd? Fordi skulle de wære edre dömere Fordi de sige det icke/at en Dieffuel driffuer dē anden vd/ men ath saadant maa alt ske wid Gudz krafft/Men skeer det alleniste wid Gudz krafft/ huor will da eders bespaattelsse bliffue bistandig? Her skulde i met rætte bekiende/ ath Gudz Rige er kommit til eder/Huilcket Dieffuelē maa alt wige/ oc icke besuare eder met saa stoer een Gudz bespottelsse.

Jøderne skulle døm mis aff de ris børn.

J den tredie maade.

Tager hand ith Argument/aff een groff lignelsse/oc siger/ Naar een sterck webnere bewarer sit hwss/ saa bliffuer alt det hand eyer met fred. Men naar een sterckere kommer/oc offuerwinder hannem rc. Fordi beslutter han saa/Sathanas er v offuerwindelig/om han icke wid Gudz krafft bliffuer offuerwunden. Nu haffuer ieg off uerwundet hannem /oc han haffuer maat wiget mig. Der fore haffuer ieg saadant giort/ icke wid Beelzebub/som i sige/mē wid Gudz krafft. Efterdi nu ath saa er / haffue i icke da vskellige bespaattet min gerning?

Gud allene ofuer vinder Satanā oc wī i hannem.

J den fierde maade

Stopper hand munden igen paa Jøderne met een diabelig sententz. Huo icke er met mig/den er mod mig/oc huo der icke samler met mig/han atspreer. Nu er Sathanas mod mig/ fordi han gør ingen gaat som ieg/ saa samler hand oc icke

til liiffuit/ som ieg. Der fore wiger hand icke aff menniſket mig til wilge/ om hand ellers aff mig wid Gudz krafft ey bliffuer vddreffuen.

I den femte maade.

Suarer hand Iøderne met een gruelig truſel/ſom han wilde ſaa ſige/ Haffuer wel act paa eders ſag/oc beſinder huad der ſkall worde aff eder. Nu bliiffuer Dieffuelen vdſtøt/ oc Gudz Rige forkyndes eder riiglige wid mit Euangeliū/ annamme i icke nu det ſamme mit Euangelium/ Men bortkaſte i det/ oc gøre eder vwerdige til det ewige liiff/oc giiffue Dieffuelen atter ſtæd i eder/da ſkulle i wide det/at de ſiiſte wildfarilſſer bliffue ſtørre end de førſte/Oc haffuer tilforn een Dieffuel i wantro oc øgenſkalckhed bedraget eder/da ſkal der nu komme ſiw der til/oc ſaa beſætte edre hierter at i aldrig ſkulle komme til ſalighed. Wærer atwarede ieg haffuer ſagt eder det tilforn. See/ ſaa ſtoppede Chriſtus munden igen paa dem ſom haffue beſpottet obenbare ſandhed/oc det met v offuerwindelige Argumente lærindis der met/at huer Chriſtē ſkulde wære debō at beſkerme ſandhed/naar hun wid ſpottere met ſaadan vlidelig løgn bliiffuer anrørt/beſynderlige Predickerne/ ſom oc ere vdwalde ath lære andre.

Det ſiiſte bliiffuer werre end det førſte Naar wij ſkøtte intet om Gudz ord.

Paa den fierde Søndag i Faste/Euangelium Matthei xv.

Er effter for Jhesus offuer det Galileeske haff/ som er hoss Tiberiadis stad/ der fulde megẽ Almwe effter hannẽ/ thi de saage de tegẽ som han giorde met siuge mẽniske/ Jesus gik op paa ith bierg/ oc sad der met sine disciple/ Oc det waar mod Jødernis paaske høgtid. Der Jesus saa den store almwe som waar kommen til hannem/ Da sagde hand til Philippũ/ Huor met skulle wy købe brød/ ath dette folck kan æde? Det sagde han ath hand wilde freste hannem/ thi hand wiste wel huad hand wilde giøre

Philippus swarede/ brød for tw hundrede sølff penninge waar icke nock til dem/ at hwer kunde faa ith lidet stycke. Eenaff disciplene/ som waar Andris Peders broder/ sagde Her er een dreng/ som haffuer fem

byg brød/oc to fiske/men huad klecker det i blant saa maange ? Jesus sagde til dem/ lader almwen sette sig ned ath æde. Der waar megit gress i samme stæd. Der sette sig ned wid fem twsinde mend. Jesus tog brødene/ oc loffuede Gud/ oc fik sine disciple dem/ oc de gaffue almuen dem/ som sade. Oc de giorde oc lige saa met fiskene/ saa megit som de alle wilde haffue

Der de waare alle mette/da sagde han til sine disciple/ Tager leffningerne op/ath intet spillis. Saa saffnede de tolff kurffue fulle op aff det sõ ofuerløff/aff de fem byg brød/ oc de to fiske/ siden de haffde alle ædet. Der almwen haffde seet dette tegen / som Jesus giorde / da sagde de/denne er sandelige den Prophete som skal komme til werden.

Der Jesus fornam / at de komme/oc de wilde tage oc giøre hannẽ

til konge da gick han atter ene bort paa ith bierg fra dem.

Een kort vdleggelſe off uer dette Euangelium.

Chriſtus wil nære dem ſõ tro Chriſtus beueffner oſſ emod bugſorge/ met tilſagninger oc mirackel.

Førſt/ er ith drabeligt exempel her ſtillet for alle Chriſtne/ at Gud wid Chriſtum wil naadelige til liiff oc ſiel nære oc opholde dem/ naar de men ſætte deris trøſt oc hoff til hannem. Oc er oſſ hær at mercke/ at Gud fra begyndelſe emod bugſorg met maange tilſagninger oc exempel oſſ beweffnit haffuer/ for vden tuil der fore/ at wor wantro ſom er oſſ metfød haffuer wærit hannem wel bekiend. Det er aldelis een høg konſt/ forfuldhed for timligt gotz oc næring aff at dø/ oc met gãtſke tilliid henge wid Gudz foriættelſer/ ſaa at mand aldelis troer/ at Gud wil wel nære oſſ/ enddog det ſynes tuert emod for menniſkens øgen. Paa det wij nu ſkulle forlade den ſkendelige wantro/ oc mue komme til ſaadan een tilliid til Gud/ giffuer hand oſſ maange foriættelſer/ ſtadfeſter oc de ſamme met koſtelige mirakel/ ath det i ſandhed maa wære ith forblindet hierte/ ſom der wid ey ſkulde bliiffue opwect til Troen. Lader hand oc det fore ſaadanne foriættelſſer predickes och foreſættis/ ath wij der wid ſkulde til ſkyndis til Troen. Ja/ huem ſkulde icke ſaadant røre til Troen/ om hand tenckte der paa/ huor ſtoer omhu Chriſtus haffde for folcket/ och huor

ſtor=

storlige han haffde medlidelsse oc ynck offuer dē/
der de tenckte icke een sinde paa huade skulde æ-
de eller dricke? Han bewiser der met/at han wed
huad oss fattis/før end wii bede hannem. Men at
hand læter sine øgen op/som Euangelisten siger/ Gudz an
oc seer paa folckit/betyder/ at hand al tiid yncker seinde.
sig offuer oss/oc at hans hielp skal wære oss al-
tiid tilrede. Fordi i saa maade maa wii forstaa
det/naar scrifftē siger/at Gud skal see oss an met
sine øgen/ det er/ at han wil mildelige beskytte oc
beskerme oss mod alle farer saa wel til liiffuit som
til sielen. Psal. 10. Hans øgen ansee de fattige/
Psalm. 34. See til mig/oc wær mig barmhiertig.
Efterdi da at Christus bewiser oss sin store god-
hed i dette mirackel/ at hand wil nære oss til liiff
oc siæl/ saa eret io skelligt/at wii sørge for intet/
vden alleniste huorledis wii wid Christū maatte
bliiffue Gud behagelige/det er/at kunde bliiffue
rætferdige/fromme oc salige/efterdi hand allenis
te vdkræffuer saadant aff oss/der han siger/Sø- Mat. 6
ger først effter Gudz rige/oc hans rætferdighed r̄c
Som hand wilde saa sige/ Der maa alt wære
Tro paa ferde/ Men tro i icke / saa skulle i lide
kummer/haffde i oc alt werdens gotz/som Dauid Psal. 33
siger/ De rige lide nød oc hunger. Men nogen
motte sige. Wil da Gud saa nære mig/saa wil ieg
icke arbeyde r̄c. Ney kiære barn/arbeydet er dig
icke/men sorgen er dig forbuden. Du skalt i dit an
sictis sued æde dit brød Oc dog icke paa dit arbey
de/men paa Gud sætte din trøst. Gør du det / Gene. 3
saa sørge for ingen næring/Gud nærer dig wel.

Den anden part

Haffue

Gudz kierlighedz exempel.

Haffue wij hær ith drabeligt Exempel om den kierlighed Gud haffuer til oſſ i Chriſto. Førſt i det/ at han icke alleniſte haffuer ſpiſit de gode/ men oc ſaa de onde/ ſom icke waare een føge hob vnder de fem tuſinde. J anden maade der i/ ath han mer ſaa ſtoer ſactmodighed bar offuer met deris ſuaghed/ icke alleniſte Philippi/ men oc ſaa de andre Apoſtlers. Oc lærer hand oſſ der met/ at Chriſtne menniſke ſkulle met ſaadanne kierlighedz gerninger bewiſe ſin tro/ oc ſkynde andre til at gøre lige ſaa. Der offuer/ at ſaadan kierlighed ſkal wære fuldkōme/ Vfuldkōmē kierlighed gør ingē til gode/ vden de ere wēner/ ſō oc tollere oc vrætferdige menniſke gøre. Fordi elſke dem/ der de elſkes aff/ ſom Chriſtus ſiger/ Lucæ i det 6. Men fuldkommen kierlighed/ gør icke alleniſte ſine wenner got/ men oc ſaa ſine vwenner/ i huilket hand fylger Chriſti/ ia ſyn hiemmelſke Faders exempel effter/ ſom lader ſin ſol/ ſkinne offuer onde oc gode/ oc ſin regn falde offuer de rætferdige oc vrætferdige, Om denne kiærlighedz fuldkommelighed tal Chriſtus een anden ſtæd. Wærer fuldkomne/ ſom eder hiemmelſke Fader er fuldkōmen. Hær priſer Chriſtus ſin Faders kiærlighed mod oſſ/ ſom den der alfuldkommeligſt er/ Huor fore? fordi/ at hand haffuer taget oſſ til naade/ end den tiid wij waare hans fiende/ oc ſiger hand det der fore/ at wij i broderlig kierlighed ſom flyder aff Troen/ oc ſaa ſkulle wære fuldkomne. Nu wel/ æſt du een Chriſten/ oc wil dit Chriſtelige hierte wid efterfølgendis gerninger

Vor kierlighed maa alt wære fuldkommen.

Mat. 15

Rom. 5

ger gøre obenbare? Underwiiss de swage/lad icke aff/indtil de oc kõme til troen. Ja gør huer mand got/wære sig frynd eller fiende/rætferdig eller vrætferdig. Oc saa haffuer du bewiist met kierlighedz gerninger oc fruct/at du æst ith gaat Træ.

Den tredie part.

Hær antegner dette Euangelium/huilckelunde Christus icke før haffuer ladit vddele brødet oc fiskene bland folckit/ end hand sin Hiemmelske Fader/ som aff sin godhed nærer alle creatur/ haffde sagt een herlig tacksigelsse. Oc der met lærer han oss/ ath wij altiid for de welgerninger wij haffue annammet/huilcke hand daglige vdgyder rundelige offuer oss baade legomlige och aandelige/skulle gøre hannē tacksigelsse aff ganske hierte. Oc wilt du wide huad ræt tacksigelsse er At bekende/ath wij haffue alle ting aff Gud aff naade wed Christū/oc intet aff oss selffue/Det er een ræt tacksigelsse. Fordi almindelige følger een ewig loff oc pris/saadā een bekendelsse effter. Ja huickelunde kan ieg giffue Gud min hemmelske Fader/priis/loff eller tacsigelsse/om ieg kēder icke hans welgerninger? Haffde ieg nu den tro/oc bekiende/ at Gud wid Christum haffuer forstørret Satanæ Rige oc giort mig til sit Rigis arffuing/ saa gaffue ieg hannem wel frilige tacksigelser met alle vdwalde for saa stoer een welgerning som saadan tro menniskers art er deylige affmalet Esaia i det 25. Oc i Daniele i det andet Capitel. Men ieg skal icke gøre det een sinde alleniste/men vafladelige alle mine liffs dage/ met Dauid mand lof sigendis/Jeg wil loffue Herren altiid/och altiid ne Gud

Tacksigelse for annammede welgerninger.

Huad tacksigelse er.

Altid skal

skal

skal hans loff wære i min mund. Disligist naar
ieg bekiender/at Gud oc saa i legemlige ting fø-
der oc ophaalder mig met sin benedidelsse (end-
dog ieg er skyldig til at gøre arbeydit) skal ieg wi
de oc wel dragis til minde/at ieg skal icke legge det
mit arbeyde til/mē at wide Gud tack wed Chri-
stum. Huor tiit bekender den fromme Dauid/at
Gud haffde forseet hannem i alt det hand haff-
Psal. 36 de behoff/fra hans vngdom oc ind til hans alder
dom? Huem tacker den wise Salomon for sin
wiished? Aff Gud/ siger hand/ er all wiisdom.
Huem legger hand sit gotz oc Riigdom till? Sit
Eccle. 1 arbeyde? Ney/men hand siger/Gudz welsignelse
oc benedidelse gør rige. See/ saa mue oc wij be-
Pro. 10. kiende/ at alt det wij formue/er aff Gud/baade i
aandelige ting oc legemlige/oc tacke hannem der
fore emen wij leffue.

Den fierde part

Mād skal haalde til raade. Lærer oss hær dette Euangelium/at wij skul-
le wel holle till raade / oc icke misbruge de gode
ting wij haffue annammet/i det at Christus biu-
der sine Apostle/at de skulde samle de offuerleff-
nede stycke til haabe oc icke lade dem forkomme.
De gode ting sō wij haffue annammet. Haffuer du annāmet mere gotz aff Gud /end
dit hwssis nødtørfft vdkreffuer/tenck til at haal-
de det til haabe/icke ath du skalt samle dig hær
liggende fæ tilhaabe/som rud oc møl fortære/oc
Mat. 6. tyuffue stiæle bort/men at du det icke ilde fortæ-
rer och forbrasker i welløst/fratzeri/slemmeri/
drick oc vnyttige brammēde klæder/som der si-
ges Luce. 15. om den forlorne søn. Oc huad du
haffuer till offuerluffs/det skalt du som een tro

hws

hwsholdere til ræt tiid eblant de arme vddele. Ment du ath det er giffuit dig til welløst/ oc til pral/ huad du haffuer offuer dit liffs nødtørfft oc ophold? Ney stolbroder/ Du æst icke vden een tienere der til/ oc er dig fordi giffuit/ ath du skalt der met tiene de arme oc nødtørfftige/ oc gøre dig wenner aff den vrætferdige Mammon/ paa det naar det gørs behoff/ at de samme giffue dig ith gaat widnesbyrd/ ath du oc saa maa finde naade hoss Gud. Huor ærit gaangit den rige mand/ Luce 16
som den arme Lazarum forsmaade? Hans mad oc herlige klæder haffde hannem icke fordømt/ haffde han hafft Troen/ ædit met tacksigelse/ oc icke forgæt den arme Lazari/ Nu forgiette hand den arme Lazari/ oc misbrugede sit gotz/ der fore/ maatte han wære fordømt. In summa. Huad du haffuer tiloffuers/ der met skalt du tiene din neste/ oc icke til pral oc welløst misbruge.

Paa den femte Søndag i Faste/ Euangeliũ Joannis viij

IEsus sagde til Jøderne/ Huilkẽ af eder kan straffe mig for nogen synd? Om ieg siger eder sandingen/ Hui tro i mig icke? Huo sõ er aff Gud hand hører Gudz ord

Oc fordi høre i dem icke/ thi at i ere
icke aff Gud. Jøderne suarede han-
nem oc sagde/ Sige wij icke wel/ at
du ært een Samaritaner/ oc haffuer
diefuelē? Jesus sagde ieg haffuer icke
dieffuelskaff/ Men ieg ærer min fa-
der/ oc i wāære mig. Jeg atspør icke
min ære/ Mē der er den sō hende at
spør oc skal dømme der offuer. San
delige/ sandelige siger ieg eder/ Huo
sō bewarer mine ord/ hand skal icke
see den ewige død. Jøderne suarede
hannem/ Nu forstaa wij at du haff-
uer dieffuelen/ Abraham oc Prophe
terne ere døde/ oc du siger/ om nogē
bewarer mine ord/ da skal hand ic-
ke smage døden til ewig tiid. Est du
yppermere end wor fader Abraham
waar? som er død/ oc Propheterne
ere oc døde/ Huem giør du dig selff
til? Jesus sagde. Er det saa at ieg
ærer mig selff/ da er min ære ingen/
Men der er min Fader/ som ærer
mig

mig/Huilcken i sige ath wære eder Gud/oc i kende hannem icke allige-wel. Men ieg kender hannem /oc er det saa at ieg siger/ Ath ieg kender hannem icke/da bliffuer ieg een løg-nere/lige som i ere. Men ieg kender hannem/oc holder hans ord.

Abraham eders fader gleddis/ at hand kunde see min dag/oc hand saa hannem/ oc gleddis der wed Jø derne sagde til hannem/ Du æst icke end nu halfftredis sindz tiuffe aar gammel/ oc du saast Abraham ? Je-sus suarede dem/Sandelige sande-lige siger ieg eder/før end Abraham bleff fød da waar ieg/Saa toge de stene oc wilde slaget hannem/Men Jesus skiulte sig oc gick aff templen

Een kort udleggelse off-uer dette Euangelium

VI haffue nu tiit sagt/at Gudz ord kand icke wære och icke heller maa predickis forudē anfectelse oc mod staand i denne formaledide werdē Fordi saa/at Christus er sæt til it tegen/huilket mange skulle sige emod/ Luce 2. Saa see wij oc i dette Euangelio sō falder i dag

Forfølgelse. Fordi icke allenisté bliffuer Christus skeldit hær for en Samaritan/oc een falsk Lærere/men Jøderne paa det siste tage oc stene op/ oc wille stene hannem ihiel. Efterdi nu at saadant ith had er emellem de som tro oc wantro ere/ oc bliffuer indtil werdens ende/da wille wij giffue act paa/ huorledis huert Christet menniske/men besynderlige Gudz ordz tiænere skal holde sig. Fordi hær maa mād alt lide forfølgelsse/mē dog oc saa maa mundē stoppis igen paa Gudz ordz bespottere.

Først/ stopper Christus munden igen paa dem/som forfølde hans lærdom/met sit vstraffelige leffnet/i det at hand saa met sactmodige ord

Vstraffeligt leffnet siger. Huo er den/ som kand straffe meg for nogen synd? J forskiude min lærdom/ oc wille icke annamme henne. Huad orsage haffue i der til? Lærde ieg anderledis end ieg gør selff/oc giorde anderlunde end ieg lærer/da haffde i orsage ath forskiude min lærdom. Nu kunde i io icke sige at mit leffnit er emod min lærdom/ Dog alligewel ere i saa haardnackede/ at i icke wille tro. See/ hær staa Jøderne/ oc wide icke huad de skulle sige/fordi Christi leffnit waar vstraffeligt/ som

Esaie 53 oc Esaias hær widnesbyrd om. Der er icke fundit bedregeri i hans mund. Saa skal nu oc huer en Christ-

Christen/oc besynderlige Gudz ordz tiænere wære skickit/ at hans leffnit oc omgengelse aff ingen met sandhed maa bliffue straffit/ besynderlige/ effterdi/ at Gudz ordz fiende giffue mere act paa leffneden end paa lærdomen. Ja huilckelunde kan ieg straffe andre/ naar ieg er selff straffelig? oc tilhørere kan sige/ Læge hielp dig selff? Skall ieg straffe Horeri/ saa maa ieg alt selff wære ingen horkarl. Skall ieg straffe offuermaadelig frotzeri oc druckenskaff/ saa maa ieg icke selff wære nogē slømmere. Skal ieg straffe tyuffueri/ saa maa ieg icke selff wære nogen tiuff/ ellers skall well S. pouel sige til mig/ som der staar screffuit til de Rommere. Der i at du straffer een andē/ æst du selff skyldig. Der offuer/ wil oc den Hellig aand siunge mig saadan een wise/ Huor fore for kynder du mine rætferdigheder/ effterdi du hader tucht/ oc kaster mine ord hen bag dig? Der du saast een tyuff/ da løffs du met hannem/ oc met Horkarle haffuer du handel. Det er wel sanden/ at wij for Gud ere alle sammen syndere oc vrene/ oc mue stedze bede om wor daglige skyldz forladelsse/ Men dog skal een Christens vdwortis omgengelse/ besynderlige een Predickeris/ wære vstraffelig/ paa det at Gudz ordz fiēde for wor onde omgengelssis skyld/ skulle ey tage orsage icke alleniste at laste Gudz ord/ mē oc saa at forfølge det

Luce 4

Rom. 2

Psal. 49

i. Tim. 3

Den anden part

Her behagelig gør Christus sin lærdom/ som den der er den wise oc rætte sandhed. Met huilket hand wil atter giffue at mercke/ ath Jøderne vskellige forskude hans lærdom/ effterdi hand in-

til predickede andet/end sandhed/som hand haff de hørt aff sin hiemmelske Fader. Oc haffde han tilforn budet dem tratz met sit leffnit/ saa tratzer hand oc nu met sin lærdom/som wisselige waar hans Faders/oc icke (som Jøderne falskelige sagde) waar dieffuels lærdom/Naar nu een Predickere kand icke oc gøre det samme/huad will hand
Wād skal were wiss paa lærdō men, da vdrætte? Paa lærdommen maa hand io wære wiss/at hand hør Gud til/det gaar om leffneden huor det kan. Fordi wed falsk lærdom bliffue maange menniske førde til Dieffuelen/ Men min vchristelige omgengelse fordømmer ingen vden mig. Derfore/skulde ieg ynske ith aff tu/ oc det motte e endelig være (det ieg dog icke siger) saa wilde ieg heller hafue en skalk til Lærere/der ræt lærde/end een from mand/sō mig fra Gudz ord førde ind paa menneskers lærdom oc øyen skalckeri, Oc i det staar Christus met mig/der
Mat. 23 hand siger / at mand skulde dem der side paa Mosi stoel (det er/ de der Gudz ord lære/ som Moses) annamme oc høre/men dog icke giøre effter deris gerninger, Fordi hand wil hær met een Predickers onde gerninger/men icke lærdommen/ sō Gud hør til/haffue forskudne. Huor fore ment
Gala. 1 du/at S. Poull berømmer sig/ at hand haffuer entfanget sit Euangelium wed Jesu Christi obenbarelse? Vden tuil haffuer han willet der met giffue Jøderne at forstaa/at hans lærdō wor Gudz oc icke hans egen. Naar mand nu er wis der paa/ ath wor lærdom/er icke wor/men hører Gud til/ saa skal mand oc beskytte/ beskerme oc fordagtinge henne mod alle modstandere oc bespottere/
oc ind

oc ind til wor blodz vdgydelsse/ Som oc Christ⁹ hær fordagtinger det hans lærdom waar anrørinde/ besynderlige/ at hand icke waar besæt met Dieffuelen/ oc icke heller talede aff Dieffuelen/ Mē det som hans persone anrørde/ lod han fare. Jn summa/ paa wor lærdom skulle wij wære wisse/ saa at wij intet andet annamme/ lære eller prædicke/ vdē det er den rætte wisse sādhed/ sō oc Christ⁹ siger om sin faders lærdō. Dit ord er sādhed. Det skalt du forstaa icke om v/ rætz wederlag/ mē om at lide oc taale. Joan. 12

Den tredie part

Antegner Christ⁹ hær i dette Euangelio Orsag/ huor fore Jøderne kunde icke høre Gudz ord/ oc siger saa/ Huilcken der er aff Gud/ den hører Gudz ord/ der fore høre i icke/ fordi i ere icke aff Gud. See hær/ huor laangt paa rætferdigheds sags wegne kiødeligt menniskis oc Christi dom ere fra huer andre. Jøderne dømde saa/ Efftердi de waare aff Abrahams oc forfædernis sæd baarne/ oc haffde omskærelsen/ at de derfore skulde oc wære Gudz folck oc kiære børn Men huorlunde dømmer Christus? Ath de ere wel børn/ icke Abrahæ heller forfædernis/ men Dieffuelens. Oc det bewiser hand der met / at de icke saa som Abraham Gudz ord hørde eller trode /men megit mere forsmaade/ foractede oc forfulde. Huor bliffuer nu Jødernis berømmelsse/ stolthed oc høgferdighed? huad hielper hær omskærelse? Huad hielper det dem/ at wære vnder Lowen/ oc haffue deris vdspring aff forfæderne? Det er alt till forgeffuis/ naar Gudz ord bliffuer icke hørd/ annammet oc met hiertet befattid. Ja Abrahā selff haffde icke maat bleffuit regnit i Gudz børns tal/ Huor fore Jøderne haffue icke hørt Gudz ord. Gudz ord maa in høre.

vden han haffde fattit Gudz ord/ oc troet det fest i sit hiertte/som Scrifften siger/ Abraham trode Gud/oc det waar regnit hånem til rætferdighed· Der offuer siger oc Scrifften/ at der er ingen anden wey til salighed/ end at wij tro paa den som Gud sende i denne werden/Joannis.17. Wilt du nu kende Gudz børn fra Dieffuelens? Dieffuelens børn kunde icke høre Gudz ord/ehuor fromme/rætferdige oc hellige de synes. Fordi de wille haffue deris gerninger vbortkaste oc vfordømde/ Huilcket dog icke kand skee. Men Gudz børn høre gerne Gudz ord/annamme det/oc befatte det i deris hiertte ved troen/besindēdis/at i det ord staar alt wor welferd oc salighed.

Huor wid mād kan kēde gudz oc dieffuelens børn.

Hær i dette Euangelio hollis oss Christi ordz krafft fore/oc det der i/at Christ⁹ selff siger/Om nogen holder hans ord/ da skal han icke see døden ewindelige/ Oc stadfester det met een eed. Ment du at Jøderne toge det til tacke? Jeg troer ney/Fordi/at efftherdi de haffde tilforn lagt hans lærdom Dieffuelē til/da haffuer saadan hans lærdōs priis ingelunde bafaldet dem wel/men megit mere opweet dem til had oc awend. Mē wære sig wrede saa lenge de wille/saa siger hand dem alligewel/huor der om er/oc wil icke alligewel tige sādhed. Derfore wille wij oc lade fare alle mēniskers wrede/oc besinde aff denne Text/huad Gud Fader wed sin Søns Jesu Christi ord/i dem der det høre oc annamme/gøre will. De skulle/siger hand/icke see dødē ewindelige. O Gudz ordz høylige krafft. Dødē oc fordømmelsse waar oss erffuit wed Adam/saa/at intet menniske paa Jordē formē

Ordens krafft.

Wid Adam er dø

formē

formedels sine egne gerninger kunde vndwige denne affsagde dom. Gudz wrede gick offuer alle menniske.

den ind fort.

Nu kōmer Christus/ oc wil lære oss/ huilkelunde wij skulle bliffue fri fra den sententz/ besynderlige wid hans Ord/ i huilket oss hans pine oc død forkyndit bliffuer/ alleniste at wij skulle fatte oc wel beholle det.

Rom. 5

Men der er een stor merckelig Emphasis i dette lille ord/ Mit/ Fordi der met wil han vdløcke alle menniskers sæt/ Ja oc Mosi Low/ oc legger alleniste sit Euangelio rætferdighed til. Oc naar wij ræt anse denne sag saa er der en stoer vnderskedning mellem Mosi oc Christi lærdō/ Moses wiser oss alleniste synderne/ i det at han biuder oc forbiuder de ting/ som icke ere i min formue at gøre eller at lade/ oc der hoss giffuer han icke den aand/ at ieg kan gøre det som han wil haffue aff mig.

Vnderskedning emellem Mosi oc Christi lærdōme.

Men Christꝰ giffuer oc i sine Ord den Helligaand/ at ieg aff een fri oc god wilge vtuungen oc vtrengt/ giør huad som ræt er/ Ja han giffuer wid sit Euangeliū syndernis forladelse/ retferdighed/ æcte børns ræt/ arffuedel/ Hiemmerige/ oc det ewige liff/ oc det forvden alle mine fortieniste oc gerninger/ aff blot naade oc barmhiertighed. Huilket i sandhed intet mēniske/ icke end heller Moses wid sin Low kan gøre/ Der emod vdkreffuer Christus intet aff oss/ vdē at wij men hans/ Hans/ Hans Ord bewaare. Mē huilkelūde beware? Met hiertet maa mand høre/ befatte oc beware det. Werdē wil tage det fra dig/ naar hun fører dig paa een fortrøstning paa dine egne gerninger/ men du maatt alt da wære sterck/ frimodig oc vforfærd/ at du lader icke Christum

Huad det er at beholde Christi ord.

met hans ord tagis fra dig/ men fatte hart wid Ordit met hiertet/oc beware det met Tro. Giør du det/saa skalt du leffue ewindelige/naar du och allerede skal legge dit forgengelige legemme aff dig. Abraham er och død/ och alle Propheter/ men de leffue alligewel hoss Gud/ efftherdi de paa Christum (som wærit er/end før Abraham) haffue troet/oc haffue lagt hannem alt deris ræt ferdigh3 til. Men forfatter du icke Ordet/da mot du dø euindelige. Ja/siger du/Det wore wel got at holde wed dette Ord /om der wore icke saa mange kloge/hellige oc weldige folck emod det. Eya/Hwad kômer det dig wid? Wedst du icke/at Christ9 er sæt till itth tegn/ sô mange skal sige e mod? Du est icke bedre end han. Haffuer Jøderne willit stenit hannê for hâs lerdoms skyld/sô dette Euangeliû lærer oss/saa maa du oc saa lide/ effterdi at en suend er icke større end hans Herre In Sima. Allenist e i Christi Ord/ haffue wij synder nis forladelse/retferdighed oc det ewige liff/om saa er wij tro der paa/oc icke lade oss der fra drage. Huilcket oss vnde den almectigste Fader/wid Jesum Christum wor Herre/ A M E N.

Euangeliû som falder paa Palme Søndag/finder du i denne bogs begyndelse.

Ende paa Winterdelen.

Spes mea Christus

82

Jth kort Register offuer Søndagers Euangelier/ som falle fra Aduent oc til Paaske

Christus

D

E

F

G

H

J

Ith

Vivo tibi, sic [illegible] ibis,
Justissime Christe [illegible]
noli deseruisse Deus.

86

Kortte vdleggelser paa de Søn=dagers Euangelier / som fra Paaske oc ind til Aduent bliiffue predickede.

¶ For de fattige Sogne=prester oc Husfædre / bescreffne wid Antonium Coruinum.

Oc vdsætte paa ræt Danske wid Petrum Paruum Rosæfontanum.

M. D. XXXIX.

Paa Paaske dag Euan=
gelium/ Marci xvi.

Er Sabbatten waar fremgon=gen/ da køffte Maria Mag=dalene. Maria Jacobi oc Sa=lome dyrebar salue oc vrter/ at de wilde der met smørge Jesu le=geme. Paaske dag at morgen betili=ge/der sol gick op/da komme de till graffuē/oc sagde mellem dem selff=ue/ Huo skal welte oss stenen fra dør ren paa graffuē ? Der de saae til/da saae de at stenen waar fra welten/ oc hand waar gantske stor/de ginge ind i graffuen/ och saae een dreng sidde der paa den høgre side / klæd i ith süt huit klæde/oc de bleffue for=ferdede.

Hand sagde til dem/forferder eder

eder icke/ I lede effter Jesum aff Nazareth sō waar kaarsfest/ Han stod op/ hand er hær icke/ Seer hær stædē sō de lagde hannem vdi/ Men gonger bort oc siger hans disciple oc Peder det/ at hand skal gaa ind for eder i Galileen/ der skulle i see hannem/ som hand sagde eder.

Een kort vdleggelse offuer dette Euangelium

Euangelisterne haffue met stoer fliit bescreffuet Christi opstaandelsses Historie/ men icke forvden merckelige sager. Artickelen er stoer/ oc i wor Troes bekiendelsse noget nær ypperst blant de andre/ at wij tro/ at Christus er opstaanden aff døde/ oc bleffuen som den første fruct oc ypperst blant dem som soffue. Men at denne artickel er stoer oc suar at forstaa aff ith kiødeligt menniske/ bewise saa maange gerninger oc exemple i denne Historie/ at der er icke ydermere bewisning/ eller vnderwiisning behoff. Staar icke hoss Euangelisten Lucas/ der quinderne komme/ oc forkyndede Apostlene huad de haffde seet/ at deris ord hoss dem waare holdne for aueri? Christus haff de selff sagt dem tilforn/ at hand skulde Jøder oc Hedninge offuer antwordis til at korsfestis/ oc

Opstaandelse er en aff troens artickle.

i. Cor. 15

Luce 24

paa tredie dag opstaa/ dog tro de icke/ oc maatte wed seelsse/ tagelsse/ følelsse/ maange ord oc mirackel/ worde førde til Troen. Ja/ Englene staa hær icke til troendis/ indtil Christus kommer selff dertil/ oc stadfester dem i Troen. Saa wanskelig nu som denne Artickel om opstaandelsse er at begribe/ saa nødtørfftelig er hand till salighed oc rætferdighed. Huad? Huor dēne Artickel icke bliffuer befattet met Troen/ der kand mand aldrig bliffue rætferdig/ from eller salig. Det bewiser S. Pouil til de Romere/ met korte/ men dog met kraftige ord/ der hand siger/ Christus er for wore synders skyld der hen giffuen/ for wor rætferdighedz skyld igen opwæckt. Tuende haande ting/ antegner hær. S Pouil. Christi pine/ død oc blodz vdgydelsse legger han syndernis forladelse til/ som oc i sandhed wed ingen anden gerning eller werdskyld kunde bliffue bortagne/ men opstaandelssen legger han retferdighed til/ aff huilket efterfølger/ at Christi død/ ehuor heilsō han ellers er/ haffde icke wærit mig nytte/ waare icke den samme min herre Christus standen op aff døde. Der fore/ skall ieg bliffue mine synder quit/ som besuare mig/ saa maa ieg tro/ at det icke kand ske wed naagen menniskelig gerning/ eller fortiæniste/ vden alleniste wed min Herris Jesu Christi pine och død. Men skall ieg da bliffue rætferdig/ saa maa mig samme rætferdighed wed Christi opstaandelsse bliffue meddelit.

Wid Christi opstandelse bliffuer oss Gudz rætferdighed metdelt.

Esa. 53

Effterdi nu/ wor salighed wed Christi død oc opstandelsse er aldelis beskaffuit/ wil det oc wære

nødtørff-

nødtørfftelig/at wij befatte det i hiertet met een ræt tro/fordi een Historisk tro /kand hær intet megit vdrætte. Dieffuelen wed och troer det och/ det hielper hannem alligewel intet. Ja / Hwor maange eblant oss som kallis Christne/bekiende ath Christus er opstanden aff døde/och alligewel bliiffue fordømde ! Wij bekiende well opstandelssen/men opstandelssens werdskyld tage wij bort oc foacte. Hwor wed? Wed een fordristelse paa wore gerninger/huilke wij legge rætferdighed till. Wiltu her gaa at den rætte adelwey/ och aldelis intet tage fra Christi werdskyld/saa maat du alt tro/ath Christus er icke aleneste død oc igen opstanden/mē ocsaa/dig (dig siger ieg) oc alle syndere haffuer tient hær met. Fordi wed døden haffuer han borttaget dine synder/ Wed opstandelsen haffuer hand giort dig rætferdig. Ja / wed opstandelsen haffuer hand begynt sit Rige/oc weldelige bewiist/ath hand haffuer offuerwundet Synden/Døden/Heluide/oc Dieffuelen/oc at alle ting ere hannem vndergiffne. Oc at hand som een Herre offuer hiemmel oc iord wil naadelige bewaare sine/oc gøre dem deelactige til sit rige/ Aleniste at wij tro paa hannem/ wære døde fra synderne/oc wandre i ith got leffnetz fornyelse. Hær til hører nu det siætte capitel i det epistel til de Rõmere/i huilcket Apostelen denne artickel om opstaandelse aldelis mesterlige handler/ men det besynderlige/ der han siger/ Ere wij døde met Christo/saa tro wij/ ath wij oc skulle leffue met hannem/oc wide det/At Christus opwact aff døde/nu icke mere døer/oc dødē skal icke mere

Mig oc dig haffuer Christus tient met sin opstaandelse.

Mat. i det siiste.

haffue Herredom offuer hannem. Fordi det han er død/er hand synden død een sinde/men det hand leffuer/det leffuer han Gud/J oc saa holler eder der fore/at i ere synden aff døde oc leffue Gud/i Jesu Christo wor Herre.

Den anden part.

Hær see wij i dette Euangelio /ath efterdi opstandelssens artickel er kiødit saa waanskelig ath begribe/huor mildelige Gud wed sine engle haffuer tiænt de quinder/som met deris dyrebare speceri komme til graffuen at smørge Christū/ och haffuer forkyndet dem Christi opstandelsse wed ord oc tegn. Huo wilde dog tuile om saadan een naadig/god /barmhiertig Fader oc Gud/sō wor suaghed saa naadelige kand lide oc omdrage/oc saa kierlige lærer oss? Huem skulde saadan kierlighed icke berøre til at tro? Quinderne som kiøffte dyrebare speceri at smørge Christum met/mente det io got/Bewise oc der met (efterdi at de skynde dem saa til graffuen) at de haffue end da Christū kiær i deris hiertte/ Men dog alt det de gøre der/ det skeer effter menniskelige wiss/ oc haffuer ræt tro icke wæret der/ Fordi/ haffde troen wæret der/ da haffde de tenckt paa det ord/som Christus haffde sagt dem/At hand wilde opstaa paa tredie dag/oc gaa hen fore dem i Galileam. Men nu forgiæde de det ord/oc rede sig til ath smørge Christum/ huilcket det waar dem intet befalet at gøre/Men saa pleyer almindelige fornufft at gøre/ Huad hun skal gøre/ gør hun intet aff/ Men huad hun skal icke gøre/det gør hun/Oc enddog at wor Herre oc Gud/ til at fordemp

Gud tiæner oss wid sine Engle.

Mat. 26

Marci 14

Fornufft oc vnytelig mēniskers flitelighed.

fordemppe saadan wor vnyttig flittighed/haffuer
budit i Lowen/Ath wi̅ skulle icke gøre/huad oss Deut. 12
synes gaat at wære/ Alligewel er Gud saadan
en god Gud/at han for deris vnyttelig flittigheds
oc wantro skyld icke forskiuder disse quinder/ me̅
wil føre dem wid sin Engel fra een fødelig Guds
tiæniste/ oc til sit ord/ oc det samme skede saa.
Der quinderne ginge til graffue̅/oc sagde til huer
andre/ Huo skal welte oss stenen fra graffuens
dør? worde de waar/ ath stenen waar aff welt/
oc de ginge hen ind/oc saae een vng dreng sidde
wid den høgre side/hand haffde een laang huiid
klædebon paa/oc de forfærede sig/Men han sag-
de til dem/ Forfærer eder icke/i lede effter Jesum
aff Nazaret den kaarsfeste/hand er opstaanden/
oc er icke hær/ Seer der stæden der de lagde han-
nem hen i etc. Hær hører du/ ath Gud sende sin
Engel icke alleniste til at weltte stenen aff graff-
uens dør/ men megit mere til at lære quinderne/
oc at forkynde dem opstaandelssens herlighed/
huilcken oc wid Engelens skinnede klæder waar
betydet. Men merck/at hær paa det aller skicke- Det skin-
ligste bescriffuis/ huorlunde ith menniske maa nende klæ-
worde rætferdigt/fromt/oc saligt. Først/ bliff- dis bety-
uer hær bescreffuit huilckelu̅de/ quinderne haffue ding.
forskreckit sig. Nu wel/Saadan een forskreckelse
føder Lowens predicke aff sig/ naar wid henne Rom. 3.
mine synder wisis mig/ Ja huem skulde det icke Deut. 27
forskrecke / ath oss er megit budit i Lowen / det
wi̅ icke kunde gøre/oc dog alligewel icke dis min-
dre staar der een vryggelig Sententz hoss/ ath
huer skal were formaledidit/som icke holler/huad

 der

der er screffuit i Gudz Lowbog. Hær nu i an-
Deut. 18 den maade efterfølge Engelen (met huilcken E-
uangelij predickere merckis) met sin trøst oc Euan
Engelē gelio/ som hær er skeed/ Forskrecker eder icke/ si-
mercker ger hand/ O huilcket glat budskaff/ at wij oss icke
en predi- mere skulle mistrøste for wore synders skyld.
kere Men huæden haffue wij saadan trøst? Aff Chri-
sto wor kiære Herre/ som for wore synders skyld
er død/ oc for wor rætferdighedz skyld opstaan-
den igen. Met saadan een predicke om opstaan-
delsse/ trøster hær Engelen quinderne/ oc minder
Tegn. dem paa det ord/ som de haffde før hørd aff han-
nem om denne opstaandelsse. Der offuer stadfes-
ter hand sit ord met tegen/ der hand wiser dem
stæden/ som de haffde lagt Christum hen i. Jeg
meen io/ at det er wenlige at vnderwise oc lære de
quinder/ oc omdrage met deris suaghed/ Det nu
Christus i denne handel haffuer giort met disse
quinder oc Apostlene/ wid Engelen oc andre mi-
rackel/ wil han oc gøre met oss wid sit ord/ At wij
men alleniste wære hørsomme oc tro hans ord/
oc alleniste i hans fortiæniste søge wor salighed.

Den tredie part.

Quinderne faa befalning aff Engelē/ at forkynde
Quinder Christi opstaandelse/ icke alleniste for Disciplerne/
ne bliffue men oc besynderlige for Peder som for sit fald
giorde til skyld laa i suaar bedrøffuelse. Aff huilckit wij lære/
Apostler- huor nødtørfftelig denne predicke om opstaan
inder. delsen er/ Tuert emod huilckē vselhed det er/ huor
denne opstaandelses herlighed icke bliffuer be-
kiend. Apostlene/ som for deris synder skyld/ waare
i stoer bedrøffuelse/ oc offuer faldne met død-

zens angest/kunde ingen stille til fredz/vden den predicke alleniste om Christi opstaandelse. Och huo kan sige der ney til/at de haffde icke alle giort som Petrus/haffde de men wærit atspurde som han? Haffde de icke forladit Christū/ oc flyd fra hannem? Flyde de fra hannem/saa haffue de alt syndet/ som oc Christus siger/J skulle alle forarge eder i mig i denne nat. Men huo som haffuer forargit sig paa Christo/ han haffuer io syndit/ efterdi det staar saa screffuit/Salig er den som sig icke forarger paa mig. Nu wel/er nu synd wærit der/saa haffuer rædzel oc dødzens angest oc wærit der/Oc maa Gud alt trøste disse bedrøffuede samwittigheder/ wid predicke om wor Herris Jesu Christi pine oc opstaandelse/Som Engelen skulde saa sige til Quinderne/ Skynder eder hen til de bedrøffuede Apostle/ oc siger dem/ath Christus haffuer offuerwundit synden/heluede/ oc Dieffuelen/ oc er opstaanden aff døde/ siger dem der offuer/ ath de wære wid ith friit mod/ Fordi det er nu fuldkommit / som Propheten Oseas haffuer sagt tilforn/ Døden er opslugen i seierwindingen. Død/ huor er din brad? Heluede / hwor er din seierwinding? Ja / siger dem/Christus wil selff forkynde dem det i Galilea/oc lade sig selff see der. Alleniste ath de wære wid ith friit mod/ och icke tuile paa hans opstaandelse. See/saa lærer Engelen disse quinder at predicke/ oc antegner dem huad de skulle forkynde for Apostlene.

Oseæ 13

Merck oc/at quinderne skulle gøre hær ith preste embede/ Huo haffuer da wied dem til Prester i

Pawen? Ney/men Gud wed sin Søn/ oc wor
Wij ere al yppersté prest Christum. Huo der troer paa han
le prester. nem/ oc wed hans Ord haffuer annamet den
Hellig aand/hand hører io vnder den haaff/om
i. Pet. 2 huilcken S. Peder haffuer sagt/ For vden alt
kyøns forskel/I ere den vdwolde slect/det Kong-
lige prestedom det hellige folck/ith egēdoms folck/
paa det i skulle forkynde hans mectige kraffter/
som kallede eder fra mørcket til sit vnderlige liuff
Luce 2 &c. Haffuer icke oc Hanna Prophetissa giort saa-
dāt ith preste embede? Prophetere de icke oc de fi-
i. Cor. 14 re Philippi døtter? Men at S. Pouil haffuer bu
dit quinder at tige stille i den Christne forsam-
ling/ skede icke der fore/ at hand skulde mene at
det hører icke quinder til at bekiende Christum/
men at alle ting skulde gaa skickelige till. Fordi
det er skelligt at quinder tige/huor mend ere/som
kunde predicke oc lære/ Men huor saadanne icke
ere/huor fore skulde det icke bliffue tilstæd quin-
der at lære folck Gudz ord? I Sandhed den En
gel som wilde haffue Christi opstaandelsse for-
kyndet for Apostlene/wed quinder/haffuer ingen
gæck wærit. In summa. Wij alle sammen/ quin-
der oc mend/maa bekienne/at wij ere igen fødde
til ith leffuende haab wed Jesu Christi opstaan-
delsse aff døde/Fordi/at i saadan een bekendelsse
staar wor rætferdighed oc salighed. i. Petri. i.

¶ Paa den første Søn-dag effter Paaske/ Euangelium/ Joan. xx.

Paaske

Aaske dag at afften/ som disciplene waare til haabe / och hagde luct dørrene / for de reddis for Jøderne/ da kom Jhesus ind/ oc stod mit blãt dem/ oc sagde/ Fred wære met eder. Der hand hagde det sagt/ da lod han dem see sine saar i sine hẽder oc side. Disciplene bleff ue glade/ der de saae Herren/ Han sagde till dem igen/ Fred wære met eder/ lige som min fader vdsende mig/ saa vdsender ieg eder/ der hand hagde det sagt/ da bless de hand paa dem/ oc sagde/ Annammer den Hel lig aand/ Hues synder i forlade/ de skulle forlades dem/ oc huilcke i icke forlade/ de skulle haaldis.

Thomas een aff de tolff/ som kallis tuilling/ han waar icke hoss dem/ der Jesus kom. Thi sagde de andre disciple till hannem/ wij saae

Herren. Han suarede/ Uden ieg seer hans saar i hans hender/ oc stinger min finger i dem/ Oc at ieg stinger min hand i hans side/ da will ieg icke tro det. Otte dage der effter/ da waare disciplene inde till haabe/ oc Thomas waar hoss dem/ Da kom Jesus ind at lucte dørre til dem/ och stod blãt dem oc sagde/ Fred wære met eder/ Siden sagde han til Thomes Reck hiid din finger/ oc see mine hender/ och stick din hand i min side/ och wer icke mere wantro men tro. Thomas suarede. Min Herre oc min Gud. Jesus sagde. Thoma for du saast mig/ da trode du. Salige ere de sõ trode oc icke saae mig.

Jesus giorde maange andre tegen for sine disciple/ som icke ere screffne i denne bog/ Men disse ere screffne/ ath i skulle tro ath Jesus Christus er Gudz søn/ Oc at i som tro skulle faa det ewige liiff for hãs naffn skyld/

Een kort vdleggelse offuer dette Euangelium

Først see wῆ atter hær/ ith wantroes Apostler-
exempel i Apostlene/tuert emod huor nes suag-
naadelige Christus haffuer omdragit hed.
saadan suaghed/oc icke der fore strax
forskudit dem. Quinderne haffde for
kyndet dem/ at Christus waar staanden op aff
døde/som Engelen befalede/Men som S. Lucas
scriffuer/ De høldet for ith geckeri/ oc trode det Lu. 24
icke. Dog der de haffde hørt det/kōme de til sam
men/ Huilckelunde? Hiemmelige oc vnder lucte
døre/ Huor fore? For den rædzel de haffde for
Jøderne. See/der haffuer du kiødens formue. A- Apostleres
postlene trode intet/ at Christus waar staanden rædzel.
op aff døde/enddog at Quinderne haffde bebu-
det dem det. Der offuer/fryctede de sig saa saare/
at de hølde sig oc hiemmelige inden lucte døre.
Huo kand nu sige/ath kiødet i de ting som salig-
hed ere anrørinde / formaar nogit? De der ere
Kiødelige/de ere kiødelige til sindz/som S. Pouil
bær widnesbyrd der om/ Er nu ith kiødelig mē-
niske kiødelig til sindz/ da troer hand icke lætte-
lige paa Christum/ som er opstaanden aff døde/
oc bleffuen den første aff de døders opstaandelse/
Actorū i det 26. Ja/til denne handel/maa alt den
Helligaand komme/Naar hand bliffuer giiffuen
oss wid Ordit/ oc giort oss til ny creatur/saa ræ-
dis wῆ da strax icke mere for menniskene/som her
Apostlene giorde / men megit mere for Gud/
dog

dog icke aff een treldommelig/ men aff een ſønlig
rædzel/forwarendis oſſ der fore/ at wĳ io intet
gøre/ſom wor Fader i Hiemmelen maa fortørnis
aff. Oc ſaadan een rædzle lærer oſſ Chriſtus/der
Mat. 10 hand ſiger/ Frycter icke dem/ ſom ſlar legemet
ihiel/men heller den/ſom haffuer mackt at ned-
Deris fri ſtøde liiff oc ſiæl i heluede. Men de ſom ere op-
modighed liuſde wed den aand/bliffue frimodige oc forvden
sõ ere vid rædzel beſtendige i ſandhedz oc Euangelĳ be-
aandẽ op kendelſſe/ſkulde de oc for ſamme Euangelĳ ſkyld
liuſde. megit lide/ſom wĳ ſe Act. v. De ginge glade fra
Raadens aſyn/at de haffde wæret werdige til at
lide forſmædelſſe for Jeſu naffn ſkyld. Der nu ſaa
dan een tro oc ſtyrcke waar icke i Apoſtlene/ kõ-
mer Chriſtus/oc obenbarer ſig for dem/met ſin
fredz forkyndelſſe/Ja/hand giiffuer dem ſin Hel-
ligaand / ſom der effter om Pingitzdag ſkulde
bliiffue ſtadfeſt i deris hiertte/at der aldelis intet
ſkulde ſtaa til bage/wid huilcket deris tro maat-
Thome te forøgis. Hær til hører oc S. Thomes met ſin
wantro. wantro/ſom icke wil tro/før end han ſeer oc føler.
Huor ſkønlige haffuer hand hær beholdet/at
Chriſtus haffde ſaa tiit ſagt/ Ath hand maatte
lide pine oc død/oc paa tredie dag igen opſtaa?
Dog tiener hannẽ Chriſtus her lige ſaa wel/ſom
han haffuer tiænt de andre/ Fordi om otte dage
der effter/ kõmer hand oc ſiger til Thomes/Reck
din haand hiid/oc ſtick hende i min ſide/ oc wer
icke wantro/ men trofaſt. Hær bliiffuer Thome
hiertte obnet/at hand maa raabe/ Min Herre oc
min Gud. Aff dette altſammen efterfølger/ath
wij aff nature ere onde oc wantro / oc icke kunde
aff oſſ

aff oss selffue komme til Troen/ vden oss worder den Helligaand giffuen wid Ordit/ oc Christus tiæn oss/ som hand haffuer tiænt sine Apostle.

Den anden part.

Hær haffue wij i dette Euangelio opstaandelsses fruct/ besynderlige samwittighedz fred/ Fordi den samme fred bliffuer Apostlene tre sinde til buden. Nu/at haffue Fred hoss Gud/er intet andet end tro / at Christus er for oss død oc for wor rætferdighedz skyld/igen opstaanden aff døde/oc der fore maa synden ey klage paa oss/eller fordømme oss. Men huo giffuer saadan een fred? Christus wor Herre. Wid huad? Wid hans Ord / i huilcket hans pines och opstaandelsses werdskyld bliffuer oss vforskyld tilbuden oc giffuen. Fordi vdi det samme ord giffuis den Helligaand/som maa alt skaffe Troen i oss. Nu/befatter Troen Gudz barmhiertighed i Christo/ anseer Christum/forlader sig paa Christū/Ja/wed oc at alle synder bliffue tilgiffne wid Christum/ Huor fore skulde da samwittigheden icke haffue fred? Kiende hun før Gud for een dõmere/saa holler hun hannem nu for een kiære Fader/ som wil naadelige opholde henne/oc gøre henne salig/ oc det wid Christū. Denne fred priser oc ynsker S. Pouil alle Christne i alle sine Epistler der hand siger/ Naade oc fred aff Gud wor Fader/ oc wor Herre Jesu Christo. Aff naade haffue wij synders forladelsse/naar wij tro/oc effter synders forladelsse/ følger denne fred. Der fore kunde de som sætte hellighed paa gerninger/ icke haffue saadan een fred/som scrifften siger / De vantro

Opstandelsēs fruct

Fred.

Naade oc fred.

Esa. 48.

haffue ingen fred/ siger den Herre Gud. Huor kommer det til? Fordi de legge dem effter at forwærffue synders forladelsse/ oc fred hoss Gud / met gerningers werdskyld/huilkit som er vmueligt. Fordi/saa lenge at ingen gør saa megit som hand er skyldig til at gøre/da maa mand tuile/ om hand er Gud behagelig eller ey/Men huorledis kand saadan een tuilactighed lade dit hierte wære met fred/ naar du æst vwiss/ om dine synder ere dig forladne? Fordi beslutis/at allene Troen som henger paa Christi pine/ oc opstaandelse/ oc icke paa gerninger/ føder saadan een fred aff sig.

Tuilactighed giør vfred

Den tredie part.

Apostlernis vdsendelse.

See wij hær i dette Euangelio/ huilckelunde oc wid huad maade Apostlene bleffue vdsende. Lige/siger Christus/som min Fader haffuer vdsend mig/saa sender ieg eder.

Men huorlunde er Christus vdsend? Ath hand skulde predicke Bod oc synders forladelse. Nu/ den samme predicke (effterdi hun er twert emod/ fornufft/som forlader sig altiid paa sine egne gerninger oc werdskyld) opwacte alle dem der sætte deris hellighed paa gerninger/ baade i Hierusalem oc i Jødeland emod Christum/ saa at de icke allenisthe sagde/at hand waar een bedrægere/ oc besæt met Dieffuelen/men oc saa paa det siiste korsfestede oc sloe hannem ihiel. Icke dis mindre alligewel mue wij bekiende/ ath denne arme/ vsle Korsfeste Christus haffuer hafft mact at forlade synderne. Saaledis/oc i saa maade/ skulle oc Apostlene bliiffue vdsende/ J Christi naffn skulle

Lu. 24

de predicke/ Bod/ oc synders forladelse bland alle folck/ oc begynde paa Jerusalem rc. Skulle oc de samme haffue den mact/ der Christus haffde/ til at binde oc løse/ Der offuer skulle de oc bliiffue forsmaade/ forfølgde/ oc foractede aff denne werden. Ja/ siger du/ kand da Presten forlade synderne/ Gør icke Gud det allene? Der suarer ieg saa til/ Wid Christū haffue wij synders forladelse det er wist/ men icke dis mindre maa det wære tieneren/ wid huilcke dette liggendefæ skal forkyndis oc vddelis. Predickeren forlader icke synderne/ paa sin persones wegne/ eller aff sin egen mact/ men aff Christi befalning oc Ord. Naar du nu hører Predickerens ord/ oc Troer det/ wære sig det i menighed eller i besynderlighed/ saa ere dig dine synder forladne. Fordi du haffuer icke anseet den persone/ som dig forkyndede synders forladelse/ men actet Christi ord oc befalning/ Oc haffuer du i denne handel/ icke annammet Predickeren/ men Christum/ som han siger/ Huo eder annammer/ hand annammer mig. Enddog nu at Predickeren er den/ som dig mundelige affløser/ oc tilsiger dig wid Ordit synders forladelse/ saa gior alligewel Christus det i sandhed/ som haffuer befalet tieneren ath gøre det paa hans wegne wid Ordit. Hær til hører det nu det Christus haffuer sagt/ Huilcke i forlade synderne/ dem ere de forladne/ oc hues i faa igen holdit/ dem ere de igen holdne. Met huilke ord han forklarer sig selff/ huorledis han den tilsagn der Petro skede wil haffue forstaanden. Petrus i Matthei xvi. haffde giffuit suar paa alle Apostlernis wegne/ saa bliiffuer der

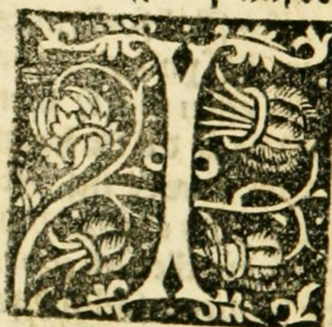
Huo der synderne forlader

Christi befalning oc ord rætter dette vd.

oc i hans persone alle giffuet mact at oplade oc
lycke hiemmerige. At det saa er/see wij i dette E-
uangelio. In summa. Apostlene ere vdsende ath
predicke Bod/oc at forlade synderne/icke aff de-
ris egē mact/mē aff Christi befalning/wed ordet

Paa den anden Søndag

efter Paaske Euangelium/ Joannis.x.

Eg er en god hyr-
de/ Een god hyrde
lader sit liff for sine
faar. Men en leye
suend/ eller een hyr-
de som faarene icke
høre till/ naar hand seer vlffuen
komme/da forlader hand faarene
oc flyer/oc vlffuen griber faarene/
oc atskil dem/oc Suenden flyer/for
hand er leyder/oc hand haffuer in-
gen omhw for faarene. Jeg er een
god hyrde/oc kender mine faar/ oc
de kende mig. Som min fader ken-
der mig/ saa kender ieg och faderen/
oc ieg vdsætter mit liff for mine
faar. Jeg haffuer oc andre faar/som

icke ere' aff denne faaresti/dem skall ieg och hentte hiid/ oc de skulle høre min røst/oc der skal bliiffue een faa= resti /oc een hyrde.

Een kort dette Euange= lij vdleggelsse.

I Dēne lignelsse bliffuer først per Antithesim/mod huer anden hollit/en god hyrde oc een leye suend/ i huilcken och saare deylige beggis eyenhed oc nature bliiffuer bescreffuen. Men du maat mercke/ath dette Euangelium/er en part aff den lignelsse/sō Christus Joannis x (om dørren/faarestien/hyrden/om dørwocteren etc.) haffde sæt for Phariseerne, Phariseerne hørde oc lærde fra dem Lowen oc icke alligewel forstode Mosen/sō vdkreffuer icke alleniste vdwortis gerning / men megit mere hiertens inderlig begering. Der fore kunde de oc icke Troens rætferdighed/som gelder for Gud/lære folckit ræt/och indtrycke den i deris hierte. Effterdi de nu i den stæd/sō de skulde vnderwise folckit paa Troens rætferdighed/ haffue lært dem gerningers rætferdighz/oc haffue søgt oc lært andre at søge salighz wed andre middel/ end wed Abrahe forjætte sæd/da siger icke Christus vskellige/i denne første lignelsses deel/at de ey ere gongne ind at den rætte dør/oc ere derfore tyffue oc mordere. Fordi der kand oc ingē større

Een god hyrde. Een leye suend.

Gene. 22

skade oc mord skee i den hellige Kircke/ end at de
Philip.3 lære at mand skal forlade sig paa gerninger. Om
huilcke Lærere S. Pouil siger/ Wocter eder for
Hunde. hunde/wocter eder for onde arbeydere, Hunde kal
ler han falske Propheter/som for deris egen nyt-
tis skyld/wille icke tilstæde Troës rætferdighed/
oc fordagtinge gerningers rætferdighed mod den
salige Troes rætferdighed. Oc Christ⁹ kaller dem
her Leyesuenne/Huor fore? For at de acte icke faa
rene/oc at faarerners forderffuelse gaar dem intet
til hierte/oc icke wille giiffue sig i nogen farlighed
Sopho.3 faarene til gode. Ja/emen leye suenden kand haff-
ue baade/saa bliiffuer hand/huor hand icke for-
nemmer nytte/saa løber hand der fra/skulde end
Vlffuene dele alle faarene blant dem. Men saa
gør icke Christus/fordi hand siger/Jeg er een god
hyrde rc. Christ⁹ allene er i sandhed een god hyr-
de. Fordi det ewige liiffs føde/ haffuer hand met
sin død fortiænt oc forwærffuit sine faar. Oc aff
dette Christi embede see oc befinde wij/ huorledis
hand er til sindz mod oss. Oc er hand saa til sindz
emod oss/at hand will beware/oc icke fordømme
oss. Huor met bewiser hand det? Met føden och
Føde. met dødē. Føde/er i scrifften itb almindeligt ord
oc mercker saa megit som lære andre det rætte oc
vforfalskede Gudz ord/som du seer Joan. i det si-
ste. Peder fød mine faar/oc i Apostlernis gernin-
ger/Den hellig aand haffuer sæt eder till Bisper
at føde Gudz almue. Met saadan een føde oc lær
dom haffuer Christus alwerlige tiænt sine faar/
Der effter haffuer hand tiænt dem met sin død/
oc sit blodz vdgydelsse/at de io ewindelige skulde
bliiffue bewarede/och icke bliiffue delde eblant

Vlffue. Huo wilde icke nu tro ſaadan een hyrde?
Huo wilde begere anden føde? Men holt
Chriſtū oc leyeſwenden emod huer andre. Chriſ-
tus ſøger ſine faars nytte/Men leyeſwenden ſø-
ger ſin egen nytte. Chriſt⁹ haffuer det ewige liffs
ord/Leyeſuenden haffuer fordømmelſſens ord
Chriſtus gør leffuendis/ leyeſwenden ſlar ihiel.
Chriſtus wederqueger leyeſwenden beſuarer
ſamwittigheder. Chriſtus bliffuer i nød hoſſ ſi-
ne faar/Leyeſwenden flyer fraa dem. In ſumma
Chriſtus er allene en god hyrde/ſom wed ſin læ-
dom oc død/from/rætferdig oc ſallig gør.

Den anden part.

Ith trøſteligt ord.

Hær haffue wi i dette Euangelio ith herligt
trøſteligt ord/at Chriſtus ſiger end een ſinde/ At
hand er een god Hyrde/oc kender ſine/oc er kend
aff ſine. Fordi der met will hand antegne / huor
ſtoer omhu hand haffuer for ſine faar/ath de io
ſkulde bliffue bewarede / oc faa god føde. Och
paa det wÿ ſkulde wære der wiſſe paa/at hand
ſkøtter om oſſ/ſiger hand/at hand kender oſſ/lige
ſom hans Fader kender hannem/oc hand der e-
mod kender Faderen. I Chriſto oc i Faderen er
een ganſke enig oc vdelactig wærelſſe / ſaa ath
mand icke kand ſkilge Chriſtum fra Faderen / oc
Faderen fra Chriſto/Ja/om mand atſkilde Chri
ſtum fra Faderen/ſaa waare icke mere een. Gud
Det meen Faderen/der hand ſiger/Dēne er min
kiære Søn/ i huilcken ieg hafuer en welbehage-
lighed. Hører hannem/Som hand wilde ſaa ſi-
ge/At høre Chriſtū min Søn oc lyde hannem/at
det er fuldkōmelig ſaa megit/ſom at høre mig.

I denne mening taler oc Christus/der han siger/
Joan.14 Jeg oc Faderē ere ith det er/een ting/Item til Phi
lippum/Huo mig seer/han seer oc Faderen. Hær
aff kant du lættelige tilhobe samle/ huilckelunde
Faderen kender Christum/oc Christus Faderen.
Men wil nu Christus kende oss/som han kender
sin Fader/oc Faderen hannem igen/saa maa ieg
alt met hannem wære ith liiff oc een dey/ Ja ieg
maa alt wære hans broder. Nu wel/Kand ieg
met Christo min Herre wære ith liiff/een ting oc
hans broder/skulde hand icke da beskerme mig?
Mat.xxviii skulde hand lade mig foruden trøst i drøffuelse?
Ney/det gør han icke/ Men hand kender sig wel
wid mid/oc bliffuer hoss mig indtil werdens en-
de/Oc waare ieg oc end som ith faar eblant Vlff-
uene/ saa bliffuer der dog ingen nød paa ferde/
naar men denne Christus kender mig. Huorledis
waar ieg ellers hans broder/oc indplantet i hans
liiff? paa det ieg skal kende hannem/ som hand
kender mig. Huilckelunde kender hand mig? Før
end werdens grundwol wor lagt/ haffuer hand
vdwald oc forseet mig til salighed/aff naade for-
vden alt min werd skyld oc gerninger/oc effter at
hand haffuer bleffuit menniske/ ladit kallet mig
wid sit ord til den samme salighed/saa at om ieg
sætter min tro til hannem/ da skulle wij wære
Huad det heder at këde Christum. ith met huer anden ieg oc hand/ Saa ath tro aff
hierttit/heder at kende Christum. Oc wor rætfer-
dighed oc salighed/ staar i samme kiendelsse/som
der staar screffuit i Joannis Euāgelio. Det er det
Joan.17 ewige liiff/at de dig/ sō æst allene een sand Gud/
oc den du haffuer vdsend Jesum Christū kende.

Den

Den tredie part.

Hær haffue wij Hedningers kald/at de oc skulde komme til deris synders bekendelsse/oc til at faa kyndskaff paa den Euangeliske naade/ paa det/ at Kircken aff Jøder oc Hedninge forsamlet/ skul de bliiffue een hiord/oc haffue een Hyrde. Men merck hær/huorlunde dette kald skal gaa til. Chri stus maa selff allene gøre det/som han siger/Der er end nu andre faar etc. Oc dem maa ieg føre hær til. Maa Christus føre Hedninge hær til/ da maa det følge der effter/ath de kunde icke aff dem selffue komme her til/ Men kunde de icke aff dem selffue komme hær til/saa eret aff blot naade oc barmhiertighed at wij bliiffue rætferdige oc salige/som oc S. Pouil siger/Wid naade ere wij bleffne salige/ at ingen skal berømme sig. Men ere wij aff naade kallede til rætferdighed oc salig hed/ hui rose wij da wore gerninger? Huor bliff uer den fri wilgis krafft? Kan du icke lade Chri stum beholde sin ære? Eller wilt du oc hær bliiff ue til een tyff/ oc berøffue hannem hans ære? Erith icke nock/at Phariseerne oc de der sætte sa lighed paa deris egen hellighed/ bliiffue skelde de for tyffue? Tro du men scrifften/ det er mit raad/ wilt du ellers bliiffue salig/ Hun siger saa/ Ingen kender Faderen/ uden allene Sønnen/oc huem som Sønnen wil obenbare det. Merck/huē det Sønnen wil obenbare. Oc hær i dette Euan gelio siger Christus/Jeg/ieg/ieg maa alt føre dem hær til/ Huor Christus nu wid sit Ord oc aand fører hær til/ saa høre wij oc da hans røst/ der bliiffue wij hannē lydige/ der bliiffuer den gamle

Hedningers kald.

Ephe. 2

Joan. 14

Adam fordempit. Meth kortte ord/ da leffuer mand effter Gudz wilge oc behagelighed. Somme mene/ at wid denne sentẽtz (Oc der skal bliffue een faaresti/ oc een hyrde) skal een enighed i Troen oc lærdom offuer alt werden wære off til sagt Men det er falskt. Den sententzes ord/ ere alleredе opfallede/ der Joderne oc Hedninger wed Ordet til een Kircke oc Cõmunion/ det er menighed ere kallede/ oc skal endelige bliffue fuldkomit paa den yderste dag/ naar tro mennisker aff Joder oc Hedninger fra gedebuckene det er/ de wantro skulle skilgis/ oc bliffue tagne til Christi rige.

Mãd tørff icke hobis til troens oc lærdõs enighed.

Paa den tredie søndag

effter paaske Euangeliũ

Joannis xvi.

OM een føye stũd skulle i icke see mig / och om en føye stũd / skulle i see mig igen/ thi ieg gaar til min fader. Da sagde nogle aff disciplene mellem dem selffue/ Huad er det han siger til off/ Om en liden stund / skulle i icke see mig/ Och i skulle see mig igen een liden stund/ fordi ath ieg gaar till min fader?

der? Thi sagde de/ Huad er det han siger oss om een liden stund/ Wij wide icke huad hand siger. Jesus wiste ath de wilde spørge hannem der ath. Thi sagde han til dem. J spørge mellem eder/ Huad det er ath ieg sagde. Om een føye stund skulle i icke see mig/ och ath i skulle see mig igen een liden stund.

Sandelige sandelige siger ieg eder/ J skulle græde oc sucke/ mē werdē skal glædis der emod/ J skulle be drøffuis. Men eders drøffuelse skal omwendis til glæde. Naar en quinde føder/ da haffuer hun stoer sorg/ thi ath hennis tiid kommer/ Men naar hun haffuer fød barnet / da kommer hun icke sin pine i hw / thi hun glædis/ ath ith menniske er fød til werden. J haffue och nw sorg/ Men ieg skall see eder igen/ oc eders hierte skulle da glædis / och ingen skall tage eders glæde fra eder. Oc

paa

Paa den dag skulle i icke spørge mig ath nogit.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Christ⁹ forkynder sine Apostle sin pine oc opstaandelse.

Først haffue wij i dette Euangelio/huilkelunde Christus forkyndede sine Apostle/sin tilkōmende pine oc opstaandelsse/Der offuer/huorledis han wilde wid opstaandelssen begynde sit Rige/oc gaa til sin Fader. Men i sandhed/dēne Predicke maa wære een gantske nødtørfftelig predicke/ der Christus saa offte oc met saa maange ord igen tager oc sine Apostle foresætter. Oc sandelige er denne predicke nødtørfftelig/ Fordi wort kiød er suagt/ oc kand icke lættelige begribe saadanne Artickle. Der fore gør Christus som een tro mestere/fore haalder/oc icke lader aff at indtrycke Apostlene saadanne Artickle / ath hand io i alle maade wilde gøre sit embede fullist. Oc er dette menningen. Om een liden stund bliffuer ieg Jøderne antwordit i hende (som ieg haffuer nu sagt eder) at ieg skal dømmis/hudstrygis/ oc korsfestis. Oc efftherdi at ieg (som Jonas war tre dage/ oc tre nætter i Hualfiskens bug) maa oc saa bliffue begraffuen/skulle i icke see mig een tiid laang/ Men om een liden tiid der effter/det er/paa tredie dag/naar ieg er opstaanden igen/skulle i see mig Men dog oc icke saare lenge/ Fordi ieg maa gaa til min Fader/oc mit Rige som aandeligt er/begynde. Nu/ met disse ord/ wil Christus lære Apostlene/huad hans Rige er/ oc huorlunde mand

Ephe.1 oc 4 Christi Rige.

kand komme der ind. Christi Rige er intet andet
end at Christus haffuer offuerwundit Synden/
Døden/Dieffuelen/oc Helffuede/oc der effter haff
uer entfanget aff sin Fader/ macht i Hiemmelen
oc paa Jorden/saa/at hand der effter skulde wæ Psal. 2
re een weldig Kong offuer Syons bierge/oc sine
met den Helligaand styrcke/ lede oc regere. Oc i
dette Rige maatte han wid sin pine/død/oc blodz
vdgydelse indgaa/som Propheten Dauid siger/ Psal. 109
Hand skal dricke aff becken paa weyen/oc der fore
skal hand ophøye hoffuedet. Aff dette aandeli-
ge Regemente oc Rige/wiste Apostlene icke megit
at sige/ Ja/de mente alle/at det skulde wære ith
legemligt Rige/ind til saa lenge/at aanden bleff
dem giffuen/ der lærde dem at kiende det Rige/
oc huorledis mand maatte komme der ind/oc der
i bliffue fremturindis. Wille wij nu oc komme
i dette Rige/oc wid Christū offuerwinde Synden
Døden/Dieffuelen/oc Heluide/saa maa wij kien
de denne Christum for wor Herre/Saliggørere/
Kong oc Biscop/ oc tro at wij met Faderen wid
hans blod ere bleffne forsaanede/oc gøre som S. 2.Timo.2
Pouil siger/Lide wij met hannem/saa skulle wij
oc regnere met hannem/oc regere.

Den anden part.

Wor vforstaandighedz Exempel

Hær haffue wij ith wor vforstaandighedz oc
wanwittighedz exempel/oc det i Apostlene. For-
di/ at saa lidit som de forvden den Helligaand/
haffue forstaandit Euangelij hiemmelighed/saa
lidet kunde oc wij aff wore egne krefftter eller fri-
wilge/ komme til rætferdighed oc salighed. Men
hør aff Texten Apostlernes vforstaand/Christus
haffde

haffde sagt/ at om een liden stund skulde de icke see hannem/men om een liden stund skulde de see hannem/ Fordi han wilde gaa til Faderen/ Huilket alt maatte forstaas om hans død/opstaandelse oc aandelige Regemente/effterdi/at gaa til Faderen/er intet andet/end ath opfylde alle ting/Ephe.1. oc wid hans Hellige aand/opliuse menniskē/oc gøre dem salige/ eller som Prophetē siger/ Giiffue menniskenn gaffuer. Men huilkelunde forstaa Apostlerne dette? De sige emellem dem selffue/ Huad er det/at hand siger til oss/om een føye tiid skulle i icke see mig/oc atter om een føye tiid skulle i see mig/oc at ieg gaar til Faderen? Wij wide icke/huad han siger/Hær bekende Apostlene selffue/at de forstaa icke huad han siger/haffde han end oc tilforn sagt thi finde saa megit om sin pine/ opstaandelse oc Rige. Der fore vndrer mig saare/huor de ere til sindz/som Kiødens forstand oc fri wilge saa hart beskerme/naar de disse ord eller saadanne lige om Apostlernis wanwittighed oc vforstaand/ læse eller høre læsis. De maa io haffue en sieldsom glose at behielpe dem met. Men dog holder ieg idh det fore/at det skeer dem/som her skede Apostlene/ ath de icke selffue wide/huad de sige/ Om huilke oc hoss S. Pouil staar/at de wilde wære Doctorer i Lowen/oc icke alligewel forstaa huad de sige/ eller holle for sanden. Summa hær paa/er at Kiødet i de ting som rætferdighed oc salighed er anrørinde/ kand intet vdrætte/ naar den Helligaand/ som giiffuis wid Ordit/icke kommer hær til. Fordi det er screffuit i Propheten/De skulle aff Gud (icke aff dem selffue) bliiffue lærde.

Huad det er at gaa til Faderē

Psal. 67

1.Timo.1.

Den tredie part

Hær fore kommer Christus sine Apostle/ der hand merckte/ at de forstode icke hans tale/ oc wil de spørge hannem at/ oc siger saa. Der om spørge i emellem eder/ at ieg sagde/ Om een føye stund &c. Sandelige/ sandelige/ siger ieg eder/ I skulle græde oc hyle/ men werden skal glæde sig/ Men i skulle bliffue bedrøffuede &c. See/ huor hand mentet got aff hiertet met sine Apostle. Hand icke alleniste ey forskyuder dem for deris wanwittighed; skyld/ men oc altsom kierligst vnderwiser dem/ oc lærer dem/ huorlunde hans forneffde ord skulle forstaas/ Det er/ at de skulle græde/ hyle oc bliffue bedrøffuede. Huor fore? Fordi at de maatte see deris Mestere oc Herre bliffue aff Iøderne paa greffuen/ Korsfest oc ihielslagen. Der aff skal komme iammer oc angest/ besynderlige skal det bedrøffue dem/ at Werden i deris/ oc deris Mesteris vlycke skal glæde sig/ oc gøre sig glad offuer deris hylen. Nu lige som Christus hær forkynder sin tilkommende pine oc korss/ oc der offuer sine Apostlers bedrøffuelse/ saa eret och skeed. Meent du ath det haffuer wæret ith lidet korss/ det Christus motte høre paa korsset/ Herren maa redde hannem/ om hand haffuer behagelighed til hannem? Ieg wil tige der om/ at hand klagede/ Ieg er een orm/ och icke menniske/ Menniskers spot/ oc folckes foractelse/ Alle der mig seer bespotte mig/ wrene ath mig/ oc kaste met deris hoffuit. Ieg meen io ath Apostlene aff denne Christi forsmædelse maatte bliffue megit bedrøffuede Men dog ath Christus haffuer her besynder-

Korss oc til kōmen de forfølgelse.

Psal. 22

lige

lige talet om sin pinelses tiit/som skulde bliiffue Apóstlene een orsage till bedrøffuelsse/dog will hand der met/alle tro Christne menniskers lycke i denne werdē/haffue antegnet. Christne mēniske skulle lide forfølgelsse/Oc de wantro skulle haffue gode dage/der fore siger oc den wise mand / Kiære barn/ kast icke Herrens tucht fra dig rc.

Pro. 3

Er icke det deylige at vnderwise Apostlene? Det hand nu der selff haffuer giort sine Apostle/det wil hand oss wed sit ord oc aand/ oc saa gøre/all eniste at wȳ lade oss lære oc vnderwise.

Den fierde part.

Apostleners och Christne mēniskers bedrøfuelse/blifuer omwent til glæde.

Der Christus haffde forkyndet sine Apostle den drøffuelse de skulde faa aff hans pine/ trøstede hand dem oc saa/ at de skulde wide/ huad dem effter saadan drøffuelses tiid skulde wederfares/ Eders bedrøffuelse/sagde hand/skall omwendis til glæde/Det er/werden skall mene/ naar ieg er slagen i hiel/at det er plat vde met mig/Men paa tredie dag wil ieg igen opstaa aff døde/oc trøste eder/oc stille eder til fredz i eders drøffuelse. Ja/ om i oc allerede her effter lide megit forsmædelse for Euangelions skyld/saa skal end da ederspine bliiffue kort oc timelig/men den efterfølgendis glæde skal wære ewig. Der om skulle i tage dette Exempel/Een quinde/ naar hun føder/saa haffuer hun bedrøffuelse/ Fordi hennis stund er kōmen/men naar hun haffuer fød ith barn/tencker hun icke mere paa sit angist/ for den glæde skyld/at der er ith menniske fød till werden. J haffue oc nu bedrøffuelse/ men ieg will see eder igen

gen/oc eders hierte skal glæde sig/ oc ingen skal tage eder glæde fra eder. Offuer maade er denne lignelse fuld aff trøst/som her aff Christo er fore sæt/Fordi/først wil hand der met antegne/at korss sit wil wisselige følge effter hans lærdoms beken delse/lige sõ een quinde der er met barn/icke kand føde vden drøffuelse/Men hoss saadant ith kors/ skulle Christne oc haffue een stoer trøst i Gudz ord. Der offuer/ skal det ey wære vden timeligt/ oc icke ewigt/Tuert emod/skal werden fryde sig/ men den fryd skal snart haffue ende/ som Christus siger een anden stæd/ We eder/ som nu lee/ fordi i skulle hyle oc wene eder/ alligewel at een Christen skal oc icke end her wære for vden glæde/Men huad er det for een glæde? Jeg wil see eder igen/siger Christ⁹/oc eders hierte skal glæde sig/oc eders glæde skal ingen tage fra eder. Det bliiffuer wisselige den glæde oc samwittigheds fred/ at de wide/ at Gud wil wære dem naadig wid Christũ/ oc beware dem til det ewige liiff.

Een trøstelige lignelse

Luce 6

Paa den fierde Søndag

effter Paaske/Euangeliũ Joannis xvi

Jeg gaar nu til dẽ sõ mig vdsende/och ingen aff eder spørge mig ath hwort ieg gaar. Men fordi at ieg sagde eder dette/

da blefue eders hiertte fulle aff drøf uelse. Jeg siger eder sandingen. Det er eder nytteligt at ieg gaar bort/ Gaar ieg icke bort/ da kōmer icke husualeren til eder/ Men gaar ieg bort/da wil ieg sende hannem till e-der/Oc naar hand kommer/ Da skall hand straffe werden for synden Och for retferdighed/oc for dom-men. For syndē / thi at de trode icke paa mig/For retferdighed/ thi ieg gaar till min fader / oc i skulle icke see mig hær effter For dommen/thi ath werdens Første er nu dømder.

Jeg haffuer end megit mere ath sige eder/mē i kunde nw icke forstaa det. Men naar sandhedens aand kommer/da skall hand lede eder till al sandhz. Thi han skal icke tale af sig selff/men hand skal tale alt det hand hører/oc hand skall sige eder de ting som komme skulle. Hand skall ære mig/thi hand skal annam

me aff mit oc sige eder. Alt det min fader haffuer/det er mit. Thi sagde ieg / ath hand skulle annāme aff mit/och bebude eder.

Een kort dette Euangelij vdleggelsse.

Først haffue wij i dette Euangelio een foriættelsse om den Helligaand / som Christ⁹ effter at hand wor gaangē til Faderen/wilde sende sine Disciple /oc huad den samme aand (naar hand waar kōmen) skulde vdrætte. Men met det først te haff act oppaa den foriættelsse/fordi den samme kommer oss lige saa wel wed/som hun giorde Apostlene, Troen kunde icke i Apostlene bliiffue stadfest/ vdē den Helligaandz krafft, Tuert emod kunde icke Aanden bliiffue vdsend/vden Christus ginge till Faderen. Hær aff maa mand Først lære/ath wort Kiød/vden det bliiffuer opliusd wid den Helligaand/intet kand vden synde/och naar det end alle rede gør de gerninger sō synis gode/saa er dog det samme skin/intet andet end øgenskalckhed/som du seer i den Phariseer Lucæ xviij. Item/Icke alle som sige till mig Herre/Herre/skall indgaa i hiemmerige/men den der gør min hiemmelske Faders wilge. Det skall mand oc lade sig vnderwise/at wij dēne Aand/icke for wore gerningers skyld/men for Christi werdskyld

En læt om den Hellig aand.

Kiødit kan intet vden synde.

Mat. 7

skyld annamme/som Christus hær siger/Det er eder got/ at ieg gaar hen/ fordi om ieg icke gaar hen/ saa kommer Trøsteren icke til eder. Det er/ Skall eders Kiødz suaghed bliffue forwandlet til Troens styrcke/saa maa alt den Helligaand det vdrætte/Men skal den samme aand bliffue eder giiffuen/da maa ieg alt met min fortiæniste forwerffue eder hannem. Der fore er det nødtørfftelig/at ieg lider pine oc død/oc effter min opstaandelse/fare igen til hiemmels/ paa det at den Helligaand skal søge/oplyse oc lede eder i all sandhed. Den samme aand skal da i oc wid eder vdrætte det han er send vd fore/ Oc wille i wide/ huad det skal wære? Han skal straffe werden. O wj. Der ligger kiødens herlighed/fri wilge oc al menniskelig wiished gantz oc aldelis i skarnet. Fordi huor fore skulde denne aand straffe oss/om wij waare icke straff werde? Alle haffue syndit/til Rommere i det iij. oc er icke een/der gør got/Ja/ det gaar saa til/som Esaias siger/Alt kiød er lige som hø etc. Det waare de Biscoper/ oc dem der i Jerusalem sætte sin hellighed paa deris egne gerninger alt fornær tiltaled/ligerwiist oc saa Pawedømmit/ om denne aand fryctede for dem/ Men han skøtter icke stort om wor wrede/Han er send til at straffe/det gør han/Oc wel den/som annammer hans straff/oc der aff lærer at kende synden/ Fordi huor det skeer/der fører han oc oss igen til Troen oc Gudz kyndskaff/ at wij kunde bliffue syndeløsse/oc wid Christi fortieniste Gudz børn oc arffwinge.

Christus giiffuer aanden.

Den Hellig aand skal straffe den gantske werden.

Esa. 40

Den anden part.

Hær see wij huor fore den Helligaand skall straffe werden/oc huad Orsage der er til/besyn-derlige skal det skee for synden. Weed icke da wer-den at Horreri/mandsleet/tyffueri oc andre groff-ue laster ere synd? Ja wel/men hun wed icke/at gode gerninger som skee vden Troen/ere oc synd oc at wantro allene er een orsage til fordøminel-se. Der fore maa den Helligaand komme/ oc lære oss/huad synd er. Ja/ huor fore besinde wij icke/ huad Christus kaller synd? At de/siger han/icke tro paa mig. Hær hører du ath den første synd paa Jorden/er at icke tro paa Christum/Men er wantro den største synd paa Jorden/ saa maa tuert emod/ ingen større oc herligere ting wære til/end troen er/ huilcket ingen kan sige ney fore/ der sagen wed sig selff ræt besinder. Troen er Christo anhengendis/oc som ith Troet menniske wid at hand skal worde salig wed Christum/saa gør oc han gode gerninger/some re oc Gud be-hagelige for Troens skyld. Fordi scrifften siger. Herre dine øgen see til Troen. Men wantro forla-der sig paa sine egne gerninger. Der fore naar hand allerede gør nogit/som synes at wære got/ saa er alligewel det samme icke Gud behageligt/ fordi det vdflyder aff wantro/om huilket sagt er/ Huo icke troer/ den er allerede dømt. Det kand Werden/Kiødit/ naturen oc fornufft icke begribe. Der fore maa den Helligaand saadant straffe oc vnderwise. Ydermere skal hand straffe werden for rætferdighed. Huor gaar det til? Werden oc fornufft legger gerninger rætferdighed til/oc me-ne/at naar de gøre de gerninger sõ synis at wære

Orsage huor fore den hellig aand skal straffe wer-den.

Synd er intet vden wantro.

Jere. 5

Joan. 5

Rætfer dighed.

gode/ at de skulle da wære gode nock/ sō sig Pha
riseeren Luce xviii. selff for een rætferdig mand
vdraaber. Men hær i skeer det altiid/ at de som
Rom. 10 deris egen rætferdighed wille oprætte/ icke bliffue
Gudz rætferdighed vnderdanige. Der for maa
Aanden lære oc vnderwise oss/ huad det er for een
Rætferdighed/ som Gud er behagelig. Saadan
een rætferdighed kommer nu der aff/ at ieg troer/
Huæde rætferdighed kōmer. at Christus er gaangen til Faderen/ det er/ at han
for min skyld er død/ igen opstaaenden/ oc faren
til Hiemmels/ ath hand mig oc alle vdwalde wil-
de sende sin aand/ som skulde wise mig mine ger
ningers vreenhed/ oc lære mig at kēde Gud. See/
saadan en Troes rætferdighed skal denne Aand
lære oss. Paa det siiste/ skal hand oc straffe wer-
Dom. den for doms skyld. Fordi at hun i de ting som
rætferdighed och salighed ere anrørindes/ icke
kand ræt dømme. Det skalt du saa forstaa Sa-
than/ synden/ døden och heluede/ mue alt wige
1. Cor. 11 Christo oc hans ord/ fordi de ere offuerwundne
wed Christum. Men huilkelunde kender werden
det? Werden sterer altid paa gerninger/ oc la-
der Sathanam/ som forwandler sig till liusens
Engel/ forblinde øgnene paa sig/ at hun icke kand
kende Troens rætferdighed/ och skilge hende fra
mennistkelig fromhed/ Oc der fore bliffuer Chris
tus hær/ een steen der maange støde sig paa/ oc
Luce 2 ith tegn som skall bliffue emod sagd. Fordi det
mand skulde legge Christo till/ besynderlige/ ath
wed hannem oc hans ord denne Werdens Førs-
te dømt er/ det legger mand sin egen fromhed oc
rætferdighed till. Hær maa atter den Helligaand
straffe

ſtraffe oſſ/oc lære oſſ ræt at dømme. Nu wel/der
haffuer du nu ſagerne/huor fore den Helligaand
ſkal ſtraffe werden.

Den tredie part.

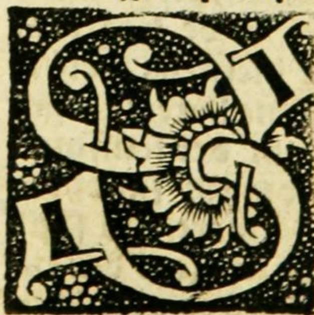
Antegner nu Chriſtus ſelff Apoſtleners ſwag Apoſtle-
hed/oc ſiger ſaa/ Jeg haffuer end nu megit ath ners ſuag
ſige eder/ men i kunde icke bære det nu/ det er/ hed.
Om ieg allerede giorde maange ord om wantro/
om rætferdighed/om dom/om det aandelige Ri
ge ſom ieg ſkal begynde effter min opſtaandelſe/
ſaa forſtaa i oc begriffue det icke alligeuel/effter-
di at i ere end nu kiødelige / oc Aanden er icke
ſtadfeſt i eder. Huor min lærdom ſkal bliffue be-
fattet oc troder/der maa alt den induortis Aand
hoſſ det mundelige oc vdwortis ord / ſkaffe ſin Mat. 13
gerning/ellers faller den ſæd i ond iord/oc bliff-
uer bort traad/ eller bliffuer opædit aff fulene i
lucten. Derfore er det nødtørfftelıgt/at den hellig Euangeliū
aand maa komme. Men naar hand kommer/ſaa er ſandhed
ſkal hand lede eder i alt ſandhed Euangelium
er een ræt oprættet oc faſt ſandhed om Chri-
ſto/ſom lærer icke alleniſte vdwortis tuct oc høff
uiſkhed/ men megit mere hierttens fromhed/ oc
der fore kallis det ſandhed i ſcrifften, Men men-
niſkers lærdō lærer øgenſkalckhed oc høgkleri/
oc weed aldelis intet at ſige aff hierttens rætfer-
dighed. Derfore kallis ſaadanne lærere/ løgne Mēniſkers
re/oc ſaadan lærdom løgn/ ſom der ſcriffuis i lærdom er
den v. Pſalm. J deris mund er ingen ſandhed/ løgn.
det er/ intet ſom wiſt er/Oc ydermere/Du ſkalt
forderffue alle ſō tale løgn/I Efterdi nw den hel
lig Aand ſkall lede oſſ i al ſandhed oc icke i løgn

da maa huer Chriſten off..er veye/om Fæderne oc Concilia/ hues ſtatuter fore ſættis Chriſtelig menighed i Euãgelii ſtæd/haffue hafft den Helligaand. Haffde de hafft Gudz aand/ſaa haffde de intet beſlutet mod Gudz ord. Fordi den Helligaand fører icke paa løgn/mẽ paa alt ſandhed. Huor wil det da nu ryme ſig/ ath de bruge denne Text/at ſtadfeſte menniſklig opſæt met? lige ſom een næffue wid indz øge. Fordi Aanden ſkal intet andet lære/end Chriſtus haffuer lært/Oc ſkal allene gøre Apoſtlene oc de vdwolde ſkickede til at begribe Chriſti lærdõ/ ſom wĩ aff oſſ ſelffue icke kunde befatte. Det bær Texten ſelff met ſig/om de haffde ellers øgen at ſee met. Han ſkal(ſiger Chriſtus) icke tale aff ſig ſelff/men huad han faanger hørt etc̃, Item/hand ſkal forklare mig/fordi hand ſkal tage aff mit/oc forkynde eder. Kortelige/Chriſtus tal her om Apoſtleners ſuaghed ſom ſtyrckis wid den Helligaand/ Huilckit oc om oſſ alle ſkal forſtaas.

Paa den femte Søndag

efter Paaſke/Euangeliũ Joan. xvi.

Andelige ſandelige ſiger ieg eder/ huad ſõ helſt i bedis aff min fader i mit naffn/ det ſkall han giffue eder. Hær til haffue i intet

bedet

bedet i mit nafftn/Beder och i skulle faa/at eders glæde skall bliffue fuldkommen . Dette sagde ieg eder wed lignelser/men den tid skall kōme/at ieg skall icke tale til eder wed lignelser/men ieg skal sige eder obenbarlige aff min fader. Oc paa den dag skulle i bede i mit nafftn.

Jeg siger eder icke/at ieg skal bede min fader for eder. Thi min fader elsker eder/for i elske mig/ och trode at ieg war kōmē aff Gud. Jeg vdgick aff Gud fader/och kom till werden/nu forlader ieg werden/och gaar til min Fader igen. Hans disciple sagde til hannem. Nu taler du obēbarlige/oc siger ingen lignelser. Nu wide wÿ at du wist all ting/och det gørs dig icke behoff ath nogen spør dig at. Der fore tro wÿ at du komst fra Gud.

Een kort udleggelse offuer dette Euangelium

Bud oc for iættelse kō me oss til at bede.

Dette Euangelii første part hafue wī ith bud met een foriættelsse/wid huil- ke wī tilskyndis oc saa got som tren- gis til at bede. Effterdi nu een Christē i sin traang oc nød som ligger hannē paa hals/kand haffue ingen bedre trøst/ end ath hand met een idelig bøn legger Gud sin nød fo- re/oc paa kalle hannem alwerlige/at han wil bete hannem hielp oc trøst/saa wil det høyelige wæ- re nødtørffteligt/at wī dette Euangeliī lærdom/ wel befatte oc legge paa hierte paa det at wī kun ne faa des større lyst oc kierlighed til ath bede.

Fordi huo wilde bort kaste een gudelig bøn/ som den ting mand ey haffde behoff/effterdi ath hun bliffuer oss wid Christum hær saa flittelige be- falen oc buden? Beder/siger han/saa skulle i faa. Denne Christi befalning/ binder oss lige saa wel/ som det første bud/ i den første Mosi taffle/ Oc at saa er/see wī een anden stæd/besynderlige der som Christus siger/Mand maa altiid bede/oc al drig bliffue træt der aff. Merck flittelige/ath der
Luce 18 sigis/Mand maa bede. Lige som wī nu aff Chri sti bud oc synderlige befalning dragis til at bede/ saa inbiuder oc locker oss oc saa dette Euangeliū der til met een herlig foriættelse. Fordi hær iæt- tis oss at wor bøn (som ere Christne) skulde icke forgiæffuis skee/ Men ath wī wisselige skulde bliffue hørde. Huor fore skulde Christus ellers willet stadfest sin iæt met een eed? Sandelige/ sandelige/ siger hand/ Om i faa bedet Faderen om nogit i mit naffn/ da skal hand giffue eder det/Item/Beder/saa skulle i faa. Hører du/ath

wī

wij skulle icke bede til forgæffuis, Huo wilde nu wære lad oc fwl til at bede? Christus met sin befalning twinger oss/ Der offuer (at wij io icke skulde mene wor bøn at wære ith forgæffuis at beyde) locker han oss hær til met een herlig foriætelse. Dog mue wij her nu mercke tuende tingist/ Først at wij i intet andet naffn bede/end alleniste i Christi naffn/ Men da bede wii i Christi naffn/ naar wii komme for Gud i Christi tro/oc trøste oss met een god tilliid til hannem/ at hand allene wil wære wor Medlere/wid huilcken alle ting ere oss giiffne/ Forvden huilcken wii fortiene intet andet/end wrede oc vgunst. Oc huor er een Helgen i himmelen eller paa Jorden/ som saa kand træde frem oc bede for oss til Gud wor Fader som Christus? Wii faa for hans fortieniste oc bøn skyld/ icke alleniste syndernis forladelse/ oc rætferdighed/ men oc saa at han tager oc gør oss til sine brødre/ oc deler sit Preste embede met oss/ saa ath wii oc mue gaa frem/ oc søge Faderen i wor nød som ligger oss paa halss/om naade/hielp oc trøst. Oc hær til hører/det han siger/Jeg siger eder icke/at ieg wil bede Faderen for eder/ fordi Faderen selff haffuer eder kiær/fordi i elste mig/ och trode ath ieg aff Gud er vdgaangen. Men efftersdi wii haffue saadan een Medlere/ ia at wii selffue bliffue tilstæde wid Christum til dette Preste embede/huor til er oss da behoff/at de affdøde Hellige skulde bede for oss? J anden maade/ mue wii see til/ ath wii aldelis intet bede/ der Gudz ære/wor salighed/oc Gudz wilge er emod/ Fordi ath Gud wil icke høre den som saa beder/

Christus er allene wor Medlere.

Alle christne ere Prester.

bliiffuer

bliiffuer der aff obenbaret/at hand oss i wor Fa⸗
der wor/oc lærer at sige/worde din wilge. In sū
ma. Naar wῆ bede Gud i wore trengsler oc nød/
anseendis icke vore gerningers werdighed som er
plat ingen/men Christi werdskyld oc hans befal
ning oc foriættelsse/saa skulle wῆ wisselige bliiff⸗
ue hørde/effterdi ath alle Gudz foriættelsser in
Christo/ere Ja oc Amen. 2. Corinth. j.

Mand maa bede.

Den anden part.

Effterdi at wῆ ere saa vskickede oc groffue/
at wῆ stundum icke kende selffue wor egen nød⸗
Rom. 8 tørfft/som paulus scriffuer til de Rommere/ saa
wil Christus oc lære oss/huad wῆ skulle bede.
Nu skulle wῆ bede der om/som hand siger/ ath
wor glæde skal bliiffue fuldkommen. Huad er det
for en glæde? Sandelige/det bliffuer icke werdz
Philip. 4 lig eller timelig glæde/men aandelig/ om huilc⸗
ken oc S. pouil siger/Glæder eder i Herren al⸗
tiid/oc atter siger ieg/glæder eder. Hueden kom⸗
mer da saadan glæde? aff Troen. Huor gaar det
til? naar ieg hører Euangeliū/i huilcket alle men
niske tilbiudes alle synders forladelsse wed Chri
stum/saa maa ieg alt Tro om Euangelῆ predic⸗
ke skal bliiffue mig nyttig. Nu kand ieg icke tro/
vden den Helligaand wed Ordet bliiffuer mig gif
uen/som skal skaffe saadan tro i mig/Men skaf
fer nu Ordit oc aanden troen i mig/ saa taar ieg
ingenlunde tuile der i/ath Christus haffuer io
icke alleniste forladet mig mine synder/ det
de icke kunde forklage eller fordømme mig/men
oc saa forskaffet mig een gunstig Fader i Hiem⸗
melen/som kender mig for sit barn/oc wil bewa⸗
re mig.

re mig til det ewige liiff. Oc der aff kommer sam wittighedzens fred/ oc den aandelige glæde/ om huilcken i dette Euangelio bliffuer talit. Men den samme glæde maa altiid woxe oc øgis/ om hun skal ellers bliffue fuldkommen. Den glæde/ siger ieg/ at hun kan woxe oc e mere oc mere forøgis/ wil Gud vden tuil giffue oc forskaffe/ bede wij men hannem idelige der om/ Han wil wære bedē oc det er skelligt/ Fordi wij haffue io intet giffuet hannem/ Han som er wor skabere/ Gud/ Herre oc Fader maa giiffue oss altsammen. Efterdi nu at han biuder oss at bede/ at saadan wort hiertis glæde kan bliiffue fuldkommen/ saa lader oss oc hær i wære lydige/ paa det at wij niet Jomffru Maria met sanden kunde sige/ Min aand fryder sig i Gud min frelssere.

Huæden samwittighedz fred kōmer.

Den tredie part.

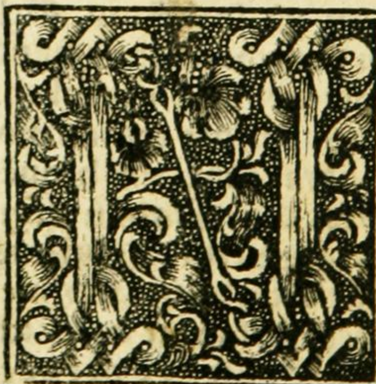
Antegner Christus hær igen hans Apostlers vforstaandighed/ oc bekender/ at hans lærdom syntis dem der til dags som ith sprock ord. Och skulle de forstaa hans lærdom/ da maatte hand icke mere wed sprock ord tale met dem/ men obenbare forkynde dem om sin Fader/ det er/ han motte sende dem den Helligaand/ at gøre dem bequæme til at forstaa hans Ord. Nu/ saadan vforstaand haffuer icke alleniste wæret i Apostlene/ før de bleffue stadfeste met den Helligaand/ men er oc saa alle menniske metfød/ saa/ at der er icke een der haffuer god forstaand eller gør got vden hand wed Gudz aand bliiffuer giort till ith nyet Creatur. Wij lade oss wel tycke/ at wij ere saare klaage oc wise/ som oc Apostlene i dette Euangelio

Apostleners wanwittighed.

Psal. 13
Joan. 3

lio sige/See/nu taler du obenbare/oc siger intet sprock ord. Nu wide wij at du west alle ting rc. Men det er een daarlig fordristelse/lige sõ oc det waar/at S. Peder met Christo wilde gaa i døden/och dog i samme fordristelsse giorde sig till skendzel/der hand forsoor Christum tresinde før end Hanen goel. Der fore ere alle saadanne ting screffne for wor skyld/at wy skulle icke fordriste/ men ydmyge oss/oc altiid bekende/at wij ere arme vforstandige folck i de sager som Gud anrøre/ oc kunde aldrig vden Gudz aand begribe Euangelij hiemmelighed. Kiødelig wiished/er daarskaff for Gud/Och io des større hun i de sager Gud til hører fore giiffuer oc prøwer sin konst/ io mere røber hun oc gifuer sin daarskaff til kēde

Paa den fiette Søndag effter Paaske/Euangeliū Joan xv.

NAar huswaleren kommer / som ieg skal sende eder aff min fader / sandhedens aand/som vdgaar aff min fader/ Da skall/ hand bære vidnisbyrd om mig/Oc i skulle oc wære vidne/ thi at i hafue wærit hoss mig fra begyndelsen.

Dette haffuer ieg sagt eder/at i skulle icke fortørnis. Thi de skulle sette eder i band/ men den tiid skal kōme/ At huo sō slar eder i hiel/ han skal mene at han gør Gud een stoer tieniste der met. Dette skulle de gøre eder/ for de kende icke min fader eller mig. Dette siger ieg eder/at naar den tiid kommer/da kommer dette i hu at ieg sagde eder det før. Dette sagde ieg eder icke aff begyndelsen/thi ieg wor hoss eder.

Een kort vdleggelse offuer Dette Euangelium

Efter at Christus wor Herre met maange forjættelser haffde loffuit sine Apostle den Helligaand i hans siiste nadwore/ wil han oc nu neffnde den samme aand wid sit rætte naffn/ oc forklarit huad det er for nytte som hand skal skaffe i werden/ Oc der fore siger hand saa. Naar trøsteren worder kommen etc. Nu wel/der giffuer hand den Helligaand det rætte naffn/ oc kaller hannem een Trøstere. Fordi huo tryg gør wore samwittigheder ellers/at wij tro det wij ere Gudz Trøster

børn

børn wid Christum/oc raabe Abba/kiære Fader
vden denne Trøstere? Huo giør oss frimodige oc
føne til at bekēde saadan een tro? Huo trøster oss
i alt wedermod oc vlycke/som wij for saadan be-
Rom.8 kendelsis skyd maa lide i denne werden? Jngen
anden/end denne aand/som vdgaar aff Faderen/
oc er een god Aand/om huilcken Aand/Prophetē
Dauid oc saa idelige oc der til flittelige beder i den
li. Psalm. Det see wij i dette eniste exempel om A-
postlene/da der Aanden i dem icke end waar stad
fest/løbe de/der nød waar paa ferde fra Herren
oc forsore hannem/nu lade de inde lycke sig/ stun-
dum hær oc stundū der/Men da der Aanden oc
Act.5 denne Trøstere waar stadfest i dem/da bekiende
de frilige Christum oc hans opstaandelse/ Saa/
at de oc i forssit/som de maatte der fore bere haff/
de een behagelighed/som wij see i samme Apost-
lers gerninger. Nu denne Trøstere/ efftersdi paa
Aandē trøs hans embedes wegne/giør sandrue folck/oc dem
ter oc gør som troen haffue/trøster oc styrcker i sāme sand-
sanddru oc hedz bekendelse/ saa skal hand oc paa det sam-
ber widnes me hans embedis wegne bære widnesbyrd om
byrd. Christo. Merck wæl/ at denne Aand skal bære
widnysbyrd om Christo/skal hand bære widnes-
byrd/ saa lærer hand intet andet/end det sō Chri-
st⁹ før lærde oc predickede/ det er/hand maa gøre
Apostlene (efftersdi de ere vdskickede til at befatte
Christi lærdō) skickede/oc scrifue Euangelium i
deris hierter. Egen wiished kand det ey beskaffe/
men den helligaand maa alt gøre det/som oc Pro
pheten Jeremias bær widnesbyrd/ saa lærer
hand intet andet/end det som Christ⁹ før lærde oc
predicke

predickede/det er/hand maa gøre Apostlene (efterdi de ere vdskickede til ath befatte Christi lærdom) skickede/oc scriffue Euangelium i deris hierter. Egen wiished kand det icke beskaffe/men den Helligaand maa alt gøre det/ som oc Propheten Jeremias bær widnesbyrd om/ Jeg wil giffue min Aand i deris hierter/oc scriffue hende i deris sind/Oc de skulle wære mit folck/oc ieg wil wære deris Gud/oc ingen mand skal sin nabo eller sin broder vnderwise oc lære/sigendis/ kend Herren/men de skulle alle kende mig/fra den minste oc til den største/siger Herrē. Aff alt dette høre wij nu/at wij foruden den Helligaand/huercken kunde bekende sandhed/eller annamme widnesbyrd om Christo Jere. 31

Den anden part.

See wij oc her Apostlernis embede/besynderlige at de oc saa skulle bære widnisbyrd om Christo At bære widnesbyrd heder i Scrifften/at lære oc tale/icke huad oss tycker got wære/men huad Gud haffuer befalet/J saa maade bliffuer Christus næffnd i Psalmebogen/ Een tro widne i himmelen oc Esaie.lv. Jeg haffuer stillit hannem til ith widne for folckene/for een Første oc een biudere offuer folckene. Apostlerners embede. Psal. 88

Efftetdi nu at Aanden/ oc desligest Apostlene skulle bære widnesbyrd/saa haffue wij at besinde/ at det ene widnesbyrd maa lyde som det andet. Ja er det oc obenbare/ at den hellig aands widnesbyrd er vdrættet i Apostlene/ som wij oc see Matth.x. J ere icke de der tale/ men min Faders aand/som i eder er/hand taler. Huor ere nu

de som her til dags haffue raabit/at den Hellig aand haffuer nogit andet/oc noget høgre obenbaret Apostlene oc Fæderne/end det/som er befattet i Euangelio? Oc huem skal ieg tro? Christo/ eller saadanne vnyttige squaldere? Christus siger/Den Helligaand skal icke vden bære widnesbyrd om hannem/oc gøre folckene skickede til ath annamme hans Euangelium/Oc aldelis inted andit lære/end hand haffuer lært. Saa sige de swazere/Hand maa alt nogit drabeligere lære oss end i Euangelio staar. Men ieg holderet for det beste/at wij ere hørsomme oc tro den/ som haffuer widnesbyrd aff sin Fader.Denne er min kiære Søn etc.Hører hannem.Hwo icke lader sig nøye met Christi lærdom/ om huilcken Apostlene oc Aanden haffue baarit widnesbyrd/ hand vdwelge sig een anden lærdom/oc staa sit euentyr der om. Jeg wil i denne sag/ heller det som wist er/ end vwist

Den tredie part

Wij see i dette Euangelio/at Christi lærdom/ om huilcken den Helligaand oc Apostlene haffue baarit widnesbyrd/bliffuer icke denne werden behagelig. Fordi hand skall dem/som denne lærdom bekende oc annamme/ sætte i Band oc fra sig støde/ som de waare Kættere. Ja/ naar de haffue giort Apostlene/ oc andre tro Christne alt den plage de kunde/ da skulle de mene/oc de gøre Gud een tieniste der met. Men huad siger Christus? Saadant skulle de gøre eder/Fordi de kende huercken Faderen eller mig. Nu wel/ her haffuer du/ huad for een lycke det dyre och ædle Euangelij

Werden forfølger Euangelium.

uangeliũ ord/oc de ſom tro/ ſkulle haffue i denne
werden. Gode dage/ om du bekender Christum/
tørfft du icke formue dig. Det er/ ſom S. Pouil
ſiger/ Hwo der wil leffue gudfryctelige i Chriſto/
den maa lide forfølgelſe/ Oc een anden ſtæd/ Om Gala. 1.
ieg tæckedis menniſkene/ da waare ieg icke Chri-
ſti tienere. Der fore/ naar der kommer forfølgel-
ſe for Chriſti naffn ſkyld/da mue wij met Gudz
ord wære wel beweffnede/ at wij wide det/ at det
er Gudz naadelige wilge/ at waar tro wed ſaa-
dan forfølgelſe ſkal forſøgis oc prøffues. Naar
wij wide det/ ſaa forarge wij oſſ icke lætteligẽ/
men welwillige huad werden giør oſſ/ for Chriſti
ſkyld taale oc lide. Wij haffue io den trøſt/ at de
der oſſ forfølge/ ehuor høylige de ellers berøm- Rom. 8.
me ſig/ icke kende Chriſtum/ eller hans Fader.
Der offuer wide wij ath denne tiidz drøffuelſer
ſtaar ingelunde til ath vrdes oc lignis wed den
herlighed ſom ſkal obenbaris i oſſ. Der met wil-
le wij trøſte oſſ/oc wære til fredz.

Euangelium paa Pin-
getzdag Joannis. xiiij.

Hwo ſom elſker mig/
hand ſkall beware mi-
ne ord/oc min Fader
ſkal elſke hannem/oc
wij ſkulle komme til
hannẽ/oc gøre wor

bolig hoss hannē. Huo sō icke elsker mig/ han holder icke mine ord/ Oc disse ord sō i høre/ de ere icke mine ord men min faders sō mig vdsende

Dette haffuer ieg sagt eder/men ieg waar hoss eder. Mē husualeren som er den Helligaand/huilckē min fader skall sende eder i mit naffn/ hand skall lære eder alting/oc paaminde eder i alt det sō ieg sagde eder

Jeg lader eder fred/oc ieg giffuer eder min fred. Jeg giiffuer eder icke fred sō werden giffuer. Eders hierte skal icke bedrøffuis/eller rædis. J hørde at ieg sagde til eder/ieg gaar bort oc ieg kommer igen til eder. Elste i mig/ da glæddis i wisselige/at ieg sagde/ ieg gaar till min fader/ thi hand er yppermere end ieg. Och ieg sagde eder det nw før end det skeer/at naar det er skeet ath i skulle da tro det.

Hær effter skal ieg icke megit ta

le met

le met eder/ Thi denne werdens før- ste kommer/ och hand haffuer intet met mig Men at werden skall ken- de/ at ieg elsker min fader/ oc at ieg giør som min fader befoel mig.

Een kort dette Euange- lij vdleggelse.

ALtiid wore Apostlene i den mening/ før end Aanden waar obenbarit och stadfest i dem/ ath Christi Rige skulde wære legemligt oc timeligt/ i hwilcket hand weldelige som Dauid eller Salomon skulde regere. Oc der Judas/ icke den Jskarioth/ i den siiste nadwore/ effter denne samme mening/ spurde/ Huor fore hand dem/ oc icke werden wilde obēbare sig? Haffuer Christus willet den samme Judam/ ia de andre Disciplar/ alle sammen afføre fra saadan een werdzligs Rigis tancke/ och wise dem paa de ting som waare nødtørfftteligere/ besynderlige/ til sine Ordz fuldgiørelsse/ som dette Euangelium nu inde holder.

Først haffue wij hær at mercke/ at Christelig kierligheds fruct/ som maa flyde aff hierttet/ er aldelis ingen/ vden hun kommer aff een ræt tro. Orsagen. Huor kand ieg haffue den kiær/ som ieg forseer mig intet got til? Men ath ieg forseer mig got til Christum/ at ieg troer hannem/ oc sætter al min

Christelig kierlighed til Gud fuldkommet Gudz ord.

al min trøst tilliid oc haab til hannem/ det giør Troen allene/som befatter hans ord/ oc der fore wed/at Gud Fader wil wære kend oc æret i denne Christo allene. Oc denne er ræt meningen her paa/ Huo icke troer/at wij maa alle annamme oc entfaa alle ting aff Christi fuldhed/Item/at wij wid Christum haffue faangit een naadig Fader i hiemmelen/syndernis forladelsse/ rætferdighed oc salighed/Der offuer/at Gud wil i denne werden/for Christi skyld i al nød oc farlighed oss naadelige beware/ beskytte och beskerme/den faar i sandhed icke Christum kiær/ men han skal elske sine egne gerninger/ egen wiißhed oc fromhed/ Huor nu Christus icke bliiffuer kend oc ælskt/der bliiffuer icke heller hans Ord bewarit. Tuert emod. Huor mand henger wid Gud / oc kender den kiære Fader met alle hans welgerninger i Christo/der bliffuer oc en rætsindig kierlighed til Christū. Nu/een rætsindig kierlighed/wil huad Gud wil/leffuer effter hans wilge/ Ja han haffuer lyst oc behagelighed der til/ at han maa høre huad Gud wil haffue aff oss/ oc lader sig befinde i det samme der effter met gerninger. Saadan een

Deut. 6 tro oc kierlighed/ vdkræffuer oc Moses/der han siger. Hør Israel/Herren wor Gud/er een eniste Gud oc Herre. Du skalt haffue din Herre oc Gud

Tro. kiær aff dit gantske hiertte rc. Først vdkræffuer Moses/som Lowens giffuere/Troen/ oc den hiertens tilliid til den samme eniste Gud/som sørger

Kierlighed til Gud. for oss/oc wil wære wor naadige Fader. Der effter vdkreffuer hand kierlighed til Gud (enddog hand kand icke giffue oss den wid sin Low) ath

Gud

Gud skal elskis aff gantske hiertte / aff gantske
siæl/aff alle wore formuer.Oc wil saa all wor til-
liid wise fra Creaturene oc til Gud / Der effter
wil han opwecke een kierlighed/ som gerne oc met
een god wilie vtuungder oc vtrengder tiener wor
Herre oc Gud/holler hans bud oc gør hans wilge/
som hennes art er. Men at det er kierlighedz art/
see wij i det Euangelio om sædemanden/ huor
wij læsse/Den sæd som falt i god iord/ woxte op/
oc bar fruct/somt hundrede folt/ somt trysindz-
tiwe folt etc. Hører du at Gudz ord i hiertet wid Rom. 10
Predicke annammet/ bær fruct ? Aff Ordet kom-
mer Troen/aff Troen kommer kierlighed til Gud
oc sin næste / aff kierlighed kommer Gudz budz
opfyldelsse. Summa/ Tro oc kierlighed føre een
Christelig omgengelsse oc leffnit met sig. Der fore
wil Christus oc i denne dags Euangelio / ingen
haffue tuungē met Lowen/ men wil haffue sine
Christne indbudne til tro oc kierlighed/som de der
skulle wisselige beware hans Ord / oc vtuungde
fuldkomme hans wilge/Oc skal Lowen/ icke den 1. Tim. 1
rætferdige/men/som S. Pouil siger/de vrætfer-
dige wære giffuen.

Den anden part.

Lærer dette Euangelium hær/huor Christus Christi ri-
wil haffue sit Rige oc Regimente/det er/ i de tro- ge er i tro
menniskers hierter.Fordi at offuer det/ath Chri- mēniskers
stus siger oss til/at om wij føle i oss kierlighed til hiertter
Gud / oc lade paa kende met gerningen/ da skall
oc Faderen haffue oss kiær/iætter han oss oc stør-
re ting/ det er/ath han met Faderen i den Hellig-
aandz krafft/wil komme til oss. O trøst/ O naa-
de.

de. Wij skulde skynde oss oc løbe til Gud/Men fordi ath wor nature er saa aldelis forderffuit/ oc
Gud wil komme til oss. skulde dog alligewel lade intet forhindre oss der fra/saa forekommer Gud oss met sin barmhiertighed/godhz wid sin Christū/oc wil kōme til oss. Huad wil hand da gøre hoss oss? Hand wil gøre sig een bolig hoss oss. Ath regne effter wor første fødsel oc nature/ da ere wore hierter Dieffuelens bolig/oc er altit saadan/Det S. Pouil siger/Wij
Ephe. 2 waare aff nature wredens børn. Gud haffde wel maatt met rætte fordømt oss arme Creatur for wor synd skyld/sō er oss met baaren/Men bese/huad godhed/naade oc barmhiertighed gør. Han forlader oss icke alleniste naadelige oprindelig synd met andre wore synder wid Christum/ men wil oc aldelis giffue oss Christum for wor egen/oc icke alleniste giffue oss Christum/men wil bo i oss met Christo/fordriffue Dieffuelen aff oss/ oc gøre wort hiertte til den Helligaandz Tempel. Hand bewiser oss nu saadan naade i dette wort liff/ at hand wil bo i oss/ haffue sit Regemente i oss/oc beware oss fra falske lærdomme/ Dieffuelens frestelsser/oc alt ont/ Lader hand oss oc vden tuil i det tilkommendis leffnet/ leffue oc regnere met sig/Alleniste at wij hær men tro/elske/ Holde hans ord/oc alleniste gøre hans wilge. Hær til hører det/som S. Pouil siger/ wij ere alle Gudz Tempel/Oc at Gud leffuer oc boer i hwert christet mēniske/sō der scriffuis i Apostlernis gerninger.

Den tredie part.

Lærer oss hær dette Euangeliū/ huor til den Helligaand/ som Christus før met saa maange

ord

ord haffde lowit sine Disciple/skulde bliffue vd-
send. Fordi det siger saa/ Trøsteren den Hellig Den Hel-
aand/ Huilcken min Fader skal vdsende i mit ligaands
naffn/han skal lære eder alle ting/oc formane e- embede.
der paa alle ting/ som ieg haffuer sagt eder. Aff
desse ord er obenbare/at den Hellig aand bliffuer
send til denne werden/til ath lære oc vnderwise/
Skal han nu vnderwise/ oc wære der til stæde
huor mand skal kende Gud i Christo/saa wil det
der af efterfølge/at kiødet i de ting som Gud till
hører/aff sig selff kand icke begribe eller forstaa/
Oc der fore vden denne aandz lywss/intet andet er
end idel mørck/om huilcket Euangelistē Joannes
oc bær widnes byrd/sigendis/Liwset det skinner Jo. i.
i mørckit/oc mørckit haffuer icke begreffuit det. Kiød er
Huor er da nu kiødens berømmelse? Huad kand mørck.
wor fornufft eller wijsdom vdrætte? Eller meent
du at Aanden forgiæffuis haffuer wæret Apost-
lene oc alle vdwolde iæt? Tro men frilige/ ath
Christus haffuer wel wist/ ath forvden Aanden
intet menniske kand komme til Gudz kyndskaff.
Huorfore wilde hand ellers tilsagt/oc hafue han
nem vdsend? Effterdi nu er obenbare/ath hand
skal lære/ icke een part/ icke halffdelen aff huad
oss er nyttigt at wide/men alle ting/Item/ at han
skal formane Apostlene om alle ting/ som Chri-
stus haffde sagt dem/ da er grangiffuelige at
mercke/ at han skulde icke andet lære oc formane
dem/ end det som Christus haffde predicket for Aanden
dem Her til hører oc/ ath forneffnde aand skall skal allene
bliffue vdsend i Christi naffn. Men skal den hel formane.
lig aand icke lære nogit nyet fra sig/men alleniste

føre Apostlene skickede til at forstaa Euangeliũ som dem wor før predicket Huo haffuer da giff uet wore Geistlige mact/ saa maange menniske lige lærdomme / mod denne Text at indskicke i Kircken? Der fore maa huer Christen wide och nymme/at Christi lærdom er nock til siæls salighed/som S. Peder siger til Christum/ Du haffuer det ewige liffs ord. Det skal mand oc icke heller lade gaa forbi/ ath denne lærdom kand forstaas aff ingen/ vden han scriffues i menniskers hierter wid Aanden/ som Propheten Jeremias i sit xxxi Capitel giffuer klarlige at forstaa.

Den fierde part.

Christi fred. Christus lower her i dette Euangelio sine Apostle oc alle vdwalde/ sin fred/ oc er een merckelig Emphasis i dettte lille ord/ Min fred/ Fordi Christus selff wil her met haffue giort een vnderskeid emellem sin oc werdens fred. Werdzlig fred end dog hun er een herlig Gudz gaffue/oc huermand der fore skyldig er effter Pauli lærdom ath bede der om/ Saa er hun alligewel for forgengelig oc timelig. Kand oc offte skee/at ieg fornymmer vdwortis fred/ men haffuer dog indwortis vfred i samwittigheden. Men saa gaar det icke til met den indwortis fred. Den samme alligewel at han haffuer vdwortis modstaandelse oc bliffuer anfictet/ da bliffuer hand dog vbøyelige bestendig/Fordi hand weed met Christo/at denne werdens Første haffuer intet i hannem. Hand weed ath Gud i hiemmelen wid Christum er hannem naadig/ Hand weed at alle ting wederfaris hannem effter Gudz naadige wilge/oc ath saadant

Werdēs fred.

ith Korss skal icke waare ewindelige/ Ja/ hand weed at han wid saadanne anfectelser/ maa gaa met Christo i hans herlighed. Nu denne fred effter lader oc giffuer Christus oss. Men lige som Christus giffuer oss denne fred vden wor fortiæniste wid naade oc barmhiertighed/ saa mue wij alt fatte hannem i hiertet met Troen. Gerninger gøre intet aff ith/ som S. Pouil siger/ Naar wij ere rætferdige giorde wid Troen/ saa haffue wij fred hoss Gud. Acto. 14 Rom. 5.

Den femte part.

Her lærer oss dette Euangelium/ at i Korsset oc forfølgelsse/ er ingen trøsteligere ting/ end met Gudz ord ath wære wel bewæbnit. Oc der fore haffuer Christus oc saa forkyndit sine Apostle hans tilkommede pine/ oc vnderwiist dem/ ath hand wed henne maatte igen indgaa i sin Faders herlighed/ der han saa siger/ Oc nu haffuer ieg sagt eder det/ før det sker/ paa det/ naar det er sket/ at i skulle Tro. Wed denne samme maade siger oc S. Pouil/ Huad oss fore screffuit er/ det er oss til lærdom fore screffuit/ paa det wij wed tolmodighed oc Scrifftens trøst/ skulle haffue ith got hob. Efftersi nu at Gudz ordz oc Euangelij bekendelsse i denne werden/ huor som Dieffuelen Ordens fiende er en weldig Herre/ icke kand wære vden forfølgelsse/ Da bequemmer det sig at sande Christne sig mod alle anstød/ met Gudz ord wel bewæffne/ paa det/ naar saadan Korsses stormendis weder oc støbendis regn paakommer/ at wort hwss er da bygd paa een steen/ oc ey skal omfalde. Der til hielpe oss Gud allene. Amen. Gudz ord trøster i Korsset. Mat. 7

Paa

Paa Trinitatis Søn=dag/ Euangelium

Joannis .iij.

Er waar een mand aff Phariseerne som hed Nicodemus/ och waar ypperst blant Jøderne. Hand kom til Jesum om natten/ oc sagde till hannem. Mestere/ Wij wide at du æst een lære mestere kommen fra Gud/ Thi at ingen kan gøre de tegen / som du giør/ vden Gud er met hannem. Jesus suarede hannem oc sagde. Sandelige sandelige siger ieg dig/ingen kand see Gudz rige vden hand bliffuer igen fød aff de øffuerste. Nicodemus swarede. Huorledis kand mennisken fødis naar han er gāmel? Kan hand gaa ind i sin moders liff oc fødis igen? Jesus sagde. Sandelige sandelige siger ieg dig/ vden nogen bliiffuer igen.

gē fød met wand oc den helligaand da kan han icke gaa ind i Gudz rige. Der som er fød aff kiød/det er kiød/ oc det som er fød aff Aanden/det er aand. Du skalt icke forundre/at ieg sagde till dig/At eder bør ath igen fødis aff de øffuerste. Aanden blæser huort hun will/oc du hører hendis røst/Mē du west icke huædē hun kommer/eller huort hun gaar. Saa er det oc mz huer/sō er fød aff aandē

Nicodemus suarede/ och sagde. Huorledis kand det ske? Jesus sagde till hannem Est du een mestere blant Israels folck/oc west du icke det? Sandelige sandelige siger ieg dig/wij tale det wij wide/oc wij widne om det wij see/oc i annāme icke waare widnesbyrd. Tro i icke naar ieg siger eder aff werdens ting/ Huorledis skulle i da tro om ieg siger eder aff hiemmelske ting ?

Jngen far til hiemmelen/ vden

mennis

menniskens søn som for ned aff hiēmelen/oc er i hiemmelen. Oc lige sō Moses opløffte een hugorm i ørcken/saa skall oc menniskens søn op løfftis/at alle som tro paa hannem de skulle icke fortabis/men faa det ewige liff.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

I Dette Euangelio er een drabelig Disputatz om kiødens oc Aandens rætferdighed. Den aandelige rætferdighed lærer Christus/men Nicodemus forsuarer den anden/dog saa/at hand lader sig lære oc vnderwise.

Først wille wij besinde/huilckelunde Nicodemi persone aff Euangelistē bliiffuer bescreffuen/ Oc huor vskickelige hand haffuer talet om den ny fødsel. Oc der aff mue wij see/huad i de ting som Gud ere anrørendis/ wor forstaand oc formue er. Nu siger Euangelisten saa/ at Nicodemus haffuer wærit een Phariseer/ oc een met de ypperste eblant Jøderne/der met antegnendis/at hand effter vdwortis omgengelse/haffuerført ith vstraffeligt leffnit/ oc haffuer hafft saadant ith skin/at hand nogit nær haffuer wærit een aff de dueligste blant Jøderne etc. Hær haffuer du een

Nicodemi bescriiffuelsse

personnes

persones beſcriffuelſſe/ ſom for werden er wiiſſ/ from oc rætferdig. Dog er hær icke ſaa megē ſtyrcke eller driſtighed/ at den gode Nicodemus torde obenbare tale met Christo/ alligewel ath hand holt hannem for een Lærere ſō waar kommen aff Gud oc icke kunde necte hans miracle. Huor fore traader icke hær fornufft til oc rætferdig gør Christi Lærdom obenbare? Fordi Christus wil io ſaadant haffue/ der hand ſiger/ Huo mig bekē der for menniſkene/ den wil ieg bekenne igen for min Fader oc alle Engle. Fornufft kand icke gøre det/ oc er aldelis langt offuer hennis konſt/ at tage werdens had paa ſig for ſandhz ſkyld. Derfore wil oc Christus haffue det/ ath den gamle Adam ſkall dødis i oſſ/ oc at wij ſkulle wære ith nyet Creatur. Men om ſaadan een ny fødzell/ Huad wed wort Kiød/ oc wor nature? Slæt intet/ ſom denne Hellige mand efter werdens dom Nicodem⁹ antegner. Christus ſiger om een aandelig oc nyfødzel/ Nicodemus forſtaar det om en kiødelig/ Huilckelunde/ ſiger hand/ kand ith menniſke bliffue fød igen/ naar hand er gammell? Kand hand aff ny gaa i ſin moders liff oc bliffue fød? Hær hører du huor geckelige denne fromme mand for werden/ taler om de ting ſom Gud tilhøre. Ja Christus maa alt ſige hannem/ huor det gaar til/ at wij bliffue til ith nyet Creatur/ oc dog alligewel kand han icke forſtaa det/ oc ſpør ath huilckelunde ſaadant kunde ſkee. Huad er i Nicodemo beſynderligt? Intet andet/ end/ vforſtand oc Wantro. Der fore kan oc icke hans vdwortis omgengelſe/ haffde hun end een ſinde ſaa

fin een

Kiødet frycter ſig

Wij ere alle vforſtaandige ſom Nicodemus.

fin een anseende/ wære Gud behagelig. Orsa-
gen. Gud han seer icke til den vdwortis fatzun/
men til hiertet oc Troen/ som Jeremias siger/ J-
Jere. 5 tem/ huad det icke skeer aff Troen/ det er synd.
Ro. 14 Den indwortis fromhed maa alt wære der/ om
Gud skal haffue behagelighed til den vdwortis.
Men er den indwortis icke der/ saa siger flux Chri-
Mat. 5 stus/ Er icke eders rætferdighed bedre end scrifft-
lærdenes oc Phariseernis rætferdighed/ saa kun-
Jeremias de i icke komme i hiemmerige. Lige som nu den-
ne Nicodem⁹ vforstaandig/ groff oc vskicket i de
sager som Gudz ære oc wor salighed ere anrørin-
dis/ bliiffuer befunden/ saa ere wij oc alle sammē
vforstaandige/ ith gāmilt mēniske oc Adam/ Ja
idel kiød/ som Christus siger/ Huad aff kiød er
fød/ det er kiød/ om wij icke wid Aanden bliiffue
Huad scrif- opliusde/ Mē kiød kaller ieg/ den gantske mennis-
ten kaller kis natur/ liiff/ siæl/ fornufft/ forstaand/ fri wilge
Kiød. forudē den Helligaand. Oc saadant ith menniske/
ith saadant syndz legeme/ kand oc intet andet end
synde/ huor kostelige det oc glisser/ oc met vdwor-
tis gerninger smycker sig/ som alt dette met maan-
Ro. 8 ge ord Paulus oc lærer til de Rommere/ oc denne
Nicodemus ehuor hellig hand synttis aff gernin-
ger/ nock bewiser.

Den anden part

Den ny Lærer oss nu i dette Euangelio Christus den
fødzel er ny fødzel/ Huilken Nicodemus icke haffuer kundit
nødtørff- begreffuit/ oc tal hand først om den samme i saa
telig. maade/ at han gør hende aldelis nødtørfftelig til
siels salighed/ fordi han siger/ Vden at nogen bliff-
uer fød paa ny/ kand hand icke see Gudz rige.

Ath

Ath see Gudz rige/heder saa megit/som ath bliffue rætferdig. Besinde nu huad Christus siger om denne rætferdighed/ oc huilckelunde Nicodemi mening er der emod. Christus besluter saa/ Ingen gerning/ Ingen fornufft/ ingen vdwortis omgengelsse gør retferdig/ salig eller from/ men alleniste det/at menniskit fødis igen. Der emod holler Nicodemus saa/Om hans vdwortis omgengelse/gerninger oc leffnit wore danide efter Lowen da wore Gud for saadanne gerninger plictig at gøre hannem rætferdig oc salig. Men denne mening er saare falsk/fordi icke han/men Christus maa alt her haffue wündit/efterdi at alle menniske ere løgnere/ men Gud allene findis at wære sandru. Der fore wille wij grandgiffuelige besee huor det gaar til met denne ny fødzel/Vdē at/ siger Christus/ nogen bliiffuer igen fød aff wand oc den Helligaand/ kand hand icke komme i Gudz rige. Her hører du/at i Daabē begyndis den ny fødelsse/fordi hun er Kiødens dødelsses tegen/som S. Poul siger/Wij ere met hannem begraffne wed Daaben til døden 2c. Oc det er een deel aff den ny fødelsse. Nu bliiffuer oc i Daaben den Helligaand giiffuen/ som oss der saa dødede ere/igen leffuendis gør/driiffuer/drager/forwandler oss/oc gør det saa i oss/at wij icke kiødelige/mē aandelige skulle wære til sindz/ Icke staa efter Jorderigeske/ men effter de himmelske ting/och alleniste leffue effter som rætferdighed vdwiiss. Oc det er denne ny fødelsses anden deel. Der aff er det klarlige obenbare/ ath bliiffue igen paa ny fød/ er intet andet/end aff dø synderne/ och wed

Ath see Gudz rige

Psal. 115

Daab.

Rom. 6.

Huad det er at bliffue paa ny fød.

Aanden oc Troen leffue effter rætferdighed. Huor det skeer/ der seer mand Gudz rige/ och hiemme rigis indgaang staar oben. Huad haffuer hær Nicodemi rætferdighed for een berømmelsse? Hun maa aldelis were holden for skarn oc dræck/ som och S. Pouil sin fromhed der hand haffde i sit Jødedømme/ acter for dræck/ til de Philippenser i det tredie. Fordi icke huad der kommer aff wor fornufft/ men huad Aanden skaffer i oss/ er Gud behageligt. Huad der er fød aff aanden/ det er aand/ oc er nogit wært for Gud. Derfore siger oc S. Paulus til de Epheser i det fierde. Saa legger nu det gamle mennisk aff/ effter den icke lenge siden forledne omgengelse etc./ oc fører eder i det nÿ menniske. Huorlunde kan fornuft gøre eller begribe disse ting/ om hun oc legemlige ting/ som huæden wærit kommer/ eller huort det bliffuer/ icke kanbe fatte? Denne fødelse er/ kort aff/ Aandens gerning/ om oc Papisterne end thisinde saa høyt loffuede kiødens retferdighed.

Den tredie part

Lærer dette Euangelium oss/ Huo oss denne Aand/ wid huilcken wij skulle bliffue igen fødde/ haffuer foruerffuit oc giffuit/ gørendis oss i hannē delafftige/ som er menniskis Søn Christus/ der allene er kommen aff Hiemmelen/ oc er faren til Hiemmelen. Huor met haffuer hand oss denne Aand forwerffuit oc fortiænt? Lige der met/ at hand/ som hugormen i ørcken/ oc er bleffuen ophøgit. Huad er det for een hugorm? Jsraels folck haffde fordumdags murret emod Herren/ saa at Gud til skickede dem hugorme/ som spudede ild

Christus haffuer for uerffuit oss Aanden.

aff dem. Huo nu aff de ſamme hugorme bleff bi-
den/han motte dø. Men der Moſes bad for folc Num. 21
kit/talede Herrē til hannem/Gør een hugorm aff
malm/oc ſæt hannem for ith tegn/huo ſom bliff
uer biden/oc ſeer til hannem/den ſkal bliffue wid
liiffuit. Denne figure tilfører Chriſtus om ſig Hugormē
ſelff/Jeg bliffuer Pint/Korſfeſt oc døder/oc det er Chriſti
derfore/at wid min pine oc død/Gud min kiære figure.
Fader igen ſkall bliiffue forſaagnet met werden.
Huo der nu er biden aff ſynden/oc anſeer mig/det
er/han troer paa mig/han ſkal icke bliffue forta-
bit/men han haffuer det ewige liiff. See/ſaa haff Troen til
ue wĳ̄ een Chriſtū/ſom kan oſſ ſynderne forlade/ Chriſtum
metdele ſin Aand/gøre oſſ til ny Creatur/til Gudz
børn oc arffuinge/om wĳ̄ tro paa hannem. Der
fore hielpe oſſ Gud til een ræt Tro A M E N.

Paa den første Søndag
effter Trinitatis Euangelium
Lucæ xiiij.

Een mand giorde een
ſtor naduere/oc bad
maange/ hand vdſen
de ſin ſuend om nad-
uerens tiid/ ath hand
ſkulde ſige til dem ſō
budne vaare/kōmer/thi alting er re

de. De begynte alle at aarsage dem. Den første sagde/ Jeg køffte een gaard/ ieg maa gaa bort oc see hannem/ Jeg beder dig/ gør min aarsage. Den anden sagde/ ieg købte fem par øxen/ ieg maa gaa bort och forsøge dem/ Jeg beder dig giør min aarsage. Den tredie sagde/ ieg tog een hustrwe/ thi kan ieg icke kōme. Suenden kom igen oc sagde sin herre disse swar.

Da bleff Herren wred/ oc sagde til suenden/ Gack snart vd i Stadens gader oc stræder/ Och indled fattige och siuge halte och blinde. Suenden sagde/ Herre det er giort/ som du befol/ oc der er end nu mere rom. Herren swarede/ gack vd paa weyen oc hoss gære/ och nød dem til at indgaa/ at mit huss kan opfyldis/ Men ieg siger eder/ at ingen aff dem som kallede waare/ skulle smage min nadwere.

Een kort dette Euange-lij vdleggelse.

Først bliffuer i denne lignelse Gudz vsigelige godhed/naade oc barmhiertighed priset/som hand wid sin Søn Jesum Christum/forvden all wor werdskyld/ paa det aller herligste haffuer beuiist oss/i det at hun bliffuer lignet wid een nadwere. Fordi alle naduere redis til glædskaff/icke til bedrøffuelse/det er/at mand da skal æde/ dricke oc wære glad. Lige som nu i een legemlig naduere al ting tilredis til glædskaff. Saa haffuer oc Gudz naades oc Euangelij store naduere aldelis ingen bedrøffuelse/ men idel fryd oc glæde. Fordi/Huad er Euangeliũ (huilket oss Gudz naade saa kierlige oc wenlige wid Christum bliffuer tilbuden) andet end ith gladeligt budskaff? Det maa io icke wære løgn/som Engelen hyrdene paa marcken/ der Christus waar fød/ forkyndede/ Jeg bebuder eder/ sagde hand een stor glæde/ som skall wederfaris alle folck. Och Propheten Dauid formaner oss icke forgeffuis/ i desse naadens dage ath wij skulle gøre oss glade/der hand siger/Dette er den dag/som Herren haffuer giort/ lader oss der i fryde oss oc were glade. Ath nu Gud waar kiere Fader saadan een nadvere/ saa naadelige wid Christum/ forvden waar fortieniste bereed haffuer/ er frilige ith stort hans Guddommelige naadis tegn emod oss/besynderlige/ naar wij wel besinde/ ath icke alleniste Jø- Apostlene.

Euangelium.

 derne

derne / men oc saa alle Hedninge / syndere / Pu-
Joan. 3 blicaner oc Tollere der til bliffue kallede. Och
maa Christus wel sige / Saa haffuer Gud hafft
werden kiær / ath hand sin eenbarne Søn haff-
Gudz kier uer giffuit for henne. Hører du / allene kierlighed
lighed. haffuer berørt Gud wor kiere Fader der til / den-
ne Euangeliske naadis naduere wid Christū ath
berede? Nu wel / haffuer da kierlighed beweget
hannem til ath berede saadan een nadwere / saa
worder det end ith megit større Guddommelig
kiærlighedz tegn / ath hand haffuer kallit oss alle
der til. Fordi huad hulpe den herlige nadwere
mig / om ieg skulde bliffue staandendis der vde
for døren / oc icke worde tilstæd oc indladen der
til? Men paa det ath wij skulle see / at Christus
icke alleniste haffuer bereed denne naduere / men
och huermand der til kallit / antegner Euange-
listen sigendes. Denne naduerís Herre haffuer vd
sendt sin suend der det wor tid / til at sige de ind-
Apostlene budne / at de skulde komme / Det er alt rede. Den
biude oss suend mercker Apostlene / som Christus først til
til denne Jøderne oc der effter til Hedninge / der de forsmaa
naduere. dis aff Jøderne / vdsende / ath de skulde predicke.
Men huad waar deris predicke? Lige denne sam
me. Det er alt bereed / Kommer. Christus haff-
de oss sin Faders wilge forkyndet / han waar død
for wore synder / for wor retferdighedz skyld igen
opstaanden / faren til hiemmels / oc haffde for-
Joan. 19 huerffuit oss den Helligaand / Oc wor saa fuld-
Consum- kommet alt som hørde til wor siæls salighed.
matū est. Det haffuer nu Apostlene flittelige predicket / saa
ath der icke vskellige sigis aff Esaia. O huor skø-
ne

ne ere deris føder/ der oss fred oc gode ting for⸗kynde. Huad wilde wij dog mere haffue? Sa⸗lighed er oss wid naade forwerffuit/ Saa bliff⸗ue wij wid naade der til kallede/ oc feil paa intet andet/end paa wor komme. Der fore lader oss skynde oss til Christum/oc icke foracte denne nad⸗were/paa det wij wid saadan naade mue bliffue rætferdige/salige oc fromme.

Den anden part

Wij see i denne lignelse Jødernes kald til den E⸗uangeliske naade/oc der hoss huilkelunde de bliff ue forstøtte oc henkaste for deris wantro skyld, Fordi de samme Jøder ere de første/som der mot te kaldis til denne nadwere/ som Christus beken der/ath hand er kommen for de fortabte faars skyld aff Israels hwss. Oc S Pouil siger i Apost lerners gerninger/ Eder maatte tilforn och først Gudz Rige worde forkyndet. Men huilckelunde met deris øren annāme Jøderne dette kald? De begynde alle efter huer anden at orsage sig/oc det i sandhed emod Prophetēs Dauidz raad/der han siger/ Jdag/om i høre hans røst/ saa forherder icke eders hiertter. Mod dette raad/ siger ieg/ be⸗gynde de at orsage sig/ oc wille icke komme. Den første haffuer kiøbt een ager/ wil besee hannem/ oc der met were orsage. Den anden haffuer kiøbt øxen/wil oc dem besee/ oc der met wære orsage. Den tredie bær fore at hand haffuer tagit sig een hustru/ lige som han kunde icke tillige haffue een ecte hūstru/oc dog wære een Christen. Men fra begyndelsse haffue Jøderne wæret hordnackede och vlydige skalcke/ Huor tiit haffue de murret

Euangeliū motte først worde for⸗kyndet for Jøderne. Mat. 15 Acto. 13 Psal. 94

mod Gud i ørcken? Huor tiit haffue de opwoct
Gud til wrede? Giiffuer icke S. Stephan dem
Acto. 7 det widnesbyrd/ at de haffue handlet mod Chri
stum som forrædere oc manddrabere? oc altiid
staandit emod den Helligaand? Om den nu der
kiøffte ageren/ haffde icke ladit sig forhindre fra
denne naduere/ da haffde samme agers kiøb icke
kundet fordømt hannem. Fordi/ icke de der haff-
ue gotz/ men de der sætte deris hierter der til/ bliff
i. Cor. 2 ue fordømde/ som S. Paulus siger. Lige som de
der intet haffue/ oc dog eye alle ting. Abraham
haffuer oc kiøfft een ager aff Hethz sønner/ til
Gene. 23 sin brug/ oc begraffuelse/ skulde hand der fore
were fordømt? Kiøbe øxen/ kiøbe ager hører
icke til Christi rige/ men til den vdwortis Policie/
oc der fore maat du well gøre det, Men at ieg wil
saa tilhēge de Jorderiske ting/ at ieg de hiemmel
ske der offuer forgæder/ det fordømmer mig. Ja
naar tiid och nødtørfftighed vdkræffuer det/ skal
ieg forlade det alt sammen/ huad ieg haffuer i
werden/ heller end ieg skulde forsmaa denne her
lige nadwere. Saa sige wij oc om at faa sig hus-
tru/ At haffue een ecte hustru/ er welgiort/ men at
haffue hustruen kierere end Gud / det fordøm-
i. Cor. 7 mer mig. Derfore lærer oc S. Pouil. At huo der
haffuer een hustru/ hand skal haffue henne/ lige
som hand haffde ingen hustru/ det er J Euange-
lij bekendelsse/ skal ieg icke lade min hustru hindre
mig/ men altiid for Euangelij skyld wære rede
til at forlade henne. Korttelige/ de ere fromme
mend til syne/ som her Orsage sig/ Men naar de
wille icke tro Christi Euangelio/ gaar denne Sen
tentie

tentie offuer dem/ Ingen aff dem/ som ere budne skal smage min naduere.

Den tredie part

Wij see i denne lignelse/ at der effter de dra⸗beligste i Jødedømmit hafue forsmaad dēne nadwere/ alle syndere/ skiøger oc skalcke worde kal⸗lede aff gader oc stræder/ de som bekenne deris synder/ oc søge naade hoss Christum/ Der effter see wij/ ath oc saa de arme hedninge/ som før icke haffue wærit kallet Gudz folck/ bliffue budne til denne herlige nadwere. Nu/ her i merck tuen⸗ne ting. Først/ at Gud alleniste til de arme/ det er/ til slagne/ bedrøffuede/ knussede samwittigheder der met Lowens predicke (huilken wed det/ Cō⸗pelle intrare/ bliffuer betyd) ere komne til deris syndz bekendelsse/ wil haffue een behagelighed. Fordi de samme skulle bliffue indladne til denne herlige nadwere/ det er/ worde trøstede wid E⸗uangelium/ som oc Maria siunger/ De hungrige haffuer hand met gotz opfyld/ oc de rige haffuer hand ladit tome. Det andet som du skalt merc⸗ke/ er/ at effter Christi opstaandelse alle Prophe⸗cier om Jødernes forskyudelsse oc Hedningers kald (som waare megit maange hoss Propheter⸗ne) skulde bliffue fuldkomne. Oc er den vdgaang paa landeweyen/ stræder och gader intet andet/ end predicke Euangelium for alle Hedninge/ som Christus siger i Joanne. Jeg haffuer endnu an⸗dre faar/ de ere icke aff denne faaresti/ dem maa ieg oc føre her til/ Nu/ dette Hedningers kald wel met Troen befattet/ haffuer offuermaade megen trøst met sig. Fordi/ huo wilde giffue sig til mis⸗

Hedninngers / Ja alle syndēres kald.

Luce 1

Joan. 10

trøstighed/ naar wij høre at Gud sit folck/ som frem for oss haffde saa stoer fordel/ for deris wan tro skyld wilde bortkaste/ men oss syndere/ sō haff de intet got giort/ saa naadelige wilde annamme/ oc sin gunst oss bewise ? Der fore lader oss men/ naar wij worde kallede til denne nadwere icke blif ue vde/ paa det wij ewindelige mue smage huor sød Herren er.

Paa den anden Søndag effter Trinitatis/

Euangelium/ Lucæ xvi

Er wor een rig mand som kleddis i purpur oc kaastelige lin klæder/ och od daglige kaastelige rætter. Oc der waar een fattig mand/ som hed Lazarus/ oc laa for hans dør/ fuld aff saar/ han begerede at æde aff de smwler/ sō fulde aff den rige mandz bord. Men hans

hunde komme/ och slickede hans saar. Det hende sig ath den fattige mand døde/och hand bleff førd aff Englene i Abrahams skød. Den rige døde/oc hand bleff iordet i helffuede.

Han opløffte sine øgen i piné/oc saa Abrahã longt borte/oc Lazarũ i hans skød/thi raabte hand oc sagde/ O fader Abraham forbarme dig offuer mig/ och sent Lazarum hid at hand maa dyppe det yderste aff sin finger i wand och læske min tunge/thi ieg pines suarlige i denne lwe. Abraham suarede. Søn kom i hw ath du hagde gaat i din liffuis tiid / och Lazarus hagde ont der emod/ Nw haffuer hand glæde/ oc du skalt pinis. Offuer alt dette/ da er der oc ith stort swelg mellem off oc eder/at de som wille gaa hær fra till eder/de kunde icke/oc i kunde

icke

icke helder komme hiid.

Da sagde hand / Jeg beder dig fader Abraham / at du wilt sende hannem til min faders huss / thi ieg haffuer fem brødre / ath hand maa sige dem dette / ath de skulle icke oc komme hiid till denne pine. Abraham suarede hannem / De haffue Mosen oc Propheterne / dem skulle de høre. Han sagde / Ney fader Abraham / men ginge der nogen aff de døde till dem / da bedrede de dem. Hand suarede / Høre de icke Mosen oc Propheterne / da tro de icke helder / om nogen opstode aff døde.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Een rigmandz bescrifuelse.

Dette Euangelio bliffuer først een rigmand bescreffuen / i huilckē der icke haffuer wærit huercken Tro / eller Kierlighed. Dette ord / Rig / tagis hær i den maade / som hoss S. Pouil / der hand
1. Tim. 6 siger Byud dem som ere Rige i denne werdē etc.
Mat. 19 oc i Matthei Euangelio / Det er mueligere at ith Kammel diur gaar igennem ith naale øge / end

een Rig mand kand komme i hiemmerige. J dis-
se ord/at wære Rig/er saa megit/som ath henge Huad det er at were rig.
wed rigdom met hiertit/staa effter gotz oc pēnin
ge/haffue lyst/kierlighed/glæde oc behagelighed
der vdi/oc icke strecke sin tancke anden stedz hæn
end til den Dieffuelske Mămon/Oc kaller S.Po
uil dem besynderlige for den sag skyld/Rige i den
ne werden/ath de henge mere til disse werdzlige/
forgengelige oc Jorderiske ting/end till de hiem-
melske/Ellers om gotz skulde i sig selff wære ont
och fordømme nogen/ saa maatte oc Abraham/
Salomon/ oc Naaman Syrus wære fordøm-
de/effterdi de haffde oc gotz/mē dog icke haffue
misbruget det. Der fore bescriffuis hær den rige
mand/icke som ith got/men som ith ont træ. Och
wilt du høre ith ont træss fructer? Han klædde
sig i Purpur/oc kosteligt smaat lærit etc. Klæder
ne haffde icke fordømt hannem/haffde hand icke
hafft een behagelighed der i/oc ey haffde sæct
werdzlig ære/stolt mod oc pral der i/oc saa sla-
get den arme Lazarum aff sin hu/Fordi Joseph
oc saa i Egipten wor herlige klæd/oc wor met en
guldkiæde beprydet/oc er icke desmindre/effterdi
han hengde icke sit hiertte der til/wæret Gud be-
hagelig/Men at dēne haffuer sæt sit hiertte baa-
de til klæder oc kræsen kost/vdwiiss det her eff- Eccle. 3
terfølger/Han leffuede alle dage herlige wel/Der
er een tiid/der mand skal gøre sig glad/der er oc
een tid der mand skal bedrøwe sig i/oc skal huer
Christen saa skicke sig i huer tiid/at han S.Po-
uils lærdō al tiid haffuer for øgen/ sō er/Wæret
glade met de sō glade ere/ oc bedrøffuede met de
bedrøffue

bedrøfuede. Men naar mand aff maden gør frod-
Rom. 12 zeri/oc aff dricket druckenskaff oc slemmeri/oc det
huerdag gør/saa at hiertet forgiæder Gud/oc al
eniste søger saadan welløst/Saa forgæder mand
oc sin næste/ oc tager sig icke hans nødtørfft till.
Men Gudz oc sin næstis forglemmilse bær wis-
selige førdømmilse met sig. Saadan een wantro
skalck haffue wij her. Han bekumrer sig met sine
klæder oc frodzeri/i saa maade/at hand och der
offuer forgiæder Gud/oc haffuer saa aldelis in-
gen kierlighed til sin næste/at oc Hundene gøre den
arme Lazaro mere til gode/end hand gør.

Den anden part

Huad scrifften kaller at wære fattig.

Her i dette Euangelio bescriffuis een fattig
mand/som heder Lazarus. Men at were fattig/
Heder i Scrifften icke alleniste at haffue intet egit
ey penninge/ey gotz/men met hierttet alle Jorde-
rigiske oc forgengelige ting affdød wære/oc hen-
ge alleniste wed Gud / saa/ ath oc een rig mand
Mat. 19 kand haffue saadan armod/ altiid i hiertet/ eff-
Mar. 10 terdi hand er rede naar Gud will ath forlade sit
Luce 18 gotz. Denne armod waar icke i dentz hiertte der
Christus sagde till/Gack hen/selg huad du haff-
uer/giff ith de fattige/oc følg mig effter. Fordi den
samme/der det skulde gelle om at forlade rigdom
bleff bedrøuit/oc wilde heller beholde sit store gotz.
Nu haffue oc see wij her een Lazarum ydwor-
tis oc indwortis arm / Och er sandelige denne
Larazus ith gaat træ/som kand kendis aff sine
fructer. Men huad er det for fructer ? Hand lig-
ger for den rige mandz dør fuld met buller/oc be-
giærer at mette sig aff de smuler/som falde aff

Lazarus er ræt arm.

den rigis bord / Er icke det een herlig fruct aff Troen/i saa stoer kranckhed ath haffue saa stoer tolmodihed? Hand rober icke/ hand skriger icke/ men tiger fint stille/ och er lige saa til sinds som Job/der han sagde/Gud gaff/Gud tog/Herrens naffn were benedidet. Desligest erith icke een fin fruct oc dyd/at han intet offuerflødigt/ingen herlig kaast/ mē allenist de smaa krummer som fal de aff bordet/begiærer? Det haffde ith wantro hierte icke kundet giort/ fordi io mere det haffuer io mere wil det haffue/som Prophetē Dauid siger De rige haffue ledit hunger oc kummer/men dem som sætte deris lid til Gud/skal inter fattis. Huor lunde kand een rig lide kummer? Saa/at hand aldrig haffuer nock/oc altiig sørger/ ath hannem skall fattis. Derfore haffue wij her een drabelig hellig mand/ oc ith trot fint hiertte/huilcket i sin store sygdō/elēdighed oc nød/met tolmodighed offuer træder alle Førsters welløst oc herlighed. Psal. 33

Den tredie part

Haffue wij nu i dette Euangelio den rigis oc Lazari ende oc beløning/ Tillige haffue de leffuit/tillige dø de oc/ Den arme Lazarus bliffuer aff Englene først i Abrahams skød/Men den rige mand worder begraffuen i heluede. Huo er nu rig? Huo haffuer nu bæst? Sandelige det er een stoer omskifftelse. Fordi den før waar rig/hand er nu arm/oc den før waar arm/ hand er nu rig/ huo wilde nu icke helder wære Lazaro lig/ end den rige? Huo wilde icke heller wære i Abrahæ skiød met Lazaro/ end met den rige mand i heluede? Ath bliffue først i Abrahams skiød/er intet andet/

Lazari oc den riges beløning.

At were i Abrahams skød.

At bliffue begraffuen i heluede.

andet/end ath soffue i Gud/ i Gudz wold indtil den yderste dag ath bliffue bewarit / oc met een wiss tilliid forbide wor Herris Jesu Christi tilkō melse/ som Scrifften siger/ De retferdigis siæle ere i Gudz haand. Men ath begraffuis i Helue-de/Heder ath dø i fortuilelse/ oc bliffue gemde i den ewige dødz forskreckelse/indtil saa lenge ath wed den siiste Christi sententie/den ewige ild kommer offuer alle dem/som icke haffue sæt sin liid til Gud. J denne mis hobs lwe sider den rige mand/ oc wilde gerne haffue sin tunge kiølet aff Lazaro/Men hand maa alt høre/Kom i hw/ ath du haffuer entfaangit gode ting der du leffde/Jtem/ Der er emellem oss oc eder ith stort suelg befæstid/ saa/ ath de der wille sti her hen aff til eder/ kunge icke/ Desligiste oc kunde icke fare der fra her offuer til oss. Her bliiffuer kort aff all trøst nectid denne rige/oc det fuldkōmet som Christus
Luce 6 siger hoss S. Lucas/ Wee eder/som her lee/ fordi i skulle hyle oc wene eder/ Men Lazarus skal haffue ewig trøst/ efftersdi hand haffuer ingen husualelse hafft paa Jorden. Alt dette besinde wel du rige mand/ oc gør dig wenner aff den v-
Luce 16 rætte Mammon/ ellers gaar det dig/ som det er gaaugit denne.

Den fierde part.

Alt er forfattet i scrifften

Lærer oss her dette Euangeliū/at i den hellige Scrifft/er alt som oss er behoff at wide oc gøre/ begrundet oc befattid/Disligst der fore oc at scrifftē allene skal staa til troendis. Fordi den rige/der al trøst waar hannem nectid/wilde gerne hafft Lazarū til sine fem brødre/ at han skulde ware dem

ath

at/det de ſkulde icke komme i ſaadan quale oc pi
ne/Men hannem waar ſagt/De haffue Moſen oc
Propheterne/Høre ſig dem/Moſes haffuer giff- Deut.18
net widneſbyrd om Chriſto/huo den ſamme icke
wil høre/hand ſkal bliffue ſtraffet/Diſligeſt den
ſamme Chriſto giffue och Propheterne widneſ-
byrd. Huo nu Moſen oc Propheterne ſom bære
widneſbyrd om Chriſto/hører/han hører oc Chri
ſtum/Men ſkal mand høre Chriſtũ allene/huor
bliffue da menniſkelige ſætte/om Vigilies oc ſiæ- Vigilies ſiælemeſſer.
le meſſer? Hær maa altſammen gaa til baan-
den. Fordi det gelder icke ath høre menniſkene
men Chriſtum/ſom oc Faderen ſiger/ Denne er
min elſkelige Søn/i huilcken ieg haffuer een be-
hagelighed/ Hører hannem.

Paa den tredie Søndag
effter Trinitatis/Euangeliũ Lucæ xv.

Ale tollere oc obenba-
re ſyndere ginge till
Jeſum/at høre han-
nem. Oc Phariſeer-
ne och de ſcrifftlærde
knwrrede der fore oc
ſagde/Hand annammer ſyndere/oc
æder mz dem. Jeſus ſagde dem den-
ne lignelſſe/Huilken mand aff eder/
ſom haffuer hwndrede faar/oc om

han mister ith aff dem/forlader han ey de halffemte sindztyffue oc ni i ørken/oc gaar hæn effter eet/som borte er/saa lige han finder det ∫ Naar han haffuer fūdet det/da legger han det paa sine skuldre/met glæde/ och gaar hiem/oc kaller sine wenner oc nabo til sig/oc siger/glæder eder mz mig / thi ieg fant mit faar / som borte waar.

Jeg siger eder/at der skall oc saa wære mere glæde i hiemmerige/aff een syndere som omwender sig tiill bedring/end aff halff femte sindz tiffue oc ni rætferdige som icke haffue bedring behoff. Eller huilkē er den quinde som haffuer thi penninge / ob taber een aff dem tender hun ey liwss/och fæyer huset/och leder met fliit/till hun den finder ∫ Naar hun haffuer fundet hannem / da kaller hun sine naberster oc wēner till sig/ oc siger/Glæder eder met mig / thi

 ieg fant

ieg fant min penning igen / som ieg haffde tabet. Saa siger ieg eder / at Gudz engle skulle glæde dem wed en syndere som gør bod oc bedrer sig.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Først handler dette Euangelium om Tollere oc syndere / huorlunde de haffue holdet sig til Christum / til at høre hans ord / Efterdi de nu bliffue anammede oc forsuarede aff Christo / oc Christus er dog icke saadan een Gud / som haffuer behagelighed til synd / vdkræffuer nødtorffelighed / at wij gøre vel forskel emellē syndere. De ere nogre syndere / som leffue i obenbare skendsel synd oc last / oc der i saa woxe / oc træde der i fren i mere oc mere / saa at de baade forgiæde Gud / oc alt høffuiskhed / Ja de berømme sig oc aff deris ondskaff / oc der i wille wære loffuede / Oc bliffu saadanne skalke for de groffue synders skyld som de bedriffue / oc aff werden holdne for skalcke / saa laangt er det fra / at Scrifften skulde haffue nogit at gøre met dem. Der offuer er end andre syndere / som lade vdwortis som de waare gode / oc ere dog skalcke i deris hiertte / oc emod saadanne handler almindelige Phropheterne oc Euangelium. Propheten Esaias klager paa dem / at de holde det onde for got / oc det gode for ont / mørck for lyuss / lyuss for mørck / Oc Dauid bær widnesbyrd

Psal. 5.

Forskel paa syndere.

Synder som [...] bidet [...] uidit skam. Proue.

Esaie 5

hyrd om dem/at de sige i deris hierte(ehuor from-
Psal. 52 me de ellers skinne) Der er ingen Gud til. Gør
icke oc Euangeliũ det samme? Matthei i det fem
te /Vden/sagde Christus/ at eders rætferdighed
offuertræder de Scrifftlærdis oc Phariseernis
rætferdighed/da skulle i icke komme i hiemmerige
Oc saadanne øgenskalcke kaller oc Christus i det
Euangelio/iustos / icke at de ere rætferdige for
Gud/ men at de holde sig selfue for rætferdige/
oc lade dẽ saa tycke/at de haffue icke Bod behoff.
Syndere der kende sig for syndere. Er der oc syndere/som kende deris synder/oc i alle
de ting der de haffue vræt handlet/ haffue mis-
hageligshed/disligist holle dem til Christũ/oc bege
re naade. Saadan en syndere oc Toldere haffuer
Zacheus wæret/ sō Christũ wor Herre met saa
Luce 19 stor begere annãmede i sit hwss/ befattede hans
ord/oc paa det siste bød sig til ath giffue halfft sit
gotz bort for Gudz skyld. Om de samme siger oc
en anden stæd Christus/Jeg er icke kommen/at
kalle de retferdige til Bod/men syndere. Nu saa-
Mat. 9 dãne syndere/ saadanne Toldere holle dem til Je
sum Christum/huor fore? Ath de mue høre hans
ord/De føle deris synder/haffue deris syndz be-
[...]ndens kendelse Søge naade/oc wilde gerne wære løse
[...]delse. fra deris synder. Effterdi da Christus wed sit ord
tilbiuder naade/synders forladelse/ rætferdighed
oc salighed foruden al wor fortieniste oc gerning/
effterdi oc at hans lærdom er liffsens lærdō/ saa
erlyd oc skeligt/ath de skynde dem til hannem/
ath høre hans ord. Hans ord/siger ieg/icke lowẽs
ord/som alleniste gøre forskreckede hiertter. Aff
alt dette lær nu/om Christus skal wære dig nyt-
tig/at du mot alt tilforn were saadan een Tollere

oc syndere/ det er/ath du mot tilforn haffue een ræt dine synders bekendelse.

Den anden part

Dette Euangelium formaler her nu saadanne Tollere oc syndere/som wille lade aff at synde/oc bedre sig / aldelis een mild / wenlig och naadig Christum/ Fordi icke alleniste Phariseerne widne om hannem/at hand tager syndere til sig/oc æder met dem/men han selff oc(efterdi at Phariseerne fortrøde det) orsager denne sin gerning/oc forsuarer henne at hun er skellige giort. Men tager Christus syndere til sig/oc wil ingen som sig wil bedre/ oc begerer naade/ haffue forskuden/ saa wil det følge der effter/at hand for synderis skyld er kommen i denne werden/oc er allene synderis saliggørere. Er hand nu een saliggørere/ oc forlader synderne foruden wore gerningers werdskyld aff blot naade/huo wilde da icke tro hannem/ oc forsee sig alt got til hannem? Dog hør flittelige begge disse lignelsser/i huilcke hand selff priser sin kierlighed som han haffuer til oss/ saa skalt du well kundelige befinde/huor megit du maat hobis om hans mildhed. Først ligner hand sig wid een hyrde/som aff hundrede faar miste eth/ oc lete at det saa lenge/indtil hand fand det/ lagde det paa sine skuldrer/oc flyde det igen paa ræt led/oc derfore glædde sig met sine nabo/ Som hand wilde der met saa sige/J Phariseer haffue een ond mening om mig/ for ath ieg tager syndere til mig/ Nu skulle i wide/at ieg for synderes skyld er kommen i werden/Fordi de kunde sig selffue huercken raade eller hielpe/Synden som er indfød i dem/

Christus er alle synderis trøst.

der de met besuarede ere / alt for megit stoer
och suar/ deris natur er forderffuit / saa at
de ere mere tilbøyede til ont end til gaat/ Gene
sis vj. Ja deris fri wilge/fornufft och wiisl hed
gør dem saa snart wærre end bedre/effterdi kiød
er oc bliffuer kiød / oc kand icke begribe Guddom
Rom. 8 melige ting. Joan.3. Derfore maa ieg som den
rætte mine vdwolde Faars Hyrde/søge dem op
wed mit Ord/tage deris synder paa mig/oc saa
føre dem till deris synders bekendelsse och Gudz
kyndskaff/Oc effterdi at det er icke min Faders
Ezech. 18 wilge/at en syndere skal dø/men at omwende sig
och haffue liffuit/saa mue alle engle i hiemlene
fryde sig met mig/naar it forlaaret faar bliffuer
fundet/een syndere omwender sig/oc worder ført
till Euangelium/ Jeg wilde och gerne føre eder
Phariseer hær til/saa wille i icke kallis syndere/
men fromme och rætferdige/derfore maa ieg lade
eder fare/oc hielpe dem som kende sig for synde-
re. J samme maade ligner sig Christus igen wid
een quinde/som miste een grosse aff ti/ och søger
saa lenge der effter/ind til hun finder den ꝛc. Och
beslutter Christus saa disse begge lignelsser/ath
hand bekender /ath i hiemmerige er større glæde
offuer een syndere der gør bod/det er/den som be
drer sig/end offuer ni oc halffierdsindztiue rætfer
dige/som bod(som de lade sig tycke) icke haffue
behoff. Nu wel/der haffuer du nu een Christū/
som leder effter dig/finder dig/gør dig rætferdig
from oc salig. Tro hannē/saa bliffuer du salig

Den tredie part

Wij ſee hær i dette Euangelio øgenſkalck-
hedz och falſk hellighedz art/ Fordi de ſamme Hycleris
forlade ſig icke alleniſte paa deris egne gerninger art.
oc hellighed/men forhæffue ſig op offuer alle ſyn
dere/ forſmaa oc foracte huermand frem for ſig.
Oc beſee dog ſagen/ huorfore Phariſeerne oc de
ſcrifftlærde her haffue murrit mod Chriſtum.
Hand/ ſige de/ tager ſyndere til ſig/ oc æder met
dem. O du wanartige hyckler/ Denne herlige
ſtore Chriſti gerning mod ſyndere/ſkulde du loff-
ue oc priſe/ſaa æſt du der emod/oc dig tycker at Kierlig-
det er icke rettelige giort/ Eller ment du ath det er hedz ger-
ilde giort/at een ſyndere omwendis/och bliffuer ning.
ført til Gudz kyndſkaff ? Chriſtus wor Herre
ſkøtter icke om mad oc dricke/ men om ſynderis
omwendelſe til bod/ Huilcket kierlighedz exempel
du ſkulde oc efterfuld/ om du wilde werit een
ræt from mand/met lærdom vnderwiſe/ forma-
ne/bede/oc fly det ſaa/at din fromhed icke alleniſ
te hoſſ dig/men oc hoſſ andre maatte bliffue fun
den/men ſaa ærit/ du æſt emod Euangelium ſaa
er oc Euangelium emod dig/ Orſagen/ Euan- Huor fore
gelium kand icke lide tillid paa gerninger/Saa hyckleri
kand hyckleri ſaadan tillid icke forlade / der er mod
aff opreyſſ had mellem Abel oc Cain/ Jacob oc Euange-
Eſau/ Saul oc Dauid/der fore murre daglønere- lium.
ne mod Huſfaderen/ ath de ſiiſte annamme den Mat. 20
ſamme løn met de førſte/ Her bliffuer den elſte
broder vwillig mod den forlorne ſøn. Korttelige/
Chriſtus omgaas met ſyndere/de ſom kiende ſig Luce 15
och begere naade / oc wille icke haffue det ath de
ſkulle

skulle bliffue fortafte / Taert emod fordømmer hand hyckleri/at de wille wære fromme der som de ere onde. Der fore murre alle de som sætte hellighed paa gerninger mod Christum oc hans Euangelium/men det hielper dem intet/ Christus gaar alligewel sin rætte wey hen.

Paa den fierde Søndag effter Trinitatis/Euangelium Luce vi.

I Skulle wære miskūdelige/sō eder Fader er miskūdelig. I skulle ingen døme/ ath i skulle icke dømmis. I skulle ingen fordømme/at i skulle icke fordømmis Forlader / saa skal eder forladis. Giffuer / saa skal eder giffuis / een god fuld maade wel skuddet oc offuerflødig i eders skød/thi ath met den samme maade som i vdmaade met/der met skall eder indmaadis igen

Jesus sagde dem een lignelsse/ Kan een blind lede een anden blind ? at de

129

at de falde ey baade i graffuen? Disciplē er icke offuer sin mestere / men huer er fulkōmen / om hand bliffuer som hans mestere er. Huad er det at du seer een skeff i din broders øye / och du acter icke den bielcke som er i dit egit øye? Eller huorledis kant du sige til din broder / broder / tilstæd at ieg tager een skeff aff dit øye / och du seer icke bielckē i dit egit øye? Du øgen skalk / tag først bielken aff dit eget øye / oc see saa til / at du kant tage skeffuen aff din broders øye.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

J haffue hær till hafft maange lærdomme oc exempler i Euangelio / och met noch scrifft bewiist ath syndernis forladelsse / rætferdighed oc salighed / aleniste kommer aff Troen / Disligest ath ingen gerning huor kaastelig hun och er / kand gøre mēnisket behageligt hoss Gud / for vden denne tro / som wij eder aff den hellige scrifft fore sætte / Fordi dēne Tro befatter Gudz godhz i Christo / i saa maade / at hun sig oc gantske paa Christi fortiæniste forlader / och hoss hannē alene

Troen gør behagelig hoss Gud.

Ebre. 11

søger sin welferdt oc salighed/som Epistelē til de
Ebreer siger. Wid troen haffue wij een tilgang til
Gud. Mē lige sō nu en ræt oc liffactig tro hand-
let met Gud oc kender wor kiere Fader i Christo/
finder oc ærer hannem/Saa maa oc troens fruc
ter oc gerninger handle met wor næste/ oc wære
hannem behielpelige/om ellers skal giffuis tilken
de/at samme wor tro er ræt/oc icke farffuit. Men
Kierlig-hedz ger-ninger. nu ere kierlighedz gerninger almindelige mod de
hycklerske oc paa fundne gerninger/efftherdi oc hyc
leri effter sin art altid søger dét hēde hør til/oc icke
sin nestis nytte/saa at oc Christ⁹ selff for dē skyld
til Phariseerne/som hans disciple for een ringe or
sage fordømde/ maatte sige/ Gaar hen oc lærer
Osee 6 huad det er/ Jeg haffuer ingen behagelighed til
offer/ men til barmhiertighed. Der fore lige som
Christus stundū lærer oss troen/ oc legger hende
allene rætferdighed til/ Ja/som een kilde der alt
got vdflyder/priser/ Joan. 6. Saa lærer han oc
stundū troens fructer/icke at wij wid dem bliffue
retferdige/men som wisse tegn om troen/ der wij
alt maa haffue i hiertet/Som S. Peder siger/
2. Petri j Kiere brødre/ gører dess mere flit/eders kald oc
vdwelgelse wiss at gøre met gode gerninger. Dog
lærer Christ⁹ de sāme kierlighedz gerninger stun
dum met maange/oc stundū met faa ord. Det er
met kortte ord lærd/der han siger/ Elsk Gud aff
Mat. 22 gantske hierte/oc din næste som dig selff/ Item/
huad i wille at menniskene skulle gøre eder/ det
gøre i dem oc rc̄. Men i dette Euangelio som i
dag falder/lærer Christus kierlighedz gerninger
wiit oc breet met maange ord/ Hand lader det icke

bliffue

bliffue der wid/ath hand siger in genere/ Weret barmhiertige/ men fortelger oc in specie/ denne barmhiertigheds stycker oc parter/ sigendis/ Dømmer icke etc. Men/ merck/ at were barmhiertig/ er her saa megit/ som at were god/ from oc hielpesō/ oc for frēme sin nestis gaffn/ det were i huad nød oc trang det kan were/ Saa som Samaritanen barmhiertighed emod den/ som fald ebland røffuere/ bewiist haffuer. Der aff efterfølger/ at gode oc Christelige gerninger ere inter andet/ end i alt nød oc trang tiene sin næste/ Dog wille wij denne barmhiertigheds stycker besee/ ith efter det andet.

At were barmhiertig.

Luce 17

Først siger Christus/ Dømmer icke/ Fordømmer icke/ saa bliffue i icke dømde eller fordømde/ Underwiiser han der met huer Christen/ besynderlige den som ingen befalning haffuer/ ath hand altiid skall tage ware paa sig selff/ och icke paa sin næste/ om hand end allerede forsaae sig oc syndede/ at hand der fore wilde forskyde hannem/ fordi det kand ske/ at den som i dag staar/ falder i morgen/ oc den i dag er falden/ kand i morgen opstaa. Saa er det icke ith barmhiertighedz stycke/ naar ieg seer min næste synde/ at ieg hannem saa snart/ besynderlige naar hand synder aff skrøbelighed/ wil dømme eller fordømme. Saa plege de som sette sin retferdighed paa gerninger oc øgenskalcke at gøre/ som oc tiit fordømme/ det icke fordømmeligt er. Der fore skulle wij icke efterfølge øgenskalcke/ men wor hiemmelske Fader skal were oss fore sæt at gøre efter. Sagen er/ ath der hand haffde for wore synder wel mot dømt oc fordømt oss/ Haffuer hand oss

Dømme Fordømme.

j. Cor. 10

alligewel i sin søn Christo barmhiertighed beuiist
Joan. i saa/ath wij oc nu haffue wold/ at worde Gudz
børn/ naar wij men til hans søns Jesu Christi
naffn sette wor loffue oc tro. Haffuer nu Gud min
Herre tagit mig til naade/ der ieg waar hans fien
de/ til de Rom. 5. Huor fore skulde ieg icke da ey
oc bewise min næste barmhiertighed? met lær
dom/ met vnderuiisning/ met formaning/ met bøn
Vnderskedning mellē embede oc personer. oc til skyndelse til got? Det heder Dømmer icke/
Fordømme icke den som synder/ men hielp han
nem. Tog mot du her gøre skel mellem embedit
oc personen/ Een persone som ingen befalning
haffuer er forbudit ath dømme oc fordømme/ och
skal icke dis mindre øffrigheden paa sit embedis
wegne straffe de onde oc dømme dem. Disligest
een Predickere skal icke dømme/ icke fordømme
paa sin personis wegne/ men paa sit embedis weg
ne/ Joan. xij. Gudz ord ærit der dømmer dem,
Alt dette wed icke nogē Phariseer/ men aff sit hier
tis hoffmod dømmer oc fordømmer alle mennis
ke/ oc standū i det som han er selff vdi/ til de Ro
mere ij. Fordi kaller hannem Christus her de
blindes ledere/ som sig selff leder i kulen. Itē/ den
som wil were offuer sin mestere/ och een skæff
seer i sin næstis øye/ oc bliffuer icke den bielke waar
i sit egit øye/ oc derfore effter sin egen dom skall
bliffue fordømt.

Den anden part

At forlade. Christus siger her/ Forlader/ oc eder skal forla
dis. Lærer hand oss der met atter een drabelig
barmhiertighedz gerning/ saa/ ath wij och atter
maatte giffue act paa wor hiemmelske Fader.

Huor

Huor saa? Han haffuer oss wid sin søn Christum/ uden al wor fortiænistē/aff blot naade oc barm-hiertighed/forladet alle wore synder/ath wij aff dem rensede/motte worde arffuinge til hans rige. Nu wel/ det er io een stoer welgerning. Efftersdi da ath han effter dette Exempel wil oc haffue aff oss/at wij skulle forlade dem som haffue giort oss emod/ oc det aff gantske hierte/huor fore ere wij da her i saa forsømmelige? Huor kōmer det da til at wij saa hade oc bære awend emellem oss ind byrdis? Det wij wel sige/Oss er haardelige giort emod/oss er denne oc den skade skeed/ gelder in-tet/Fordi wij haffue io haardere fortørnet Gud wor Herre/ i det wij berøffuede hannem sin ære/ end du kan were fortørnet/oc alligewel forlod han oss det altsammen wid Christ i/Ja om Christus wor ondskaff/ met huilcken wij haffue handlet e-mod hannem/haffde willet anseet/oc haffde fa-ret met oss effter wor fortiænistē/naar wilde wij da bleffuit salige? Welg ith aff tu/Enten gør din fiende gaat/ och forlad hannem sin skyld aff dit gantske hierte/at dig oc wid Christū dine synder mue worde forladne/ eller oc bær had oc awind emod din næste/ ath du bliffuer ewindelige for-dømd. Denne sententie staar hær/ som hun och staar i Fader wor.

Den hadske haffuer ingen vndskylding.

Den tredie part.

Christ⁹ siger her/Giffuer/saa bliffuer eder giff-uet/Formaner han oss atter der met/ath wij den nødtørfftige/ det er/ wor næste skulle gøre gaat. Oc at efftersdi wort leffnit forudē denne barm-hiertighed/ met huilcken wij hielpe wor næste/

Giffue.

kand

kand icke were bestendigt/oc er een Dieffuels we
sen/wil oss Christus til saadan een kierlighed/god
hed oc barmhiertighed/oc met een foriættelse haff
ue tilskyndet/sigendis/ Een fuld/tryct/ skuddit/
offuerflødig maade/skal mand eder giffue i eders
skød/Item/ met den maade/ der i maale met rc.
Hører du/at din gaffue skal hundrede fold bliffue
gulden digigen? Saa staar der oc i Salomonis
Pro. 19 sproc. Huo der forbarmer sig offuer den arme/han
giffuer Herren sit gotz vd paa aager. Wilt du nu
gøre gode gerninger? Wilt du gøre huad Gud
er behageligt? Giff de fattige/læn de nødtørfftu
ge/dele dit gotz eblant de arme/Ja/gør din fien
Rom. 12 de til gode/ paa det/ at du kand samle gloendis
kul paa hans hoffuid. Den tiid skal komme/at
du wilde/ det alt dit gotz haffde wæret deelt
eblant fattige mennniske/ efftherdi at saadant gotz
der delis eblant de arme/ icke bliiffuer giiffuit
bort/men worder Herrē laant/sō det rigelige i den
anden werden betale wil. Oc hid hører det der
Christ⁹ een stæd siger/Samler eder liggende fæ
Mat. 6 i hiemmelē/Itē/gører eder wēner/aff den vrætte
Luce 16 Mammō/In sūma/Lige som wij holle oss emod
wor næste/saa wil oc Gud holle sig emod oss.

Paa den femte Søndag

efftet Trinitatis/Euangeliū Lucæ v.

Et skede der almuen treng-
de Jesum fast/ath de wilde
høre Gudz ord/ Och hand
stod

stod hoss Genazaretz sø / oc saa to fiske skuder hoss landet. Mē fiskerne waare gongne aff dem/oc tode deris garn. Hand gick ind i Peders skude/oc bad hannē skiude lidet fra landet. Oc sad der oc lærde almuen.

Der han hagde endt sin tale/da sagde hand til Peder. Ro vd paa dybet/oc kast eders garn vd at tage fisk. Peder suarede/ Mestere/ wij arbeydede al denne nat oc finge intet/mē effter dit ord da skal ieg kaste garnene vd. Der de det giorde/ da tō der saa megen fisk i dem ath de reffuis sønder. Saa gaffue de deris stalbrødre tegen (som waare i een anden skude) at du skulde kōme och hielpe dem. De kōme oc fuldede baade skuderne saa fulde/ath de hagde moxen suncked.

Der Simon Peder det saa/da fald hand ned paa knæ for Jesu / oc sagde. Herre gack vd fra mig/thi

ieg er ith syndigt menniske. Hand oc alle som waare met hannem reddis och gruede paa de fiske som de hagde tagit. Jacob och Johannes Zebedei sønner/som waare Peders stalbrødre de giorde och saa. Jesus sagde til Peder/rædis icke/thi at her effter skalt du tage menniskene /de droge deris skuder paa landet / och offuer gaffue alt det de hagde /och effter fulde hannem.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Flit i predicke embede.

Først i dette Euangelio prises Christi store flit oc aluerlighed i sit predicke embede/oc der emod folckens som hannem effterfølgde store begiærelse /til at høre Gudz ord. Oc er det samme screffuit/ icke alleniste for deris skyld/ som ere i Predicke embede mē oc saa for dem sō ere tilhøre at huer part/ith exēpel effter atfølge bliffuer foresæt. der Christ⁹ saa at folcket offuerfeld hannē/ til at høre Gudz ord/ trædde hand i Simonis skib(fordi han waar hoss Genezaret stadtz sø)oc lærde folckit vdaff skibet. Merck/at han vbeden lærer oc predicker. Men huad lærer hand: Lige

Christ⁹ lærer Gudz ord

det/ som de waare komne at høre/ det er/ Gudz
ord. Lige som nu Christꝰ altiid haffuer wæret wil
lig at lære/om hand oc icke end haffde hafft mere
end een Magdalene/oc aldrig haffuer ladet noget
orsage at lære gaangit fra sin haand/men meste
deel søgt effter hende/Saa skal oc huer Predicke
re met alsomstørst fliit ware paa sit embede/giere
ne lære oc vnderwise huer/befindendis/at icke det
te Christi exempel allene det vdkreffuer/men och
saa Christi befalning/ som Joannis i dette siste
waar Petro giiffuen/der hand sagde/ Fød mine
faar. At føde/heder der at lere/ som mand maa
oc see Joannis.x Will nu Christus sine/som han
tiit ligner wed faar/haffue lærde/saa maa oc hoff
den samme lærdom wære flittighed/ ia saadan
een flittighed der icke menniskens tant men Gudz
ord lærer. Her til hører det som. S. Pouil i det
Epistel til Timotheum aff een Biscop/det er/een 1.Tim.3
predicker/vdkræffuer/At hand ebland andre dy=
der skulde oc wære redebon at lære andre. Item Mat.25
det at den suend i Euangelio/som sin Herres ene
pund haffde graffuet i Jorden/ oc der met icke
haffde ogret/Fordi den samme suendz straff skal
oc forskrecke oss/som ere i predicke embede/paa det
at wij dess flitteligere vnderwise folcket i Gudz
ord/ at saadan straff kommer icke oc offuer oss/ Flittighed
Tuert emod skulle oc Sogne folcket/det folcks ex= til at høre.
empel effterfølge som løb effter Christum at høre
Ordet/at de gerne høre predicken oc lade sig lære
Fordi huad hielper det /at Predickeren stedze læ
rer oc predicker/naar ingen wil høre eller annam=
me Ordet i Dig er lige saa wel befalet at høre/

som Predickeren er befalet at lære. Ja/skulle de
Luce 11 være salige/som Gudz Ord høre oc beware/ saa
wil det oc følge der effter/at de som Gudz ord icke
høre oc beware/mue alt være fordømde. Der fo
re staar nu her/Lære oc tilhøre hoss huer andē/
at Predickeren til flittelige at predicke/ tilhøreren
til flittelige at høre skal bliffue locket.

Den anden part.

Wil Christus her i dette Euangelio antegne/at
huor hans ord met flijt høres oc annāmis/oc siæ-
Gud wil nære oss/ men met middel. len bliffuer saa spiset/ at der oc legemit oc saa
worder gifuit sit foder oc næring. Men merck/ath
hand wid ith middel wil giffue det/Fordi hand
siger til Petrum/Hand skulde legge vd paa dy-
bet/oc kaste sine garn i wandet/ Lige som hand
wilde sige/Jeg wil forsant nære eder/men icke dis
mindre skal huer gøre det arbeyde/som hand er
kallet til. Gene. iij. Gøre i arbeydet/oc sætte eder
tillid til mig/saa wil ieg der effter see til at eder ar
Arbeyde. beyde icke skal være til forgæffuis. Det beken-
der nu oc Petrus/oc siger/at de haffue den gans-
ke nat arbeydet/oc intet faangit/ Men paa hans
ord/wilde hand kaste garnet vd. Huo seer icke aff
disse Petri ord/at alle wore raadslage/anslage/for
sæt/gerninger til ath lade eller gøre/bliffue for-
giæffuis oc til intet/naar de icke paa Gudz ord/oc
i Gudz naffn bliffue begynde/ Tilforn hafde de
den gantske nat arbeydet/oc intet faanget/ oc gick
det dem som der staar screffuet i Psalmebogen/
Det er forgiæffuis at i staa aarle op/ oc der effter
side lenge/ oc æde eder brød met sorg/ fordi sine
wenner giffuer han det soffuinde. Men der Chri-
stus

stus sagde/De skulde gøre ith drag/oc de icke saae til deris arbeyde/men paa Christi ord/haffue de faanget en stoer hoff fisk/saa/ at deris staalbrødre motte hielpe dē/oc bode skiffuene bleffue fulde. Huo wilde icke tro saadan een Christo: sō icke alleniste wil/men oc kan hielpe? Tro men du/saa faanger du icke kummet/huercken til siæl eller liff Siælen wil han met sit ord/Deutero.iiij. legemet met legemlige spise opholde/sō han met dette mirackel noch giffuer til at forstaa. Hær til hører/det S.Pouil siger til Timotheū. Ræt Gudz dyrckelse er nytte til all ting/oc haffuer dette oc det tilkommendis liffs foriættelse. Desligeste det Christus siger hoss Mattheū. Atspørge først Gudz rige ꝛc. i.Tim, 4 Mat. 6

Den tredie part

Hær i dette Euangelio bliffuer Petrus icke allene trøsted/som aff enfoldighed/wanwittighed eller forskreckelsse bad Christum gaa fra sig/fordi han waar een syndere/men oc alle sammen de andre som waare kallede til Apostle embede/ fordi Christus siger til hannē/Frycte dig icke/som han wilde saa sige/Huor mand føler oc kender synden/ der maa mand icke fra mig/men fly til mig/Effterdi ieg er kommen for synderes skyld i denne werden/ De karske tørffue icke Læge wid/ men de siuge/Derfore sig icke fiere Petre/ ath ieg skall gaa fra eder/men ath ieg bliffuer hoss eder/ Jeg er icke een Tyran som kyuser folck fra sig / men megit mere den som locker til sig/Oc forsant eder wil ieg icke alleniste forlade edre synder/ de i bekenne/ oc icke end nu wide huor i skulle bliffue quit Apostlernes kald.

wed dem/men oc gøre eder til menniskers fiskere/ i skulle her effter were mine Disciple oc Apostle/ Oc lige som i her til met legemlige garn haffue faangit fiske/saa skulle i nu her effter met de aandelige Euangelij garn fange folck/ oc drage dem vdaff dette werdens haff/ind i mit rige. Christus seer her paa Jeremie spaadō/ som er i det xvj Capitel/huor Prophetē siger. Tag waare ieg wil sende fult fiskere/som skulle faange dem ꝛc. Oc i Euangelio Matthei xiij. lignis Euangelium wid een waad/der mand alle honde slags fiske faanger met ꝛc. Lige som nu Christus Petrū met de andre trøster/der de waare komne i forskreckelsse/ oc der met giffuer at forstaa/at han ingen anden stæd worder findendis trøst emod sin synder vden alleniste hoss hannem/saa wil han oc met Petri/Jacobi/oc Joannis kald/lære oss/at ingē skal føre sig ind i predicke embede/vden han bliffuer der til kallet oc esket. Disse tre Apostle haffue tilforn wærit i det kald/der alle menniske er almindeligt/ som er/at de i deris ansictis swed haffue
Gene. 3 ædet deris brød/ Haffde de oc bleffuit i det samme/som fromme enfoldige folck/om de icke anden stæd hæn haffde bleffuit kallede.

Den fierde part.

Euangelij krafft. Haffue wij hær i dette Euangelio Christi ordz krafft/oc der hoss forneffde Apostlers lydactighed Fordi saa snart som Christus sagde /De skulde der effter faange mennisker/føre de deris skiff til Landz/forlode alle ting/ och fulde hannem effter. Hær maa Christus i sandhed/icke haffue talet i disse Apostlers øren alleniste / men oc i deris

Apostlernis lydelse.

hierte.

hierte. Huor skulde de ellers saa snart føld hannē? Fader eller moder/fiskeri eller agre/penninge eller gotz at forlade/er icke saa ringe een gerning/at ith mennisske aff sig selff kand oc komme den aff stæd/ Det er Aandens gerning. Efferdi da ath Christi ord/ere Aand oc liff/ Joannis. vi. Saa er wel at mercke/at denne kallelsse er icke allenisste kommen i Apostlernis øren/ men oc saa haffuer liudet i deris hierter/ ellers haffde de icke Fader oc moder/hustru oc børn/saa snart offuergiffuit/ oc kend Christū for een Herre. Men huad er ath forlade alle ting? Intet andet/ end wære saa til sindz/at du gierne oc welwillelige/huad somhelst tiid Herren wil/ wilt Forældere/ hustru oc børn forlade/oc følge hannem. Dog merck at saadan een følgelsse staar icke allenisste i gerning/men aller mest i hiertet, Fordi wij see io/at maange Christne bliffue hoss hustru oc børn/oc til saadan følgelsse som disse Apostle icke bliffue kallede/ Men efterdi at de ere saa til sindz/ at de gierne alt det de haffue naar Gud wil/wille forlade/ oc sig fra Euangelij bekendelse intet creatur forhindre lade/ følge de Christum lige saa wel/som disse Apostle haffue giort. Men at ieg vkæsked aff Gud/wilde forlade hustru oc børn/ løbe alle land i gennem som Igendøberne gøre/oc wære andre til beswaring/waar heller at følge Dieffuelen end Christū At forlade alle ting.

Paa den siette Søndag efter Trinitatis/Euangelium Matthei v.

Den eders rætferdighed er større end de Phariseers oc scrifftlærdis/ da kunde i icke indgaa i hiemmerigis rige. J haffue hørt at det waar sagt till forfæderne/ Du skalt icke ihiel sla / thi hwo som i hiel slar / hand er skyldig vnder dommen/ Men ieg siger eder/ at huo som er wred paa sin ieffn christen/ hand er skyldig vnder dõmen. Huo som siger Racha(der er ith skendz ord)til sin ieffn christen/ han skall wære skyldig for raadet. Mē huo sõ kaller nogen een daare/ han er skyldig til helffuedis ild. Der fore naar du wilt offre paa altered/ oc dig kommer i hw/ ath din ieffn christen haffuer noget mod dig/ da lad din gaffue hoss altered/ oc gack bort oc forlige dig først met hannem/ oc kom saa igen oc offre din gaffue.

Du skalt snart forlige dig met

din vwen/ mē du æst paa weyen met hannem/ at hand skal icke antwor de dig Dömeren/ oc Dommerē skal antworde dig tiænerne/ at du skalt kastis i fengsel. Sandelige siger ieg dig/ du skalt icke komme der wd/ før du betaler det süste skerff.

Een kort dette Euange lij vdleggelse.

Først/ efftterdi Christus waar Gud oc Herre/ wil i dette Euangelio sin rætferdighed haffue at skild fra Scrifft lærders och Phariseers rætferdighed/ er ath mercke/ ath der er tuende haande rætferdighed til/ som er gerningers oc troens. Gerningers rætferdighed er/naar ieg for vden troen aff hyckleri handler met lowens gerninger/i saa mening/ at naar effter vduortis skin/ gerningen er skeed/ da skulde lowen være opfylt Oc saadan rætferdighed haffuet wærit hoss Jøderne saare almindelig/besynderlige hoss de Scrifftlærde oc Phariseer/Orsagē/Kiødit (som hyckleri er besynderlige metfød) kand skicke sig her i /oc befalder det vdwortis skin samme kiød saa hierttelige wel / ath det oc icke kand andet dømme/end at saadanne gerninger ere Gud wor Herre behagelige/oc wil løne dē met hiemmerige.

Twende honde ret ferdighed. Gerningers retferdighed.

Det aff kömer den skendelige fordømmelige tillid paa gerninger/met huilcken de hellige Pro-pheter saa tit haffue stridit/besynderlige Esai-as der hand klagede paa Jøderne/at de haffde
Esaie 29 tilbedet deris egne henders gerning/oc een anden stæd/ Dette folck ærer mig met læffuerne/men deris hiertte er langt fra mig. Men huad holder Christus aff saadan rætferdighed? Hand stø-der henne i helffuedis affgrund/saa/at han oc si-ne egne Disciple necter hiemmerige/om de icke haffue een anden rætferdighed/end Phariseerne oc de Scrifftlærde/Jeg meen at det er ath tage Jøderne i deris skæg. Och om nu wor geistlige haab/for deris øgen skalckhedz skyld/i saa maa-de bliffue dømde til helffuede/holder ieg/ath de skulde spy Ild vd aff stoer wrede. Men Christi aand/som at straffe werden for saadan waantro skyld vdsent er/acter saadan wrede icke stort. Nu

Troës ret ferdighed Troens rætferdighed er/naar ieg mig paa Chri-stum oc icke til mine egne gerninger forlader/oc ic-ke dis mindre saadan een tillid til Christum met hans buds fuldgørelse/bewiser/oc tilkende giff-uer. Saadan een rætferdighed er Aandens ger-ning/och kand icke aff Kiødet bliffue begreben. Och effterdi at hun giffuer Gud sin ære/oc alle niste anseer hans naade och barmhiertighed/sō offt i oc wed Christū bewisde ere/er hun oc Gud

Gode ger-ninger. saa behagelig/at hun wisselige skal haffue Hiem-merige. Men du skalt mercke/at denne indwortis rætferdighed/vden kierlighed / gode gerninger/ god omgengelsse och leffnit ey wære kand/Fordi det er den sæd sō fald i god iord/oc der effter bar

fruct

fruct/Tuert emod/merck oc/at den vdwortis ræt
ferdighed/ som met kiødens gerning kan oc skee/
om der alligewel Troens retferdighed ey er/ som
wi see Matth. xxiij.at Phariseerne/huid kalckede
graffuer/som dog indwortis ere fulde met stanck/
bliffue lignede. Ja siger icke Christus selff hær/at
deris retferdighed er een retferdighed? Men eff-
terdi hand er icke personers anseere/ det er/ Gud
han skøtter icke saa megit de ting der vdwortis Acto/ 10
glisse oc skinne/som han vdkreffuer hiertet/Troen
oc den indwortis retferdighedz aand/Wil han oc
den indwortis retferdighed/effterdi hun altid sø-
ger Gudz ære/hiemmerige/men den Phariseeske
høcleri/helffuede/til ewindelig eye haffue tillagt.

Den anden part.

Wil Christus her bewise met ith budordz for
klarelsse vdtagit aff Lowen/at den vdwortis ret-
ferdighed/naar den indwortis er icke der hoss/al
delis intet geller for Gud, Derfore siger han saa/
J haffue hørt/at der er sagt til de gamle/Du skalt
icke sla i hiel/men huo der slar i hiel/den skal wæ Exo. 20
re skyldig for dõmen. Men ieg siger eder/huo der
gør sig wred paa sin broder/ hand er skyldig for
rætten etc. Saa siger oc S. Pouil/Lowen er aan
delig/det er/Lowen kan icke gøris fyldest/ vden Rom. 7
Aanden/Troen/hiertet/ vdwortis gerninger ere
hoss huer andre/effterdi ath Lowen icke alleniste
de vdwortis ting/oc ith skin/ men oc saa affecten
vdkræffuer. Der fore setter nu her Christus i det-
te bud/som er om manddraff/fire trapper/oc gør
icke alleniste dem der met haanden i hiel sla/skyl
dige/men oc de/ der met tancker/ oc ord mod de-

tis neſte ſynde/dømmer ſkyldige at were.

Wrede. Hiertens wrede/er den førſte trappe eller tren/ oc haffuer det ſig ſaa der om/ath Chriſtus ligner henne wid vdwortis manddraffs gerning. Men effter ath denne wrede er indfød i oſſ alle/ſaa kan ingen bewaare dette bud/vden hand worder wid aanden igen fød.

Racha. Den anden trappe/ er Racha/ wid huilcket wrede oc awen giffuis til kenne/ ſom naar ieg v-wenlige ſeer paa min broder/ eller icke wil tale til hannem naar ieg gaar frem for hannem etc. Oc fordømmer hand ſaadanne facter/ lige ſaa wel/ ſom gerningen i ſig ſelff.

Den tredie trappe er/om ieg ſiger til min bro-der/ Du Narre/ vnder huilckit alle honde ſkentz ord forſtaas/ Oc lige ſaadanne ſkendz ord /naar de aff had/awend eller wrede vdgaa/ fordømme ſaa wel/ ſom manddraffs gerning gør i ſig ſelff/ Dog kōme ſaadanne forſmædelige ord ſtundum aff ith Faderligt hierte/ſom wij ſee/ath Chriſtus haffuer ſelff/Phariſeerne ſkellet for Narrer/Men det er icke fordømmeligt eller ont.

Den fierde trappe/er nu gerningen i ſig ſelff/ naar ieg effter forhoneliſſes ord i min wrede lawer mig til ath ſla/oc bedriffuer manddraff met min
Gene.4 haand/ ſom Cain mod Gudz bud, Efftherdi nu ſaa er/at Gud i ſine bud/icke alleniſte de vdwortis onde gerninger/men oc ſaa hiertens onde adfecter forbiuder/ huor kunde eller ſkulde da vdwortis retferdighed gøre ſalig? Forvden tuil hører oc det her til/ſom S. Joannes ſiger/Huo ſom
1. Joan. 3 hader ſin broder/den er een mandraffuere/det er/

Mand

Mand maa icke alleniste/ ey sla i hiel met haan-
den/ men oc haffue ith gaat wenligt hierte emod
huer mand/ icke til wenner alleniste/ men oc saa
til vwẽner. Korttelige/ skal ieg kõme i himmeri
ge/ saa maa ieg indwortis oc vdwortis were from
Den vdwortis retferdighed wil ene intet vdrætte.

Wil Christus nu her i dette Euangelio til wor
næstis kierlighed locke oss oc formane/ fordi i det
te bud/ Du skalt icke sla i hiel/ wisde hand oss al
delis hen til kierlighed emod wor næste/ Oc det
i tuenne maade/ Først saa ath hand lærer oc si-
ger Ingen gerning ath were saa god eller koste-
lig/ i huilcken Gud ey haffuer misshagelighed/ v-
den før end du giør den gerning/ beder din bro-
der som du fortørnet haffuer/ ath han wil giffue
din brøde til. Han gør amindelse om det offer/
huilcket i det gamle testament som nu afflagt er/
wor een megit herlig gerning. Oc er denne Chri-
sti ordz mening. Om i alle tingeste i Gudz tieni-
ste som Moses bød ath i skulde bewaare/ oc eff-
ter min død skall afflade/ giorde aller flitteligst/
da kunde i icke alligewel teckis Gud der met/ vden
i tilforn met den i haffde giort emod/ forligte e-
der/ Det gaar icke saa til ath mand kand tiæne
Gud/ oc fortørne sin næste/ men saa skal det were/
ath mand skall tiæne Gud/ och icke fortørne sin
næste. Huad der skeer met din broders fortør-
nelse kand ingelunde teckis Gud, Derfore siger
oc Gud wid Propheten Oseam/ Jeg haffuer be-
hagelighed til barmhiertighed / icke til offer.
Sandelige i Lowen wor offer budit aff Gud/ dog
wilde

Formanelse til kierlighed.

Osee 6

wilde hand icke haffue det/naar mand før haffde øffuit vbarmhiertighed paa sin næste/ vden at forligelse wor skeed emellem fortørneren oc den som wor fortørnet. Lige som nu Christus tal om
Luce 6 offer til Jøderne/ som til dem/ der end nu wore vnder Lowen/ saa gelder oc i det ny testamente ingen Gudz tiæneste/ vden du æst met den der du haffuer giort emod / fordragen. J anden maade/ paaminder Christus ath du skalt wære samtyckendis met din modstaandere / emen du æst end nu paa weyen i dit leffuendis liff/ der er/Est du fortørnet aff nogen/och bliffuer beden om forladelse/saa forlad (som oc Christus haff-
Luce 24 uer før giort) met een god wilge. Men bliffuer du icke beden der om/ da skalt du alligewel were redebon ath forlade/huor det icke skeer/da skall din egen samwittighed kiære paa dig paa den yderste domme dag/ saa at du bliffuer Dömeren oc der effter Plaweren antwordet/ oc ey før skall komme vd aff fengslet/ end at du betaler den siste skerf/det er/aldrig/ Fordi saa megit betyder i denne stæd/ dette lille ord/ donec. Derfore huer Christen besinde sig wel/at hand lader sig altid finde i broderlig kierlighed/paa det at hans Gudz tiæniste maa bliffue Gud behagelig/oc hannem selff til gode

Paa den siuende Søndag effter Trinitatis Euangelium/Marci viij.

Paa

Aa den tiid waar der megen ſtor almue hoſ Jeſum/ och de hagde intet at æde/ han kalle de ſine diſciple til ſig oc ſagde til dem Mig ynckis offuer dette megle folk/ thi de hafue nu wæret hoſſ mig i tre dage/ oc de haffue inted at æde/ oc om ieg lader dem gaa faſtende hiem til deris eget/ da miſfare de paa weyē/ thī at maange aff dem komme hid long wey. Hans diſciple ſuarede hānem/ huor ſkulle wij faa brød hær i ørckē at mette dem met ? Hand ſpurde dē at/ huor mange brød haffue i ? De ſagde/ ſiw/ ſaa bød han almwen ath de ſkulde ſette dem ned paa iorden/ ſaa tog hand de ſiw brød/ der hand hagde loffuit Gud/ da brød hand dem ſønder oc fick ſine diſciple dem Oc bad dem giiffue almwen dem/ de giorde oc ſaa/ de hagde oc faa fiſke/ der han hagde welſignet dem/

da bad han dem giiffue almwen dē/ de ode/ oc bleffue alle mette/ siden toge de siw kurffue fulle op aff det sō offuer løb/ de waare wed fire tusinde mend som ode/ saa forlod hand dem

Een kort dette Euange-lij vdleggelse.

DEtte Euangelium aff det siette Capitel Joannis/ tracterede wij i den Søndag/ som de kalle Letare/ i winter delen/ Oc kommer det well offuer eens i vdleggelssen/ Vndertagit/ at det met fem brød och to fiske fem tusinde/ Men hær met siw brød och faa oc smaa fiske fire tusinde ere bleffne spisede. Det skal mand oc besinde/ at Christ⁹ haffde i hint miracke en besynderlig tale met Philippo/ huilcken han haffuer her hafft met alle Apostlene. See den samme vdleggelse.

Paa den ottende Søndag/ effter Trinitatis/ Euangeliū/ Mat. vij.

VOcter eder for falske Propheter/ som kōme til eder i faare klæder/ thi de ere indwortis glubende vlffue J skulle kende dem aff deris fruet.

Kan mand plocke windrwer aff tor
ne/eller figen/aff tidsel ? Thi hwer/
gaat træ gør god fruct. Och huert
ont træ gør ond fruct. Ith gaat træ
kan icke gøre ond fruct/icke kan hel=
der ith onth træ gøre god fruct.
Huert træ sō icke gør god fruct/det
skal aff huggis oc kastis i ildē. Thi
skulle i kende dem aff deris fruct.
De skulle icke alle kōme ind i hiem=
merigis rige som sige til mig/Her=
re/Herre/men de som gøre min Fa=
ders wilge som er i hiemmelen.

En kort dette Euange=lij vdleggelse

Først haffue wij i dette Euangelio/ al=delis en tro adwarelse/ ath wij skulle forwaare oss for de falske Propheter/eff=terdi de samme bliffue altid til hoss de rætte Predickere, Oc gør Christus i denne ad=warelsse een tro Hyrdis gerning / Fordi een god Hyrde skall icke alleniste føre sine faar paa god græsgaang / men oc haffue tilsyn /ath Wlffuen

igriffuer

griffuer icke fat paa dem/oc kõmer dem om halssen. Saa skal oc een god Predickere gøre. Met heilsom lærdom skal han regære sin menighed/ oc i samme sit embede were saa skickit/at han ingen anden lærdõ/vden allenisste Gudz ord/ fører for folckit/som oc Christus siger til S. Peder/ fød mine faar/ och tager den samme befalning atter igen/at han io skulde wide/ huor stor mact der ligger paa/at hans Ord renlige bleffuer lærd oc handlet. Nu hoss saadan lærdom/skal mand oc see til/at icke een anden lærdom/wid falske Propheter/som er emod Christi lærdom/bliffuer ind ført. Oc saadan een tilsyn skal icke allenisste skee aff Predickeren / men huer Christen skal oc i de ting som Troen paa røre/ wære saa skicket/ ath han wed at dømme aff Gudz ord/huo ræt predicker eller vræt. Eller ment du/at Christus saadan mact (til at dømme huer Predickers lærdom) forgiæffuis eller forvden sag haffuer giffuit dig?
i.Thess.5 Desligest/om S.Pouil forgiæffuis haffuer budet de Thessalonicker/at de skulde prøwe alle ting/oc
i,Joan.4 huad got waare beholde? Saa siger oc S. Joannes/Wij skulle prøwe aanderne/om de ere aff Gud? Efterdi da maange falske Propheter ere vdgaangne i werden/maat du frilige tro/ at dig saadant wold at dømme/for merckelige sager giff
Joan.16 nen er. Dieffuelen er tresk/ oc heilsom lærdoms fiende/oc haffuer der fore i sit Rige/mord oc løgn Men det samme mord oc løgn/kand han vnder saadant ith skin komme aff stæd/oc omskiffte sig
i.Cor.11 til liussens Engel/at oc de vdwalde/motte bliff-
Mat.24 ue forførde/om det mueligt wore. Det wed ingen

saa wel

saa wel som Christus/der fore/ effterdi han saa trolige warer oss at/oc dieffuelens tiænere saa ret telige affmal/mue wij hans aduarelse icke sla hen i wærit. Huad stryger han dem da for een farwe paa? Han kaller dem Propheter/ Der met betegner han/at de skulle føre predicke embede/ fordi at Prophetere/heder standum/ at predicke/som i. Corinth. xiiii. hoss Paulū screffuit er/ Der offuer siger han/ skulle de kōme i faars klæder det er/ i stoer Euangelisk ydmyghed/ i stoer fromhed och hellighed skulle de vdwortis traade her frem/ oc icke dis mindre were falske Propheter oc gribende vlffue. Men skulle de haffue Predickestolen inne/ oc føre een fin vdwortis omgengelse/saa wil sandelige wære nødtørfftelige/ at wij denne Christi atwarsel wel tage til hierte/ oc altid bede Gud/ at hand wil beware oss i een reen lærdom/oc for saadanne onde Propheters vnytte suatzeri naadelige wid Christum forware.

Propheter.

Prophetere.

Faars klæder.

Den anden part

Effter at Christus lærer oss her at wocte oss for falske Propheter/wil han oc nu wise oss/ wid huad mand skall kende dem/som er/ wid deris fruct/oc trycker oss saadant ind/wid een lignelse/ sigendis/kan mand oc sancke windruer aff torne? Eller figen aff tidzler? Som han wilde saa sige/ Saa mueligt som det er/at mand sancker aff torne windruer/aff tidzler figen/Saa mueligt erit oc at een falsk Prophete som icke haffuer kyndskaff paa Gud/ skulde nogit got lære fra sig/om han oc twsende aar berømmede sig aff Gudz ord. Den falske Prophete kan wel berømme sig aff E

Wid huad mand skal kenne falske Propheter.

uangelio/men at han skulde hitte ræt paa at finde Analogiam fidei troens lærdom/det gør hand icke. Blad erit/blad bliiffuer ith/huad som helst de nogen tiid met deris vnytte swatzeri lære och giiffue folcket fore. Oc hører der dog Aand oc een merckelig widskaff paa Gud der til/at saadanne falske Propheter oc aander kunde kendis. Derfore mue wij Christne/som besynderlige i denne farlige tiid aff maange Suermere bliiffue anfictede/saa bære oss at/Tro oc kierlighed (i huilcke Summen paa wor lærdom staar) mue wij lade were wor rætte snoer/met huilcken wij dømme al lærdom. Troen henger alenisté wid Gudz ord/hun siger met S. Pouil/Jeg wed intet vden Christũ/ oc den korssest/det er/i Christi pine oc werdskyld/ søger hun syndernis forladelse/retferdighed oc salighed/ Men kierlighed bewiser met gerning ath saadan een ræt tro er i hiertet. Huad der nu denne lærdō om Troen oc kierlighed tuert emod er/det maa wisseligen were aff Dieffuelen/om det end oc aff dem/som obenbare ere i det embede ath lære andre oc føre ith herligt leffnit bleffue predicket. Træit er ont/saa er fructen oc ond. Ja tuert emod dømme wij icke somme træ aff deris fruct? Papisterne haffue laang tiid hafft Predicke stolen inde/oc handlet Sacramenter. Ocført saadant ith skin/at de noget nær den gantske werden haffdeført til sig/Ind til at aff besynderlig Gudz naade/ det helligé Euangelium gaff her een klarhed fra sig/oc haffuer lært oss at kende træit/aff sin fruct wid Gudz ord/ Her holde wij nu Gudz ord oc deris lærdom om gerninger emod huer andre/ oc be

Margin notes: Tro/kierlighed. — i. Cor. II — Papister.

oc besinde/ at deris lærdom er emod Gudz ord/ oc der fore haffuer giort idel høcklere. Fordi effter saadā fruct/ henkaste wij det gantske Pawe døm me met alle sine anhengde ting/ oc skulde Sata- nas der offuer bryste i thu. Wij hen kaste oc de som sig berømme aff aandelig obenbarelse/ som aff den nadwere wid Christū indsæt/ gøre ith le- digt tegn/ emod Christi klare och obenbare ord. Men wii forskiude dem for saadan deris lær- doms fruct skyld. Fordi at offuer det/ at de Nad- werens ord falskelige vdty/ see wii oc deris lær- doms fruct/ besynderlige at de haffue kōmet det Hoywerdige Sacramente/ i stoer foract hoss den plompe almue oc deris tilhēgere. Huad skall ieg sige om de Igendøbere? Gud giffue at deris lær- dōs fruct wore icke saa obēbare/ maa wel skee at det haffde sig bedre met dem aff Mønster. Met kortte ord at sige/ Wij haffue ith klart oc obēbare Euangeliū wed Gudz naade besattet i wort hier te/ der wille wii bliffue wed/ om Gud will/ och lade alle falske Propheter fare Dieffuelen i wold

Suermere.

Igen døbere.

Den tredie part

Legger sig Christus selff vd/ huilckelunde hand disse ord (aff deris fruct skulle i kende dem) will haffue forstaandede. Fordi hand gør een vnder- skedning emellem øyenskalcke/ oc dem som gøre hans hiemmelske Faders wilge/ i det hand wiser oss begge deris løn. De sō mene at hente hellighz aff gerninger/ oc de sō sig berømme aff aanden/ sige idel Domine/ dñe/ Herre/ Herre/ berømme de sig och aff Euangelio/ och aff den Helligaand/ Ja de tøre wel sige/ Herre/ haffue wii icke i dit

Christus legger sig selff vd.

naffn Propheteret/ dreuet Dieffuelſkaff vd/ och
giort ſtore gerninger? Men øyenſkalckhed ærit/
øyenſkalckhed bliffuer det/ſkal det oc der fore haf
ue ingen anden løn/end ſom Chriſtus ſiger/Wi-
ger fra mig i vdædere/ Jeg kender eder icke/ Oc
i dette Euangelio / Huert træ ſom icke gør god
fruct/ſkal aff huggis/oc kaſtis i ilden.Her haffuer
du huilckelunde Chriſtus wil løne falſk lærdoms
fruct.Der emod merck nu/huad det maa were for
folck/ſom ſkal kōme i hiemmerige/De/ſiger han/
ſom gøre min hiemmelſke Faders wilge.Huad er
Joan. 17 hans hiemmelſke Faders wilge. At tro paa den/
der han haffuer vdſent. Hør der/at hiemmerige/
blifuer tilſagt/ icke høcklerſke gerninger/mē Troē
til Chriſtū. Men wij tale icke om den Hiſtoriſke
tro/mē om den/ſom kōmer aff Euāgelij hørelſe/
oc wid den Helligaand i oſſ bliffuer ſkaffit.Fordi
dēne tro ſō hun fatter naade oc barmhiertighed i
Chriſto/forlader ſig der til/oc ſøger ſin retferdig-
hed i Chriſti werdſkyld/ ſaa wircker hun oc wid
kierlighed/døder den gamle Adā/fradør alle cre-
atur/beder/loffuer/priſer/tacker Gud i huad ſtat
eller wilkor han er i.In ſumma/hand lefuer effter
Gudz wilge/der fore ſkal han oc wid Chriſtum
faa ſalighed

Paa den niende Søndag

effter Trinitatis Euangeliū Luce xvi.

Jeſus ſagde til ſine diſciple.
Der wor en rig mand ſō hag
de en foget/oc hā blef beført
for

for hãnem/at han skulde vnyttelige fortæred hans godz. Thi kallede han hannem for sig/oc sagde til hannem/ Hui hører ieg saadãt om dig ? Gør mig regenskaff aff dit fogedy/ thi du tien icke lenger at wære foged. Fogdẽ sagde indwortis wid sig self/ Huad skal ieg gøre/thi min herre wil tage mit fogedy fra mig ? Jeg gyder icke graffuit/mig bluiff at tygge. Jeg wed huad ieg wil gøre/ath naar ieg bliffuer aff sæt aff mit fogedi/at de skulle da anamme mig i deris hwss.

Han kallede dem til hobe sõ wore hans herre skyldige / och sagde till den første / Huor megit est du min herre skyldig ? Han suarede/ hundrede fad olye. Hand sagde/tag dit breff oc sid snart ned/oc scriff halff tredie sindz tiwe. Hand sagde til dẽ anden / Huor meget est du skyldig ? Han suarede/hũdrede skepper hwede. Hand sagde / Tag dit breff/

och scriff firesindz tiwe. Och herren loffuede den onde foget/ for han giorde saa wiislige/thi denne werdens børn ere snillere end liusens børn/i deris slect. Jeg siger eder/ Gører eder och wenner aff vrætferdige penninge oc gotz/ paa det/ ath naar eder fattis/at de skulle da tage eder ind i de ewige bolige.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Ørst see wij i denne lignelse / ath den hwsholdere bleff loffuet/ men icke for hans bedregeri skyld/ men ath hand/ som ith werdens barn haffde kloglige handlet . Fordi i sandhed werdens

Werdens klogehed.

børn ere saa till sindz/ath de i alle de ting som de slaa paa/søge icke deris nestis/men deris egen nytte. Legge de oc al wind paa/ath de io faa nock/oc til fulde/det gaar huor ith kand/met ræt eller vræt/paa det/de skulle icke lide kūmer. Oc kallis her der fore gotz oc rigdōme (sō merckis met dette ord Mammon) vrætferdige oc onde/ icke for at de i dem selffue ere onde/ men for at de wed mis-

Formaning ath wii skulle

brug icke vdskiffuis til fattige folcks nytte. Nu wil Christus denne werdzlige wished och treskhed haffue stillet fore wore øyen/ til een formaning

icke at

icke at hand der met wil loffue det bedreyeri/met hwilcket werdens børn iage deris gotz till hobe/ Men at wij met saadan alwerlighed oc flit skulle lære at søge de hiemmelske rigdôme/sô wij see at denne werdens børn søge dette forgenlige gotz. Men erith saa at de ewige rigdomme/ som wii her atspørge/synes forsmædelige oc bespottis aff denne werdens børn/da lad det til/at de søge liggendefæ paa iorden/saffne men du dig liggendefæ i Hiemmelen/oc lad siden see/huo der haffuer bæst gemt sit liggendefæ. Men denne er formaningen/at wij met al flit skulle søge de ewige gode ting/oc er saadâ formaning megit nødtørfftig. Fordi wii ere lade oc forsømmelige/oc skeer saare snart/at wij myste Troen oc Gudz redzle/vden wij met saadanne guddommelige formaningger ere wel bewebnede. Men huad er dog een Christen skadeligere end saadan fwlhed oc ledie? Wij skulle altid waage/och staa i Gudz fryct/ och idelige bøner/ paa det at troen kand forøgis/ woxe oc formeris/ oc ingelunde giiffue oss til een kiødelig tryghed/ath wii wilde sige met dem som intet passe paa Gud/ Pax et securitas/Det haffuer end laang tiid ingen nød/ Saadant lad Gudz ordz foractere gøre/der sige i deris hiertte/ at der er ingen Gud til. Men gør du/som Propheten Dauid lærer/Tiæner Herren met fryct/oc fryder eder met bewelsse/Saa beholder du wel de herlige store gode ting sô du haffuer faanget wed Euangelium. Ja saa bliffuer du oc wel paa den rætte adel wey/at du kommer icke paa den brede wey/som fører til ewig fordømmelsse/som oc den

søge det vforgengelige gotz.

Lædie er skadelig.

Mat. 24
i.Thess. 5

Psal. 2

Pro. 14 Wise mand siger. Huo der Herren frycter/ den gaar paa den rætte bane/ Mē huo hannem foracter/ den gaar vdaff hans weye. Nu wel/ gaa de at den rætte wey som frycte Herren/ saa lad dig denne Christi formaning gaa til hiertte/ at du al skiødactig tryghed forlader/ oc wære rask til alle de ting sō dig aff Christo ere befalede at gøre/ paa det/ at denne werdens børn icke al tiid i deris slect bliffue fundne flitteligere/ end liwssens børn.

Den anden part

See wij hær i dette Euangelio huor saadant alwere och flit met huilcket wij skulle søge de ewige gode ting/ staa i/ som er besynderlig der i/ at wij gøre oss wēner aff den vrætte Mammon. Men huor wil det rime sig? Hær til haffue wij lært/ at Troen gør allenste frō/ rætferdig oc salig. Skulle det da nu wore gerninger gøre? Ney icke saa. Ordene synis wel at lyde saa/ men naar de ere ræt vdlagde oc forstaande/ da gøre de intet affbreck paa Troen. Christus taler hær saa om gode fructer/ at hand wil det met det træ/ sō bær gode fructer/ icke haffue bort kast. Ja huædē skulde fructerne were gode/ om træit icke til forn ware got? huædē skulde wij tage fructerne/ om træit baare icke dem? Derfore maa alt før træit wære got/ end det bær god fruct. Saa tale wij oc om gode gerninger. Ingen gerning er Gud tack nemmelig/ ehuor kaastelige eller herlige hun och skinner/ om personen/ som gerningen gør/ ey til forn rætferdig er giort. Troer den/ saa er rætferdighed der/ Fordi hun Gudz naade/ wed huilckē oss retferdighed/ for vden al wor gernings fortiæ

Ath gøre wēner aff den vrette Mammō.

Gode gerninger teckis icke Gud/ vdē mennisket er før Gud behageligt wid troen.

niste

miste bliffuer metdelt / i Christo haffuer befattet. Naar nu personen er rætferdig giort / oc Gud be hagelig / saa er oc strax gerningerne Gud behage lige / icke at gerningen i sig selff er saa megit werd / men fordi at hun aff ith retferdig giort oc Gud behageligt mennis e giort er. Der fore naar Chri stus siger oc lærer / at wij skulle gøre oss wenner aff den vrætte Mammō / oc gøre got / da seer han icke saa megit til gerningen / som til kielen aff huilcken gerningen vdflyder. Hyckleri / for den sag skyld acter han intet / fordi at hun lærer gernin ger foruden Troen. Nu huad ere gerninger vden Troen / andet end hyckleri? Gud aldrig behaffue de de gerninger som i Lowē / oc aff hannem budne Jøderne bewarede / naar de skede vden troen / saa megit er det fra / at de gerninger som ere paa fundne aff menniskerne skulde teckis hannem. Naar nu Christus siger / Gører eder wenner aff den vrætte Mammon / met huilcke ord han lærde oss kierlighedz gerninger / da alligewel legger han icke saadanne gerninger retferdighed til / men wil wid de samme / Troen haffue bewijst oc obenbare giort / effterdi ath træit maa alt kendis aff fructen. Men merck / ath Christus met disse ord / Gører eder wenner aff den vrætte Mammon / seer til kierlighedz gerninger / i saa maade / at wort godz skal da wære gaat oc retferdigt / naar wij det met fattige vddele / Tuert emod skal det hede vretferdigt oc ont / naar wij der i søge wor welløst. Der fore siger oc Salomon. Huo der foracter sin næste / hand synder / men wel den / som sig forbarmer offuer den fattige.

Wid gerninger ken der mand Troen.

Pro. 14

Paa den niende Søndag

Den tredie part

Her haffue wij den løn/som tro mennisker der
offue dem i kierlighed/giffuis skal/besynderlige/
at de fattige/ huilcke wii her met wore gode ger-
ninger tiænt haffue/skulle oss tage ind i de ewige
tabernakle. Denne text drawe nu Papisterne til
Helgẽs vchristelige paakaldelse at stadfeste. Mẽ
war dig der fore/fordi saadan en Helgens paakal
delse/ er emod det Første bud/ mod Euangeliũ/
Huilcket der lærer/at wii skulle Faderen i Christi
Joan. 16 naffn paakalde/oc disligest mod Paulũ/ huilken
oss (i det Epistel screffuit til Timotheũ) icke vden
1.Timo.2 een medlere fore stillede/som mellem oss oc Gud
handle skulde. Oc taler dette Euangeliũ icke om
de aff døde/men om de leffuende Helgen/at wii de
samme skulle gøre oss til wenner/oc gøre dem got.
Huor met? met den vrætte Mammon/ det er/
Wii skulle tencke/ath oss Gud wort gotz icke til
pral/til høfferd/ til wellyst giffuit haffuer/ men
at han oss der offuer haffuer sæt til skaffere/de
Tiene de arme. nødtørfftige oc arme der met i deris nød til ath
tiene oc hielpe. Naar wii det gøre/saa skulle oss
de samme oc paa den yderste dom giffue widnes
byrd/at wii dẽ tiænt haffue/oc saa en orsage we
re/at wii i de euige tabernakle bliffue annãmede
Oc denne vdleggelse fører textens eyedom met sig
Fordi huad Christus wil at for de fattiges skyld
ske skal/siger han/paa det at de skulle gøre det/
som han oc anden stæd siger til Apostlene/at de
skulle paa den dag side paa tolff stole/oc dømme
de tolff Israels slæcter. Sũma/Huad wii de ar-
me aff Troen gøre/skal riglige bliffue beløn t.

Paa

Paa den tiende Søndag

effter Trinitatis Euangeliũ Luce xix

Er han kom ſaa nær at han ſaa Staden/ da græd hand offuer hannem/ och ſagde/ Wiſte du hwad der hørde till din fred /da actede du der paa i denne dag/ Men det er nw ſkiult for dine øyen. Thi de dage ſkulle komme offuer dig / at dine vwenner ſkulle belegge dig met waald/ och omkring ſætte dig / och plawe dig paa alle ſider oc ſla dig ned till torden/oc dine børn ſom ere i dig. De ſkulle icke forlade een ſteen paa een anden i dig /thi du haffuer icke kent din beſøgelſis tid. Han gik i templé/oc vddreff dem ſõ der ſolde oc køffte/oc ſagde til dé/Det er ſcre-ffuit/mit hwſſ er ith bede hwſſ/ Mé i giorde det till een røffuere kwle/

Hand

Han lærde dem daglige i templen/ Preste høffdingene oc de scrifftlærde och ypperste for folcket/ søcte fast effter at de kūde komme hannem aff dage /oc de funde ingen aarsage der till. Thi alt folcket actede paa hans ord naar de hørde hannem.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Christ9 et een gaffue

I dette Euangelio maa wij Christū i tuēne maade befatte/ Først/som een gaffue/der effter som it exempel. Men naar ieg befatter hannē som een gaffue/saa maa ieg wide at han mig met dēne sin graad tiænt haffuer/oc gansk til min egen giffuē er. Ja/ieg maa wide oc tro at han skøtter om mig at han for mig er ōhyggelig/oc at hannē min elende oc iāmer offueruettis saare til hiertte gaar Mē at wide/at hand annammer dig/oc bær sorg for dig / er saadan een trøstelig ting / besynderlige i anfictelsser/baade legemlige och aandelige/ ath i hiemmelen oc paa iorden ingen trøsteligere ting wære kand. Anficter dig dine synder? Forklager dig din samwittighed/oc du frycter dig for Gudz wrede? See til denne Christum/wed huilcken dig syndernis forladelse loffuit och tilsagt er. Fordi hand ærid io/som wore synder paa sig tagit/och

Esaie 53 wor swaghed baarit haffuer. Men det du wilde

mene

mene/ hannem ath wære saa grum/at hand ey wilde lade stille sig til fredz/lige som hand wilde ingen mand lettelige lade ind til sig/ det skalt du icke gøre/men megit mere holde hannem for saadan een mand som icke al eniste een mishagelighed til dem haffuer/som for hannem fly/oc andē stæd søge at worde salige/men och der fore haffuer grædet/at wij skulde aff saadan hans metynck besinde/at hand alle mand at hielpe tilnegit er/naar wij men wore synder føle oc hade/oc fra dem gerne wilde wære løsse. Hand/hand/hand ærid al ene/wed huilken dig Gud i din samwittighedz kamp hielpe wil/oc dig i dit hiertte sige/ Wer trøstig/dig er dine synder forladne. Desligest giør han nu oc i legemlige anfictelser. Raaber ieg till Gud wid dēne Christum i min traang oc nød/saa ærid wist at ieg skal bliffue hulpen/ Fordi Christus haffuer io selff sagt/ Huad i faa bedit Faderen i mit naffn/skal eder giffuis. Och een anden stæd. Wærer frimodige/ieg haffuer offuerwundit werden/det er/wid mig skulle i icke al eniste werden/oc alt huad der inde er/offuerwinde/men och Døden/ Dieffuelen oc Heluede/ Joan.xi. Naar ieg nu Christū saa/som een gaffue befattet haffuer/saa skal ieg da oc widere læ re/at ieg lige wid den samme maade maa tiæne min næste/met huad ieg formaa/liiff och gotz/lige som mig Christus her met sin graad/ ia met alle sine gerninger/pine oc død/tiænt haffuer/ Som S. Peder siger/Christus er piint for oss/oss ith exempel effter ladendis/ath wij skulle efftersølge hans fodspaar. Oc disse ere da de gode gerninger som

Huor fore Christus grædit haffuer.

Joan.14

Joan. 16

i.Pet. 2

som Scrifften priser/oc wij(paa det wor tro maa bliffue obenbare) ere skyldige at giøre.

Den anden part

I dette Euangelio græd Christus for Jøderne sõ icke wiste/huad dem til deris fred tiænte. Och antegnede i da oc da kiødens indfødde blindhed oc ondskaff. Huad kand sig nu mennisket berømme? efterdi saa maange herlige predicker/oc saa fult oc store mirackle wid Christum i Jerusalem/hoss den meste deel forgeffuis skede ere? Huor er hær bleffuen den fri wilge met sine krafter/som henne denne werdens kloglinge tillegge? De wilde icke tro hans ord/ de wilde icke kiende hannem at were Gudz søn/oc den sande Messiam. Det waar alt skiult for deris øyen/oc alligewel icke mindre haffde hørt hans predicker/oc seet hans mirakle. Hær aff will efterfølge/at kyødet/om det met aanden ey bliffuer oplyust oc oss icke ith nyt hiertte(aff huilcket Ezechias siger. Cap.xxxvj.)icke worder giffuit/blint/forstockit oc ont er/ oc Gud i Christo icke kand kende. Denne blindhed er oss icke i vdwortis tingest/som i klæder/men i moders liiff indfød/ Psal.lj. Derfore maa wij och anden sinde bliffue fødde wid wand oc den Hellig aand om wij ellers skulle komme i Hiemmerige. Saadan ondskaff oc blindhed see wij oc i dem der kyøffte oc saalde/huilcke der Jesus iagde aff Tempelen. Fordi huilcken aff dem haffuer bekiænd eller bedret sig/enddog de waare paamintte Gudz hwss at wære ith bede hwss? De waare end da kyødelige/der fore kunde de oc icke ræt dømme paa Christi ord oc gerninger.

Kiødens blindhed

Den

Den tredie part

Hær forkyndis Iøderne denne blindhedz oc wan troes straff. Dine fiende (siger han) skulle om dig oc dine børn sla wognborge &c. Oc icke lade een steen paa den anden/der fore/at du icke haffuer kiend din hiemsøgelses tiid. O alsom største plawe. Først pinis Iøderne som icke wilde tage kende paa Christum/ aandelige/fordi ath de haffde øyen oc saae icke/ haffde øren oc ey hørde/ at Christus maatte wel sige/at hand til dem kom i denne werden/paa det at de sō saae / skulde icke see. Men huo kan kende denne doms affgrund? Gud allene. Wij skulle eller kunde icke ransage dem. Nu /effter den aandelige straff følger oc een legemlige/at de skulde bliffue belegrede/oc tungde met angest alle wegne/saa/at een steen skulde icke bliiffue paa den anden. Oc lige som Christus forkynde dem det/saa er det oc skeet. Ia saa gruelige er det och skeet/ ath det er ynckeligt ath høre. Men om dig lyster at læse der om/saa læff Iosephum de bello Iudaico. Nu well/der haffuer du den straff/met huilken Iøderne/ for Euangeliū foractelse bleffue straffede. Mē huor ment du ath det skal gaa oss/ som saa laang tiid haffue hørt Euangelium/ oc ey rættet wort onde leffnit/ men och der offuer haffue dette Euangeliū kaastelige perler træd met føder/ forsmaat oc foractit? Will mand icke bedre sig (siger David) saa haffuer hand ith beffuende suærd til rede/ och spent sin bue/och haffuer dødelige skud til rede/ oc haffuer lawit sine pile til rede ath forderffue met. Der hører du at icke alleniste Iøderne/men

Wantroes straff.

Esaie 6

Mat. 7

Psal. 7.

oc alle

oc alle de ehuo de ere/som sig icke omwende/skulle bliiffue straffede. Gud forholder sin straff wel een tiid laang/ men hand kommer der effter dis grueligere oc dis wissere. Der fore bedre sig huer i sin stæd/oc tro Euangelio/ paa det at endelige offuer oss ey skal gaa straff til liiff oc siæl

Den fierde part.

Christus priser i dette Euangelio sit embede/ i det/at han den anden dag gick i templen/oc iagede dem vd som kiøffte oc saalde/sigendis/Mit
Esa. 56 hwss er ith bede huss/men i haffue giort det til een mordere kule. Item i det/at hand daglige lærde i
Christi embede. templen. Men alle disse ting sømmede Christū/ fordi/han waar io vdsend i denne werden at predicke/oc forkynde oss at gøre sin Faders wilge. Nu efterdi at met Presternis oc Scrifftlerdernis gerighed/Gudz ord oc sand dyrckelse i Jerusalems tempel/som endda waar i sin heder/oc snart skulde affleggis/ megit forhindredis/wilde Christus icke lære alleniste/ mē oc saa alle wanbrugelsser/ aff huilke Gudz dyrckelsse forhindredis/borttage. Men hwad han her gør/bewiiss han met scrifftē/ ath han gør det met rætte. Ja huor fore skulde Christus saadanne skiæffle icke vdiagit/ efftersdi at han er een Herre/baade offuer legemligt oc aandeligt tempel? Det nu Christus gør her met haanden oc lærdō/det er oss sømmeligt at gøre alleniste met lærdōmen. Oss bør at lære dem Euangeliū/ men om det forhindredis / oc menniskklege sætz Doctorer met sin lærdom som moren altid atspør sin egen nytte/Gudz tempel/som er tro menniskers hierter/besmittede/saa skulde wij da holde hen

de henderne/ oc icke munden/ paa det saadanne drømmere skulde skamme sig/ oc al eniste Euangelium kunde faa sin fremgaand. Her til hører det som S. Pouil siger Episcopus potens sit in sermone/ vt contradicentes possit conuincere. Een Biscop skall wære mectig til at formane wid helsom lærdom/ oc til at straffe dem som modsigere ere.

Paa den ellefte Søndag

effter Trinitatis/ Euangelium/ Luce xviij.

Esus sagde til nogle/ som dristede paa dem selffue/ at de waare rætwise/ oc foractede andre/ dene lignelse Der ginge tho mēd op i Templē at bede/ een Phariseer/ oc een obenbare syndere. Phariseen stod/ oc bad saa wed sig selff. O Gud/ ieg tacker dig/ at ieg er icke som andre menniske/ røffuere/ vretwise/ horkarle/ eller sō den obenbare syndere. Jeg faster tøs wer om vgen/ ieg tinder aff alt det ieg eyer. Synderen stod langt fra/ oc wilde icke opløffte sine øyen till hiēmelen/ men hand slo sig for sit bryst och sagde/ Gud miskunde dig

offuer migsyndere. Jeg siger eder/ at denne gick rætferdig til sit hwss mere end denanden. Thi athuer som sig ophøffuer/ han skal nedtryckis/ oc huo sig nedtrycker/ hand skal ophøffuis.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

I Dette Euangelio bliffuer tuenne haande rætferdighed/ gerningers oc Lowens/ som wii megit haffue sagt om/ beskreffuen i tuenne personer/ saa/ at wij klarlige maa see/ ath Gud alleniste/ troens rætferdighed och icke gerningernis / sō icke kommer aff troen/ priset haffuer. Der fore wille wij hær tractere det ene effter det andet.

Een Phariseers beskriffuelse.

Først den Phariseers persone/ som met een arm Toldere gick i Templen at bede. Fordi dē samme blifuer beskreffuē paa det aller herligste met maange gode gerninger/ til huilcke Gud haffuer hafft ingē behagelighed/ effterdi at de haffue wærit for vden tro. Oc huo wilde bortkastit denne Phariseers bøn/ om hun aff hierttit oc troen/ oc til Gudz æriss oc sin næstis forfremmelsse haffde skeet? Der haffde wij maat saadan een gerning som een gudelig Christelig gerning loffuit oc prisit/ besynderlige efterdi at Christ⁹ haffūer budet oc befalit/ der han siger/ at mand maa altid bede/ oc ingen

tid

nid holde oppe. Men nu er saadan een bøn skeet i aand oc i sandhed/ Der er oc icke blen Gudz ære søgt. Der fore maa det bliffue blant suetzeri/ som Propheten Esaias siger Dette folck ærer mig met læberne/men deris ter ere laangt fra mig. Men at denne Phariseer haffuer icke søgt Gudz ære/vduise wel nock hans ord/fordi han siger saa. Jeg tacker dig Gud/at ieg icke er som andre menniske. Tacksielse met huilcke wij Gud for de annāmede gaffuer/enten de ere legemlige eller aandelige/loffue/er een god oc Christelig gerning. Ja/ huor kunde wij kallis Christne/vden wij de welgerninger som Gud offuer oss all rundeligste samler/besinde/ oc wide hannem der tack fore? Finder du icke denne troes fruct/det er een ewig tacksigelse hoss Paulum i alle hans Epistler? Men denne Phariseers tacksigelse er een bespottelse mod Gud/ Fordi hun atspør icke Gudz/men sin egen ære. Jeg er icke som andre menniske/ siger hand. Huordan een tacksigelsse er denne? Huor giffuis Gud sin ære? Huor bekiendis det hær at Gud alene er den som oss wid Christum rætferdig gør? Denne Phariseus haffuer icke Gud behoff/hand er aff sig selff rætferdig nock. O huilcken høyferdighed. Men det gaar alt saa til. Hyckleri haffuer altid anhengende høyferd met sig/huor met hun sig selff ophøyer/oc andre forsmaar oc foracter. Det er icke denne Hyckler nock/at hand sig selff loffuer/ hand maa oc forsmaa oc foracte alle andre folck/oc paa det høyste skelde dem. Huor skelder hand dem da? Han kalder dem røffuere/ vrætferdige och hoorkarle.

Een forkeret tacksigelse.

ne gode Phariseer meen/at det er saa lætgiort
Lowen/om hand vdwortis i ith skin bewa
ende/at hun da er opfylt/oc Gud maa han
saadan vdwortis gerning holde rætferdig/
han besinder icke dis emellem/at Lowen (sō
S. Pouil siger) er aandelig/det er/at Lowen vd-
kreffuer icke al eniste vdwortis gerning/men oc saa
hiertet oc affecter/ oc bliiffuer fuldkommen wid
aanden. Det kand ske/at hand met henderne intet
haffuer tagit eller røffuit. Men huor regner hand
det hen/at hand det met hierttet haffuer giort/Ja
at han oc i denne tacksigelse haffuer røffuit Gud
sin ære. Desligest haffuer hand icke vrætferdig
wærit i vdwortis handling/ ingen hoorkarl met
daat oc gerning / men dog waar han det i hiert
tit. Men hand troer det icke/oc maa den arme tol-
lere oc saa end mere haalde vd/huilcken hand al-
delis megit werre actede end sig selff. Fordi/effter
at han haffde sæt hannem for sine øyen/ berøm-
mer hand sig atter/at hand er ingen dranckere el-
ler frotzere men at hand tøffuer faster om vgen/
Item/ at hand giffuer fattig folck tiende delen
aff al det hand eyer. Jeg meen at det er at berøm
Jere. 9 me sig. Huor bliiffuer hær /det som staar screff-
uit i Propheten Jeremia/Huo sig berømmer/den
berømme sig i Herren ? Ney/Ney/den som sæt-
ter sin rætferdighed paa gerninger maa alt be-
rømme sig aff sine gerninger. Nu wel/der haffuer
du een from Phariseers formalning.

Den anden part

Tollerens beskrifuelse. wij wille nu besee huad Tolleren wor for een
persone

perſone/fordi hand aldelis megit anderlunde be-
ſcriffuis end Phariſeeren. Tollerē haffuer ſtaa-
ith laangt fra/och icke taarit oplade ſine øyen e-
mod hiemmelen/men haffuer ſlagit ſig for ſith
bryſt/och ſagt/ Gud wær mig ſyndere naadig.
Her hører du ingen berømmelſe/ oc ingen høy-
ferd eller foractelſe/vden ath hand ſig ſelff for-
mindrede oc foractede/Ja/at hand actede ſig ſelff
vwerdig/at hand ſkulde ſee til hiemmelen / eller
gaa mit i Templen/ſom Phariſeeren giorde. Al-
le diſſe ting bewiſſe huad hans mening haffuer
wærit om ſig ſelff i ſit hiertte. Men dem wille
wij heller beſinde aff hans ord. Gud/ſiger han/ Synders bekēdelſe.
wer mig ſyndere naadig. Her hører ieg først
een ſand ſynders bekendelſe/ hwilcken ſaa nød-
tørfftig er/ at ingē chriſten foruden hende det gla-
delige Euangelij budſkaff/ met fruct høre kand.
Sagen er. Euangelij predicken/ wed Chriſtū iæt-
ter ſynders forladelſe/ men icke dem ſom ſig ſelff-
ue gøre rætferdige/ men dem ſom ſig aff hierttit
bekiende at were ſyndere/ ſom oc Chriſtus ſiger/
Jeg er icke kommen ath kalle de rætferdige/ men Mat. 9
ſyndere. Naar ieg mig nu icke bekender for een
ſyndere/huor kunde mig da ſynderne bliffue for-
ladne? Her til hører/ at baade Joannes oc Chriſ- Bod.
tus først/ Penitentiam/det er/ Bod/ predickede.
Fordi lige met den ſamme Lowens predicken/
wilde de wiſe oſſ ſynderne/ och der met føre oſſ til
wor egen bekendelſe/ at wij ſkulde kunde ſkyøn
paa/ det/ ath wij haffue Gudz hielp oc trøſt be-
hoff Wid ſamme maade ſiger oc S. Pouil/ at Rom. 3
baade Jøderne och Hedningene/ alle ere vnder

synden. Summa. Syndernis bekiendelse er den
første trappe til rætferdighed / Oc huor saadan
een bekiendelse er / der bliffuer det hellige Euan-
Mat. 11 geliũ met fruct predicket / som Christus siger / De
fattige / det er / de sønder knusede samwittigheder /
som bekiende deris synder / bliffuer Euangelium
forkyndit / oc de annamme det. Huor saa predic-
kis Euangeliũ / lærer tilhøreren sig aff blot naa-
de wid Christum ath bliffue rætferdig giort
och salig. Och beder altid met Tolleren / Gud
wær mig syndere (effterdi ath ellers ingen anden
gerning kand mig hielpe) naadig. See der haff-
uer du den arme Tolleris bescriffuilse / som sine
synder bekender / och beder om naade.

Den tredie part.

Christi sententz oc dõ offuer de tuenne personer.

Lad oss nu høre om dem begge huad sententz
oc dom Christus gaff. Om Tolleren siger hand
saa. Denne gick hen aff retferdig giort frem for
den anden till sit hws / fordi huo sig selff ophøyer /
hand skall bliffue fornedret / oc huo sig fornedrer /
den skall bliffue ophøyet. Huor gaar det till ath
saadan een herlig / from oc hellig mand / bliffuer
fordømt / och der emod saadan een stor syndere
bliffuer annammit och salig? Saa gaar det til.
Den arme Tollere kiender sine synder / føler sin
forderffuede natur / oc befinder aff saadan een ken-
delse / ath han sig selff huercken raade eller hielp-
pe kand. Der fore blæss hand sig icke op / forlader
sig paa ingen gerning / mistrøster ganske och al-
delis paa sig selff / oc fornedrer sig / men hand sø-
ger icke diss mindre naade hoss Gud / met den
trøst och haaff / ath hand troer ath Gud wil mis-

kundelige

kundelige forlade hannem sine synder. Oc denne tillid befalt Gud wel/ saa at oc der fore dẽne Tollere waar kundgiort retferdig/ paa det at Troens rætferdighed/ aff dette exempel kunde bliffue bekend. Tuert emod/ efterdi at Phariseeren sig for ingen syndere bekende/ men sig for sine gerningers skyld/ der dog vden Troen skede waare/ opblæsde/ andre folck forsmaade/ oc sig saa høyt met sine gode gerninger forhæffuede/ skal hand oc bliffue fornedret. Oc haffuer hand for denne werden sidet øffuerst til bords/ nu skal han met skam giiffue den arme Toldere rum/ oc side nederst. Fordi Gud anseer icke hans hycklerske gerninger. Wij forkaste her icke gode gerninger/ om saa er ath de skee i Troen/ och er ith got træes fruct. Men huor de aff Troen icke skee/ da bortkaste wij dem frilige/ oc sige met Paulo/ Huad icke aff Troen skeer/ det er synd/ Lad skinnet wære saa høffuiskt oc kaasteligt sõ det mæst kand. Wii wide det/ at intet hyckleri for Gud kan were tacknemmeligt/ som scrifften een anden stæd siger Den vgudeliges glæde staar icke lenge/ oc hycklerens fryd warer icke ith øye blick / och om hans høyhed rackte ind til hiemmelen/ oc hans hoffuit rørde paa skyerne/ saa bliffuer han dog paa det siiste forkõmen som ith skarn/ saa at de som haffue seet hannem/ skulle sige/ Huor er han? Det er nock aff dette Euangelio.

Troẽs retferdighed

Luce xiiii.

Rom. 14

Paa den tolffte Søndag

effter Trinitatis Euangeliũ Marci vii

Tiiii Jesus

Esus gick strax fra Tiro och Sidon / bort till det Galileeske haff mit i gennem de Thi Stæders land / Der ledde de een till hannem som waar døw oc dumme / Oc bade hannem ath hand wilde legge sin hond paa hannem. Hand tog hannem offuer een side fra almwen / och stack sine fingre i hans ørne oc spøtte oc tog paa hans tunge / oc saa op i hiemmelen / oc suckede / och sagde til hannem / Epheta (der er oplad dig) oc hans øren bleffue strax obne / oc hanss tungis baand bleff løsde / oc han talede ræt / Jesus bad at de skulde ingen sige det. Men dis mere han forbød dē det / dis mere sagde de det. De forvndrede ofuer maade / oc sagde Han giorde alting vel / thi de dūme kūde tale / oc de døwe kunde høre.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Førſt i dette Euangelio priſis een frem-
mit Tro/huilcken/effter at hun kende
Christū for een saliggørere/ſin lid til
hannem ſetter for ſig ſelff/ oc ſig der
effter legerwiiſt wid kierlighed vdbre-
der/ſaa/ath hun tager ſig oc omhu til for andre
menniſke/beder for dem/ och Christum for deris
ſkyld opſøger/at de oc maae komme til Troē/ oc
kiende den ſamme Christū for deris saliggørere.
Det ſee wij i dem/der denne døwe oc dumme le-
de til Christum/bedendis/at Christus wilde wer
dis at legge ſin haand paa hannem. Haandens
paaleggelſe/wor een brug i det gamle Testamen
te/ oc er dog oc ſaa bleffuen hoſſ Christo oc hans
Apoſtle/ ſaa/ath de almindelige (naar de haffue
wellit giort de krancke ſunde/eller giffue aanden)
haffue hafft ſaadan brug. Luce iiij. Legger Chri
ſtus ſine hender paa de krancke/oc gør dem ſunde.
Saa gør oc Apoſtlene Act. xiiij. Diſligeſt ſee wij
i Apoſtlernis gerninger i det Ottēde/at Apoſtlene
lagde deris hender paa nogre/oc de ſāme annam
mede den Helligaand. Efftherdi nu diſſe folck wiſte
at Christus almindelige til at karſk gøre/ſaadan
en brug haffde hafft/bede de/han wilde legge ſine
hender paa hannem. Men du ſkalt mercke/at een
ſand tilliid til Christū/ oc een ræt Tro her wærit
haffuer. Ja om Troē her icke haffde wærit/huor
fore wilde de da haffue led det arme menniſke til
Christū? Huor fore wilde de (at han wilde gøre
hannē ſund) haffue hannem ombedit? Krancke til
Christum at lede/ oc icke tro hannem at kunde oc

Haandens paaleggelſe.

wille gøre dem sunde / wore intet ath ræt besøge Christū/men heller ath bespotte hannē. Men her haffuer en ræt Tro werit/der Christū for en sād saliggørere oc helbredere/baade til liiff oc siæl hol dit hafuer/Huilkit der af kan besindis/at de i intet feil haffue giort deris bøn/oc at han effter deris sø gelse haffuer giort den døwe sund. Mand maa oc mercke widere/at wid denne fremmede Tro/ det arme menniske til sundhed oc egen Tro er kōmen/ ellers er han icke salig eller retferdig worden. For di til retferdighed och salighed maa huer i sær haffue sin egen tro. Een fremmit tro kan bede for mig/ ath Gud wid Christum wil oc gøre mig tro/ men dog/ skulle mine synder worde mig forladne saa maa ieg for mig selff haffue een egen Tro/ sō scrifften siger /Huo paa mig troer (han siger icke huo sig paa andens tro forlader) han haffuer det ewige liiff/Joannis vi.

Huor lāgt frem met Tro hielper.

Den anden part.

Effter at wij haffue hørt huilckelūde sig huer paa Christū forlade skal/skulle wij oc høre huorledis Christus wil holde sig emod dem som tro paa hannem. Fordi her bescriiffuis han/som een leffsalig persone/ som een saare wenlig mand/ia som een naadig barmhiertig Herre, Saa snart at disse folck/ som den siuge haffde ført til hannē/ haffde fuldend deris bøner/Tager han den siuge vd fra folckit/oc giffuer gensuar met sin gerning/ at deris bøner skulde bliffue hørde/Ja oc alle deris som Faderen i hans naffn skulde paakalle. Men huad gør han met hannē/ effter at han haffde led hannem vd offuer een side fra folckit? Han

Huorlūde Christus wil holde sig emod oss.

vdspytter

vdspytter oc rører hans tunge. Huor fore gør han hannem icke sund wid det eenfoldige ord/om huil kit ordz krafft Høffuitzmanden sagde/ Sig men ith ord/saa bliffuer min tienere sund? Han haff- uer til forn wist/ath i de siiste tider nogre skulde forachte hans legemme/oc sige der om/ Kiødet er intet nytte / huilcket dog aleniste maa sigis om wort kiød. Paa det at wij nu kunde lære/ at Gud oc menniske/er een Christus/oc hans kiød der fo- re er ith heilsomt/ nytteligt kiød / om huilcket och ræt sagt er/ at det for werdens liiff giffuit er/wil Christ⁹ dēne krancke icke sund gøre met blote ord/ men oc spyt/hender oc fingre der til legge. Men lige som han det altsammen tillegger/saa seer han op mod Hiemmelē suckendis. Salige ere wij/naar Christ⁹ tager oss saa til sig/ oc for wor skyld seer til hiemmelē/sucker/oc som een eniste Prest i sand hed aller høyest/ fremtræder for sin hiemmelske Fader/til at forsone oss met hannē. Christus (sō han siger hoss S. Lucā) haffuer bedit for S. Pe- der/ia for alle Apostlene/at deris tro skulde icke wanske oc er bleffuen bønhørt. Sucker han da nu oc for wor skyld/oc beder for oss/saa skal det oc haffue ingen nød met oss/Ja han rætter det wel vd. Men at han det gøre will/bewiiss hand hær met gerningen/om wij men allene tro hannem/ at han wil io saa wel bewise oss naade som hand haffuer bewiist den døwe/naar wij men bekende wore bręck/oc haffue wor tro oc liid til hannem. Nu effter saadan een heilsom oc herlig skickelig- hed som han haffde i sine facter/ far han oc til met ordene/oc siger/ Hephetha/ det er/lad dig op.

Sucrmere. Joan. 6

Huor

Christi Godhed Huor kunde oss den aller mildeste Christ⁹ herlige re bliffue bescreffuē? Han tager dē døwe fra folkit rc. Oc der met antegner/at han wil hielpe/saa si ger han ith ord/oc gør hannē sund/oc bewiser der met/at han det gøre kūde/ Ny wel/kand han da hielpe oc wil hielpe/huad er det da for een blind hed/at wij anden stæds hen løbe at hente naade ? Huad søge wij hoss Hellgene? Huæden komme de fiorten eller femten nødhielpere ? Kan oc no gen ellers hielpe i nød/end Gud wid Christum? Propheten Dauid siger/ Jeg raabte till Herren i min nød/oc han wete mig bøn. Det wender du saa om/ oc siger/ Jeg raaber til Helligene i min nød rc/Men huad/om det ginge dig saa som de daarlige iomfruer/der wilde haffue olie aff de klaa ge ? Skulle de gøre dig sund/ som sig selffue icke

Mat. 25 kunde hielpe/de der aleniste aff Christi naade ere bleffue behulpne ? Dog wille wij hær met ingen wanære haffue giort Hellgen/men megit mere for Christi ære/huilkē han wil ingē andē giffue/haff ue wij dette hær til dragit. Fordi det er io Christ⁹ alene som oss kand oc wil gøre sunde /Ja den der forlader synderne/oc oss rætferdige oc frōme gør. Der fore/kant du sanhed icke høre eller bekende / oc der i æst døw oc een dūme/ betee Christo din breck/saa hielper hand dig. Gør du det/oc tuiler intet paa hans godhed/ saa hielper hand oc dig/ som han haffuer hulpet dette vsle menniske. Huor lunde haffuer hand hulpet hannem ? Hans øren (siger Texten) lode sig op/oc hans tungis baand bleff løst/oc hand talede ræt.

Den tredie part

Haffue wij nu een herlig fruct som Troen Troens
bær met sig/ i dem/ der Christum aff hans ord oc fruct.
dette mirackel/ haffue kiend for een saliggørere.
Fordi de sige saa/ Hand haffuer alle tingest wel
giort/ døffue haffuer hand hørinde giort/ och de- Christi
maalløsse talinde. Er icke det een herlig loff om loff.
Christo/ at de sige/ Hand haffuer alle ting wel vd-
rættet? Huor er det menniske paa iordē/ om hwilc-
ket saadant maa bliffue sagt? Wor første fader
Adam haffuer det i Paradis saa vdrættet/ at han Rom. 5
wid sin vlydelsse/ død oc fordømmelse indført haf-
uer. Disligest wij saa sō hans børn/ rættit end nu
daglige saa vd/ at Gud/ om han wor icke saa naa-
defuld/ haffde god ræt til/ oss sō saa vhørsōme ere/
at støde i heluedis affgrund/ oc i den ewige før-
dømmelse. Men Christ9/ effter at han aff sin fader
til dēne werdē vdsend wor/ til at hielpe oss/ er han
oc wordē sin Fader lydig ind til døden/ ia til Kors-
sens død. Hand haffuer oss trolige lærd sandhedz Philp. 2
wey. Hand haffuer lockit oss til sig met gerninger
oc mirackel/ oc der i intet andet søgt end sin Faders
ære/ oc wor salighed. Korttelige/ Hand haffuer
i sit embede intet ladet staandit til bage/ wid huil-
kit hans Faders ære oc wor salighed maatte
fremmis. Der fore skulle wij met got skel legge
oss alt skam oc skendsel til/ oc tuert emod/ legge Christo
Christo alt ære til. Fordi huad som wij met skulle wij
wor vlydelse taffte/ det haffuer Christ9 met sin pi- al ære/ oss
nis oc dødz werdskyld fundit oss igen. Fordi det all skam
met haffuer hand forsaanit oss met sin Fader/ oc tillegge.
giort aff døue/ hørinde/ aff maalløsse/ talinde. Mē
ath Christus her bød folckit/ ath de saadant ith
Mirackel

Mirac kel icke ſkulde gøre obenbare/oc dog een an
den ſtæd haffuer budet ſaadant at forkynde/kun
de oc wille wÿ icke antegne/ aff huad orſage ſaa-
dant er ſkeed. Han wed idt ſelff altſombeſt. Haff-
de wÿ ſkullet wiſt det/ haffde hand det icke ladit
bleffuit v antegnit. Oc fordi nu han haffuer det
om intet antegnit/ſaa wille wij oc icke falle hannẽ
i hans ræt/men megit mere bede om naade/ ath
wÿ mue høre hans ord/oc met hiertit befatte det/
oc der efter det ſamme frimodelige bekende for
denne onde werden.

Paa den trettende Søn-
dag effter Trinitatis/Euangeliũ Luce. x.

IEſus wende ſig til ſine
diſciple oc ſagde. Salige
ere de øyen ſõ ſee det i ſee/
thi ieg ſiger eder/ at maan
ge Propheter oc Konger wilde ſeet
det i ſee/oc de ſaae det icke/och hørt
det i høre/oc hørde det icke. En low
køn ſtod op oc freſtede hannẽ oc ſag
de. Meſtere/ huad ſkall ieg gøre/at
ieg maa beſide det ewige lüff ? Han
ſagde til hannem/ Huad er der ſcref
uit i lowen/ Huorledis læſſ du ? Han
ſuarede/ Du ſkalt elſke Gud din Her
re/ aff

re/aff alt dit hierte/ aff al din siæl/
aff all din mact/oc aff all din hu/oc
din næste som dig selff. Jesus sagde
til hannem/Du suarede ræt/gør det
saa skalt du leffue/Hand wilde gø-
re sig selff rætferdig/oc sagde til Je
sum/Huo er min næste?

Jesus suarede oc sagde/Der gik
een mand fra Jerusalem ned til Hie
richo/oc kom blãt røffuere/de toge
hans klæder oc giorde hannẽ saar/
oc ginge bort oc lode hannem ligge
half død. Det hende sig at en Prest
foer den samme wey frem/der hand
saa hannem da gick hand om han-
nem. Der kom och een Leuite frem
der hand hagde seet och wærit hoss
hannem/da gick hand och bort fra
hannem. Der reysde een Samarita
ner frem/der hand kom oc saa han-
nem da rørdis han aff miskundhed
Och gick till hannem/ och forbant
hans saar/oc lod olye oc win i dem.
Oc lagde hannem paa sit vngnød/
oc førde

oc førde hannem til herberge/ oc besørgede hannem der. Der hand foer det fra om anden dagen/ da fik han werten to sølff penninge / oc sagde/ Besørge hannem/ huad du legger mere vd/ det wil ieg betale dig/ naar ieg kommer igen. Huilcken tyckis dig aff disse tre der waar hans neste som falt blant røffuerne? Hand suarede/ Den som giorde miskundhed mod hannem. Jesus sagde/ Gak oc giør lige saa.

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Dette Euangelij begyndelse/ see wij Apostlene at wære kundgiorde salige/ huilkit enddog da waar giort til Apostlene ene/ predickis det nu alligeuel obenbare for den gantske werden. Effter at de aff Christo forkyndis salige/ saa wille wij besee sagen huor fore det er skeet. Salige ere de øyen/ siger Christus/ som seer det i see. Enddog Christus/ altsom eenfoldeligst taler der om sin persone/ embede oc mirackle/ saa maa alligewel den indwortis hierttens syn/ det er/ Troen komme der til / om Apostlene oc alle de/ der met dem see Christum/ det er/

Huor fore Apostlene ere forkyndede salige.

det er/kende hannem/skulle forkyndis at were sa-
lige. Ja/huad skulde dem den vdwortis oc legem
lig syn haffue hulpet/om den indwortis der til ic
ke haffde kommit? Om den legemlige syn hafde
giordt rætferdig oc salig/saa maate oc Pilat⁹/An
nas/Chaiphas oc Herodes bleffuit salige/fordi de
alle haffue met legemlige øyen seet Christũ/ia oc
talit oc suaret met hannem. Men at see Christũ
met legemlige øyen/gør icke salig/lige saa lidet sõ
det giorde Jøderne salige/at de berømmede dem/
at Abrahã wor deris fader. Der hører alt mere Joan.8
til sagen. Huad hører der da til? Jth skært oc purt
hierte/ som troer Gudz ord/ oc kiender oc holder
Christũ for den sande Messiã oc verdens Frelsʒ-
sere. Saadan en Tro oc bekendelse/waar i Apost
lene/ alligewel den Helligaand waar icke end da
obenbarlige giffuen/men waar skiuldt for dem.
Joan.vj. Der Christ⁹ spurde om de oc wilde gaa
hen fra hannem/ sagde S. Peder paa alle deris
wegne/Herre huort skulle wij gaa hen? Du haff
uer det ewige liiffs ord/oc wij hafue troet oc kend/
at du æst Christus den leffuende Gudz Søn. Er
det icke een herlig bekendelse? Wid samme maa-
de siger oc (Mat. xvi.) Petrus paa alle deris weg
ne/ath Christus er den leffuende Gudz søn. Oc
befalt denne bekendelse Christo saa megit wel/at
hand siger der paa/ Salig æst du Simen Jone
søn/fordi kiød oc blod haffuer det dig icke oben-
barit/ men min Fader som er i Himelene. Vd Apostler-
aff dette see wij nu/ at Apostlene haffue icke alle- ners for-
niste met legemlige/ men oc met aandelige øyen del/frem
seet Christũ/oc der met/befattit oc fangit salighed. for andre

Dog haffue de i det hafft fordeel for andre Kon-
Konger oc Propheter. ger oc Propheter/ at de icke alleniste haffue kiend
Christū wid sit ord/ mē oc seet hans persone/hans
Joan. 8 miracel/oc haffde leffuit den naadige tid/i huil-
ken Euangeliū gick paa. Abrahā begierede oc at
see denne dag/ hand saa hannem oc i aanden/oc
frygdede sig. Men at han maatte legēlige see han
nem/kunde hannē icke wederfaris. Efferdi wij nu
i wor tid kunde icke oc heller legemlige see Chri-
stū/fordi han omgaas icke blant oss/predicker/gør
mirackle/æder oc dricker/ da maa wij tractere det
effter/at wij mue aandelige see oc kende hannem.
Huor det skeer/saa bliffuer oc i oss fuldkōmit/det
som til S. Thomas sagt er/salige ere de som icke
Joan. 20 see/oc dog tro.

Den anden part.

Effter at Christ[9] haffde talit met sine disciplet/ oc
kundgiort dem for Troens skyld ath were salige/
fick han nu at handle met een Scrifftlærd sō sette
hellighed paa gerninger/huilkē da frem for de an
dre brød sig her vd oc spurde/ huad han skulde
gøre/at han maatte eye det ewige liff. J huilkē oss
Hyckleries nature. hyckleries nature deylige bescrifuis. Hycklere han
le om gerniger/forlade dem paa gerninger/der fo-
re spørge de oc altid om gerninger. Mē er det icke
een geckelig ting/at de wille disputere om fructen
før end træit er plantit? Huad ærit nytte/ at ieg
wed huad i Lowen er budit/ naar ieg icke wed/
huilkelunde ieg skal gøre henne fyllist? Saadant
at wide allenisle ey hielper mig at ieg kand fuld-
kōme Lowen/ men vdrætter megit mere wrede/
Rom. 4 som S. Pouil siger. Der fore maa de/som met al
worlighed

worlighed begere ath worde salige/ icke alleniste
spørge huad de skulle gøre oc huorledis/ men och
saa huorlunde oc naar Lowen kan skee fyllist/ For-
di Lowen er aandelig/ som S. Pouil siger til de Rom. 7
Romere. Men er hun aandelig/ saa wil hun fri-
lig icke i ith skin wid vdwortis gerning/ men wid
Aanden/ oc indwortis Adfect were fuldkommen.
Maa nu aanden oc adfect kōme der til/ huor ath
Lowen skal bliffue fuldkommen/ huor til tiæn da
denne Scrifftlærdis spørsmaal ? Men dog skal
mand diss emellem mercke/ at dēne Scrifftlærde/
paa det spørsmaal som Christus tuert emod møt
te hannem met/ haffuer wiislige oc ræt suarit. J
Lowen staar screffuit/ at mand skulde elske Gud
aff gantske hierte ꝛc. Oc sin næste som sig selff/
Alleniste wor hannem der feil i/ Der Christus wi
dere sagde/ Gør det/ saa skalt du leffue/ at hand
da icke spurde/ huorlunde/ oc wid huad han kun-
de gøre Lowen fyldest/ oc der i er det obenbare at
den samme Lowkiøne haffuer wærit oc bliffuit
saadan een/ som sette retferdighed paa gerninger.
Nu alligewel ath hand aff høyfferdighed/ som
nogit nær altiid er wan at følge effter øyenskalck
hed/ icke widere spurde om saadane ting/ da
maa wij dog wide/ huad Lowen er/ oc huad hun
forarbeyder/ Jtem/ huad Euangeliū er/ oc huad
det gør. Nu Lowen er een sententz/ som lærer mig
huad ieg gøre eller lade skall/ oc forarbeyder icke Huad Lo
mere end at synden kand kendis. Fordi huor som wen er,
helst Lowen predickes/ hører ieg/ huad mand
skal gøre eller fly. Men ieg fornømmer/ at ieg det
som mig bydes/ icke kand gøre aff mine egne
 kraffter.

kraffter. Der bliffuer ieg da giort ydmyg oc beken
der min forderffuede nature och synd. Befinder
ieg oc det/ at ieg foruden Aanden icke kand holde
Euageliũ. Lowen. Hær til hører da Euangeliũ/som er det
glade oc lystelige budskaff/ der bebuder at mine
synder tilgiffuis wid Christũ. Oc dette Euange
lium fører den Helligaand met sig/ som skaffer
Troen i mig/at ieg welwillig/vtuũgẽ oc vtrengt/
kan gøre Lowen fyldist. Mẽ om disse ting skøtter
intet den scrifftlærde/ Der fore haffuer oc Chri-
stus icke willit kast sin helligdom for hunde.

Den tredie part

Effter at den Lowkiøne haffde referdig giort
sig selff/oc spurt/huo er min næste? setter Christ⁹
hannẽ det for hans øyen/wid een lignelse/at han
skulde det ræt forstaa/oc siger han saa. Der gick
ith menniske aff Jerusalẽ hen ned mod Jericho/
oc fald i blant røffuere ꝛc. J denne lignelssis en-
de/der den Lowkiøne haffde bekendt det/at den
som halp den saare mand/oc giorde barmhiertig
hed met hannem/ waar hans næste som fald i
blant røffuere/lærer Christ⁹ icke alleniste huilken
der er næste/ som er den som tørff din hielp wid/
men oc saa beslutter/at den Lowkiøne icke hafuer
end bewarit det andit bud/som er at elske sin næ-
ste/saa laangt er det fra/at han nogen tiid haff-
uer holdet det første/som er om at elske Gud. For
di huor fore wilde han ellers hafue sagt/gack hen
oc gør lige saa? Om han haffde giort det før/da
haffde intet bud wærit behoff at han skulde gø-
re det. Summa. Huor megit denne Lowkiøne/
i ith skin synis at were from/er han alligewel off

verwunden/ath han haffuer huercken holdit det første eller det andet. Der fore sættis icke denne Lowkiane oss fore til at efterfølge/men den Samaritan/huilcken vden tuil Gudz kierlighed ath hand skulde bewise de saargiorde saa stor een welgerning/bewegede oc tillockede. Mand skal oc mercke/ at den scrifftlærde/ith hiemmeligt sting der met giffuit waar/at baade Presten oc Leuitē haffde gaait omkring den saargiorde/oc bewiisde hannē ingen barmhiertighed. Fordi der met wil Christ⁹ alle Geistlige i Jerusalē haffue forklagede at de huercken Gud giorde til wilie/eller deris næste til gode/vden de haffde der nytte aff/som dem oc Propheten aff mall/ Deris hyrder ere vlffue om afftenen/oc leffne intet offuer til om morgenē.

Presters barmhi[ertig]hed.

Sopho. 3

Paa den fiortende Søndag effter Trinitatis/Euangeliū Lu. xvij.

Det skede/ der Christus skulde gaa til Jerusalem/ da gick han i gennem Samariā oc Galileam. Som han kom ind i een by/ da møtte han hannem thi spetalske mend/ De stode laangt borte/ oc sagde met høy røst Jesu Mestere forbarme dig offuer oss. Der han saa dem/da sagde han

til dem/ Gaar oc theer eder for Pre∫terne. Det ∫kede ath der de ginge bort / da bleffue de helbrede Men een aff dem / der hand ∫aa at hand wor ∫und/ da gick han til bage igen oc ærede Gud met høy rø∫t/och falt ned paa ∫it an∫ict for Je∫u føder oc tackede hannem/ Och han waar een Samaritan/ Je∫us ∫agde. Waare de ey thi ∫om bleffue helbrede? huor ere de ni? Oc der kom ingen igen at gøre Gud ære/ vden denne vdlenning. Je∫us ∫agde til hannem/ ∫tat op/ oc gack/ din tro frel∫te deg/

Een kort dette Euangelij vdleggel∫e.

Før∫t haffue wii i dette Euãgelio/ offuerwettis herlige exemple om Troen/ i de thi ∫petal∫ke/ ∫om tillige ynckelige bade om Chri∫ti hielp. Oc tiæne di∫∫e exemple ∫aare wel til den lærdom/ ∫om lit til
Lu. 17 forn Chri∫tus haffde lærd/ ∫õ Lucas bær widne

om/ at wij skalle sige/ wij ære vnyttige tiænere/ naar wij end och haffue giort altsammen/ huad oss befalit er, Fordi aff disse ord er obenbare/ eff terdi ingen gerning gør fyllist for Gud/ at der er ingen gerning til vden Troen/ met huilcken wij kunde naaget faa aff hannem/ besynderlige i de ting som høre til rætferdighed. Aff naade giff⸗uer hand/ huad han giffue wil/ oc der fore er det skelligt/ at wij see til hans naade/ naar wij wille nogit bede aff hannem/ Ellers naar wij see till gerninger/ kand det icke ske/ ath wij ey tuile/ om hand wil hielpe oss eller ey/ efftherdi ingen gør saa megit som han er skyldig at gøre. Men at tuile om Gud wil høre oss eller ey/ er een ræt Gudz be spottelsse/ oc er aldeelis emod Troen til Christum. Der fore see wij i disse thi spetalske/ ath tro/ ath Christ⁹ wil wisselige aff naade gøre dem sunde/ oc tuile der aldelis intet paa. Ja om de haffde tui let/ haffde de ingelunde met saa stoer en begering skyndet sig til Christum/ saa/ ath de før opløffte deris røst/ end de komme til hannem. Men saa haffuer det sig/ De haffde hørt sige aff Christo huilcken een mild oc wenlig mand hand waar/ huor naadelige at hand alle/ de hans hielp bege⸗rede/ naade bewisede/ och aff saadan een hørelsse haffue de faangit een ræt tillid til hannem/ ath hand wilde gøre dem sunde. Huilckit som saa ske de. Der han indgick i een liden Kiøffstæd/ løffue thi spetalske emod hannē/ huilcke der stode langt fra hannem/ met huilcket Troens art giffuer sig tilkiende. De stode(siger ieg) som de wilde saa si ge/ See/ hær er den som oss baade kand oc will

Tuil er en Gudz be spottelse.

Huor Christus

bliiffuer funde wid troen/ der staar mand stille/oc søger ingen anden.

helbrede gøre/huort wille wii widere gaa hæn? Lader oss me antegne dẽ gode Herre wort breck/ saa lader hand oss icke trøstløsse komme fra sig. Der paa efftersølger nu deris bøn/huilcken efter di ath hun icke er skeet hiemmelige/men met høy røst/nock antegner/at de haffue forwentet sig alt got aff hannem. Men haad sige de? Jesu/Kiære Mestere/ forbarme dig offuer oss. Huilcke lunde wilde de spetalske saa deylige skickit denne bøn/om de icke haffde wærit lærde aff Aanden? At kiende Jesum for een Mestere/ er at bekiende at han er send aff Gud/ oc haffuer saadan lerdom/som met rætte aff alle skal annammis. Men at bede aff hannem/at han wil bewise barmhiertighed/er at bekiende/at wii aff wor egen rætferdighed/fromhed oc gerninger intet kunde forhuerffue/men alle ting mue aff naade annamme. Oc der giffuis sandelige Gud hans eyen ære/naar ieg hannem i det/hand siger/uden mig kunde i inter gøre/bekiender hannem sanddru. Efftherdi nu disse thi spetalske mend haffue forseet sig alt got till Christum/oc icke paa hans hielp tuilit/men meget mere forladit sig til hans barmhiertighed at hand wilde gøre dem karske/saa maa wii bekiende/at deris tro haffuer wærit ræt. Hoor fore skulle oc wii besinde dette/at wii i lige maade i wor nød kunde wide at søge Christum.

Den anden part

See wii i dette Euangelio/om wii søge Christum i een sand Tro/ huordan hand will bewise sig oss/sandelige icke anderledis end hand bewiiste sig mod disse spettalske mend. Først seer hand

paa

paa dem. Salige ere wij/naar Christus oss met sin naadis øyen anseer/oc finder Tro i wore hierter/Fordi huor det skeer/ der maa wij til liff oc siæl bliffue behulpne. Det nu saadant ith Christi anseende icke wrede/men naade haffuer betydet/ bewiser de efterfølgendis ord/der Christus siger/ Gaar hæn oc wiser Presterne eder. Fordi at dem waar befalit til at dømme oc skelne huad ræt spetalsk soot waar eller ey. Efterdi nu at Christus haffuer seet de spetalskers Tro/siger hand icke at hand wilde hielpe dem/men som det ware alle rede skeet/der end nu ske skulde/siger han/Gaar hen oc wiser Presterne eder/ det dommen offuer spetalsk soot er befalē. Huad gøre hær de spetalske De gøre lige sō Abrahā der Gud kallede hannem vdaff sit Fæderne land/ind i ith andit/som han wilde wise hannem/ da spurde icke Abrahā huort hand wilde føre hannem hen/men som een lydig mand taude stille oc reÿsde aff stæd/oc vor hør/ som i ith vtuilactigt hoff/at Gud wilde icke ilde ledsage hannem/ Saa gøre oc disse mend/De tro at dette lille Christi ord /Ite/Gaar hæn/er intit forgeffuis ord/men skulde føre wis sundhed met sig. Der fore er det oc sket/sō Texten siger/ Oc det skede der de ginge hæn/bleffue de reensede. Huo wilde nu til dēne Christo icke forsee sig gaat? han hielper saa willige/ saa wenlige oc gerne/at met rette for det ene at han er saa redebon oc rund til at hielpe/skulde alt werden skynde sig til hannem/oc søge naade hoss hannē. Mē wij (dis wer) ere saa onde oc forherdede/at ingen welgerning kand røre oss til at søge Christū. Der fore siger han oc anden stædz selff. Om wij haffue Troen som ith seneps

Christi anseende.

Leviti. 13

Gene. 12

Werdē er forherdit.

Lu. 17
Mat. 17

korn/oc sige til dette moorbære træ/ ryck dig op met roden oc plantis om i haffuit/ saa skall det worde eder lydigt/ Sõ han wilde saa sige/ Skylden skal wære eder oc icke i meg/ kũde i tro/ saa skal det icke feile paa min hielp. Dog see sig huer Christen til/ oc lære aff dette mirackel/ huor hand skal wære til sindz mod Christum wor kiere Herre/ saa skal hans sag icke haffue nød.

Den tredie part

Den vdlendings tacknemmelighed.

De andres vtacknemmelighed.

Wij haffue i dette Euãgelio denne fremmede Samaritanes tacknẽmelighed/ huilken/ effter at han saa det han wor bleffuen sund/ wende sig om/ priseде oc tackede Gud for den annammede welgerning/ Tuert emod haffue wii de andre nies vtacknemmelighed/ som ware faldne fra troen/ oc huercken tackede eller loffuede Christũ for hans welgerning. Aff alt dette lære wii/ at maange folk

Mat. 20 bliffue kallede til troen/ men dog faa i hende ind til endẽ bliffue fremturende. Er it icke een forskrecklig ting/ ath eblant thi mend/ som tilforn alle haffue hafft Troen/ oc der wid bleffne karske/ icke vden een haffuer bleffuit bestendig oc salig? Huo wilde icke nu frycte huor det skulde gaa hannem

Matt. 10 oc 14 selff/ oc staa i omhygge/ efftterdi disse ni Jøder/ som før trode oc stode/ nu saa skẽdelige wid wantro faldne ere? Wel maa Christ⁹ sige/ Huo der bliffuer waractig ind til endẽ/ den skal blifue salig Der er mange aff oss/ sõ høre Gudz ord/ annãme det met glæde/ oc stille sig/ som de wilde aldeles æde Euangeliũ op/ der dog paa det siste icke al enniste aff falde/ men oc sandhed sõ de haffde kynd skaff paa/ mod deris egen samwittighed forfølge/

Til

Til huilke mand motte wel sige/J løffue wel/huo haffuer hindret eder/at i icke ere sandhed lydige? Gala.5.
Korttelige/Christus wil wel bliffue sanddru/i det at hand siger/Maange ere kallede/faa ere vdwal de. Der fore/skal de ni Jøders vtacknemmelighed (som Gud for sin welgerning icke tackede) forfære oss/oc icke aleniste forfære/men oc saa trengge hart paa oss/at wii io idelige bede Gud aff hiertet wid Christū om bestendighed. Tuert emod skal oc denne Samaritanis tacknēmelighed opwecke oss at bekende alt det gode som wii haffue annāmit aff Gud wid Christum/oc tacke hannē der fore/ia loffue oc prise hannem/oc wede hannem tack sigelse/Efftersi den barmhiertige Gud haffuer een synderlig behagelighed til saadan tackhielsse/ som han wid Propheten Dauid siger/ Loffs offer skal prise mig. Psal. 49
Huor fore meent du/ath Christus saa hart spurde effter de ni som icke komme igen? Der fore/ at deris vtacknemmelighed icke lidet mishagede hannem. Huor fore meent du/at Euangelisten saa flitelige bescriffuer/huilkelunde Samaritanen met høyt stemme haffde prisit Gud/ faldit paa sit ansict for Jesu føder/ oc haffuer tacket hannem? Vden tuil haffuer hand der met willit prisit hans troes bestendighed/oc antegne/ huilcken stoer behagelighed Gud haffuer i Tackoffer. Efftersi nu at Rigit er tagit fra de vtacknēmelige Jøder/oc er giffuit oss arme Hedninge/saa lader oss kunde skiøn paa saadan oc saa stoer een welgerning/ tackendis altid Gud der fore/ wid Christum/ paa det hand wil werdis at gøre oss bestendige i Troen/oc ewindelige salige. Rom.11

Paa den xv Søndag efffter Trinitatis Euangelium/ Matthei vj.

JEsus sagde til sine disciple. Jngen kan tiæne to Herrer. Thi han skal enté hade den ene/ eller elske den anden/ eller hand skall tiæne den ene/ oc foracte den andẽ. J kunde icke tiæne Gud oc rigdom. Thi siger ieg eder/ at i skulle icke haffue omhw for eders liiff/ for huad i skulle æde oc dricke/ icke heller for eders legeme/ huad i skulle vdi føris. Er sielẽ icke bedre end maden? Er legemet ey bedre end klæderne? Seer til hiemmelens fwle/ thi de icke saa/ oc ey heller høste/ de sancke icke heller i laden/ oc eder hiemmelske fader føder dem alligewel. Ere i icke fast bedre end de ere?
Huilcken aff eder kand gøre sig een alen lengre end hand er met sin om
hu

hū oc tācke/ Hui sørge i da for eders
klæder ? Seer til lilyerne sō gro paa
marken/ huorledis de woxe/ de arbey
de icke/ oc ey heller spinde/ dog siger
ieg eder/ at Salomon waar icke saa
kleddet i all sin største ære som een
aff dem er. Men Gud saa klæder
græsset paa markē/ som i dag staar/
oc i morgen kastis i onen at bren-
dis/ huormegit mere skal han da klæ
de eder. O i lidet troendis. Fordi
skulle i icke sørge oc sige/ huad skulle
wij æde/ eller huad skulle wij dricke/
eller huor met skulle wij klæde oss ?
Thi hedningene atspørge alle saa
danne ting. Eder hiemmelske fader
weed ath i haffue alle disse ting be-
hoff. Thi atspørger først Gudz rige
oc hans rætwiished/ saa skulle i faa
alle disse ting. Thi skulle i icke sørge
for det i haffue behoff om morgenē/
thi anden dagen skal haffue sin egē
omhw/ Det er nock ath huer dag
haffuer sit onde.

Een kort dette Euangelij vdleggelſe.

Sand oc falſk gudz tieniſte ere emod huer anden.

Førſt lærer Chriſtus oſſ i dette Euangelio/ ath den ſande Gudz dyrckelſe/ falſk dyrckelſe ſom mand tiæn nogit creatur met/ ey lide kand. Fordi her giffuer hand ſaadan een dom/ at wij mue enten aldelis wære Chriſtne/eller aldelis Hedninge. Wil ieg wære een Chriſten/ſaa maa ieg aff alt mit hiertte ſætte min tillid til Chriſtum. Men henger ieg wid Chriſtum met hierttet/ dog icke gantſkelige/men meen i nogen deel at henge til creatur/ſaa ſtaar her een ſententz/ at ieg er icke een Chriſtē/men en Hedning. Efftherdi nu Chriſt⁹ wil haffue wort gantſke hiertte/ſaa maa wij lære/at wij denne wor ſamme Herre ræt tiæne. Nu at tiæne Chriſto er intet andit/ end at wij tro det wij wid hannem worde ſalige. Fordi denne tro gør oſſ Gud behagelige oc tacknemmelige/oc for werden vſtraffelige/ſaa at wij der effter flittelige oc alwerlige gøre huad oſſ bør at gøre oc altiid ſtaa i Gudz fryct. Om ſaadā een tiænſte/ſiger Dauid i

At tiæne Chriſto.

Pſal. 17 Chriſti perſone/Det folck ieg icke kēde/tiænte mig/ oc det lyde mig met hørſōme ørn/men de frēmede børn løwe at mig. Her aff efterfølger/ at met ſaa ſkel ieg wil wære een Chriſten/da ſkal ieg tiæne Chriſto i den maade ſō foreſagt er. Men her ſkal mand mercke/at wij dette lille ord/Tiæne/aldelis

Tiæne. ſkulle hær troen oc ſand Gudz tiæniſte tillawe / ſō oc Moſes gør i Deuteronomio/ der han ſiger/

Deut. 6 Du ſkalt frycte Gud din Herre/oc hannem al ene

tiæne

tiæne. Ellers skal ieg i legemlige sager/ io tiæne oc min næste/ ia i aandelige oc saa. Men i Gudz stæd skal mig intet creatur foresettis/ til huilkit ieg skal henge aff hiertet. Huor mange ment du nu/ at eblant oss i denne maade ræt tiæne Christo? Wij berømme oss wel aff troen/ men gantske faa ere de som icke bøye hiertit til creatur/ oc end det som her besynderlige foresettis aff Christo/ som er til den skendelige Mãmon/ for huilcken at offuer kõme/ løbe wij gennẽ ild oc wãd/ Ja liff oc leffnit giffue wij i fare/ at wij kunde offuer kõme oc behol de denne Affgud. Hvad gør det? Den skendelige wantro/ at wij icke tro/ at Christ⁹ sõ oss det ewige gode wid sit blodz vdgydelse forhuerffuit hafuer/ kan oc wil giffue oss oc de forgengelige ting. Wel motte S. Pouil sige/ at de som wille worde rige/ falle i fristelse oc i dieffuelens snarer. Fordi at intet creatur saa saare nogẽ tiid affdrager fra troen sõ Mãmon. Huor han er/ der fører han sorg met sig/ huorledis mand hannẽ kan beholde/ oc gøre stør re. Der aff flyder Jũcker Gerihals/ som S. Pouil kaller Afguderi. Oc gør sãme gerighed det/ at du hader Christũ/ oc elsker Mãmon/ fordi han lader dig icke kõme der til/ at du skalt lyde Dauid ad/ sõ siger/ Flyder eder rigdõ til/ saa setter icke hiertit der til. Han tager hiertit fra dig/ at du mot io foracte Christũ/ oc henge wid hannẽ. Ja i legemlige ting kant du icke tiene to Herrer/ oc du ment at du kant gøre det i aandelige? Ney/ der worder intet aff. Henger du wid Christo met hiertit/ oc icke wid lig gende fæs forsamling/ saa æst du een christẽ/ men henger du til Mammõ/ saa æst du een Hedning

Mãmons huuer fult tiæ nere.

i. Timo. 6

Ephe. 5

Psal. 62

Paa den xv Søndag

Den anden part

Omhyggelighed forbyudis

Chriſt⁹ forbyuder i dette Euangelio omſorg for timeligt gotz oc næring/ Der fore locker han oc indbyuder oſſ met tuēne herlige exēple til troē. Oc følger aff en deylig ſkick dette forbud en ſententz om Gudz oc Mãmons dyrckelſe. Fordi der paa motte nogen hafue ſagt/ Skal ieg effter inter gotz tractere/ huor kan ieg da nære huſtru oc børn? Saadan een indtale kōmer Chriſtus tilforn oc ſiger/ Sørger icke for eders liiff/ huad i ſkulle æde och dricke/ oc icke for eders legēme huad i ſkulle føre eder i/ ſō han wilde ſaa ſige/ Haffue i ſorg/ at den ſom eder gaff legeme oc liiff/ kan oc icke giffue eder ſpiiſning oc klædning? Omhygge for timligt gotz forbyudis her/ dog ſaa/ at Gudz bud om arbeyde/ ſom Adam i Paradis giiffuit er/ det er/ J dit anſictis ſued ſkalt du æde dit brød/ ey ſkal afflegis. Arbeyde ſkal ieg/ oc mig met de igendøbere ingelunde giiffue der hen/ at ieg wilde løbe igennem alle land/ lige ſom alle menniſke waare ſkyldige at giiffue mig. Der effter ſkal ieg lade Gud ſørge/ oc haffue ſaadant ſind/ hoff oc tilliid mod hannem/ at han ſom een tro Fader lader icke mig arme barn her paa iorden lide kūmer. Her til høre nu de tu exemple/ ith om fule/ det andet om Lilier paa marcken. Fulene i lucten/ ſiger han/ ſaa intet/ de høſte oc intet/ ſamle oc icke heller i lader/ oc eder hiemmelſke Fader nærer dem dog. Jtem Lilierne arbeyde intet/ oc ſpinde intet. Jeg ſiger eder/ at oc Salomō i alt hans herlighz icke haſuer werit ſaa klæd ſom en aff de, Det nu Gud gør de vfornufftige fule/ oc liifføſſe lilier/ ſkylde han det

Arbeyde er icke forbudit.

Gene. 3

Jgendøbere.

off icke

oss icke och gøre? Men lidet troende ere wij/som
Christus her siger/ oc ere paa det forgengelige gotz
saa forblindede oc forherdede/at ingen lærdō/in-
gen formanelse/ingen forferdelse/ingē fortættelse/
inge miracfel kunde her hielpe. Wij wille icke for-
lade bugsorg/der fore skeer det oc/ at efftersi wij
emod Christi lærdom her paa iorden wille samle
liggende fæ/oc haffue bugen til en Affgud/at wij
forgiæde den rette Gud/icke tiene eller tro hannē
men alleniste tencke der til/ huilckelunde kisterne
oc laderne kunde bliffue fulde. Det bliffuer da
sanden/det Christus een anden stæd siger. Huor
dit liggende fæ er/der er oc dit hierte/Ja som han
her siger/ Effter alt saadant tractere Hedninge.
Hører du/at sørge for timeligt gotz/er en Hedenst
gerning? Jeg meen io/at det er ath formale wore
gerige Christne (som i denne tiid ere een vnderlig
hoff) met deris rætte farffue.

Wantro forblinder oss.

Mat. 5

Den tredie part.

Wij haffue nu her een herlig oc trøstefuld tilsagn/
paa huilken wij settendis wor tillid/kunde styrc-
ke wor tro/ och wisselige forhaabis aff Gud wid
Christū/at han sine aldri lader lide nød/ i denne
snødige werden. Eders hiemmelske Fader weed/
siger han/at i haffue alt dette behoff. Weed wor
Fader i hiemmelen huad wij haffue behoff/oc er
der offuer saa willig at giffue sine børn det dagli-
ge brød/huad wille wij da sørge? Huad wille wij
were redde? Huad wille wij twile? Lader oss søge
Gudz Rige/ oc effter den retferdighed/ som for
Gud gielder/tractere/saa bliffuer oss intet feil paa
wor timelige næring/ eller Gud motte were een

Een tilsagn.

løgnere/huilckit ingelūde wære kan/ oc huorlūde
skulde han liwe at oss/som er selff sandhz ? Men
her maa wij alt wide huad Christ⁹ kalder/ath
søge Gudz Rige. At søge Gudz rige/er intet ādit
end bede Gud/at han wil føre oss til Troen/och
wid sin gode aand i den sāme Tro ind till enden
wil giøre oss bestendige/som wij see at Prophetē
Dauid offte haffuer bedit/besynderlige i den l.oc
cxviij. Psalme. Naar wij det gøre met aluerlighz
oc fliit/saa skal oss icke aleniste samme Tro/som
wij bede om/ bliffue formerit / oc det effter som
Mat. 7 Christi tilsagn lyder/Beder/saa skulle i faa/men
oc saa skal det skee/at det som hær dig i timelige
Joan. 16 ting til sagt er/det er/at oss alle ting skulle tilfalle/
skal dig wederfaris. Det lille ord/Tilfalde/ beteg-
ner at wort arbeyde oc forsyn waare intet / om
Gud icke gaffue formerelsse. Fordi huad oss tilfal
ler/det faller oss vatleet / oc oss v forseendis till.
Denne foriæt skulle wij nu met hiertit wel betrac
te oc fatte/paa det/ wij kunde i alle sager / wære
sig aandelige eller legemlige/forlade oss aleniste
paa Gud wid Christū/at wij ey wid een Heden
ske omhygge for timelige ting skilies nogē tid fra
Christo/oc Gudz sande dyrckelsse. Amen.

Paa den xvi Søndag effter trinitatis/Euangeliū/ Lucæ vij.

IEsus gick siden til en stad/
som kallis Naim / och
hans disciple och stoer al-
mue gick met hānem. Der
hand kom

hand kom til stadzens port/da bars der ith lig vd/som waar sin moders eniste søn/oc hun waar een encke/oc der waar megit folck aff staden met hende. Der Jesus saa hende/da rørdis hand aff miskundhed offuer hende och sagde. Græd icke. Saa gick hand oc tog paa baaren. De sō hende baare/ stode stille. Hand sagde/ Dw dreng/ieg siger dig/stat op. Dē døde sætte sig op/oc begynte at tale oc Jesus antworde hans moder hānem helbrede. De gruede alle oc loffuede Gud oc sagde/ Her er een stoer Prophete opstaandē blant oss / och Gud haffuer søgt sit folck.

Dette røcte kom offuer alt Jøde land om hannem/ Oc i alle de land der omkring

Een kort dette Euangelij vdleggelse.

Efterdi i dette Euangelio/en stor welgerning oc kierlighed bliffuer een widue bewiist / wille wij først besee /i hvad

hvad nød denne Widue haffuer wærit/ och aff
huad vlycke hun haffuer wærit nedtryct. Fordi
alt dette wel besindet oc tagit til hierte/ gør ath
Widuers nød. Christi welgerning herligere obenbaris oc prisis
Først bescriffuer Euangelisten denne quinde aff
sin stat/ at hun haffuer wærit een Widue. Nu/
i. Pet. 3 een quinde/ paa hennis naturis wegne/ er ith skrø
beligt kar/ som oc Petrus bær widnesbyrd om/
men naar det kōmer her til/ at hun myster sin hus
bonde/ saa er hun i denne werdē aldelis trøstløss.
Der fore er neppelige noget andet naffn som gode
hierte mere bewege oc locke til metynck/ end Wi
due/ farderløsse oc moderløsse børns naffn. Ja/
Gud selff (effterdi at dette folck er elende/ forladit
oc trøstløs) tager sig dem aluerlige til hierte/ saa/
at han oss alle giffuer befalning her i at følge sit
exempel. Fordi saa siger hand i Deuteronomio.
Herren eders Gud er een Gud offuer alle Guder/
oc een Herre offuer alle herrer/ Een stor Gud/
mectig oc forskreckelig/ den der ingen persone ac
ter/ oc tager inge gaffuer/ Han skaffer den fader
løsse oc widuen ræt/ Hand haffuer den fremmede
kiær/ oc giffuer hannem føde oc klæde. Der fore
skulle i oc haffue de fremmede kiere ꝛc. Twende
haande stycke er her ath mercke/ Først ath Gud
widuer oc de som ere faderløsse wil icke forlade/ mē
naadelige beware dem/ Der effter/ at wij oc alle
dem som elendige oc forladne ere/ skulle haffue kie
re. Til det første stycke see Propherne/ oc besyn
derlige Dauid/ fordi de prise Gud/ som den der er
Widuers oc de faderløssis fader. Saa er der i dē
lxvii. Psalme. Syunger Gud loff/ siunger hans
naffn

naffn/gører den wey som far sat her hen/Hand heder Herre. Frygder eder for hannẽ som er de faderløssis Fader oc Widuers Dommere/Oc i den ix. Psalme. Du æst den faderløsse een hielpere, Til det andet stykke seer S. Jacobs Epistel. Een reen oc vbesmittet Gudz tieniste for Gud Fader er denne/ath besøge de Faderløsse oc Widuer i deris bedrøffuelse/oc sig fra denne werden vbesmittet at holde. Efferdi nu denne quinde haffde myst sin mand/oc waar i Widues stat/for vden tuil dro hun intet lidet korss. Dog haffde hun aff sin døde mand ith eniste barn som hende i sin elende/maatte end i nogen maade trøste. Men han døde oc/ saa at hun haffde aldelis ingen husualelse mere. Huo nu weed huor stoer den adfect er/ met huilcken moderen/ besynderlige effter faderens død/de børn der igen leffue elsker/ han skal wel kunde forstaa/huad vselhed oc iammer denne quinde haffuer wærit i. O huad skal ieg sige mere her om? Større vlycke kunde icke wel wederfare denne arme quinde/ end ath hun waar mādløss/barnløs/ia aldelis trøstløss bleffuē. Der fore maa mand først wel besinde denne quindes vselhed/som hun aff Euangelistē bescrefuen er.

Jacob i.

Mandløss
Barnløss
Trøstløss.

Den anden part.

Skulle wij besinde i denne Text/Christi mildhed oc kierlighed/ som ere een orsage til at han saa naadelige beuiser barmhiertighed emod denne Widue. Men det skal mand mercke/at denne kierlighed/alligewel at hand wel i alle Euangeliske Historier høylige bliffuer priset/dog bliffuer hand gifuen til syne her klarligere end an-

Christi
kierlighed

 den stæd

den stæd/fordi her er ingen Tro/som fremdrager
denne quindes nød for hannem/oc søger effter naa
de. Alt det her skeer/skeer aff naade oc kierlighed/
oc hiertens metynck/som Christus haffde til denne
Esaie 65 vsle Widue/Oc her opfyldis/det hoss Propheten
sagt er/Før end de raabe til mig/wil ieg høre dem
bøn. Efferdi da alle ting skee her aff naade/huo
wilde sig da/om han oc allerede hafde giort man-
ge gerninger/opblæse/oc berømme sig aff gernin
ger? Tuert emod/huo wilde for sine synders skyld
falle i mishoff/ oc ey skynde sig til Christũ. Dẽne
welgerning/sõ denne Widue aff naade er beuist/
er een lefuende lærdõ/at wij maa forsee oss alt got
til hannẽ/Om oss ellers den skendelige wantro icke
forhindrede/oc førde oss fra den tilliid wij skulde
haffue til Christũ. Saadane Christi kierligheds
exemple/lede oss til een ræt tro/ oc lære oss at wij
icke aleniste aff naade worde karske/men oc retfer
Den gantske scrifft lærer och loffuer Troen. dige/frõme oc salige. Paa denne tro/ trenger sig
den gantske Scrifft / oc alle Apostelske Epistle.
Mẽ wor fornufft oc mester klogling wille icke det
te forstaa/men mene sig met gerninger alle ting at
forwerffue/Alligewel at scrifftẽ tusinde sinde wid-
ner/at den sõ icke omgaas met gerninger/men tro-
Rom. 4 er paa den/som den vgudelige retferdig gør/skal
troen regnis til retferdighed/saa wil dog wor v-
nyttige omhu oc hidesløshed wide det bedre. Nu
wel/huer see sig til/ at han gaar at den rette wey/
oc icke far wild. Tiden kõmer wel snart/at wij for
den sunde lærdom eller skulle høyelige fryde oss
hoss Gud/ eller for falske lærdõmes skyld beskẽ-
mis. Denne quinde i sandhed/haffde huerken tro
til

til Christum/eller giort gerninger/met huilke hun kunde haffue forwerffuit saadan een welgerning/ oc dog bliffuer hende saa stoer en naade bewiist. Den nu saadan naade oc welgerning denne quinde bewiist de vbeden oc ey opsøgt/huad ment du at han dem der hannem troligie søge gøre wil? In Sūma. At hielpe er han tilnegit/om wi̅ men tro oc icke tuile paa hannem/ mē besynderlige hielper han naar nøden er paa det høyste/Ja/naar du ment at Gud selff/hiemmel oc iord ere dig emod/ oc at det er aldelis giort oc slæt vde met dig/saa hielper han da først/sō er oc denne quinde skeet. Der hendes nød waar paa det høyste / møder hende hielp aff Christo. Der aff kōmer det nu/der Dauid siger. Der ieg paakallede wete min retferdighedz Gud mig bøn i mit angeste/Psalm. iiij

Den tredie part

Du seer i dette mirackel/ Gudz ordz krafft/och huad det wid troen kend oc befattit forwirckir i oss. Fordi/effter at Euangelisten hafde antegnit huorlunde Christus hafde forbarmit sig offuer denne quinde/ oc husualit hende/bescriffuer han nu oc/huorledis Christus wid sit Ord/den vnge dreng aff døde haffuer opweckt/Saa siger han/ Han gick til baarē/oc rørde hende met sin haand/ oc de der baare ligit/ stode oc han sagde. Vnge dreng dig siger ieg/stat op. Nu wel/her hører du at Christūs er saa wel een Herre offuer liffuit som offuer døden/ oc huad hand til den døde dreng haffuer talit. Men huad er skeet? Den døde rættede sig op/ oc begynte at tale. Der haffuer du nu den krafft/der i Christi ord er werit/besynderlige Ordits krafft.

Det var ret fra man

derlige/at det kand gøre de døde leffuendis. Men huad som wid Historien i denne vnge dreng giort er legemlige wiis/ maa i off daglige wid aandelige wiis skee. Fordi huo er vden synd? Men syndens sold er døden. Skulle wij nu løssis aff synderne/oc wij wille fri gøris fra den euige død/saa maa alt Christus met sit ord der tilkomme. Om huilckit ord hand oc selff siger/Huo der holler mit ord/den skal icke dø ewindelige. Men det samme ord maa met een ræt tro wære fattit oc kiend/for di huor dette ordz kyndskaff icke er/ der bliffuer oc Christus/den som ordet er Joan.1.icke kiend. Men huor Christus icke bliffuer kiend/der kand icke Gud ræt loffuis oc priisis met dette folks ord/ som sige/En stoer Prophete blant off er opstaanden/oc at Gud haffuer hiemmesøgt sit folck. Tuert emod/huor ordit er befattit/der bliffuer oc Christus kiend/oc huor Christus worder kiend/ der loffuer mand da Gud oc priser hannem/at hand off i naade/oc icke i wrede haffuer hiemme søgt/ oc giffuit off sin kiære Søn til waar eyen/at wij wid hans pine oc død/fra synderne/døden/dieffuelen oc Helffuede ræddede oc igenløsde/ hannem for saadan een welgerning skulle tacke til ewig tiid. In summa. Christi mildhed locker dig til troen/troen kender orditz krafft/oc denne kyndskaff priser oc loffuer Gud ewindelige.

Gudz ord gør oc de døde leffuendis.

Joan.8

Gudz kyndskaff fører met sig tacksigelse.

Paa den xvii. Søndag efter trinitatis

Euangelium/ Luce.xiiij.

Et ſkede at Jeſus gik ind i een aff de ypperſte phariſeers hwſſ een Sabbat at æde/ oc de toge ware paa hannem. Der waar een watterſot mand for hanné. Jeſus ſagde til de ſcrifftlærde oc Phariſeer/ Sømmer det ſig at helbrede nogen om ſabbaten? De taude alle/ Hand tog den ſiuge til ſig/ oc giorde hannem ſund/ oc lod hanné gaa/ och ſagde til dem/ Om nogen aff eders oxe eller aſen falder i een graff om Sabbaten/ drager hand ey hannem ſtrax op igen? De kunde icke ſuare hannem der till.

Hand ſagde dem een lignelſe ſõ waare indbudne/ oc han mente dem der met (Thi de begerede de ypperſte ſæde) Naar du bliffuer indbuden till bryleps aff nogen/ da ſkalt du icke ſette dig øffuerſt/ paa det at kommer der nogen yppermere end du/ ſõ

er ind budē/at den som eder indbød
skal icke sige til dig/Giff dēne rum/
och du skalt da met blysel sætte dig
nederst. Men naar du indbiudis / da
sæt dig nederst/at naar hand kom-
mer sō dig indbød/skall sige til dig/
Wæn/sæt dig op bæyer. Da faar du
ære aff alle sō side til bordz/Thi at
huo som sig ophøffuer / hand skall
nedtryckes / och huo sig ydmyger/
hand skall ophøffuis.

Een kort dette Euange lij vdleggelsse.

I dette Euangelio haffuer Christus at
giøre met tuenne haande folck. Først
met Phariseer sō toge ware paa han-
nem/om han nogit gøre wilde/aff huil-
ket de maatte faa orsage at straffe hānem. Anden
maade/met een wattersottig. Lad oss fordi nu see
først huad han gør met Phariseerne/ oc huorle-
Phariseer nis art. dis de bewise sig emod Christū. Men saa bære
Phariseerne sig ad mod Christū/at de wilde ger-
ne laste hans gerninger/effter deris art oc wanne,
De hølde intet aff hans lærdō/ efterdi han wor
deris øyenskalckhed emod. Der fore haffue de oc
sig hans gerninger aldrig willig ladit wel befalle.
Oc alligewel at de saae hans Guddōmelige mira-
kle/

kle/som de i sandhed icke kunde sige ney fore/ dog Mat. 12
wilde de icke giffue Gud ære/men de sagde/Hand
giorde saadant wid Beelzebub diefflernes øfuer-
ste. Saadane Gudz bespottelsser/saadane bedre-
gelige stycker/ skalkhz oc ondskaf finder du fult
i den Euangeliske Historie. Lige sō nu Phariseer-
ne forfulde Christū/ fordømde hans lærdō/ be-
spottede hans gerninger oc miracle/ saa haffuer
oc Christꝰ altid maat sæt sig emod dem/som mod
sin lærdōs fiender. Ja bese den Euangeliske His-
torie/saa skalt du befinde/at een ewig trætte haff
der wæret mellē de forstockede Hyklere oc Phari-
seer oc Christū. Ja det kunde icke andit were. Han i. Pet. 2
wor den stødsten/oc det tegn sō aff werden skulde Luce 2
emod sigis. Fordi haffde det wærit vskelligt/om
han i de ting oc sager der røre paa hans Faders
ære/hafde nogit gifuit dem tilforn. Det wor nock/
at han sin lærdō om Christelig tolmodighed met
gerningen/ bewiisde/ i de sager/ som rørde paa
hans persone. Der da Phariseerne toge ware paa
hannē sō de wore wanne/om han wilde den wat-
tersottige/der da til stæde wor/gøre sund om Sab
bat/giorde han hannē helbrede dem til tradz/met
det mirackel beregnendis/at alle Lower/ saa wel
Gudz som menniskernis/skulde tiene oc wige kier
lighed. Sabbaten wor io Jøderne buden at fire/ Kierlighed
Men dette bud streckedis icke vd ath gøre skade er een mes-
paa kierlighed. Sagen der til wiis Christꝰ off een terinde off-
anden stæd/der han siger/Sabbaten er giort for uer alle
menniskis skyld/ icke menniskit for Sabbaths Lower.
skyld. Oc S. Pouil siger. Budsens ende er kier-
lighed aff ith reent hierte/oc een god samwittig- i. Tim. i
hed/ oc

hed/oc ingē skrōtactig tro. Der fore naar ieg seer min næste i nød bestæd/da skal ieg bewise kierlighz emod hannē/om det end oc tiuesinde wore Sabbat/fordi at kierlighed er een regel oc Meste rinde til alle Lower. Mē see/om Christ⁹ icke her met skel Phariseerne til tradz haffuer helbredit dēne watter sottige. Om ith nød eller asen haffde fallit i een brønd om Sbbatz dag/meent du at de haffde bit indtil Sabbatē haffde wærit forgaangen? Owi ney. Huor fore skulde da Christ⁹ ey beuise ith menniske det de giorde wed een oxe? Saa skulle oc wii bruge wor frihed sō wii haffue i Christo Jesū wor Herre. Den suage i troen skulle wii annamme til oss/ Rom. 14. oc see til at wii icke forarge hannem. Men de forstockede hellighedz fortiænere som wor lærdom om Christelig frihed lenge haffue hørt oc forsmaat/skulle wii til tradz bruge wor frihed. Fordi om wii end oc nogit dem til wilge gøre eller lade/ saa bliffue de dog alligewel forstockede och halssterckе. See/saa ære Phariseerne mod Christū/oc Christus mod Phariseerne/oc dog er sandhedz mact saa stoer/at Phariseerne maae nødis til at tie/

Christelig frihed.

Den anden part

Wij see i dette Euangelio/ huor wenlige Christus bær sig ad met denne wattersottige/ huor hand rører paa hannem/helbreder hannē/ oc lader hannē gaa. Tilforn haffuer hand handlet met Phariseerne/oc haffde gerne lært dem/at Lowerne skulle tiæne/oc i nød wige kierlighed/ men hans lærdom wilde de huerkē høre eller annamme/ Fordi de wore slagne met hiertis blindhed

Christi wenlige handel met den watter sottige.

hed/Deut. 18 Ja icke aleniste haffue de icke willit hørt/ oc wærit gienstridige mod Christi lærdō/ men oc saa haffue søgt orsage/at de kunde kōme hannē aff dage/huilckit da besynderlige er skeet/ der han om Sabbatē i deris forsamlings hwss den met den tørre haand haffde sund giort. Icke diss mindre er Christus denne wattersottige wenlig/hand giør hannem aff kierlighed karsk/oc lader hannem gaa. Men denne wattersottige maa friлige haffue hafft een god tillid til Christū/efterdi han fulde hannem effter ind i Phariserens hws. Ja haffde hand til Christum icke hafft een god tillid/saa haffde hand oc icke wordet sund. Fordi lige som Phariseernis blindhed skal forskrecke oss/at de haffue hafft øyen oc icke seet/haft øren oc icke hørt/haffue hafft hiertte oc icke troet/ saa skal Christi godhed oc mildhed denne wattersottige bewiist røre oss/ at wij skulle løffte wort hiertte op/oc al wor tillid sætte till Christum. Fordi disse oc saadanne miracle ere bescreffne/at wij skulle lære aff dem/huad Christus er for een mand/huorfore hans Fader haffuer sænt hannē i denne werden/oc hues huer Christen skal forsee sig til hannem. Hand haffuer megit got bewiist denne wattersottige/der fore at hand forsaa sig got til hannem/oc trode hannem/huor fore skulde hand oss naar wij trode hannem/icke oc bewise alt det got er? Eller er hans haand forkorttid/ at hand icke mere kand oc wil hielpe? Ney/Ney/ Hans barmhierttighed waarer ewindelige. J oss/ icke i hans hielp feiller det/ at wij icke bekienne wor bræck oc wille tro hannē. Der fore/naar wij wor bræck/ besynderlige i aandelige sager/kien

de/och hoss denne Christum søge om naade i een
ræt tro/saa skal oss oc naade bliffue bewist/ale-
niste at wij oss den kierlighed der Christus denne
wattersottige haffuer bewiist/wor næste oc/ial-
le haande nød at bewise/fore sætte.

Den tredie part.

Efferdi at Phariseerne bliiffue i deris blind-
hed/saa/ath de huercken aff Christi ord eller aff
dette mirackel kūde røris til at tro/wil nu Herren
Christus straffer de æregerige Phariseer.
betale dem maaltidit/besynderlige / effter at han
merckte huor de vdwaalde ath side øffuerst till
bordz/oc siger hād saa/Naar du bliiffuer buden
til bryllep/saa sæt dig icke øffuerst rc. paa det/
naar der kommer den dig budet haffuer/at han
skal sige til dig/Wen flyt dig op rc. Christus haf-
uer met disse ord/ willet straffe i nogen maade
de æregerige Phariseer/Fordi de oc søgte denne
werdēs ære/oc gantske met hiertit haffue hængt
der wid/sō Christ⁹ siger een anden stæd. Alle de-
ris gerninger giøre de/at de kunde sees aff mēnis-
Mat. 6 kene. Oc i Mattheo/der han oss vilde lære ræt at
bede/faste/oc gliffue almisse/minte hand oss paa/
ath wij skulde ware oss for saadane Phariseer/
oc io icke gøre gode gerninger i den mening / som
de giorde i/oc sætter saa hoss/De haffue deris løn
alt hæn. Dog haffuer han oc paa aandelig wiis
der met willet lært/at om nogen bliffuer kallit til
Gudz naadis bryllep/ath hand skal icke bliffue
opblæst/icke mere end lige er/lade sig tycke / men
helder bære sig ræt ad/ och wære altid i Gudz
fryct/at hand maa behaalde de annammede go-
de gaffuer/oc icke igen myste dem. Fordi det skall

saa gaa

ſaa gaa til i Chriſti rige/at huo ſig ophøyer/den
ſkal bliffue fornædret/Oc huo ſig fornædrer/den
ſkal worde ophøyet. Item een anden ſtæd/Huo Ma[t.] 20
den ſtørſte wil wære eblant eder/den ſkal were
den ringeſte/oc de ringeſte ſkulle were de ſtørſ-
te. Dette ſamme bewiis oc Chriſtus met ith lidet
barn/ſom hand ſtillede mit eblant Apoſtlene/oc Mat. 19
ſagde/Uden i bliffue omwende/och worde ſom
ſmaa børn/kunde i icke komme i Hiemmerige.
Huor gick it den Phariſeer Luce i det xviij. der hã
ſig forhæffuede offuer den ſyndere oc Tollere ꝛ
Synderen bleff kũdgiort at were rætferdig giort/
Phariſeeren at wære vrætferdig. Huo ſig nu met
denne ſyndere ſætter nederſt/bekender ſine ſynder
oc aff Chriſto begerer naade/den ſkal aff Chriſ-
to ſættis høyt i det ewige liiff.

Paa den xviii Søndag

efter Trinitatis Euangeliũ/Mat. xxij.

Er Phariſeerne hørde ath Jeſus hagde ſtoppet munden paa Saduceerne/da ginge de tilhobe. Oc een aff dem ſom waar en doctor i Lowen friſtede hannem oc ſagde. Meſtere/huad er det ſtørſte bud i lowẽ? Jeſus ſuarede/Du ſkalt

elske Gud din Herre/aff alt dit hier
te/oc aff al din siel/oc aff al din hu.
Det er det første oc største bud. Det
andet bud lignes dette. Du skalt els-
ke din ieffn christen lige som dig selff
Paa disse tuēde bud henger al Lowē
och Propheterne. Der Phariseerne
wore saffnede/da spurde Jesus dem
at och sagde. Huad tyckis eder om
Christo ? Huess søn er hans ? De sua
rede Dauidz søn. Han sagde. Huor
ledis kaller da Dauid hannem sin
Herre i aanden saa sigēdis. Herren
sagde til min Herre / sid hoss min
høgre hand/Till ieg sætter dine v-
wēner til dine føders fodeskammel.
Men Dauid kaller hannem sin Her
re/huorledis er hand da hans søn ?
Der kunde ingen suare hannem ith
ord/icke waar der heller nogen driis
tig til ath spørge hannem mere ath
effter den dag.

Een kort dette Euange-
lij vdleggelsse.

Først haffue wy i dette Euangelio ith spørsmaal/der Lowē er paa rørinde/ oc i det samme spørsmaal maa wy mercke huo de ere der saadant spørsmaal gøre/oc huad deris mening haffuer wærit. Nu haffue de werit Phariseer/ de beste oc helligste i det Jødiske folck/som altiid rosede gerninger/oc disputerede om dem Besynderlige haffuer een aff Lowens Doctorer paa deris wegne giort dette spørsmaal der de haffde giort vd/fryctendis at det skulde gaa dem som Saduceerne. Oc er det icke vnder/at disse gernings helligē effter det ypperste bud oc gerning i Lowē lade atspørge. Aff gerninger berømme de dem/wid gerninger wilde de frōme/retferdige oc salige worde. Huilcken falsk mening wor saa indgraffuit i deris hiertet/ at Propheterne i fordum tiid/der effter Christus oc Apostlene haffue hafft nock ath gøre til at tage hende der vd/enddog at det waar hoss den meste deel forgeffuis. Derfore gøre oc her de forneffnde Phariseer som det almindelige sprockord(oc stundū aff Christo bruget)antegner. Huad hiertet er fult aff/det taler munden. De forstode icke troens krafft/der fore motte de falde i hyckleri/ der troen altiid er emod. Der aff kommer det oc/ at de Christo/dē rette sandhedz oc troens lærere/ saa hart emod staa. De bespørge sig wel met Christo/men met ingen god mening sō wy see oc i dette Euangelio/der saa siger. Oc een vnder dem/en Doctor i Lowen/forsøgte hannem etc. Freste/oc i god mening spørye / skal ath. Huo i een god mening spør/han spør fordi/at han wil lære/det han

Gernings helligē spørie om gerninger.

Mat. 12

Freste.

icke weed/Men huo der frester/hand frester for-
di/ath hand den som hand frester / kand gribe i
hans ord. Efftherdi da i dette Euangelio / Phari-
Kiødens ondskaff. seerne icke spørge Christum ad/ men freste han-
nem/lære wij wort kiødz och naturis ondskaff.
Huilcken oss saa indfød et/oc saa v affladelige oss
metfølger/at wij i ingen maade kūde kende sand-
hed/eller tro Christo/vden wij wid Ordit oc den
Helligaand worde omskiffte till ith nyt creatur.
Aanden maa alt lære oc drage oss/om wij wille
icke bliffue ewindelige forstockede oc blinde.

Den anden part.

Besinde nu spørsmaalit/ och det met Christi
suar. Fordi alligewel Phariseerne haffde icke
sæt deris spørsmaal frem i een god mening/dog
haffuer icke den Scrifftlerde saa aldelis wærit
stiffhalssit. Ja Christi suar haffuer i saa maade
befaldit hannem/ath oc Christus selff sagde/ at
Mar. 12 hand waar icke langt fra Gudz Rige/som Mar-
cus bær widnesbyrd om . Nu spørsmaalit lyde
saa/Huilcket det ypperste bud i Lowen waare/
der paa suarer Christus/Du skalt elske din Her-
re Gud aff dit gantske hiertte/aff gantske siæll/
aff gantske hu/Och siger widere/Det bud er det
største oc første i Lowen. Men det andet er dette
ligt/Du skalt elske din næste som dig selff. J disse
tuenne budord henger den gantske Low oc Pro-
pheterne. O huilckit herligt giensuar/ om Phari-
seerne haffde kundit befattet det. Fordi Christus
fortellier icke all eniste de tu besynderligste bud/
men lærer os/at i dem/ henger den gantske Low
oc Propheterne. Men dette maa wij saa forstaa.

Lowen er/ som S. Pouil siger/aandelig/det er/ Met vdwortis gerninger lader hun sig icke opfyl- les/mē hun esker oc hiertens adfecter. Skulle nu hiertens adfecter aldelis striwe sig hæn til Gudz kierlighed/at wij huerken nogē gerning eller Crea tur nogen sinde tilhenge/da maa maa wij alt haf ue en ræt tro. Mē denne tro skaffer Aanden i mig wid ordit. Naar ieg da hafuer een ræt tro/da gør ieg friuillige oc vtuungē aff kierlighz/icke aff frygt/ det sō Lowen vdkreffuer. Oc gør ieg icke allenist huad den første Mosi taule/men oc saa huad den anden vdkreffuer. Fordi aff mit gantske hierte set ter ieg min liid oc troer min Herre Gud ath were den/som mig for vden min fortieniste oc gerning aff naade oc for Christi skyld wil salig gøre. Der offuer elsker ieg min næste som mig selff/ Tager mig hans nød/ armod/ kranckhed oc alt huad hannē anfister/icke anderledis til/end lige som det gulde mig selff paa. Der aff kommerid da/at naar ieg gør aff kierlighed/huad min næste lefft er/och ieg lader huad hannē leet er/at Lowens opfyldel se bliffuer kierlighed tillagt. Det seer du i det Epis tel til de Romere/huor Paul9 saa siger/ Huo der elsker sin næste/ hand haffuer opfyldit Lowen. Fordi du skalt icke bedriiffue hoor/ Du skalt icke sla ihiel/ Du skalt icke stiele/ Du skalt icke sige falskt widnesbyrd/ Du skalt icke begere/oc huad andit bud merer/det bliffuer forfattit i dette ord/ Du skalt elske din næste som dig selff. Nu allige- wel at Lowē vdkreffuer baade tro oc kierlighed/ saa bliffuer hun dog ith wredis ord/ effterdi ath hun giffuer icke aanden der til/ ath ieg kand det

Lowē maa wid aandē opfyldis.

Tro.

Rom. 13.

hun byuder/ gøre. Men du siger/ Huor fore er da
Rom. 3 Lowen giffuen? oc huad er hennes embede? Jeg
suarer niet Paulo/ Wid Lowen kōmer syndens
kyndskaff etc. Tiæn hun her fore der til/ at ieg min
suaghed/ min forderffuede nature oc synder som
met ingē gerning kan borttagis bekender/ oc at ieg
kand bliffue dis skickeligere oc mere redebon aff
Gudz naade til at høre oc ānāme Christi predicke.

Den tredie part

J dette Euangelio haffue wij endnu ith andet
spørsmaal. Fordi effter at Phariseerne waar giff-
uit suaar/ huad det første och store bud i Lowen
waar spør han dem igen. Huad dem syntis om
Hues søn Christo/ oc hues søn han er? De sige/ Dauidz søn/
Christ⁹ er Christus siger widere/ Huor fore da kaller Dauid
i aanden hannē een herre? sigendis. Herren sagde
til min Herre/ sæt dig wid min høyre haand etc.
Her ere Phariseerne (om de waare end een sinde
saa wise) plat tagne til fange. Oc efferdi de wide
icke/ hoorledis Christ⁹ til lige kunde were Dauidz
søn oc Herre/ giffue de nock at forstaa/ at de om
Euangelij hiemmelighed wide saare lidet at sige
Nu alligewel disse Pariseer wide det icke/ saa maa
dog de/ der wille were Christne det wide oc tro.
Fordi huad er Euāgeliū andit/ end een sød wen-
lig lærdom om Christo Dauidz søn? at han haff-
uer mennisklig suaghed for wor skyld paa sig ta-
git/ kōmet i denne werden/ oc oss wid sin pine och
død/ salighed forwerffuit? Men det han een Da-
uidz Søn effter kiødit kallis/ skeer der fore/ ath
Dauid saa herlig een tilsagn om denne Christo
giffuen er. Saa naar wij oc bekiende hannē for
Dauidz

Dauidz Herre/ bekiende wij hannem at were een warafftig Gud oc menniske/ aff Faderen for wor salighed vdsend til werdẽ/ at wij wid hannẽ mue worde salige. Det er den herlige hiẽmelighz/ vbekend for Phariseerne oc alle gernings helligẽ/ men oss sõ Faderen i Christo/ oc Christũ i Faderen kende/ ære oc tilbede/ wel bekend, Dẽne predicken om Christo/ ath han er Dauidz søn oc Herre/ faller wel i lau met det spørsmaal om Lowen. Lowen wiser wel synden/ mẽ hun kan icke forlade henne/ effter at denne store mact er aleniste Dauidz søn giffuen, Christo wor kiere Herre Oc lærer Lowẽ huad ieg gøre oc lade skal/ men hun giffuer icke aanden/ den der kan gøre det Lowen byuder. Derfore hører til Lowens predicken/ den predicke om Dauidz søn oc Herre/ det er Euangeliũ/ som min bedrøfuede sãwittighed stiller til fredz/ oc giffuer den Helligaand der mig lærer friuillige oc aff kierlighed/ ath gøre huad Gud wil haffue aff mig.

Paa den xix Søndag effter Trinitatis/ Euangeliũ Matthei ix.

IEsus gik i ith skib oc foor offuer haffuit/ och kom til sin Stad Capernaũ/ saa baare de en til hannẽ som wor halfbort tagẽ oc laa i sin seng. Der Jesus saa deris tro/ da sagde thi dine synder forladis dig. Da

thi dine synder forladis dig. Da sagde nogre aff de Scriftlærde ind wortis wid dem selffue/ Hand bespaatter Gud.
Der Jesus saa deris tancker/ da sagde han/ Huor fore tencke i ont i eders hiertte? Huilcket er lættere at sige/ dine synder forladis dig / eller stat op oc gack? Men paa det at i skulle wide/ ath menniskens søn haffuer mact paa iorden at forlade synderne/ da sagde hand til den siuge stat op/ och tag din sæng/ och gack i dit hwss. Hand stod strax op och gick hiem i sit hwss. Der skaren det saa da forvndrede de storlige der paa oc loffuede Gud/ som haffde giiffuit menniskene saadan mact.

Een kort dette Euangelij vdleggelsse.

Dette Euangelio handlis om vor troes hoffuit artikel/ det er/ om syndernis forladelse. Oc Gud giffue det at wij dene artickel wel forstode oc lærd haffde. Efftersi der ligger saa stoer mact paa

at wide/huilkelunde synderne forladis. Fordi synd er ith forskreckeligt ord/oc fører met sig/ naar wij men der i bliiffue fremturēde/wisselige den ewige fordømmelse. Der offuer er Gud synden saa fiende oc hadsk/ ath hand ingen fyllestgørelse der fore wil haffue annammit/ for vden allenisste hans Søns Jesu Christi forsmedelige død. Tuert emod/er intet trøsteligere ord/end forladelsse/ besynderlige om wij wide hueden hun kommer/ oc huor met hun bliiffer tagen oc befattet. Det see wij i dēne dags Euangelio. Fordi der bliiffuer til Christū førd een icktbruden mand/at hand kunde faa sin sundhed igen. Men huad giør Christus? Hand weed wel at siælens kranckhed er farligere end legemens/der fore alligewel ath han waar til sinds bort ath tage denne icktbrudnis legemlige kranckhed/dog haffuer han det som mere war nødtørfftelig/giort først/oc siden giffuer legemit sundhed. Der aff ærit/at han kallis een Læge i Euangelio/at han besynderlige pleyer at borttage siælens kranckhed/ som hand siger om sig selff/ De sunde haffue icke Lægen behoff/ men de krancke. Fordi siger han til denne icktbrudne. Wer wid een god trøst min søn/dine synder forladis dig. Der hører du hoss dette ord/ Synder/ det gladelige stemme om forladelse. Oc naar du haffuer act paa den der her haffuer talit/ saa skalt du snart befinde huo hand er der oss wil forlade wore synder/ om wij men bekiende dem/ oc søge om naade/ det er wor Herre Jesus Christ⁹/ som dette embede at forlade synderne/ aff Gud Fader befalit er/ som oc om hannem Engelen widner/oc siger. Math. 1

Forladelse. | Sielens kranckhed. | Mat. 9 | Christ⁹ forlader synderne aff naade.

Hand skal forløse sit folck aff deris synder. Som wij nu hær mercke/at syndernis forladelsse kommer aff naade wid Christum/foruden wore geringers werdskyld/saa maa wij oc wel besinde/at Christus lader sig hær i finde saa god oc welwillig. Denne icktbrudne begiærer al eniste legemlig sundhed/oc Christus giør hannem helbrede til liiff oc siæl/Ja hand giør hannē til Gudz barn oc arffuing/oc siger at han skulde wære wid een god trøst. Er det icke een vsielig kiærlighed? Er det icke een wenlig beleffuen oc god Herre? Huor kunde dog dēne icktbrudne større naade worde bewiist? Men merck at synderne forladis i tuenne maade.

Christi kierlighed.

I tuenne maade bliffue synderne forladne.

Først naar de driiffuis aff hierttet/oc naade indgydis. Det gør Gud aleniste/som der staar screffuit i Esaia/Jeg/Jeg ærit/der vdslætter dine synder/oc wil dine synder aldri kōme ihu. Der efter forkyndis aleniste syndernis forladelsse/ huilcken om hun met troen worder befattit/icke bliiffuer krafftløss fordi hun haffuer Christi befalning oc tilsagn/Naar ieg nu bekiender mine synder/och søger affløssning wid Gudz ord aff Presten/som paa kierckens wegne haffuer nøglene/saa ere mig/met saa skel at ieg troer/wisselige mine synder forladne/som du seer Joannis i det xx. oc Math. xvi Det skal ieg offuer alt tage ware paa/at ieg ingelunde thil/men i troen befatter Christi løffte.

Den anden part

Frēmit Tro.

Wij see hær huad een frēmit tro kan vdrætte/oc huor langt hun kan hielpe. Fordi hun hielper icke widere/ end at hū beder for mig at ieg kan faa en

eyen tro/met huilken ieg kand blifue salig/oc naar
ieg icke een eyen tro kūde offuer kōme/bleffue mig
i den siiste stund/ oc naar ieg maa dø/een fremmit
tro lidet nyttig Der fore siger oc her Euangelium
merckelige/at Christ⁹ haffde deris tro der dē ictbru
dne til hannē bare/anseet. de gode mēniske haffde
vden alt tuil hørt it rygte om Christo/oc maa wel
skee hafde oc seet huor weluillige han sin naade oc
hielp arme oc krancke bewiisde/paa denne trøst/
hobis de at de skulde icke bliffue forladne. Denne
deris store liid til Christum bewise de/der de icke
al eniste bl[...]es at bære denne ictbrudne/ liggende
paa sin sæng/men oc saa/der de kunde icke kom-
me till hannem for folck/brøde tagit aff och førde
hannem saa ind/ som Marcus siger. Aff denne
tro kiende de Christū/for den /der dēne ictbrudne
wilde giøre helbrede/oc annamme hannem til sith
Gudz barn. Dog haffuer den formælte ictbrud-
ne befattit selff den artickel om syndernis forladel
se/ och det wid troen/ ellers haffde hannem aldri
hans synder bleffuit forladne/ som scrifften siger/
Huo der troer/och bliiffuer døbt/ den skal worde
salig/ Hand siger icke/ om een anden troer for dig Marci i det siiste.
&c. Efftterdi nu at de leffuēdis bøn for andre skeed
i troen/er saadan en mectig oc Christen gerning/
saa skulle wij och/som S. Jacob i sit Epistel si-
ger/ den ene bede for den anden/ at wij mue wor- Jacobi 5
de salige. Fordi besynderlige met saadanne kier-
lighedz gerninger/ een ret tro obenbaris/ oc saa/
som S. Pouel siger/Een drawe den andens byr-
de/ saa opfylde i Christi Low Gala. 6

Phariseerne holle Christum for een Gudz bespottere.

Wij haffue her/ at de Scrifftlærde haffue hol-
dit Christū for een Gudz bespottere/ oc at Christ⁹
haffuer seet disse deris tancker/ oc huorledis hand
haffuer suarit der til. Fordi saadan een Gudz for-
haanelse oc bespottelse/ stod hannē ingelunde til
at lide. See/ de Scrifftlærde/ effter at de haffde
læst hoss Propheterne/ ath det hørde Gud alene
til ath forlade synderne/ men dømde Christū ath
were ith slæt menniske/ meente de at han fald ind
i Gudz embede/ oc haffde hannem gantske høyeli-
ge der met bespottit oc wanærit/ men de betee kla-
lige der met at de kienne icke Christū/ oc megit min-
dre Faderen i Christo/ som dog wil i hannē were
kiend/ Joānis i det xvii. Ja det er io sant/ at Gud
forlader synderne/ men mand maa her besinde oc
wide/ at oc Christ⁹ er sand Gud/ oc haffuer mact
at forlade synderne/ huilcken mact oc wold han
haffuer der effter giffuit sin menighed/ paa det at
syndens forladelse wid sit ord skulde bliffue for-
Joan. 20. kyndit ind til werdens ende. Der fore straffer her
nu Christ⁹ de Scrifftlærde/ oc at de io skulde kō-
me til bekiēdelse/ dømmer han oc (huilkit dog off-
uer al menniskelig konst waar) deris tancker. Der
offuer bewiser han met ith herligt mirackel/ at hād
paa iorden haffuer saadant wold/ at forlade syn-
derne/ oc siger til den ictbrudne/ at hand skulde ta-
ge sin sæng/ oc gaa til sit hwss/ huilckit oc skeet er.
Men de Scrifftlærde bliffue forhærdede i deris
blindhed/ oc ey wille kiende denne mact. Der fore
ærit skelligt/ at wij som tro/ lade saadanne blinde
ledere fare/ oc met folckit prise Gud/ som saadan
mact haffuer giffuit menniskene.

Paa

Paa den xx Søndag ef-
ter Trinitatis /Euangeliū Matthei xxij.

Himmerigis rige lig-
nis wid een Konge/
som giorde sin søns
brøllep / Oc vdsende
sine swæne/at de skul
de indkalle dem som
budne wore til brølleppet/oc de wil-
de icke komme. Hand vdsende strax
andre swæne och sagde/Siger dem
budne ere/Seer mit maaltiid er re-
de/mine øxen oc hiemfødde queg oc
fule ere slagne/ och all ting er rede/
kommer til brølleppet. Men de for-
sømmede och ginge bort/den ene til
sin by/den anden til sin købmand-
skaff / de andre grebe hans swæne/
der de hagde bespottet oc pint dem/
da sloge de dem ihiel.

Der Kongen det hørde/ da bleff
hand wred/oc vdsede sit stridz folck/
oc lod sla de mandrabere ihiel / och
brende

brende deris stad. Oc sagde til sine swæne/ Bryllepper er rede / men de som wore budne/de wore icke werdige til at kõme. Gaar fordi vd paa alle weye/och beder alle til bryllepper som i kunde finde. Hans swænne ginge vd paa weyene och gaderne / och saffnede alle som de fũde/baade onde oc gode/och bryllepper bleff fuld aff dem som sade till bordz.

Kongen gick ind at see dem som sade til bordz. Oc saa der een mand som icke haffde brylleps klæder paa. Hand sagde til hannẽ. Wen/ huorledis gick du her ind/och hagde icke brylleps klæder paa ? Hand tagde quer/ Kongen sagde til sine swæne/ Binder hans hender oc føder oc kaster hannem i det vdwortis mørck/ der skall bliffue graad och tender gnidsel/thi mange ere kallede / men faa ere vdwalde.

Een kort dette Euangelij vdleggelsse.

Ette Euangelium kommer nogit nær
offuer eens met den lignelsse som haff-
uis hoss Lucam i det xiiij. om huilcken
der er nock sagt i den første Søndag eff
ter Trinitatis. Fordi at lige som/ der den Euan- Euāgelij
geliske naade bliffuer lignit wid en nadwere/saa naade.
lignis hun oc hær wid ith bryllep. Men hær ali-
gewel Christi ewighed met hans menighed som
hand haffuer tagit till sig/och wid troen fæst sig/
klarere obenbaris wid ith bryllep/end der wid een
nadwere. Fordi det er wist/at i Christi Rige/som
i en legēlig nadwere/der for fryd oc glædskaff be
redis/er fred oc glæde/mē i bryllep er der icke al-
eniste glæde/mē oc saa brudgōmē oc brudē bliffuer
ith kiød/sō Scrifftē siger. For dē skyld skal mēnis Gene. 2
ket forlade fader oc moder/oc bliffue wid sin hus-
tru/oc de skulle bliffue tw ith Kiød/Lige saa fordi
brudgōmē oc brudē ere nu ith kiød/saa skulle wij
oc met Christo/ om wij men haffue een sand tro/
bliffue en dey. Oc lige sō hwsbonde oc hustru haff
ue alt saminen huad de eye i fælye/saa haffue wij Osee. 2
oc huad Christus haffuer/met saa skel/at det feyl
icke paa troen. Oc hær til hører det som S. Powil
til de Epheser siger/ J mend elsker edre hwstru-
er/ lige som Christus haffuer elskt menigheden/
och guffuit sig selff for hende/ paa det ath hand Ehe. 2
wilde hellig giøre hende/ reensendis henne wid
wandtoelsse i liiffuens ord/ paa det/ hand wilde
selff berede sig een herlig menighed/ der icke haff-
uer smitte eller ryncke/eller nogit saadant/ men at
hun skal wære hellig oc vstraffelig.

Den anden part

Prisis oc loffuis i dette Euangelij lignelsse/ det

Mundeligt ord. vdwortis oc mundelige ord/ wid huilckit wæ kallis oc indbyudis til brydleps. Fordi saa erlige som denne Kong dette blydlep met alt det der til hører och behoff er haffuer bered/ saa flittelige lader
Jøderne wore kallede/ men de wilde icke kõme. hand oc wid sine swæne/ der han vdsende/ kalle dem der budne ere. Men først wid Euangelij ord kallis Jøderne til dette brydlep/ fordi Christus er dem lowit oc tilsagt/ Deut. xviij. Ja de kalledis oc anden sinde/ oc wilde dog icke komme / efftersi de waare met iorderiske ting oc werff besuarede oc saa beladne/ at de skøtte intet om deris siælis salighed/ Der fore bliffue de ladne tilbage oc fordømmis/ i hues stæd de arme hedninger traade
De onde. frem/ oc bliffue annammede. Men at her siges/ at de forsamlede alle der de funde/ onde oc gode/ er icke der fore sagt/ at de onde for deris ondskaff skulle annamme synderlig beløning i Hiemmelen/ men at wæ skulle lade klinterne met huedit
Mat. 25 wore her paa iorden/ ind til Gud wid Christum annammer faarene afskilde fra buckene/ i sit Rige.

Den tredie part.

De vlydige Jøders straff. Effter at Jøderne haffde foractit Gudz ord/ oc forsmaat Euangelium/ ia oc ihiel slawit ordens tiænere/ bleff denne Kong wred/ oc skickede sin her vd/ oc ihiel slo disse mordere/ oc stack ild paa deris stad. Disse ord vdwise/ huor haardelige/ huor vden miskund Gud skal plawe dem paa legomme oc siæl/ ære oc gotz/ som hans ord forsmaa/ foracte oc forfølge. Er icke saadant werderfarit Jøderne? Her til hører det oc/ der Christus siger hoss Euangelisten Matth. x. Hwo som helst icke annammer eder/ oc ey hører eders tale/

saa gaar vd aff det samme huss eller stad/ oc ryster støffuen aff edre føder/ Sandelige siger ieg eder/ at det skal bliffue tolligere met Sodome oc Gommorre egn paa domme dag/ end den stad,

Den fierde part.

Wij see i denne lignelsse/ huorlunde een/ der til dette brydlep waar kommen/ oc icke waar met brydleps klæder beprydet/ bleff haardelige tiltalit aff Kongen/ oc der hand icke kunde vndskylle sig/ kast i det vdwortis mørck. Men det som her siges om brydleps klæder/ skal mand forstaa om Gernings helligen. Fordi alligewel saadanne til syne ere hellige oc gode/ dog skulle de icke met Christo (fordi de ere øyenskalke) indgaa i Himmerigis Rige. Der er een gerning/ som er/ Christi werdskyld/ wid huilcken wij bliffue fromme/ rætferdige oc salige/ Hwo somhelst nw der befatter denne gerning met een ræt tro/ hand haffuer brydleps klæder paa/ oc skal i den dag indgaa met Christo i hans Rige. Fordi foruden dette troens klæde/ ærit v-mueligt at nogen kand teckis Gud/ Ebre. 11. Men huo dette klæde icke haffuer (men der er faa det haffuer/ enddog at maange ere kallede) han skal icke haffue deel met Christo/ men met Sathan, Huilckit at Gud wid Christum affuende/ Amen.

Brydleps klæder.

Paa den xxi Søndag

efter Trinitatis Euangeliũ/ Joannis iiij.

Der wor een føye Konge/ oc hans søn laa siug i Capernaum. Der hand hørde ath Jesus

Jesus kō aff Jødeland til Galileen/
da gik han til hannē oc bad at han
wilde gaa ned met hannem oc gøre
hans søn helbrede/ thi han laa død
siug. Jesus sagde til hannē/ J tro ic
ke vden i see tegn och store vnder.
Han sagde til hannem. Herre gack
met mig før end min søn dør/ Jesus
sagde til hannem. Gak/din søn leff-
uer. Han trode de ord som Jesus
sagde til hannem/oc gick hæn

Der han waar paa weyen/ da
komme hans suæne mod hannem/
oc sagde/din søn leffuer. Hand spur-
de dem ath paa huad time hand fick
bedre De suarede/ i gaar der klocken
slo siw/da forlod kaalde siwge han
nem. Da merckte faderen / ath det
waar paa den samme time/som Je-
sus sagde til hannem/din søn leffuer
Oc hand trode/oc alle de som waa
re i hans hwss. Dette er det ander
tegn som Jesus giorde/ siden han
kom aff Jødeland til Galileam.

Een kort dette Euange lij vdleggelsse.

ørst haffue wij i dette Euangelio een
vfuldkõmelig troes exempel/ Oc er det
sãme exempel oss der til een ræt tro icke
endnu ere woxne/ offuerwætis trøste-
ligt/efterdi wij see/ at denne suag tro-
ende Kongs mand icke bort skuden aff Christo/
men wenlige straffit/ oc der effter aff hans ords
krafft/fuldkõmelige er styrckit i troë. Fordi her aff
lære wij/at Christꝰ omdrager wor troes suaghz/
oc ey wil lættelige henkaste oss/met saa skel at wij
hans straff/huor met han tager fat paa wor wan
tro/met lige sãme tolmodighed wille lide/ som wij
see dẽne Kongs mand haffuer lid/ oc met Apost
lene altiid bede/och sige/ Herre/ formere oss troen. Luce 17
Men at troen i denne Kongs mand er wærit suag
oc icke fuldkõmen/bliffuer der aff obẽbare/at han
beder Christũ/at han wilde kõme til sit huss oc gø
re hans søn sund. Fordi een ræt tro haffde sagt
met den Euangeliske Høffuitzmand/Herre sig mẽ
ith ord/saa bliffuer min dreng sund. Denne Høff- Mat. 8
uitzmand troer i Christi ord at were saa stoer een
krafft/at wid det/om Christꝰ end allerede icke end
waare tilstæde/skulde dog hans dreng helbredis.
Der effter seer han alleniste til ordit/fordi han wed
det wel/at wid det skal hans dreng worde sund.
Naar wij nu icke see til dette ord/ were sig i lege-
mens eller siels kranckhed/huor kunde wij bliffue
sunde? Sandelige Dauid siger saa/Han sende sit Psal. 106
ord/oc giorde dem sunde. Men det weed icke den

Een vfuld kommelig troes exempel.

Kongs mand endnw. Haffuer oc Christ⁹ sagt/ Huo der troer paa mig/den skal leffue/om hand oc allerede wore død/oc det wed icke end heller dē Kongs mand. Der fore beder hand tysser at Christus wilde kōme i hans hwss. Men lige som Christus dēne suagtroende icke forskiuder/at han er end nu vfuldkōmē i troen/saa skulle wij oc icke mistrøste/om wij end allerede føle saadan een troes suaghed oc vfuldkōmenhed hoss oss/men wisselige tro/ath Christ⁹ wil hende metlidelige omdrage i oss/ indtil at wij wid ordit oc aanden opwoxe til fuldkommenhed.

Joan. 11

Den anden part.

Troen maa woxe oc altid forøgis

Wij see her/huorledis troen skal altid øgis oc woxe, Dēne Kongs mand haffuer io tro/ enddog hun waar icke fuldkōmen oc sand. Hand forseer sig alt got til Christū/ Troer hand oc at han er tilnegit at hielpe huer mand/oc er een offuerwættis god oc wenlig Herre. Huor skulde han ellers (der han hørde at Christ⁹ kom aff Judea i Gallileam) gaangit til hannē/naade at forwerffue? Hær haffuer frilige wærit een tillid til Christū/al eniste der paa feylde hannē/at han mente/At Christ⁹ maatte personlige kōme/oc wære der nerwerendis tillstæde/om hans søn skulde bliffue sund. Hand forstaar icke end nu. huor stoer Gudz ordz krafft er. Der fore maa hans tro alt voxe oc øgis. Fordi det er icke nock/at ieg troer/at Christ⁹ wil wære min naadige Herre/oc wære redebon til at hielpe mig vden ieg troer oc saa/at hā det gøre kand al eniste wid sit ord/om han oc icke en allerede persōlige tillstæde er/Ja ieg maa widere tro/ath mig i al nød

skall

skal wederfaris hielp aff Gud/om end saa wore/ at alting lode sig til syne som de striffuede sig der tuert emod. Men det er een stor høy konst / som huer mand kand icke. Dog haffde den fromme Abraham lært hende/om huilckẽ S. Pouil siger/ at han trode i hobit/der intet haab waar/at han skulde bliffue maange Hedningers Fader. Effter di nu dēne konst er denne Kongs mand vbekend wil Christ⁹ vnderwise hannẽ i den/ oc saa smuct sactelige føre hānẽ til den rette tro. Der fore straf fer han hannem/at han icke wid ordet lod sig nøye/men oc der hosser een aff de som wille see til tegn oc vnder/sō han wilde saa sige/At søge tegn oc vdkreffue/oc icke i ordit wille lade sig nøye/er een wantroes tegn. Der fore see til/at du befatter ordit/fordi intet andit tegn skal giffuis denne hor actiske slæct/ end Jone Prophetis tegn &c. Nu wel/der er denne Kongs mand straffit. Men eff terdi han haffuer icke end nu een ræt tro offuerkō mit/oc dog lader icke aff at bede/at Christ⁹ wilde gaa met hannem før hans søn døde/maa Christ⁹ her icke alleniste tale hannẽ i ørit/men oc i hans hierte. Gack hen/sagde han/din søn leffuer. Men huad siger Euangelisten her paa? Det menniske trode ordit &c. Her hører du/ at den/ som tilforn waar suag i troen/ haffuer nu een ræt tro offuer kōmit. Wid huem? Lige wid den sāme Christū/ huilken sit ord oc aand off oc / at wij kunde for øgis i Gudz kyndskaff/daglige hielpe maa. Her til hører den maangfoldige ynske/som S. Pouil ynsker i alle hans Epistle/at tro menniske skul le wore i troen/oc øgis i Gudz kyndskaff.

Rom. 4.

i. Cor. 1
Mat. 12

Den Kōgs mand bliff uer her full kommen i troen.

Den tredie part

Huor wiit wij bliffue hørde i wo re bøner.

Seewij i dette Euangelio/ath wij icke widere aff Christo bliffue hørde/ end som det tiæn til woris sielers salighed. Fordi Christ⁹/alligewel han wor beden ath gaa hiem met dene Rongs mand/dog haffuer han icke gaangit met hanne/ oc vden tuil ladit det/der fore/ath naar han saae sin søn wid ordit sundgiort/skulde henge wid ordit/oc lære at lade sig der met nøye. Men alligewel at Christus icke widere weder oss bøn/end som der Gudz ære kan fremis met/oc tiene til wor salighed/dog icke diss mindre skulle wij altiid giffue oss hart til bønen/besindendis/ at den Helligaand (effterdi wij

Rom.8 wide icke huad wij skulle bede) met vsigelige suc-ke beder for oss. Fordi wij haffue io een tilsagn/at huad wij i Christi naffn bede det skal oss bliffue giffuit. Der fore bede wij nogit so hører til wor sa-lighed/saa er tilsagnen der at du icke kan gøre din bøn i feil/som oc S. Pouil siger/Alle Gudz for-iættelsser er ia oc Amen i hanne/Gud til loff wid oss. Men bede wij det Gudz ære/oc wor salighed emod er/da er det wel/ ath wij icke bliffue hørde, Fordi det er io bedre/at wij bliffue hørde til salig hed/icke effter wor wilge/end at wii skulde bliffue hørde effter wor wilge/oc icke til salighz. Oc i dene mening waar oc saa fordu dags S, Augustin⁹ Oc der aff komer det/at wii læris at bede i Fader wor/Din wilge skee etc. Beder icke wid dene maa

Mat.8 de den spetalske i Mattheo? Herre/siger han/om du wilt/kand du wel reense mig. Han beder om sundhed/men saa/at det huercken skal were emod Gud/ oc ey emod hans salighed det hand beder.

Saa

Saa maa wii oc gøre/ alt det wii bede om skulle
wii stille hen til Gudz wilie.

Den fierde part.

Wij see i dette Euangelio/ at de tegn oc miracKle/ Miracke
ere Ordens widnesbyrd/ som stadfeste det ord at ere orden
were kōmit aff Gud/oc at vere hans. Der offuer at widnes b
wid miracKle/ menniskene skulle lockis til troen. de.
Men wij tale icke her/ om de tegn/som skee effter
lærdōmen er annāmit/oc stadfest/mē om de/ met
huilcke huer ny lærdō at han er aff Gud/prøffuis
maa. Saa er Mosi Low met maange tegn oc mi- Exo. 19
rackle stadfest/som du seer i den anden bog Mo-
si. Om nu een falsk Prophete wore kōmen/oc den
ne Low emod/ som Gud tiit oss forsøgendis til
stæder/ haffde lærd/ ia oc befestet det met tegn/ Deut. 13
skal mand dog icke annāme saadā een Prophete/
Saa see wii oc i Euangelio/huilckit effter at Lo-
wen holt oppe/wid Christū werden er forkyndit/
oc wid offuerwætis store miracKle stadfest bliff-
uit/at ingen anden lærdō som denne emod er/skal
annammis/om oc saadane falske Propheter man 2.Thess.
ge tegn oc mirackle gaffue widnesbyrd. Fordi i be
gyndelsen wid Christum/oc siden wid Apostlene
Euangeliū er nock stadfest/saa/ at huo det offuer
siden søger effter tegn/høre maa/Denne horaffti-
ge art søger tegn etc̄. Nu/ tegn och mirackle wid
Christū i Euangelii begyndelse giorde/giffue or-
det widnesbyrd/at det er aff Gud/ oc er sandhed.
Ordit der Christꝰ sagde her til den Kongs mand/
Gack hen/din søn leffuer/bekrefftis aff tegnit/for-
di swænene kōme oc forkynne deris Herre/ huad
tiid oc stund den kolde siuge haffde forladit hans

søn. Der offuer/ met dette miracKel lockis alle til troen/som oc Euangelisten antegner. Her tll hører nu/det Joannis i det xiiii. bliffuer sagt. Troer mig/ at ieg er i Faderen/oc Faderen i mig. Huor i det icke gøre wille/saa troer mig for gerningerne. Aff alle disse ting er det wel Klart huor fore tegn/ i Euangelij begyndelse/saa maangfoldige skede er.

Paa den xxii Søndag

efftter Trinitatis/Euangeliũ Math. xviij.

Hemmerigis rige er lig ned wed een Konge/ som wille gøre regenskaff met sine swenne/ Der hand begyntte at regne/da kom een sõ waar hannẽ thi twsinde pund skyldig. Der han kũde icke betale/da bød Herrẽ at han/oc hans hustrue oc børn/oc alt det han hagde/skulle selgis at betale met. Suendẽ falt paa knæ for hannẽ oc sagde/ Herre wer tolmodig met mig/ieg vil betale dig altsãmen/ Herrẽ forbarmede sig offuer hannem/ oc gaff hãnem løss/oc forlod hãnem al skylden.

Der swenden gick vd/ da fant hand

hand een anden swend/ sõ wor han nem hundrede penninge skyldig/ den greb hand i halssen oc sagde/ Betal mig det du æst mig skyldig/ Hand falt ned och bad hannem oc sagde/ Haff tolmodighed met mig/ ieg wil betale dig alt sammẽ. Han wilde icke/ men han gick bort/ oc kaste hannẽ i fengsel til hand fik betalet gelden.

Der de andre swene saage det sõ skede/ da sørgede de der fore/ oc ginge oc sagde deris herre alt det sõ sket waar. Saa lod Herren kalle hannẽ for sig oc sagde/ O du onde swend/ Jeg forlod dig alt det du wost mig skyldig der du bast mig/ skulde du oc icke giort miskundhz mz din staalbro der sõ ieg waar miskũdelig mod dig ꝯ Herren bleff wred och antwordede hannem bødlene til han fick betalet al skyldẽ/ Saa skal oc min hiemmelske fader gøre mod eder/ om i icke forlade eders ieffnchristẽ aff eders hiertte det de gøre eder emod.

Een kort dette Euange-
lij vdleggelſe.

Vmmẽ paa dette Euangeliũ er/ at oſſ
wore ſynder aff naade bliffue forladne/
oc wij der fore wor næſte oc ſkyldige
ere ath forlade deris ſynder emod oſſ.
Men wii wille i denne lignelſe beſee ith
ſtycke effter det andit/efferdi met een deylig ſkick/
huorlunde ith menniſke ſkal retferdig gøris/her i
bliffuer antegnit. Førſt høre wii i denne lignel-
ſe/ith ſtycke aff Lowen. Fordi der er io intet men-
niſke paa iorden/ſõ ey ſkyldigt er/at holle Lowẽ/
oc icke diſſ mindre er han Lowens offuertrædere/
mæſt om Gud met oſſ regne wilde/oc gaa i rætte.
Fordi huo kunde her bliffue beſtaandig met ſine
gerninger/om wij end oc haffde giort alt ting i ith
ſkin/ſõ wij ere ſkyldige til at gøre? Ney/det maa
Deut. 6 aff gantſke hierte/aff gantſke ſiel/aff alle krefffter
were fuldkõmit/ huad Gud bude oc befalit haff
uer. Mẽefterdi at her oc de vdualde oc hellige/ vn
derſtũdũ ſnuble oc falle/oc der fore maae om dag
lige ſynders forladelſe altiid bede/huilkelũde kũde
da en hyckler retferdig gøris for Gud met ſine ger
ninger? Foruden ſag hafuer icke Prophetẽ Dauid
Psal. 143 i Pſalmebogen bedit/Herre/gack icke i rætte met
din tienere/fordi for dig kan ingen leffuendis blif
ue retferdig. Oc een anden ſtæd/Wæl dem/hueſſ
Psal. 32 offuertrædinger ere forladne/oc hues ſynder ſom
ere beteckede. Wel det mẽniſke ſom Herren regner
icke hans miſgerning til/i hans aand er intit ſuig.
Der fore maa wij nu her lære/at wij alle til hobe
ere

Gudz bud ere wij ſkyldige ath holde.

ere denne Kongs skyldenere/det er/syndere. Ja huilkelunde kunde mig mine synder bliffue forladne/om ieg icke mine synder kiende oc følde? Skal mig denne Læge Christ⁹ were nyttig/ saa maa ieg bekiende min dødelige kranckhed oc suaghed, Men skal ieg kiende min siuge/ saa maa denne Kong den bog som mine skylder ere antegnede i/ det er Lowen/fremdrage/oc mig mine synder oc offuertrædelsser antegne/at ieg bliffuer ydmygit/ oc saa kand komme til at bede naade aff hannē. Da falder ieg Gud til fode/oc bekiender mig ath were hans skyldenere.

Den anden part.

Effter at denne suend som wor nedstøt vnder syn den/haffde kiend sig at wære een skyldenere/bliffuer nu antegnit i den anden dette lignelssis part/ huorlunde han er worden skyldløss / det er / wed naade oc barmhiertighed. Fordi saa siger Textē. Da yncktede Herren sig offuer den swænd / oc lod hannem løss/oc gaff hannem oc alt skylden till. Denne tiænere lowede wel ath betale skyldē/som de angistædde samwittigheder pleye at giøre/mē Kongen wiste wel at det wor hannem icke mueligt at giøre. Der fore giffuer hand hannem løss/ och forlader hannem oc skylden aff blot miskundelse. Aff alt dette lær nu huæden syndernis forladelse kommer. Synders forladelse staar icke i for tiænniste eller gerninger/men giffuis aff naade oc barmhiertighed/al eniste for Christi skyld. Huor fore skulde ellers Kongen hafft medynck offuer denne swend/ om hand haffde hafft at betale met/Men dette kand fornufft oc kiødet icke begri

Wid naade bliffue wij wor skyld quit.

Synders forladelse

be/men wil altiid wide bedre/oc met egne gernin=
ger vdrætte. Ja om denne eniste artickel/ er nu
trette i den gantske werden/oc wil ey tilstædis at
Christus her i skal were sandru/ enddog at lige
wel fornufften maa bliffue til skam/oc Christus
were sanddru/eller bliffue ewige fordømt. Fordi
du maat were wiss at dine synder skulle bliffue
tilgiffne. Men du kant icke denne artickel were
wiss om werdskyld eller gerninger skulde gielle
her. Der fore maa du Gudz naade oc barmhiert=
tighed i Christo wid troen befatte/ellers bliffuer
du aldrig til fredz i din samwittighed. Oc her haf
uer du da paa din side det hellige Euangelium/
som alle stæde Gudz naade syndernis forladelse
tillegger/oc icke gerningerne. Widner icke Joan=
nes Baptista/at Christus alene er Gudz lam/som
borttager werden synder? Tager nu Christus wo
re synder bort wid sin werdskyld/huor kunde det
da wore gerninger gøre? Saa lære oc om denne
artickel de Hellige Apostle/som du seer i deris ger
ninger i det iiij. Capittel / at intet andet naffn er
menniskene giffuit/i huilckit mand maa bliffue
salig. Saa seer du oc i denne lignelsse/at Kongen
aff metlidelsse oc barmhierttighed haffuer forladit
swenden all sin skyld.

Den tredie part.

Denne tiænere skulde met rette tenckt paa den
store welgerning hand haffde entfaangit/oc met
den der hannem skyldig wor/haffue hafft metli=
delsse/effterdi at troen naar hun haffuer befattet
syndernis forladelse i Christo / wid kierlighz er
wan at vdbrede sig/oc giffue sig til syne. Mē han

som

som een vtacknemmelig/ oc den der haffde alt got forglæmt som hannē skeet waar/haffuer icke nogen tolmodighed met hans mettienere/ som wor hannē icke vden hundrede grosser skyldig. Kand han da oc nu fremdelis efterdi hannē alt hans skyld tilforn tilgiffuen wor bliffue een Christen? O wi ney. Een Christen weed ath hannem hans synder/aff naade/for Christi skyld maae bliffue forladne/Men han weed oc der hoss/at han igen i lige maade skal handle met sin næste. Nu met saa skel/at han wid troē befatter syndernis forladelse i Christo/ oc for Christi skyld tiener sin næste/ oc giffuer hannē til hues han er fortørnit/ er han oc bliffuer een Christē. Men om han gør icke det/saa kan han io ingen Christē were/effterdi at Scrifftē siger/at i Gudz oc sin næstis kierlighed/ sō i de tw ypperste bud/henger Lowē oc Propheterne. Der fore siger oc Christus een anden stæd/ Giffuer til/ saa skal eder oc tilgiffuis. Men dog skalt du dette ord saa forstaa/at du met din forladelse icke kā fortiene dine synders forladelse. Fordi dette sprocks første deel/ er een predicke om Bod/ oc antegner dig/huad du din skyldenere eller næste plictig er at gøre/som er/at du skalt giffue hannem til/Den anden deel er een tilsagn/ath dig oc aff naade for Christi skyld/skulle synderne bliffue forladne. Her til hører din daglige bøn i Fader wor/ Forlad oss wore skylder sō wij forlade wore skyldere. Wilt du nu gøre gode gerninger/oc wid effterfølgēdis kierlighed bewise at din tro til Christū er ræt oc sand/ da skalt du saa tiene din næste/som Gud wid sin søn haffuer maat tient dig.

Tienerens vtacknemmelighed.

Gøre gode gerninger

Fordi

Fordi her wed maa mand ræt kiende ath wij ere Christi disciple/ om wij haffue kierlighed til huer anden/Joannis xiij.

Den fierde part.

See wij nu i denne lignelsis fierde deel/huorlunde Gud dem som forlade troen/ oc der offuer forgiæde oc saa kierlighed til deris næste / straffe wil. Fordi det første Kongen hørde huor haardelige den swend/ sō han haffde giffuit alt skylden til / haffde handlet met sin mettiænere /bleff hand megit wred /oc effter at han haffde straffet hannem haardelige met ord / antwordede hand hannem/ de hannem plawe skulde / intill hand betalede alt sammen skylden. Dette lile ord Donec/betyder her een tiid/der ingen ende skall haffue/Som Kongen wilde saa sige. Jeg haffde for ladit dig alle dine synder/aff naade oc barmhiertighed/i den mening/ath du skulde tenckt paa det sāme/oc met din skyldenere oc saa haffue hand let/Men efterdi du haffuer wordit vtacknemmelig/oc aldelis forgiæt kierlighed/skalt du ewindelige fordømmis. Aff alt dette besinde huor det gaar til i Christi rige. Først skulle wij bekiende offat wære syndere / och ey met gerninger for Gudz asyn at kunde rætferdige giøris/ oc det er den første denne lignelsis part. J anden maade skulle wij wide/at oss aff naade for Christi skyld wore synder bliffue forladne/ huilcket den anden deel dette lignelsis lærer. Tredie maade / naar wij wid troen haffue befattit syndernis forladelse/skulle wij den samme tro wid efterfølgendis kierlighed bewise/oc saadant lærer dēne lignelsis tredie

Deris straf som affalde fra troen.

Huor det gaar til i Christi rige.

ſis tredie deel. Fierde maade / om wÿ icke giøre det alt ſom foreſagt er / ſkulle wij ewindelige och vden nogen barmhiertighed bliffue ſtraffede / ſom den ſiſte denne lignelſſis part vdwiis.

Paa den xxiii Søndag

effter Trinitatis / Euangeliũ Matthei xxij.

DA ginge Phariſeerne bort i raad / at de wille gribe hannẽ i hans ord. De ſende deris diſciple til hannem / met Herodis tienere / oc de ſagde. Meſtere wÿ wide at du æſt ſandru / oc lærer Gudz wey i ſandhed / oc du rædis ingen / du acter icke heller menniſkens perſoner / ſig oſſ fordi huad dig tøckis / ſømmer det ſig at giffue Keyſeren ſkat eller ey? Jeſus wiſte deris ondſkaf / thi ſagde hand / Hui freſte i mig i øyenſkalke? Lader mig ſee den penning ſom giffuis til ſkat. De finge hannem een pẽning. Hand ſagde till dem / Hues billede och omſcrifft er dette? De ſuarede / Keyſerens. Han

sagde til dē/thi giffuer Keyseren det
Keyserē bør/oc Gud det sō Gud bør

Een kort dette Euange=
lij vdleggelsse.

Ith treskt Pharise=ers spørs=maal.

Vi haffue i dette Euangelio ith treskt
oc snedeligt aff Phariseerne optenckt
spørsmaal/met huilkit de lade dem ef=
ter/ i een ond mening at forsøge Chri=
stū/oc kōme hannem i fare. Oc naar
wii det samme spørsmmal wel besee/ oc flittelige
offuerweye/saa skulle wij befinde/at denne wer=
dens børn/ i deris slæct icke ere vskickede/men at
deris skickelighed altiid tilhengēde ondskaff och
blindhz haffuer. Først gaa Phariseerne til raad/
oc raadslaa/ men aff huad sag? sandelige/aff ond
skaff. Fordi effter at de icke ellers nogen orsage
kunde finde til at skade Christum met/beslute de/
huorledis de hannem treskelige i hans ord gribe
wilde/ Det betegner/ ath Phariseerne høre til det
Psal.2 tal/om huilcke Propheten Dauid siger. Jorderi=
gis Konger stode met huer andre oc Høffdinger=
ne forsamledis vnder ith emod den Herre oc emod
hans smurde. Men huad tractere de i deris raadt
oc beslutte ? At de deris swene met Herodis tie=
nere wilde sende til hannem/oc lade hannem at=
spørge/ Om mand skulde giffue Keyseren skat
eller ey ? Fordi han maatte til saadant ith spørs=
maal io enten sige ia eller ney. Men haffde han
sagt ia/ saa skulde hand som een der haffde talit

emod

emod Iødernis frihed/tabe alt ſit yndeſt hoſſ fol
kit/oc ſaa antuordis trøſtløs i deris hender/Men
haffde han ſagt ney/da ſkulde de Herodianer wæ
rit til ſtæde/ ſom ſkulde kiære paa hannem for
Herode/ſom paa een vprøriſk mād/Oc er i ſand
hed dette anſlag bedrageligt oc dieffuelſkt/ oc om
een Chriſten icke haffde een Hogorms klogheð / Hugorms
huilckē oc Apoſtlene Math.x byudis/huilckelun- klogheð.
de kunde han møde ſaadane ſnedige ſpørſmaal
? Der fore beklager ſig oc Propheten Dauid/at de
vgudelige haffde ſpent deris buer/oc lagt deris
pile der paa/at de wilde ſkyude hiemmelige de
fromme det met. Saa giøre oc hær Phariſeerne/
deris raadſlag beſlutte de ſaa/ath de Chriſtum i
hās ord gierne wilde gribe/oc der met ſkade han
nē/oc lige ſō de haffde beſluttet/ ſaa waar det oc
deris diſcipler indblæſt/huorlunde de ſkulde ſige/
Meſtere (ſige de) wij wide at du æſt ſanddru/
oc lærer Gudz wey ræt/Oc du ſkøtter om ingen
mand/fordi du acter icke mēniſkernis anſeende &c.
O huor haffue diſſe Vlffue ſaadan ith herlig Vlffue i
ſint faare klædebon ind førd ſig. De kalle Chriſtū faars klæ
Meſtere/at hand aff ſaadanne ſmigrende ord/ſo der
ſkulde twingis til at ſuare/oc ere dog icke ſaa til
ſindz (om han oc allerede ſkulde lære dem megit
got) at de wilde worde hans Diſciple/ eller lyde
hannē ad/der offuer ſige de/at han i ſandhed læ- Ioan. 14
rer Gudz wey. Sandelige det er icke ille ſagt om
Chriſto. Fordi hand icke aleniſte lærer ræt Gudz
ord/mē er oc ſandhed ſelff. Der fore bør alle Gudz
ordz Predikere at de flitteligt ſee til/at ſaadant om
dem i ſandhz maa bliffue ſagt/efftterdi at were ſād
drue

dre/oc Gudz wey ræt lære hører til wort embe-
de. Saa hører oc til wort embede det de ydermere
sige til Christum/at han skøtter om ingen mand/
oc acter icke menniskens anseende. Fordi sandhed
skal mand icke for nogens ynddestis skyld dylie oc
tie / men met alt frimodighed lære hende oc sige
henne frem/om end oss det samme allerede skulde
offuergaa/det S. Hans Baptist wederfoer. Men
Hycklers art. enddog at i disse ord Christus er oss ræt affmalen
oc bescreffuen / saa haffue de vdsende alligewel
talit dem aff ith falskt hiertte. Derfore maa wij wi
de at kiende hyckleriis art/oc dē der forfølge Gudz
ord. Hoffuitsagen lade de altiid fare/oc føre vnyt-
tige spørsmaal fore. De tale intet aff hierttet/
men huad de tale/det stille de der hæn/at de kunde
gribe de vskyldige oc frōme i deris ord/maae giøre
dem skade.

Den anden part

EFter at Phariseerne haffde sæt deris suigefulde
optenckte spørsmaal fore/oc Christ⁹ hafde merckt
at de frestede hannem / giffuer han dem nu suar/
Prouer. 21 men saa/at det er icke forgieffuis sagt aff den Wise
Der hielper intet raadslag/oc der er ingen wiisdō
mod herren. Fordi først kaller han dem øyenskal-
ke/paa det at de skulde kiende at det wor hannem
icke skylt fore huad de tenckte/ siger han widere/
Huad forsøge i mig ? Dette skulde met rætte haf-
ue bewegit Phariseernis tiænere/ ath de skulde
staandit aff deris ondskaff oc suig/ paa det de kun
de bedre deris leffnit/Men blinde ere de/blinde blif
ue de. Diss emellem alligewel/byuder Christ⁹ dem
at de skalle wise hannem skattens mynt/ oc siger
Hues

Hues er dette billede/ och offuerscrifft? De suare
hannem. Reyserens. Oc han siger igen/ Saa giff
uer Reyseren huad Reyserens er/ oc Gud/ huad
Gudz er/ som han wilde saa sige. Effter at det er
met eder der hen kömit/ at i for edre synders skyld
ere vnder den Romske Reyseris og/ saa maa i oc
den sáme/ som eders øffrighed/ giffue/ huad i ere
skyldige at giffue. Her skal mand mercke een vn-
derskedning/ som Christ⁹ gør emellem Gudz oc
Werdens rige. Fordi han icke alleniste ey forskyu
der Werdzlig Regemente oc hendis Policie/ men
megit mere wil haffue hende stadfest. Gudz/ eller
Christi rige/ er ith aandeligt rige/ oc staar i aand/ Christi rige.
tro oc sandhed/ oc der fore kömer det icke met vd-
wortis skick/ men det bliffuer indwortis i oss. Nu
effterdi nu at det er ith aandeligt rige/ saa vil Gud
oc/ at wñ hannem oc i aand i sandhed tiene skul-
le/ som oc Christus siger/ De rætte Tilbedere skul
le tilbede min Fader i aand/ och i sandhed. Nu
Gud i aand oc i sandhed tilbede oc tiene/ er intet
andit/ end at haffue hannem kier aff hiertet oc alle
affecter/ oc sette sin liid til hannem. Fordi saadan
een tro oc kierlighed giffuer Gud sin ære/ oc hol-
ler hans bud/ som Christ⁹ siger een anden stæd/
Huo der haffuer mig kiær/ hand skal holde mit
ord. Der fore/ naar ieg setter al min liid til Gud
min Fader wid Christũ/ oc haffuer hannem kiær
offuer alle creatur/ saa giffuer ieg Gud/ huad
Gudz er/ Fordi ieg haffuer intet affbreck giort paa
hans ære. Oc her til hører Prophetens Dauidz
formaning/ Skaffer Herren i weldige/ Skaffer Psal. 2
Herren ære oc welde/ Skaffer Herren sit naffns
 ære/

Keysers rige. ære/Tilbeder Herrē it helligt smycke. Tuert e mod/Keyserēs rige er werdzligt/er synligt/i huil

kit han met Førster oc herrer weldelige haffuer

herredōme oc regerer/saa sō. Scrifften een anden

Luce 22 stæd siger. De werdzlige Kōger re ere offuer dē/

oc de weldige kalder mand naadige herrer. Oc er

det rige oc saa aff Gud/oc aff Gudz ordinātz skic

kit/saa/at huo sō staar emod dēne ordinantz han

staar emod Gud selff. Eller ment du at Førster

Psal. 81 oc Offuermact til forgieffuis i scrifften bliffue kalle

de Guder? Skulle de wære Guder/oc Gud de

ler met dem dēne sin herlighed/saa maae de io i

Gudz stæd regnere oc regere. Oc efftérdi de nu i

Gudz stæd regnere oc regere saa ærit oc skelligt

at wij giffue dem/huad wij dem at giffue skyldi

ge ere. Men huad ere wij dem da skyldige? Det

skall dig S. Pouil sige/Giffuer skat huē mand

bør at skatte/ Frycter den mand bør at frycte/

ærer/den mand bør at ære. Her hører du/huad

du din øffrighz at giffue skyldig er. Ja siger du/

Skal ieg da oc den øffrighz giffue oc were lydig/

naar hun er Tyranisk oc ond? Ja frilige skalt du

giøre det. Fordi huad kommer dig deris Tyranni

wed? Om macten skaar sig ilde/da haffuer hū

sin dōmere/huilcken hun maa alt suare paa den

dag. Dig er icke her dōmen befalit/uden hun nød

de dig til at gløre nogit mod Gud. Fordi det skul

Acto. 5 de mand sige met Apostlene/Mand maa mere ly

de Gud end mēniskene. Mē naar hun icke twinger

dig at gøre nogit mod Gud/da staar her Christi

sentētz/Giffuer Keyserē huad Keyserēs er/oc Gud

huad Gudz er. Huilkit suar er saa got oc Gudōme

ligt at de der wore vdsende aff Phariseerne forun-
drede sig/oc der de haffde intet sõ de kūde føre her-
emod/ maatte de tie stille/oc gaa hen deris wey

Paa den xxiiii Søndag

effter Trinitatis/Euangeliũ Math. ix.

DEr Jesus sagde dette till dẽ
da kom een Første oc bad
hãnẽ oc sagde. Min daater
er nu død/men kõ/ oc læg din haand
paa hende/da faar hun liiff. Jhesus
stod op/oc fulde hannẽ met sine dis-
ciple. Da kõ der en quinde sõ haffde
hafft blodsot i tolff aar/ Hun gick
bag til hannẽ oc tog paa hans klæ-
ders treffler/ Oc sagde indwortis
wid sig selff. Kand ieg mẽ al eniste
rage paa hans kleder/da bliffuer ieg
sūd. Jesus wẽde sig om/der han saa
hende/sagde han. Min daater tro
stadelige/din tro giorde dig helbrede
Oc hun bleff sund i samme stund.

Der Jesus kõ ind i førstẽs hws/
oc saa der pibere oc megit folck som
buldrede/da sagde han til dem/gaar

vd thi pigen er icke død/mē hun soff-
uer/saa bespotte de hannē. Der fol-
ket wor vdwiist/da gick hand oc tog
om pigens haād/oc hū stod strax vp
oc det røcte spreddis offuer alt lādit

Een kort dette Euange-
lij vdleggelse.

Tuenne Troens exemple,

wenne Troens exemple haffue wij i dette Euangelio / ith i den Høff-ding som gick til Christū om hielp/ oc hoss Marcū Euangelist kaldis Jairus. Det andet i den quinde som bleff friit fra sin blodgaang. J quinden waar troen fuldkōmen / J Jairo waar hun end nu suag och vfuldkommen.

Først er det ith tegn till troen i Jairo/at hand trode/det Christus kunde hans daater om hun end allerede haffde wærit død/aff døde opwecke oc leffuendis giøre/Fordi i det bekiender hand/ at Christus er een Gud/oc een Herre offuer døden. Men er hand nu een Herre offuer døden/saa maa hand och wære een Herre offuer synden / effterdi Adam wid synden haffuer indførd døden. Men saa er hand een Herre offuer døden oc synden/ at hand dem wid sin pine och død oss til gode haff-uer borttagit. Huilckelunde borttagit? Ath de oss/ som tro paa Christum/icke kunde skade eller for-dømme. Det er io sant/at wij foruden synd/men wij met dette dødelige kiød ere omgiffne ey leffue

eller

eller were kunde/som scrifften siger/Den retferdi ge faller siu sinde om dagen/oc staar op igen/Mẽ dog alligewel skal samme synd/ om wij tro/icke haffue Herredømme i oss/til døden eller fordøm melse. Disligest alligewel at den naturlige død icke er aldelis borttagen/saa er hand dog saa bortta- gen/at han oss icke aleniste ey skadelig er/ men oc det rette liiffs begyndelse/ som oc Christus siger i Joannis Euangelio/Huo der troer paa mig/han skal aldrig dø. Dette maa wij nu fast tro/om wij wille were Christne/det er/at oss Christus aff syn den/døden/ dieffuelen oc heluede haffuer forløst/ wid sit blods vdgydelse/oc wij wid hannem/om wij men bliffue fremturendis i den rette tro/wis- selige skulle faa det ewige liiff. Det troer een deel denne Jairus/ Men efterdi/han icke end troer at Christus alle ting wid sit ords krafft vdrette kun de/vden hand wore nærwerindis til stæde/maa wij bekiende at hans tro icke haffuer wærit fuld- kõmen. Men huad tyckis dig om denne quindis tro? Hun haffuer i sandhed saadan een tilliid til Christũ/at hun allerede hoss sig haffuer besluttet/ om hun men hans klæders søm maatte røre paa/ saa wilde hun bliffue sund/icke at det klædebon haffuer giort hende sund (fordi Christus io hoss Marcũ siger/Der er een krafft fra hannẽ gangen/ han siger intet om klædebonnen) men at troen til Christũ haffuer wærit saa opricktig. Ja Christus selff priser denne hennis tro/oc siger/ Wær wid een god trøst/min daatter/ din tro haffuer hulpit dig. See/der haffuer du nu tuenne troens exem- ple/Jth hennis der fuldkõmẽ er/Det andet/dens der er vfuldkõmen.

Prou.

Joan.

Quind tro.

Paa den xxiiij Søndag
Den anden part.

Christus ... Jairi suaghed

See wy i dette Euangelio/huor wenlige Christus bær Jairi suaghed/ oc wid det mirackel han quindẽ bewisede/til troens styrcke forwandlet haffuer. Fordi til Jairi bøn bewiser hand sig welwillig/tier stille oc følger hannem/ oc wil gaa hiem met hannẽ/ Ja han wil met gerningen bewise/at han aff sin hiertis grund haffuer lærdt/ Kõmer
Mat. 11 hid til mig alle i som arbeyde oc ere besuarede/oc ieg wil wederquege eder. Huad skeer der nu paa weyen? Der kõmer een quinde/som tolff aar haffde hafft blodgaang oc hun fick tiendis/wid troen/sin sundhed. Hun meentte och/ath hun wilde saa stille tiendis gaa der fra. Men som een stad der er
Mat. 5 bygt paa it bierg/icke kand wære skyuld/saa matte oc saa herlig een tro/icke bliffue hiemelig. Huad? Siger icke Christus i Euangelio/At intet er hiĕme
Mat. 10 ligt/der ey skal bliffue obenbare? oc intet skyult/som ey skal faas at wide? Der fore wil hand nu/at oc denne quindis tro skulde worde kundgiort/oc kõme til lyusit. Fordi spør han/Huo rørde mig? Men Apostlene/som wiste intet aff dette mirackel/sige/Folckit trenger dig. Men paa det siste træder quindẽ her fore/som waar ræd oc skeluinde/widendis huad der waar skeet i hende/falder ned for hannem/ oc bekiender den gantske sandhed, Der fore priser nu Christus hendis tro for det gãske folck icke aleniste der fore/at han dette exempel/fore stillede folckit til at efterfølge/men oc saa at Jairus skulde styrckis oc worde bekrefftig i troen/oc icke twile/at hand ey bewisede hans daatter lige saadan een godhed oc naade/som han denne quinde

haffde

hafde bewi..t. Huor kunde dog denne Christ⁹ were mildere? Han bewiser met gerningen/at han i alt nød/angist och drøffuilsse / ia oc mit i døden hielpe kunde/oc der til at wære tilnegit oc willig at hielpe. Alligewel ere wij saa forstockede oc blinde/at wij oss ingen lærdom/ ehuor kierlig han oc er/ingen gerning intet mirackel til troen lade bewege. Der fore ærit besørgendis/ at det oss endelige wil gaa/som de forstockede Jøder. Wij haffue io ingen vndskyldelsse/oc maa lige saa wel om oss bliffue sagt/som om Jøderne/Om ieg icke haffde wærit kommen/oc haffde forkyndit dem/saa haffde de ingen synd. Er icke Christ⁹ wid sit Euangelium kömen/oc haffuer det oss forkyndit? Høre wij icke hans ord daglige? Naar bedre wij oss? Men in Summa/Lader oss dog tage til hiertte/ huor wenlige oss Christus baade wid ord oc mirackle til troen indbinder och locker/Huor kierlige hand bær wor troes suaghed/ huor gerne hand wilde haffue oss rætferdige giorde oc salige. Men lader oss tage dette saa til hiertte/at wij wid disse tings betrack e.sse/kunde wore til troen / bliffue i troen/och ewindelige bliffue salige wid troen.

Christus hielpe mit i d...

Joan. 1..

Den tredie part.

Wij see i dette mirackel/huorlunde Christi gerninger altid i denne werden for daarskaff oc narre werck haaldne/ia oc bespottede och forsmaade bliffue. Fordi der hand sagde/pigen er icke død/ men hun soffuer/bespottede de den gode Christū. Er icke det een ynckelig ting/at creaturet Skaber-manden skal bespotte? Eya huor det onde kiød

Christi ninger ue i de werden tid besp tede.

i sine øyen wel retter sagen vd/ naar det men den
gode Christū met sin lærdō/gerninger oc mirackle
maa spotte oc laste. Det leer henne hiertit i bugen/
der hopper det. Men huad forhuerver det der met
eller huad rætter det vd met sin spot? Hør. Her
bliffuer skaren vddreffuen/ at hun icke motte we
re der hoss/ da der pigen aff døde opwact bleff,
Saa gaarit oc nu dem/ som nu forsmaa oc for-
acte Christū/ at de skulle worde giffne i ith for-
kerit sind/oc aldelis bliffue forblindede/saa/at de
Christi dødz oc opstaandelssis hiemmelighed icke
kunde fatte och begribe/ och det fore ewindelige
maae worde fordømde/ Her aff kommer det/der
oc Propheten Dauid siger/ Wel den der icke wan-
Psal. i drer i de vgudeligis raad/ oc ey stod paa synde-
ris wey/oc ey sad der som spotterne saade/ Men
haffuer sin lyst til Herrens Low/oc taler om hans
Low dag oc nat. Spottere kalder Dauid hær/de
pottere. det for idel narre werck holder / huad Gud taler
eller giør/oc acter dem/der met saadanne spottere
intet at giøre haffue/salige. Mē o huor er nu wer-
den fuld aff saadanne spottere? Huo nu Christū
oc hans Ord kand holde for spee/forsmaa/forføl
ge oc bespotte/de bliffue i dēne werden elskte och
affholdne/ia met penninge oc goz i store haabe
bliffue offuerfaldne/at de io i saadan sin bespottel
se intet hinder skulde lide/eller giøre der ende paa.
Men hær maa de fromme hiertter tencke/at saa-
dant icke al eniste dem/men oc før denne tid Chri
Mat. 10 sto Jesu wor kiere Herre wederfarit er. Haffue de
hrist⁹ er Husfaderē kallit Beelzebub/huor megit mere skul
worden le de saadant gøre dem som ere hiemme til hans?
espottit.
Offuer

Offuer det haffue wij oss at trøste der met/at wor sag hør Gud til/oc er ræt. Fordi wij kunde Gud io ingen større ære betee eller giffue/end at wij hans kiere Søn/som han aff hiertelig kierlighed for oss i werden oc døden giffuit haffuer/tillegge wor fromhed/retferdighed/oc salighed/ paa det wij bliffue wisse paa wor sag. Men wij kunde icke were wisse paa wor sag/ naar wij retferdighed legge til gerninger. Der fore lad spotte/lee/laste oc forfølge saadan wor lærdom den gantske werden/Saa wide wij dog/at wij/Gud/ Christũ/Gudz Ord/ oc alle Engle i hiemlene haffue paa wor side. Aff begyndelse er Euangelij predicke/hoss Jøderne een forargelse/hoss Hedninge ith geckeri/bleffuẽ/som S.Pouil siger/saa bliffuer det wel oc til enden. Den alt mectige/ewige och barmhiertige Gud/ giffue oss naade for Christi skyld/wid hans aandz krafft/at wij i een helsom lærdom oc ræt tro/oc een Christelig omgengelse/altiid maatte woxe oc formeris/ind til wor ende/oc paa det siiste wid Christum kunde faa ewig salighed.   Amen/Amen/Amen.

Gud paa i side.

i. Cor

Spes mea Christus.

Ith kort Register offuer de Søndagers Euangelier/som falle fra Paaske oc til Aduent.

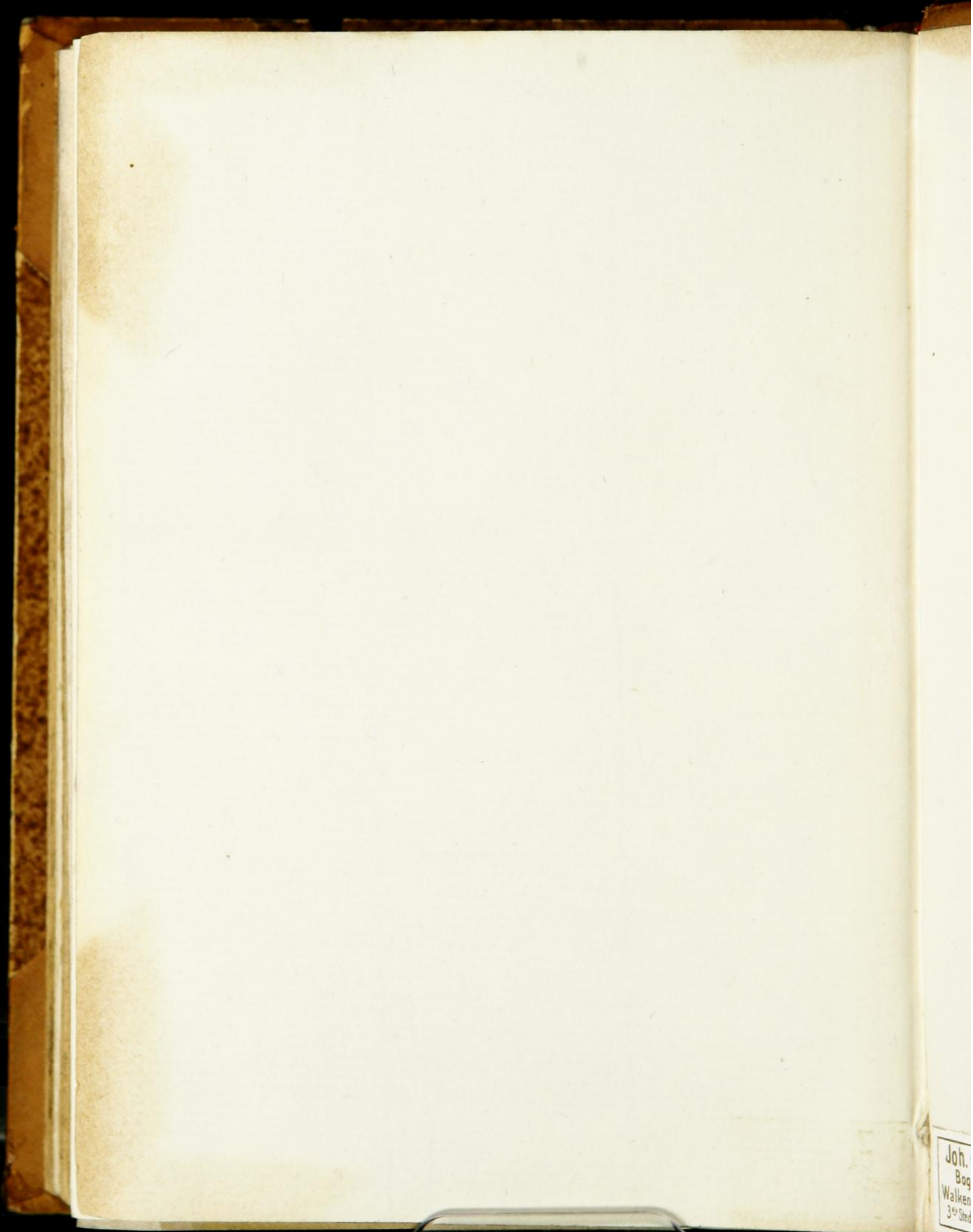
Ola V.

Chri

Fornufft

Huor

Joh.

rest. d. 13/11. 86 BB